αὐτῶν · (1) πτωχὸν δὲ ὀνομάζει τὸν ἑαυτόν του ὁ Δαβὶδ ὡς φευγάτον, καὶ ὡς ἐνδεῆ τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, καὶ ὡς μεμονωμένον ἀπὸ κάθε βοήθειαν ἀνθρωπίνην · ςερεωτέρους δὲ ὠνόμασε τοὺς ςρατηγοὺς τοῦ Σαοὺλ · ἐπειδὴ καὶ ἦτον συντροφευμένοι ἀπὸ πλοῦτον καὶ ἀπὸ πλῆθος ςρατιωτῶν· δύω δὲ φοραῖς εἶπε πτωχὸν, ἐπρόσθεσε δὲ καὶ τὸ, πένητα, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν ὑπερβολικήν του εὐτέλειαν · ὁμοῦ δὲ μεταχειρίζεται καὶ τὴν ταπεινολογίαν ταύτην, διὰ νὰ παρακινήσῃ τὸν Θεὸν εἰς ἔλεος καὶ συμπάθειαν· διαρπαζόντων δὲ εἶπεν, ὅσον πρὸς τὴν γνώμην ἐκείνων καὶ τὰς ἐλπίδας · διὰ τὶ ἤλπιζον νὰ διαρπάσουν ὅ, τι καὶ ἂν εἶχεν.

11: „Ἀναστάντες μοι μάρτυρες ἄδικοι, ἃ „οὐκ ἐγίνωσκον ἠρώτων με.

Ὁ Σαοὺλ, λέγει, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ἐσηκώθησαν μάρτυρες ἄδικοι · μάρτυρες μὲν, διὰ τὶ ἐμαρτύρουν ἐναντίον μου · ἄδικοι δὲ, διὰ τὶ ψευδῶς ἐμαρτύρουν · οἱ ὁποῖοι περιγελῶντες ἠρώτων με, ἀνίσως καὶ δὲν ἐπιβουλεύω τὴν βασιλείαν · τὴν ὁποίαν ταύτην ἐπιβουλὴν, αὐτοὶ μὲν ἐμαρτύρουν κατ' ἐμοῦ, ἐγὼ δὲ οὐκ ἐγίνωσκον παντελῶς, ὡς ἀναίτιος · τοῦτο δὲ νοοῦμεν, ὅτι ἔγινε καὶ εἰς τὸν Δεσπότην Χριςὸν, ἀπὸ τοὺς τότε ψευδομάρτυρας · οἱ ὁποῖοι ἠρώτων καὶ ἐμαρτύρουν κατ' αὐτοῦ ἐκεῖνα, ὁποῦ δὲν ἤξευρεν, ὡς ἡ τῶν Εὐαγγελίων ἱςορία διδάσκει.

12: „Ἀνταπεδίδοσάν με πονηρὰ ἀντὶ ἀγα„θῶν, καὶ ἀτεκνίαν τῇ ψυχῇ μου.

Ἀντὶ, λέγει, τῶν εὐεργεσιῶν, ὁποῦ ἐγὼ ἔκαμα εἰς τὸν Σαοὺλ, αὐτὸς μοι ἀνταπέδωκε πονηρά · διὰ τὶ ἐγὼ ὁποῦ ἐθανάτωσα τὸν κοινὸν ἐχθρὸν καὶ ἀλλόφυλον Γολιὰθ, καὶ ἐγὼ ὁποῦ ἐδίωξα τὸ πονηρὸν πνεῦμα ἀπὸ τὸν Σαοὺλ, ἐγὼ τώρα ἀπὸ τὸν ἴδιον εὐεργετηθέντα παρ' ἐμοῦ διώκομαι · ἀνταπεδίδοσαν δὲ καὶ ἀτεκνίαν τῇ ψυχῇ μου ὁ Σαοὺλ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ · ἤτοι ἀκαρπίαν πρὸς τὴν ἀρετήν · διότι αὐτοὶ ἀποφασίσαντες νὰ μὲ θανατώσουν, ἐμελέτησαν νὰ μὲ ἐμποδίσουν ἀπὸ τὴν καρποφορίαν τῶν ἀρετῶν · ἢ ἀνταπεδίδοσαν ἀτεκνίαν τῇ ψυχῇ μου, ἀντὶ τοῦ ἐμοὶ, κατὰ περίφρασιν · ἤγουν ἵνα μὴ ζήσω καὶ τεκνογονήσω. (2)

13: „Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ αὐτούς παρενοχλεῖν „μοι ἐνεδυόμην σάκκον, καὶ εταπεί„νουν ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχήν μου.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα διδάσκει ἡμᾶς ὁ Ψαλμῳδὸς, μὲ ποῖον τρόπον πρέπει νὰ διαλύωμεν τὰς συμφορὰς, ὁποῦ μᾶς ἀκολουθοῦν · λέγει γὰρ, ὅτι, ἐγὼ εἰς καιρὸν ὁποῦ ἐσυκοφαντούμην, κατεξήραινα καὶ ἐσκληραγώγουν τὴν ψυχήν μου: ἤτοι τὸν ἑαυτόν μου, μὲ τρίχινον σάκκον, καὶ μὲ νηςείαν, καὶ προσηυχόμην εἰς τὸν Θεὸν, διὰ νὰ μὲ ἐ-

(1) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει „ Τάχα δ' ἂν καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦτο λέγοι κατὰ τὸ τῆς Ἀναςάσεως Μυςήριον „ Τάδε γάρ φησι λέγει Κύριος τοῖς ὀςέοις τούτοις · ἰδοὺ ἐγὼ φέρω εἰς ὑμᾶς Πνεῦμα ζωῆς · καὶ δώσω ἐφ' ὑμᾶς νεῦρα · καὶ ἀνάξω ἐφ' ὑμᾶς σάρκας καὶ ζήσεσθε · καὶ γνώσεσθε, ὅτι ἐγὼ εἰμὶ Κύριος · ταῦτα οὖν τὰ ὀςᾶ ἀπολαβόντα τὴν ζωὴν, εὐχαριςοῦντα τῷ ἀναςήσαντι ἐροῦσι Κύριε Κύριε τίς ὅμοιός σοι; ὁ δὲ Κύριλλος ὀςᾶ τοὺς Ἀποςόλους ἐνόησεν · οἵτινες σκορπισθέντες εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πάθους, μετὰ τὴν ἀνάςασιν πάλιν ἐσυνάχθησαν.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει, ὅτι καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Χριςοῦ διὰ τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες ἀντὶ τῶν εὐεργεσιῶν, ὧν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου, ὕβριζον καὶ ἐλοιδόρουν καὶ ςαυρῷ παρέδωκαν · αὐτοὶ δὲ καὶ ἀτεκνίαν ἐπροξένησαν εἰς τὸν Κύριον, μὲ τὸ νὰ ἐμπόδιζον τοὺς ἄλλους νὰ μὴ γίνωνται μαθηταὶ εἰς αὐτὸν, οἵτινες τέκνα πνευματικὰ ὀνομάζονται · ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Αὐτὸς μοι πολεμῶν οὐ παύεται, θανάτῳ παραδοῦναι καὶ λήθῃ βουλόμενος · ἀτεκνίαν γὰρ τὴν λήθην ὠνόμασεν, ὡς διὰ τῶν παίδων φυλαττομένης τῆς μνήμης · διὸ δὴ καὶ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς „ Ὡς οὐ διὰ τῶν παίδων μόνον φυλαττομένης τῆς μνήμης, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τῶν ἀγαθῶν πράξεων, διὰ Ἡσαΐου τοῦ Προφήτου φησὶ „ Μὴ λεγέτω ὁ εὐνοῦχος, ὅτι ξύλον ἐγὼ εἰμὶ ξηρόν · τάδε λέγει Κύριος τοῖς εὐνούχοις, ὅσοι ἂν ἐκλέξωνται, ἃ ἐγὼ θέλω, καὶ ἀντέχωνται τῆς διαθήκης μου, δώσω αὐτοῖς ἐν τῷ οἴκῳ μου τόπον ὀνομαςὸν κρείττω υἱῶν καὶ θυγατέρων · ὄνομα αἰώνιον δώσω αὐτοῖς (Ἡσ. νς'. 3.)

ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν ἐπιβουλὴν τῶν ἐχθρῶν μου.

„ Καὶ ἡ προσευχή μου εἰς κόλπον μου ἀ-
„ ποστραφήσεται.

Ἡ μὲ τοιοῦτον τρόπον, λέγει, γινομένη προσευχή μου, θέλει εἰσακουσθῇ· τὸ γὰρ σχῆμα τοῦτο: ἤγουν ἡ εἰς τὸν κόλπον ἀποστροφὴ τῆς προσευχῆς, ποτὲ μὲν λαμβάνεται διὰ τὴν εἰσακουσθεῖσαν προσευχήν, καθὼς τώρα ἐδῶ· ἐπειδὴ ἡ εἰσακουσθεῖσα ὑπὸ Θεοῦ προσευχὴ, στρέφει ἔμπρακτος καὶ ἐνεργητικὴ εἰς τὸν κόλπον τοῦ προσευχομένου, ὡσὰν ἕνα δῶρον πολύτιμον· ἢ διὰ νὰ ἐμπλήσῃ τὸν κόλπον αὐτοῦ ἀπὸ τὰ αἰτήματα, ὁποῦ παρὰ τοῦ Κυρίου ἐζήτησε· ποτὲ δὲ λαμβάνεται ἡ εἰς τὸν κόλπον ἀποστροφὴ τῆς προσευχῆς, διὰ τὴν μὴ εἰσακουσθεῖσαν· διὰ τὶ ἡ μὴ εἰσακουσθεῖσα ὑπὸ Θεοῦ προσευχὴ, στρέφει ἄπρακτος καὶ ἀνενέργητος εἰς τὸν κόλπον τοῦ προσευξαμένου. (1)

14: „ Ὡς πλησίον, ὡς ἀδελφῷ ἡμετέρῳ (2)
„ οὕτως εὐηρέστουν.

Θέλωντας ὁ Δαβὶδ νὰ δείξῃ τὴν διάπειρον ἀγάπην, ὁποῦ εἶχε πρὸς τὸν Σαοὺλ, ὠνόμασεν αὐτὸν πλησίον καὶ ἀδελφόν· διὰ τὶ τοὺς μὲν γονεῖς καὶ αὐθέντας μας συνειθίζομεν νὰ λέγωμεν, ὅτι τοὺς τιμοῦμεν· τοὺς δὲ ἀδελφοὺς μας, συνειθίζομεν νὰ λέγωμεν ὅτι τοὺς ἀγαποῦμεν, ὅταν τέκνα ἐδικά μας δὲν ἔχωμεν· εὐηρέστουν λοιπὸν ἐγὼ, λέγει, εἰς τὸν Σαοὺλ, ὡς ὄντα πλησίον μου, καὶ ἠγάπων αὐτὸν ὡς ἀδελφόν μου.

„ Ὡς πενθῶν καὶ σκυθρωπάζων οὕ-
„ τως ἐταπεινούμην.

Ἐγὼ, λέγει, μὲ τὸ νὰ ἤξευρα τὸν Σαοὺλ, ὅτι με φθονεῖ διὰ τὶ ἐπαινούμην ἀπὸ τὸ πλῆθος· διὰ τοῦτο ἐταπεινούμην ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ θεληματικῶς ἐσχηματιζόμην πῶς πενθῶ καὶ λυποῦμαι καὶ σκυθρωπάζω· διὰ τὶ ἡ ταπείνωσις τοῦ φθονουμένου, ὀλιγοστεύει τοῦ φθονοῦντος τὸν φθόνον· καθὼς καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἡ ὑπερηφάνεια τοῦ φθονουμένου, αὐξάνει τοῦ φθονοῦντος τὸν φθόνον.

15: „ Καὶ κατ' ἐμοῦ εὐφράνθησαν καὶ συ-
„ νήχθησαν.

Καὶ ἀγκαλὰ, λέγει, ἐγὼ τοιουτοτρόπως ἐταπεινούμην καὶ ἐσκυθρώπαζον, ὁ Σαοὺλ ὅμως καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ἔχαιρον, νομίζοντες ὅτι ἀπὸ ἀδυναμίαν μου ταῦτα ποιῶ· καὶ διὰ τοῦτο ἐσυνάχθησαν, διὰ νὰ συμβουλευθοῦν πῶς νὰ μὲ κατατρέξουν.

„ Συνήχθησαν ἐπ' ἐμὲ μάστιγες, καὶ
„ οὐκ ἔγνων.

Ἀντὶ τοῦ μάστιγες, ὁ Σύμμαχος εἶπε, πλήττοντες· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐσυνάχθησαν φονεῖς κατ' ἐμοῦ, χωρὶς ἐγὼ νὰ ἤξευρω, καὶ

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι ὁ λόγος οὗτος λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου, τοῦ ὁποίου τὴν προσευχὴν, ἣν ηὔξατο ὑπὲρ τῶν σταυρωτῶν, δὲν ἀφῆκεν ἡ κακία ἐκείνων νὰ ἀνέλθῃ πρὸς τὸν Πατέρα καὶ νὰ εἰσακουσθῇ· ἀλλὰ ἐτράβιξεν αὐτήν· καὶ ἐγύρισεν ἄπρακτος εἰς τὸν κόλπον τοῦ Κυρίου „ Εἰ γὰρ σώζεσθαι ἔμελλον καὶ μεταβαλεῖν τῶν ἀσεβημάτων, εὐθυδρομοῦσα ἡ προσευχὴ τοῦ Σωτῆρος, ἀκωλύτως ἂν καὶ ἀπαραποδίστως ἐπὶ τὰ ὦτα τὰ Πατρικὰ παρῆει.

(2) Ἐν ἄλλοις, ὡς ἀδελφὸν ἡμέτερον· δηλοῖ δὲ ἐδῶ καὶ τὸν προδότην Ἰούδαν, τὸν ὁποῖον ὡς ἀδελφὸν καὶ φίλον ἠγάπα ὁ Κύριος, καὶ δι' αὐτὸν ἐπένθει καὶ ἐλυπεῖτο, κατὰ τὸν Ἡσύχιον „ Αὐτῷ γὰρ τὸ γλωσσόκομον βαστάζειν, καὶ μόνον συμβάπτειν εἰς τὸ τρυβλίον ἐπέτρεψεν ὡς ἀδελφὸν καὶ πλησίον (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀπολλινάριος ἡρωϊκῶς ταῦτα μεταφράζων „ Ὡς φίλῳ ὥς τε κασιγνήτῳ, τόσον ἥνδανον αἰεί.

καὶ μὲ ἐπεβουλεύοντο· περὶ τούτου δὲ σαφῶς ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν διδάσκει (ἐν κεφαλαίῳ ιθ΄) ὅτι ἡ Μελχὼλ ἡ γυνὴ τοῦ Δαβὶδ, ἐφανέρωσεν εἰς αὐτὸν τὴν τοιαύτην τῶν ἐχθρῶν του ἐπιβουλήν· καὶ ἔτζι φυγὼν ὁ Δαβὶδ, ἐγλύτωσε τὴν ζωήν του· (1)

,, Διεσχίσθησαν καὶ οὐ κατενύγησαν·

Ἐσκορπίσθησαν, λέγει, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ οἱ ἐχθροί μου, ἀφ' οὗ μὲ ἐζήτησαν εἰς τὸν οἶκον μου καὶ δέν με εὗρον καθὼς ἤλπιζον· ὅμως δὲν ἐκατανύγησαν, οὐδὲ ἐμετανόησαν ἀπὸ τὴν κακίαν τους. (2)

16: ,, Ἐπείρασάν με, ἐξεμυκτήρισάν με μυ-
,, κτηρισμῷ, ἔβρυξαν ἐπ' ἐμὲ τοὺς
,, ὀδόντας αὐτῶν.

Οἱ φίλοι, λέγει, τοῦ Σαοὺλ, ἄλλοτε μὲν, μὲ ἐδοκίμασαν πῶς διάκειμαι· ἄλλοτε δὲ, μὲ ἐπεριγέλασαν καταφρονοῦντες ὡς ἀσθενῆ· τώρα δὲ, φανερὰ ἐθηριώθησαν κατ' ἐπάνω μου· γίνεται δὲ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὅταν, ἢ ἀπὸ φόβον πολὺν, ἢ ἀπὸ θυμὸν, συγκρουόμενα τὰ ὀδόντια ἕνα μὲ τὸ ἄλλο, κτυπῶσι· τώρα, λέγει, αὐτοὶ ἀνάψαντες ἀπὸ τὸν θυμὸν, σχεδὸν κτυποῦσι κατ' ἐπάνω μου τὰ ὀδόντιά των, ἐπιθυμοῦντες νὰ μασσήσουν μὲ αὐτὰ καὶ αὐτὰς τὰς σάρκας μου. (3)

17: ,, Κύριε πότε ἐπόψει;

Κύριε, λέγει, σὺ μακροθυμῶν εἰς αὐτὰ, φαίνεσαι πῶς δὲν τὰ βλέπεις· καὶ λοιπὸν πότε θέλεις τὰ ἰδῇς καὶ νὰ τὰ ἐκδικήσῃς;

,, Ἀποκατάστησον τὴν ψυχήν μου ἀ-
,, πὸ τῆς κακουργίας αὐτῶν.

Ἀφ' οὗ, λέγει, ἐσὺ μὲ ἐλευθερώσῃς ἀπὸ τὴν κακουργίαν τῶν ἐχθρῶν μου, ἀποκατάστησόν με εἰς τὴν ἀφοβίαν, ὁποῦ εἶχον πρότερον. (4)

,, Ἀπὸ λεόντων τὴν μονογενῆ μου,

Τὸ βρύχειν λέγεται κυρίως ἐπὶ τῶν λεόντων· ἐπειδὴ δὲ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἔβρυξαν οἱ ἐχθροὶ κατ' ἐπάνω μου, διὰ τοῦτο τώρα ἐδῶ ὀνομάζει αὐτοὺς λέοντας, ὡς βρύξαντας διὰ τὴν ὠμότητα αὐτῶν καὶ ἐπιβουλήν· μονογενῆ δὲ λέγει τὴν ψυχήν του: ἤτοι τὸν ἑαυτόν του, ἀντὶ τοῦ ἠγαπημένην, ἢ καὶ μεμονωμένην, ὡς ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν, ὡς εἴπομεν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ εἰκοσοῦ πρώτου Ψαλμοῦ· στίχῳ 20. ἀπὸ κοινοῦ δὲ ἐννοεῖται ἐδῶ τό, ἀποκατάστησον.

18: ,, Ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἐκκλησίᾳ
,, πολλῇ.

Καὶ ἐν τῷ εἰκοσῷ πρώτῳ Ψαλμῷ στίχ. 25. εἶπεν ὁ ἴδιος Δαβὶδ ,, Παρὰ σοῦ ὁ ἔπαινός μου ἐν

ἐκ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι μαστίζοντες οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Κύριον, οὐκ ἐγίνωσκον οὐδεμίαν αἰτίαν κατ' αὐτοῦ· ἢ καὶ ἐγὼ δὲν ἐγνώριζα εἰς τὸν ἑαυτόν μου καμμίαν ἁμαρτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν αἱ μάστιγες ἤρχαντο κατ' ἐμοῦ.

(2) Καὶ οὗτος ὁ λόγος ἐκ προσώπου λέγεται τοῦ Κυρίου, διὰ τοὺς Ἰουδαίους· περὶ τῶν ὁποίων γράφει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, ὅτι ἦτον σχίσμα ἐν αὐτοῖς, ἄλλων μὲν ἀγαθὸν λεγόντων, ἄλλων δὲ, πονηρόν· καὶ τούτων γινομένων, οὐ κατενύγησαν, οὐδὲ συνῆκαν κατὰ τί ὡς ταῦτα ἔλεγον καὶ ἔπραττον.

(3) Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐπείραζον πολλάκις τὸν Χριστὸν, ὅταν ἔστειλαν πρὸς αὐτὸν τοὺς Ἡρωδιανοὺς καὶ ἐξεμυκτήριζαν περιγελῶντες αὐτὸν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος ,, Ἴσως μὲν καὶ τοὺς ὀδόντας ἐξ ὠμότητος ἔβρυχον, μονονουχὶ μασσήσασθαι τὸν Ἰησοῦν βουλόμενοι· πλὴν βρυγμὸς ὀδόντων καὶ ἡ ἐν λόγοις κακία λέγεται (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(4) Τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγεται καὶ ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Πατέρα, τὸν ὁποῖον παρακαλεῖ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ψυχήν του εἰς τὸ σῶμα: ἤτοι νὰ τὸν ἀναστήσῃ.

ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ· ὅθεν καὶ τὴν τούτου ἑρμηνείαν ζητεῖ ἐκεῖ· (1)

„Ἐν λαῷ βαρεῖ αἰνέσω σε.

Ἀντὶ τοῦ βαρεῖ, ὁ Σύμμαχος εἶπε παμπληθεῖ· ἐξήγησις δὲ εἶναι τὸ παρὸν ῥητὸν τοῦ ἀνωτέρω· τοῦ ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ.

19: „Μὴ ἐπιχαρείησάν μοι οἱ ἐχθραίνον-
„τές μοι ἀδίκως· οἱ μισοῦντές με δω-
„ρεὰν, καὶ διανεύοντες ὀφθαλμοῖς.

Τὸ δωρεὰν νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ματαίως· αὐτοὺς ἐγὼ, λέγει, παντελῶς δὲν ἀδίκησα, οὔτε ἔδειξα κἀνένα κίνημα μίσους ἄξιον εἰς τοὺς ἐχθρούς μου· ὀφθαλμοὺς δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ, τοὺς κόλακας· οἱ ὁποῖοι ἔνευον μὲ τὰ ὀμμάτια εἰς τὸν Σαοὺλ, καὶ ἐκατηγόρουν μὲ τὸ τοιοῦτον σχῆμα ἐκεῖνα, ὅπου ἐλάλει, ἢ ἔπραττεν, ὅταν ἦτον παρὼν ὁ Δαβίδ. (2)

20: Ὅτι ἐμοὶ μὲν εἰρηνικὰ ἐλάλουν, καὶ
„ἐπ' ὀργὴν δόλους διελογίζοντο.

Αὐτοὶ, λέγει, οἱ κόλακες τοῦ Σαοὺλ διαλεγόμενοι μὲ ἐμένα περὶ ἀγάπης, ὡμίλουν εἰρηνικὰ λόγια· διὰ τὴν ὀργὴν δὲ καὶ μνησικακίαν, ὅπου ἔκρυπτον εἰς τὴν καρδίαν τους κατ' ἐμοῦ, ἐσυλλογίζοντο δολίους λογισμοὺς, πῶς νὰ μὲ κρημνίσουν κρυφίως εἰς κἀνένα κίνδυνον.

21: „Ἐπλάτυναν ἐπ' ἐμὲ τὸ στόμα αὐτῶν.

Ὄχι μόνον, λέγει, κρυφίως μὲ ἐπιβουλεύοντο οἱ κόλακες τοῦ Σαοὺλ, ἀλλὰ καὶ παῤῥησίᾳ ὕστερον μὲ ἐκατηγόρουν μὲ πλατὺ στόμα, χωρὶς καμμίαν συστολήν· διὰ τὶ ἐκεῖνος, ὅπου θέλει νὰ μὲ τὸν καταλάβῃ τινας, αὐτὸς κρυφομουρμουρίζει μὲ χείλη συνεσταλμένα, καὶ μὲ συμμαζωμένον στόμα.

„Εἶπον, εὖγε εὖγε! εἶδον οἱ ὀφθαλ-
„μοὶ ἡμῶν.

Τὸ εὖγε, ἦτον παλαιὸν ἐπιφώνημα, τὸ ὁποῖον περιγελαστικῶς ἔλεγον ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐπιτύχαινον τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο, ὁποῦ ἐπόθουν καὶ ηὔχοντο· τοῦτο δὲ τὸ εὖγε ἐδῶ διπλασιάζεται, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν ὑπερβολικὴν ἡδονὴν καὶ χαρὰν τοῦ πράγματος, ὁποῦ ἐπόθουν οἱ τοῦ Σαοὺλ κόλακες· αὐτοὶ, λέγει, βλέποντές με, πῶς ἔφυγον εἰς τὰ ὄρη καὶ σπήλαια ταλαιπωρούμενος, ἐπεφώνησαν τοῦτο τὸ πρόσρημα τῆς εὐφροσύνης, τὸ εὖγε εὖγε· τὸ ὁποῖον δηλοῖ „Καλῶς ἔχει τὸ πρᾶγμα, καλῶς· τὸ δὲ εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν, μετὰ ταῦτα πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται χωριστά· ἤγουν ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μας ἐκεῖνα, ὁποῦ ἠθέλαμεν· ἐλλείπουν γὰρ τὰ λόγια ταῦτα: ἤγουν τὸ, ἐκεῖνα ὁποῦ ἠθέλαμεν· καὶ πρέπει νὰ ὑπακούωνται ἔξωθεν· ἢ καὶ ἡνωμέ-

νως

(1) Ἤτοι μεγάλην ἐκκλησίαν ὀνομάζει τὴν ἐξ Ἐθνῶν, ἕνα μὲν, διὰ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, ὡς ὑπερκειμένην τῆς Ἰουδαίων· ϗ ἄλλο, ὡς δικαιωθεῖσαν ἐν Χριστῷ, ϗ διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτῆς· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος, πρόῤῥησις δὲ ἦν αὐτὴ, ϗ πρόῤῥησις δεξαμένη τέλος· ἐν πάσῃ γὰρ γῇ ϗ θαλάσσῃ ὑμνεῖ τὸν Θεὸν διὰ τῶν πεπιστευκότων ὁ θεῖος Δαβίδ· ἐκκλησίαν γὰρ πολλὴν ϗ παμπληθῆ λαὸν τὰς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησίας καλεῖ.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Εἴρηται γοῦν τὸ διανεύοντες, ἀντὶ τοῦ συντιθέντες δόλους· πανταχοῦ δὲ τὰ ἐννεύματα τῶν ὀφθαλμῶν διαβέβληται, ὡς ἐν παροιμίαις ἐπὶ τοῦ κακοῦ παρατετήρηται, ὅτι αὐτὸς (ὁ ἄφρων ϗ παράνομος) ἐννεύει μὲν ὀφθαλμῷ, σημαίνει δὲ ποδὶ, διδάσκει δὲ νεύμασι δακτύλων (Παρ. ϛ΄. 13.) ϗ πάλιν „Ὁ ἐννεύων ὀφθαλμοῖς μετὰ δόλου, συνάγει ἀνδράσι λύπας (Παρ. ι΄. 10. φθάνει δὲ τὰ τοιαῦτα ἐγκλήματα ἐπὶ τοὺς φρονήματι μὲν ἀλαζονικῷ ὑπερφρονοῦντας τῶν ὑποδεεστέρων, ὑποπιάζοντας δὲ, τῷ σχήματι ϗ τῷ νεύματι τῶν ὀφρύων τὴν ἀλαζονείαν ἐνδεικνυμένους. Σημείωσαι ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο ἀναφέρει ὁ Κύριος ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ λέγων „Ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν, ὅτι ἐμίσησάν με δωρεὰν (Ἰω. ιε΄. 25.) τοῦ ὀνόματος τοῦ Νόμου πλατυτέρως λαμβανομένου, ϗ ἐπὶ τῶν Ψαλμῶν λεγομένου.

νως ἀναγινώσκεται μὲ τὸ, εὖγε· ἤγουν καλῶς εἴδον οἱ ὀφθαλμοί μας· ἤτοι εὐκτῶς καὶ καθὼς ἐποθοῦσαμεν·

22: „Εἶδες Κύριε, μὴ παρασιωπήσῃς· Κύ-
„ριε, μὴ ἀποστῇς ἀπ' ἐμοῦ.

Βλέπεις, λέγει, ὦ Κύριε, ἐκεῖνα, ὁποῦ πάσχω· καὶ λοιπὸν μὴ παρασιωπήσῃς· ἤγουν μὴ ὑπομείνῃς ταῦτα· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὁποῦ ὑπομένουν, συνειθίζουν νὰ σιωποῦν· καὶ μὴ χωρισθῇς ἀπὸ λόγου μου· διά τι κἀνένας ἄλλος δὲν εἶναι βοηθός μου. (1)

23: „Ἐξεγέρθητι Κύριε, καὶ πρόσχες τῇ
„κρίσει μου.

Ταῦτα τὰ λόγια λέγονται πρὸς τὸν Θεὸν ἀνθρωποπρεπῶς, καθὼς πολλαῖς φοραῖς εἴπομεν· ἀνάστα, λέγει, καὶ ἐξύπνησε Κύριε, καὶ κάμε ἐκδίκησιν· διά τι μακροθυμῶντας καὶ μὴ βοηθῶν, φαίνεσαι ὅτι κοιμᾶσαι· τὸ δὲ πρόσχες, ἑρμηνεύσαμεν εἰς τὸν πέμπτον Ψαλμὸν στίχῳ δευτέρῳ: ἤγουν μὴ παραδράμῃς ὡς πάρεργον τὴ κρίσιν μου Κύριε.

„Ὁ Θεός μου καὶ ὁ Κύριός μου εἰς τὴν
„δίκην μου.

Ἀπὸ κοινοῦ πρέπει νὰ νοηθῇ καὶ ἐδῶ τὸ πρόσχες· δίκην δὲ τὴν κρίσιν ὠνόμασε· τὸ δὲ ὁ Θεός μου καὶ ὁ Κύριός μου, καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι τοιαῦτα λόγια ἀλλεπάλληλα, συνώνυμα, καὶ ἕνα ἐπάνω εἰς τὸ ἄλλο, αὐτὰ, λέγω, εἶναι ἴδια μιᾶς ἐπιτεταμένης καὶ ὁλοψύχου δεήσεως, καὶ τοῦ πρὸς τὸν Θεὸν διαπύρου πόθου· φαίρουσι δὲ πρὸς τούτοις τὰ τοιαῦτα καὶ κάποιαν παρηγορίαν εἰς τὴν ψυχήν· „Ἐμνήσθην γάρ φησι τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφράνθην (Ψαλ. οϛ'. 3.)

24: „Κρῖνόν με Κύριε κατὰ τὴν δικαιοσύ-
„νην μου. (2)

Κάμε, λέγει, τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου κρίσιν Κύριε· διά τι ἐγὼ δίκαιος ὤντας εἰς αὐτοὺς, ἀδικήθηκα παρ' αὐτῶν.

„Κύριε ὁ Θεός μου καὶ μὴ ἐπιχαρείη-
„σάν μοι.

Περιττὸς ἐδῶ εἶναι ὁ καὶ σύνδεσμος· ἢ λείπει τὸ ναί· διὰ νὰ ἦναι τὸ νόημα τοιοῦτον· ναὶ Κύριε ὁ Θεός μου, ἂς μὴ χαροῦν οἱ ἐχθροί μου κατ' ἐπάνω μου.

25: Μὴ εἴποισαν ἐν καρδίαις αὐτῶν· εὖγε
„εὖγε τῇ ψυχῇ ἡμῶν!

Καὶ ἐδῶ λείπει τὸ ἐγένετο· καὶ πρέπει νὰ συνεξακούεται ἔξωθεν, διὰ νὰ ἦναι τοιοῦτον τὸ νόημα· καλῶς καλῶς ἐγένετο εἰς τὴν ψυχήν μας! καὶ τὸ πρᾶγμα ἀπέβη κατὰ τὸν πόθον μας!

„Μηδὲ εἴποιεν· κατεπίομεν αὐτόν.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ μὴν εἰποῦν οἱ ἐχθροί μου, ὅτι κατεπίομεν αὐτόν· δηλαδὴ μὲ τὸ στόμα τῆς μαχαίρας· διά τι ἐὰν μὲ θανατώσωσι, τοῦτο ἠμποροῦν νὰ εἰποῦν·

26: „Αἰσχυνθείησαν καὶ ἐντραπείησαν οἱ
„ἐπιχαίροντες τοῖς κακοῖς μου.

Τὸ

(1) Πάντα τὰ ἄνω εἰρημένα λέγονται καὶ ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου περὶ τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον.
(2) Ἐν ἄλλοις, κατὰ τὴν δικαιοσύνην σου· καὶ ἐν ἄλλοις, κρῖνόν μοι Κύριε· ἄλλος δὲ λέγει „Καταπίνεται δὲ ὁ ἅπαξ εἰς βυθὸν χωρήσας καὶ μηδαμῶς ἀναβὰς, προφητικὰ δὲ ταῦτα περὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

Τὸ αἰσχυνθείησαν καὶ ἐντραπείησαν δηλοῦσιν ἐκ παραλλήλου, ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· θέλουν δὲ αἰσχυνθοῦν οἱ ἐχθροί μου, ἐὰν ἀποσραφοῦν ἄδειοι καὶ ἄπρακτοι χωρὶς νὰ ἀπολαύσουν τὸν κατ᾽ ἐμοῦ πόθον τους· τὸ δὲ ἅμα, εἶναι ἀντὶ τοῦ ὅλοι ὁμοῦ, οἱ χαίροντες διὰ τὰ κακά μου: ἤγουν διὰ τὰς δυσυχίας μου.

„Ἐνδυσάσθωσαν αἰσχύνην καὶ ἐντρο-
„πὴν οἱ μεγαλοῤῥημονοῦντες ἐπ᾽ ἐμέ·

Ἂς φορέσουν, λέγει, Κύριε, ὡσὰν φόρεμα τὴν ἐντροπὴν ἐκεῖνοι, ὁποῦ καυχῶνται ἐναντίον μου, καὶ μὲ ὑπερηφάνειαν λέγουσιν, ὅτι ἔχουν νὰ μὲ κακοποιήσουν. (1)

27: „Ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθήτω-
„σαν οἱ θέλοντες τὴν δικαιοσύνην
„μου.

Καὶ ἐδῶ τὸ ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθήτωσαν, δηλοῦσιν ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐκ παραλλήλου· ἂς εὐφρανθοῦν, λέγει, ἐκεῖνοι ὁποῦ θέλουν καὶ ἀγαποῦν τὸ δίκαιόν μου· δίκαιόν μου δὲ εἶναι, τὸ νὰ μὴ πολεμοῦμαι ματαίως, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ σώζωμαι καὶ νὰ ἀγαπῶμαι παρὰ τῶν νῦν πολεμούντων με· διὰ τὶ μυριάκις τοὺς εὐεργέτησα. (2)

„Καὶ εἰπάτωσαν διὰ παντός· μεγα-
„λυνθήτω ὁ Κύριος οἱ θέλοντες τὴν
„εἰρήνην τοῦ δούλου αὐτοῦ.

Ἂς λέγουν πάντοτε, λέγει, τοῦτον τὸν λόγον οἱ καλοθεληταί μου, ἀφ᾽ οὗ ἰδοῦν, πῶς ἐγὼ ἔγινα ἀνώτερος τῶν ἐμὲ πολεμούντων καὶ εἰρήνευσα· τὶ δὲ νὰ λέγουν; ἂς μεγαλυνθῇ ὁ Κύριος: ἤτοι ἂς πισευθῇ κοντὰ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ὁ Κύριος, ὅτι εἶναι μέγας καὶ θαυμασός. (3)

28: „Καὶ ἡ γλῶσσά μου μελετήσει τὴν δι-
„καιοσύνην σου.

Ἀνίσως, λέγει, καὶ γένουν εἰς ἐμὲ ὅσα θέλω, ἔχω νὰ μελετῶ πάντοτε τὴν δικαιοσύνην σου Κύριε· δικαιοσύνη δὲ τοῦ Κυρίου, εἶναι ἡ δικαία κρίσις.

„Ὅλην τὴν ἡμέραν τὸν ἔπαινόν σου.

Ἀπὸ κοινοῦ καὶ ἐδῶ νοεῖται τὸ μελετήσει· ἤτοι ἡ γλῶσσά μου θέλει μελετᾷ, ἢ θέλει ἔχει ἔργον παντοτινὸν τὸ νὰ διηγῆται τοὺς ἐπαίνους καὶ ὕμνους σου Κύριε· ὅλην τὴν ἡμέραν δέ: ἤγουν εἰς ὅλην μου τὴν ζωήν· ἐπειδὴ τὴν νύκτα κοιμώμενοι, δὲν φαινόμεθα ὅτι ζῶμεν· ὁ γὰρ ὕπνος, προσωρινὸς ἐσὶ θάνατος· ταῦτα εἶναι τὰ λόγια τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, καὶ τοιαύτην ἑρμηνείαν ἔχουσι.

Πρέπει δὲ ἐκεῖνοι οἱ Χρισιανοὶ, ὁποῦ ἀναγινώσκουσι τὸν Ψαλμὸν τοῦτον (εἶναι λόγια τοῦ Θεοδωρίτου,) νὰ μὴ λαμβάνουν ἀπὸ ἐδῶ ἀφορμὴν εἰς

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος, λέγει „Μεγαλοῤῥημονοῦσι κατὰ τοῦ Χρισοῦ λαλοῦντες ὑπέρογκα καὶ διεσραμμένα οἱ αἱρετικοὶ, κατασύροντες δὲ καὶ ἑτέρως εἰς τὸ τῆς ἡτοιμασμένης αὐτοῖς ἀπωλείας βάραθρον. Σημείωσαι ὅτι καὶ τὰ ἀνωτέρω ῥητὰ λέγονται ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου περὶ τῶν Ἰουδαίων, κατὰ τὸν αὐτὸν θεῖον Κύριλλον· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Κατάλληλος ἡ αἰσχύνη τοῖς ἐπικερτομοῦσι τοῖς πέλας· διὸ τοῖς ἀλαζόσι καὶ μεγαλοῤῥήμοσι ταύτην ὁ Προφήτης ἐπηύξατο.

(2) Κατὰ δὲ τὸν ἅγιον Κύριλλον „Οἱ θέλοντες οὐ τὴν ἐν νόμῳ δικαιοσύνην· ἐκείνη γὰρ οὐκ ἦν ἄμεμπτος· ἀλλὰ τὴν τελεωτάτην ἐν Χρισῷ, ἕξουσιν ἀγαλλίασιν χορηγουμένην διὰ Χρισοῦ παρὰ Θεοῦ καὶ Πατρός.

(3) Κατὰ τὸν αὐτὸν θεῖον Κύριλλον „Οἱ τιμῶντες τὴν πρὸς τὸν Χρισὸν εἰρήνην, τίνες ἕτεροι ἢ οἱ ἐξ Ἐθνῶν; ὡς τὴν διϊσῶσαν ἀπὸ Χρισοῦ ἀπάτην διασκεδάσαντες, καὶ καταλύσαντες τὴν ἔχθραν, καὶ ἐκ μέσου ποιήσαντες τὸ μεσολαβοῦν.

εἰς τὸ νὰ καταρῶνται καὶ αὐτοὶ τοὺς ἐχθρούς των, καθὼς καὶ ὁ Δαβίδ· διὰ τὶ πρέπει νὰ ςοχασθοῦν πῶς ὁ Δαβίδ εἶχε τὴν πολιτείαν καὶ ζωὴν τοῦ παλαιοῦ νόμου, καὶ ὄχι τὴν τοῦ Εὐαγγελίου τῆς χάριτος, τὴν ὁποίαν ἔχουν αὐτοί· ὁ μὲν γὰρ παλαιὸς νόμος ἐσυγχώρει νὰ μισοῦν οἱ ἄνθρωποι τοὺς ἐχθρούς των· ὁ δὲ νόμος τοῦ Εὐαγγελίου προςάζει τὸ ἐναντίον, νὰ ἀγαπῶμεν αὐτούς· οὕτω γὰρ ὁ Δεσπότης Χριςὸς εἶπεν· „ Ἐῤῥέθη τοῖς ἀρχαίοις· ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου (Λευ. ς΄. 27.) ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν· ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν· εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς (Ματθ΄. ς΄. 44.) καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον· ὁ Δαβὶδ δὲν καταρᾶται μὲ τὰ ἀνωτέρω λόγια· ἀλλὰ μᾶλλον μὲ σχῆμα ἀρᾶς προφητεύει τὰ κακὰ, ὁποῦ ἔμελλον νὰ ἀκολουθήσουν εἰς τοὺς ἐχθρούς του· εἶδε καὶ ὑποθέσωμεν πῶς τοὺς καταρᾶται· ἀλλὰ τοῦτο εἶναι παράγγελμα νομικὸν καὶ ὄχι Εὐαγγελικὸν, ὡς προείπομεν· καὶ ἄλλως δὲ, λέγει ὁ Σολομών. „ Τύπτε ἀδόκιμον ἀργύριον, καὶ καθαρισθήσεται καθαρὸν ἅπαν· (Παρ. κε΄. 4.) ὅθεν καὶ ὁ Δαβὶδ ἐκαταρᾶτο ναὶ τοὺς ἐχθρούς του, μὰ ὄχι ὡς πικρὸς καὶ μνησίκακος, οὐδὲ ὡς μισῶν αὐτοὺς, ἀλλὰ ὡς καλοθελητὴς τῆς ψυχῆς των· ἵνα δηλαδὴ αὐτοὶ παιδευθέντες ἐδῶ, γλυτώσουν ἀπὸ τὴν μέλλουσαν καταδίκην· ἢ καὶ ἵνα ἄλλοι κακοὶ διορθωθοῦν καὶ μετανοήσουν, βλέποντες αὐτοὺς παιδευομένους ὑπὸ Κυρίου· πρέπει δὲ καὶ τοῦτο νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι τὰ κυριώτερα λόγια τοῦ Ψαλμοῦ τούτου νοοῦνται εἰς τὸν Δεσπότην Χριςὸν, καὶ ὡς ἐκ προσώπου αὐτοῦ λέγονται πρὸς τὸν Πατέρα διὰ τοὺς Ἰουδαίους, ὁποῦ κατέτρεχον αὐτόν. (1).

ΨΑΛΜΟΣ ΛΕ΄.

„ Εἰς τὸ τέλος τῷ παιδὶ Κυρίου τῷ Δαβίδ.

Ὅταν ὁ Δαβὶδ ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Σαοὺλ, κατέφυγε μέσα εἰς ἕνα σπήλαιον διὰ νὰ κοιμηθῇ· ἐπῆγε δὲ καὶ ὁ Σαοὺλ καὶ ἐμβῆκε μέσα εἰς τὸ αὐτὸ σπήλαιον, μὴ ἠξεύρωντας πῶς ὁ Δαβὶδ ἦτον κεκρυμμένος εἰς τὸ ἐσώτερον μέρος τοῦ σπηλαίου, καὶ ἐκοιμήθη καὶ αὐτὸς ἐκεῖ κοντὰ εἰς τὸ ςόμιον τοῦ σπηλαίου· ὁ δὲ Δαβὶδ σηκωθεὶς τὴν νύκτα καὶ εὑρὼν τὸν Σαοὺλ κοιμώμενον, δεν τὸν ἐθανάτωσεν· ἀλλὰ μόνον ἔκοψε μὲ τὸ μαχαίρι τὸ πτερύγιον τῆς διπλοΐδος του: ἤγουν τὴν ποδίαν τοῦ ῥούχου του πρὸς ἀπόδειξιν· ὅταν δὲ ἐξημέρωσεν, ὁ μὲν Σαοὺλ εὐγῆκεν ἀπὸ τὸ σπήλαιον, ὁ δὲ Δαβὶδ ςαθεὶς ἀπὸ μακρὰν ἐφώναξε, καὶ ὠνείδισε τὸν Σαοὺλ, διὰ τὶ ἀδίκως τὸν ἐπιβουλεύεται καὶ τὸν κατατρέχει· ἐφανέρωσε δὲ καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀμνησικακίαν, ὁποῦ ἔχει πρὸς τὸν Σα-

(1) Προστίθεται δὲ ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος καὶ ταῦτα „ Ὅτι δὲ ὁ Δαβὶδ κατὰ τὴν Εὐαγγελικὴν νομοθεσίαν οὐκ ἠμύνατο τοὺς ἀδικοῦντας, ἀκούσατε αὐτοῦ λέγοντος· εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδοῦσί μοι κακὰ, ἀποπέσοιμι ἄρα ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου κενὸς, καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ οὐκ εἶπε μὲν ταῦτα, οὐκ ἔπραξε δὲ, τοῖς γὰρ λόγοις τὸ πέρας ἐπέθηκε· δὶς μὲν γὰρ ὑποχείριον λαβὼν τὸν πολέμιον, οὐ μόνον αὐτὸς οὐκ ἀνεῖλεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνελεῖν βουληθέντας ἐκώλυσεν· ἐν πολέμῳ δὲ πεσόντα πικρῶς ὠλοφύρατο. καὶ τὸν μεμηνυκότα τὸν θάνατον ὡς ἐφιδόμενον καὶ ἀνῃρηκέναι νεανιευσάμενον τῷ θανάτῳ παρέπεμψεν.

Σαούλ· καὶ ὅτι λαβὼν αὐτὸν εἰς τὰς χεῖράς του, δὲν τὸν ἐθανάτωσεν· ἔδειξε δὲ καὶ εἰς πίσωσω τὴν ποδίαν, ὁποῦ ἔκοψε τοῦ ρούχου του· ὁ δὲ Σαοὺλ ἐντραπεὶς καὶ κατανυγεὶς, ὡμολόγησεν, ὅτι κατατρέχει ἀδίκως τὸν Δαβίδ· καὶ ἁπλῶς εἶπε μὲν λόγια εἰς αὐτὸν χρωματισμένα μὲ ἀγάπην, ἔμεινε δὲ πάλιν ὁ αὐτὸς, κατατρέχων δηλαδὴ τὸν Δαβίδ· ὅθεν ὁ Δαβὶδ βαρυκαρδίσας διὰ τὸ συμβεβηκὸς αὐτὸ, ἐσύνθεσε τὸν παρόντα Ψαλμὸν, προηγουμένως μὲν, διὰ νὰ κατηγορήσῃ τὸν Σαοὺλ· ἀκολούθως δὲ, καὶ διὰ νὰ θεατρίσῃ τὴν κακοτροπίαν κάθε δολίου καὶ ἐπιβούλου ἀνθρώπου· (ὅρα καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ νς΄. Ψαλμοῦ.) εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγέγραπται ὁ Ψαλμὸς· διὰ τὶ προφητεύει τὴν ἀπώλειαν τῶν ἐχθρῶν του, ἥτις ἠκολούθησεν εἰς τὸ τέλος· παῖς δὲ ὀνομάζεται ὁ Δαβὶδ τοῦ Κυρίου, καὶ ὡς υἱὸς, καὶ ὡς δοῦλος αὐτοῦ, καθὼς ἑρμηνεύσαμεν εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ δεκάτου ἑβδόμου Ψαλμοῦ. (1)

1: „Φησὶν ὁ παράνομος τοῦ ἁμαρτά-
„νειν ἐν ἑαυτῷ.

Τὸ φησὶ νοεῖται ἐδῶ, ἀντὶ τοῦ νομίζει, κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον· τὸ δὲ τοῦ εἶναι περιττόν· διὰ νὰ ἦναι τοιοῦτον τὸ νόημα· νομίζει ὁ παράνομος, πῶς ἁμαρτάνει εἰς τὸν ἑαυτόν του: ἤγουν εἰς μόνην τὴν συνείδησίν του κρυφίως· καὶ πῶς ὁ Θεὸς δὲν βλέπει τὴν αὐτοῦ κακίαν, οὐδὲ τὴν πονηρὰν διάθεσιν τῆς καρδίας του· (2) ἢ καὶ ἄλλως· λέγει εἰς τὸν ἑαυτόν του ὁ παράνομος: ἤγουν συλλογίζεται καὶ μελετᾷ νὰ ἁμαρτάνῃ· τὸ τοῦ γὰρ, ποτὲ μὲν εὑρίσκεται ὡς ἐπίρρημα, ἀντὶ τοῦ ὥστε· ποτὲ δὲ εἶναι περιττόν· παράνομον δὲ ὀνομάζει τὸν Σαοὺλ διὰ τὶ ἐμίσει τὸν Δαβὶδ, ὅς τις ἦτον καὶ φίλος του καὶ γαμβρός του, ἔχων γυναῖκα τὴν θυγατέρα Μελχόλ· (3)

„Οὐκ ἔστι φόβος Θεοῦ ἀπέναντι τῶν
„ὀφθαλμῶν αὐτοῦ.

Ἔμπροσθεν, λέγει, εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τοιούτου παρανόμου ἀνθρώπου, δὲν εἶναι φόβος Θεοῦ· διὰ τοῦτο καὶ νομίζει καὶ μελετᾷ τοὺς τοιούτους πονηροὺς διαλογισμούς· καὶ δὲν στοχάζεται ὁ ταλαίπωρος, πῶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ λανθάσῃ καὶ νὰ κρυφθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν.

2: „Ὅτι ἐδόλωσεν ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ εὑ-
„ρεῖν τὴν ἀνομίαν αὐτοῦ καὶ μισῆσαι.

Διὰ τὶ, λέγει, ὁ παράνομος ἄνθρωπος, βλέπε τὶ ἔκαμε· δολιότητα ἐμεταχειρίσθη ἔμπροσθέν του αὐτὸς καθ᾽ ἑαυτοῦ· ἤτοι ἐκακούργησε, καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ κάμῃ ἔρευναν καὶ ἐξέτασιν, διὰ νὰ εὕρῃ ποῖαις εἶναι ἡ ἀνομίαις του καὶ νὰ τὰς μισήσῃ· περιττὸν δὲ εἶναι καὶ ἐδῶ τὸ τοῦ· (4)

3: „Τὰ

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος περιέχει κατηγορίαν τῆς ὑπερηφανείας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, ϗ τῆς κακίας ἔλεγχον.

(2) Καὶ ἡ ἑρμηνεία τοῦ θείου Κυρίλλου τοιαύτη εἶναι „Ἡγεῖται ὁ παράνομος; μηδένα βλέπειν αὐτοῦ τὰ βουλεύματα: φαμὲν δὲ εἶναι παράνομον τὸν τοῖς θείοις νόμοις εἰσάπαν ἀπειρηκότα, ὡς μηδὲ εἶναι θέλειν αὐτοὺς, ἀγέρωχον δὲ παντελῶς ϗ ἐξίτηλον διαβιῶναι ζωὴν, ϗ οἷον ἀμεταστρεπτὶ τρέχουσαν εἰς πέταυρον ᾅδου ϗ εἰς παγίδα θανάτου· ὧν ἕκαστος μονονουχὶ κατὰ τὴν Γραφὴν λέγει Κυρίῳ· ἀπόστα ἀπ᾽ ἐμοῦ· εἰδέναι ὁδούς σου οὐ βούλομαι, (Ἰὼβ κα΄. 14.)

(3) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Οὐχ ἁπλῶς παράνομον· ἀλλὰ τὸν ὑποκριτὴν ϗ δόλιον ὁ Ψαλμὸς ὑποτίθεται, τὸν πολὺν ἐν τῇ ψυχῇ βόρβορον παρανομίας ἔχοντα, ϗ διὰ τοῦτο λέγοντα ἐν ἑαυτῷ τὸ ἁμαρτάνειν ὑποτιθέμενον· διὰ τί δὲ ἐν ἑαυτῷ λέγει; ἐπειδὴ ταῦτα λογίζεται, ἅπερ φανερῶς εἰπεῖν, ἢ φοβεῖται, ἢ αἰσχύνεται.

(4) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος οὕτως αὐτὸ ἑρμηνεύει „Οὐδὲ ὁ εἰπὼν ἥμαρτον, εἶτα ἐπιμένων τῇ ἁμαρτίᾳ, οὗτος ἐξομολογεῖται, ἀλλ᾽ ὁ κατὰ τὸν Ψαλμὸν εὑρὼν τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ ϗ μισήσας· τί γὰρ ὄφελος ἀρρωστοῦντι ἡ παρὰ τοῦ ἰατροῦ ἐπιμέλεια, ὅταν τὰ φθαρτικὰ τῆς ζωῆς ὁ κάμνων ἐπιτηδεύῃ; οὕτως οὐδὲν ὄφελος ἀδικημάτων συγχω-

ρου-

3: „ Τὰ ῥήματα τοῦ στόματος αὐτοῦ ἀ-
„ νομία καὶ δόλος.

Ἐκεῖνα, λέγει, τὰ λόγια, ὁποῦ εἶπε πρὸς ἐμένα ὁ Σαοὺλ, τὰ φαινόμενα ἀγαπητικὰ καὶ εἰρηνικὰ, αὐτὰ ἦτον γεμάτα ἀπὸ ἀνομίαν καὶ δολιότητα· καὶ εἶχον κεκρυμμένον μέσα των τὸ φαρμάκι· τοῦτο γὰρ ἦτον ἔργον ἄνομον ὁμοῦ καὶ δόλιον· διατὶ αὐτὸς μὲ τὰ φαινόμενα ἐκεῖνα ἀγαπητικὰ λόγιά του, ἐβουλεύετο νὰ μὲ κάμῃ νὰ ξεθαῤῥεύσω, πῶς δὲν εἶναι τάχα ἐχθρός μου· καὶ ἔτζι νὰ μὲ εὕρῃ ἀφύλακτον καὶ νὰ μὲ κατατρέξῃ.

„ Οὐκ ἠβουλήθη συνιέναι τοῦ ἀγαθῦ-
„ ναι.

Δὲν ἠθέλησε, λέγει, ὁ Σαοὺλ νὰ λάβῃ σύνεσιν, εἰς τὸ νὰ κάμῃ τὸ ἀγαθόν: ἤγουν εἰς τὸ νὰ παύσῃ ἀπὸ τὰς κατ' ἐμοῦ ἐπιβουλάς. (1)

4: Ἀνομίαν διελογίσατο ἐπὶ τῆς κοίτης
„ αὐτοῦ.

Ὄχι μόνον, λέγει, τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ καὶ τὴν νύκτα ὅταν εὑρίσκετο εἰς τὴν κλίνην, κακὰ ἐσυλλογίζετο κατ' ἐμοῦ ὁ Σαοὺλ· καὶ οὐδὲ εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἀναπαύσεως καὶ ἡσυχίας, αὐτὸς ἡσύχαζε· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα παρασταίνει ὁ Δαβὶδ τὴν ὑπερβολὴν τῆς πονηρίας του· συμφώνως δὲ λέγει καὶ ὁ Μιχαίας „ Ἐγένοντο ἐργαζόμενοι κακὰ ἐν ταῖς κοίταις αὐτῶν· καὶ ἅμα τῇ ἡμέρα συνετέλουν αὐτά. (Μιχ. β΄. 1.)

„ Παρέστη πάσῃ ὁδῷ οὐκ ἀγαθῇ, κα-
„ κίᾳ δὲ οὐ προσώχθισε.

Ἕτοιμος ἦτον, λέγει, ὁ Σαοὺλ εἰς κάθε ἁμαρτίαν· καὶ δὲν ἐβαρέθη, οὐδὲ ἀπεστράφη τὴν κακίαν. (2)

5: „ Κύριε, ἐν τῷ οὐρανῷ τὸ ἔλεός σου·
„ καὶ ἡ ἀλήθειά σου ἕως τῶν νεφελῶν.
6: „ Ἡ δικαιοσύνη σου ὡς ὄρη Θεοῦ· τὰ
„ κρίματά σου ἄβυσσος πολλή.

Καθὼς μὲ τὰ ἀνωτέρω λόγια ὁποῦ εἶπεν, ἐ-

ρουμένων τῷ ἔτι ἀδικοῦντι· ἀλλὰ πῶς ἀφίεται ἁμάρτημα; ἐπειδὰν ἡ ἀρετὴ κρατήσασα τῆς ψυχῆς, ϗ ὅλην αὐτὴν τοῖς οἰκείοις λόγοις καταλαβοῦσα, διαβολὴν (ἤτοι μῖσος) αὐτῇ πρὸς τὴν ἐναντίαν διάθεσιν ἐμποιήσῃ· ὁ δὲ ὅσιος Πατερμούθιος λέγει, ὅτι ὁ λόγος οὗτος εἴρηται διὰ τὸν Ἀμνὼν τὸν υἱὸν τοῦ Δαβὶδ, ὅςις ἐβίασε τὴν ἑτεροθαλῆ αὐτοῦ ἀδελφὴν Θημάρ, ϗ μετὰ τὸ φθεῖραι ἐμίσησεν αὐτὴν, καθὼς γέγραπται „ Καὶ ἐμίσησεν αὐτὴν μῖσος μέγα σφόδρα, ὑπὲρ τὴν ἀγάπην ἣν ἠγάπησεν αὐτήν (β΄. Βασιλ. ιγ΄. 15.) ἐν δὲ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ ϗ ταῦτα εὑρίσκεται λέγων ὁ θεῖος Βασίλειος „ Οὐδὲ τοῦτό φησι λογίζεται, ὅτι ὁ Θεὸς εὑρίσκει τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ, ϗ εὑρὼν αὐτὴν μισεῖ αὐτὸν ϗ αὐτήν· ἐδόλωσεν οὖν εἰς τὸ εὑρεθῆναι, θέλων μὴ εὑρεθῆναι· ἀλλὰ σοφιςικῶς, οἷς ἁμαρτάνει συνηγορῶν· ϗ ὁ θεῖος δὲ Κύριλλος λέγει „ Οὐ πεπόρευταί φησι, μετὰ ἀληθείας ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ Θεοῦ· τοῦτο γὰρ τὸ ἐδόλωσε κατασημήνειεν ἂν, οἶμαί που.

(1) Ἄλλος δέ φησι „ Τοῦτο δὲ ἦν ἄρα τὸ ἄκρως κακὸν, τὸ μὴ βούλεσθαι τὸ ἀγαθὸν, μηδὲ διαίρεσιν εἶναί τινα τῆς ψυχῆς, τῆς μὲν βουλήσεως ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν νευούσης, τῆς δὲ ἐπιθυμίας ἀνθελκούσης· ἀλλὰ συντείνειν ἐνταῦθα ϗ ῥήματα ϗ νυκτὸς βουλὰς, ϗ πράξεις ἡμερινὰς, ὡς μὴ δύνασθαι λέγειν „ Οὐ γὰρ ὃ θέλω ποιῶ ἀγαθὸν, ἀλλ' ὃ οὐ θέλω κακὸν, τοῦτο πράσσω (Ῥωμ. ζ΄ 19.)

(2) Ὁ δὲ θεῖος Ἰσίδωρος, οὕτως ἑρμηνεύει τοῦτο „ Κακίᾳ δὲ οὐ προσώχθισεν, ἀντὶ τοῦ τὴν κακίαν οὐκ ἐμίσησεν, οὐκ ἐβδελύξατο· ϗ γὰρ τὰ εἴδωλα, ποτὲ μὲν βδελύγματα, ποτὲ δὲ προσοχθίσματα, ἡ θεία προσαγορεύει Γραφή· τὸ δὲ παρέστη δηλοῖ, ἢ ὅτι παρέστησεν ἑαυτὸν εἰς ὑπουργίαν ἁπάσης ὁδοῦ μὴ οὔσης ἀγαθῆς· ἢ ὅτι συνασπίζει ϗ συναγορεύει τῇ κακίᾳ· ἡ γὰρ παράστασις ἔσθ' ὅτε τὴν συναγόρευσιν κατασημήνειεν ἄν· ὥςε ἵςαται μὲν, ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν ὁ πράττων· παρίςαται δὲ, ὁ τῷ πράττοντι συναγωνιζόμενος· Καὶ εἰς τοῦτο φαυλότητος προήκει, ὡς μηδὲ μισῆσαι τὴν κακίαν πώποτε· οὐ γὰρ ἂν ἔδρα ταύτην, εἰ ἐμίσει· νῦν δὲ ϗ παρέστη ταύτῃ: τουτέςιν ἐβοήθησε, συνηγόρησεν, ἐδικαιολογήσατο· ὡς γὰρ ἄμαχος ῥήτωρ τοῖς δικάζουσι παρεςὼς ὑπὲρ τῶν βοηθείας δεομένων τὴν οἰκείαν κινεῖ τέχνην, οὕτω κἀκεῖνος παντὶ σθένει τῇ κακίᾳ συνηγορῆσαι οὐ παρῃτήσατο·

ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν ὑπερβολικὴν πονηρίαν τοῦ Σαοὺλ· ἔτζι μὲ τὰ παρόντα λόγια φανερόνει τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς μακροθυμίας, καὶ τῆς ἄλλης χρηστότητος καὶ ἀγαθοσύνης τοῦ Θεοῦ· Κύριε, λέγει, εἰς τὸν οὐρανὸν εἶναι τὸ ἔλεός σου· ἤτοι ἕως εἰς τὸν οὐρανὸν φθάνει, καὶ τόσον εἶναι πολύ· ὁμοίως καὶ ἡ ἀλήθειά σου εἶναι ὑψηλὴ ἕως εἰς τὰ νέφαλα· ἤτοι ἕως τοῦ οὐρανοῦ πάλιν· ἐπειδὴ καὶ αἱ νεφέλαι ἕως εἰς τὸν οὐρανὸν φαίνονται, ὅτι ἀναβαίνουσιν, καθὼς σχεδὸν τοῦτο εἶπε καὶ ἐν τῷ νς΄. Ψαλμῷ ςιχ. 10. ἡ δικαιοσύνη σου δὲ εἶναι, λέγει ὡς τὰ βουνὰ τοῦ Θεοῦ· διὰ τῶν βουνῶν δὲ φανερόνει τὸ ὕψος καὶ μέγεθος τῆς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης· Θεοῦ δὲ τὰ βουνὰ ὀνομάζονται, διὰ τὶ ἐκτίσθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν· τὰ κρίματά σου ἄβυσσος πολλή· ἤγουν αἱ κρίσεις καὶ οἰκονομίαι σου, εἶναι βάθος ἄπειρον καὶ ἀκατάληπτον. (1)

„Ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσεις Κύριε.

Τὸ σώζω ποτὲ μὲν λέγεται διὰ τὴν αἴδιον καὶ παντοτινὴν σωτηρίαν τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καθὼς λέγομεν· σώζονται οἱ δίκαιοι: σωτηρίαν δηλαδὴ αἰώνιον· ποτὲ δὲ λέγεται διὰ τὴν πρόσκαιρον σωτηρίαν τῆς παρούσης ζωῆς· καθὼς καὶ τῶρα ἐδῶ λέγεται· ἡ σωτηρία γὰρ ἡ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, δηλοῖ τὴν ἁπλῶς ζωοποίησιν· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐσὺ Κύριε, μὲ τὸ νὰ ἦσαι τοιοῦτος ἀγαθὸς, ὄχι μόνον τοὺς ἀνθρώπους ζωοποιεῖς· ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλογα ζῶα· διὰ μέσου γὰρ τῶν κτηνῶν τῶν ἡμέρων, καὶ κάθε ζῶον ἄγριον ἐφανέρωσε· τὸ σώσεις δὲ εἶναι, ἀντὶ σώζεις κατὰ ἀντιχρονισμὸν, τοῦ μέλλοντος χρόνου λαμβανομένου ἀντὶ ἐνεςῶτος· ἢ ἀνθρώπους μὲν ὀνομάζει, τοὺς μετὰ ὀρθοῦ λόγου ζῶντας· κτήνη δὲ, τοὺς ἀλογίςως καὶ ἀσυνέτως ζῶντας· ἢ ἀνθρώπους θέλεις νοήσεις τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς ὑπὸ τοῦ θείου νόμου παιδαγωγουμένους εἰς τὸ ἀγαθὸν, κτήνη δὲ τὰ φιλήδονα Ἔθνη· κατὰ δὲ τὴν ἔννοιαν ταύτην, τὸ σώσεις νοεῖται μέλλοντος χρόνου καθὼς καὶ εἶναι· προφητεία γὰρ ἐςιν: ἤγουν, ὅτι ἐσὺ Κύριε, θέλεις σώσεις τοὺς Ἐθνικοὺς σωτηρίαν αἰώνιον, ὅταν πιςεύσουν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου.

7: „Ὡς ἐπλήθυνας τὸ ἔλεός σου ὁ Θεός.

Τὸ ὡς ἐδῶ εἶναι θαυμαςικὸν· θαυμάσας γὰρ ὁ Δαβὶδ, καὶ ἐκπλαγεὶς τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγαθότητος καὶ τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸ ὁποῖον σώζει καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ κτήνη, ἐπιφωνεῖ· ὅτι κατὰ πολλὰ ἐπλήθυνας εἰς ἡμᾶς τὸ ἔλεός σου Κύριε.

„Οἱ δὲ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν σκέπῃ
„τῶν πτερύγων σου ἐλπιοῦσι.

Τὸ

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „Τὸ μὲν ἐν τῷ οὐρανῷ τὸ ἔλεός σου, δείκνυσιν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ ἐλέει ϗ τὰ οὐράνια πάντα συνέςηκε: τουτέςιν αἱ λογικαὶ δυνάμεις· τὸ δὲ ἡ ἀλήθειά σου ἕως τῶν νεφελῶν, ἀντὶ τοῦ ἀληθεῖς ϗ βεβαίας τὰς διὰ τῶν Προφητῶν ἐπαγγελίας ἔδειξας· νεφέλαι γὰρ, οἱ Προφῆται λέγονται· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος, λέγει „Ἔςι δὲ ἡ δικαιοσύνη, ἡ μέν τις ἐν ἡμῖν ςρεφομένη, ἡ τοῦ ἴσου διανομή· εἰ γὰρ ϗ μὴ τυγχάνομεν αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀκρίβειαν, ἀλλὰ γνώμῃ δικαιοτάτῃ ποιοῦντες, οὐκ ἐκπίπτομεν τοῦ σκοποῦ· ἡ δέ τις ἄνωθεν ἐπαγομένη παρὰ τοῦ δικαίου Κριτοῦ, ἥ τε ἐπανορθωτικὴ ϗ ἀνταποδοτικὴ, ἧς π λὺ τὸ δυσθεώρητον διὰ τὸ ὕψος τῶν ἐναποκειμένων αὐτῇ δογμάτων, καθὼς φησιν ὁ Δαβίδ· „Ἡ δικαιοσύνη σου ὡς ὄρη Θεοῦ. Περὶ δὲ τῶν κριμάτων τοῦ Θεοῦ, λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Πειρᾶται μὲν γὰρ Π ῦλος, ἐφικέσθαι τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων· ἐπεὶ δὲ οὐχ εὑρίσκει διέξοδον, οὐδὲ ςάσιν τῆς ἀναβάσεως, οὐδὲ εἴς τι φανερὸν τελευτᾷ πέρας ἡ πολυπραγμοσύνη τῆς διανοίας, ἀεί τινος ὑποφαινομένου τοῦ λείποντος· ὢ τοῦ θαύματος! ἵνα ϗ αὐτὸς πάθω τὸ ἴσον, ἐκπλήξει περιγράφει τὸν λόγον, ϗ πλοῦτον ϗ βάθος Θεοῦ τοῦτο καλεῖ, ϗ ὁμολογεῖ τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων τὸ ἀκατάληπτον, μονονουχὶ τὰ αὐτὰ τῷ Δαβὶδ φθεγγόμενος, ἄβυσσον πολλὴν ὀνομάζοντι τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα· ἧς οὐκ ἔςι τὴν ἕδραν, ἢ μέτρῳ, ἢ αἰσθήσει λαβεῖν· ὅρα ϗ τὸ „Τιθεὶς ἐν θησαυροῖς ἀβύσσους τοῦ λβ΄. Ψαλμοῦ· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Σὺ δὲ Δέσποτα ϗ ἔλεον ἔχεις ἀμέτρητον, ϗ ἀλήθειαν ἀςάθμητον, ϗ δικαιοσύνην ὄρεσι παραβαλλομένην μεγίςοις· ὁ δὲ Εὐσέβιος, νεφέλας, φησὶ, καλεῖ τοὺς Προφήτας ϗ τὰς Ἀγγελικὰς Δυνάμεις.

Τὸ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων εἶναι περίφρασις, ἀντὶ τοῦ οἱ ἄνθρωποι, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ τετάρτῳ Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Υἱοὶ ἀνθρώπων ἕως πότε βαρυκάρδιοι; λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὅσοι εἶναι κυρίως ἄνθρωποι, καὶ δὲν ἐπαράλλαξαν μὲ τὰς κακίας τὸ κατ᾽ εἰκόνα καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθρώπου, αὐτοὶ θέλουν ἐλπίσουν εἰς τὴν σκέπην τῆς ἐδικῆς σου φυλακῆς καὶ περιθάλψεως Κύριε· ἢ νοεῖται τοῦτο καὶ ἄλλως, ὅτι εἶναι προφητεία διὰ τοὺς Χριστιανούς·

8: „ Μεθυσθήσονται ἀπὸ πιότητος οἴκου „ σου.

Μέθην μὲν ἐδῶ ὀνομάζει, τὴν εὐφροσύνην· πιότητα δὲ, ὀνομάζει τὸν πλοῦτον· „ Οἶνος γάρ φησιν εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου (Ψαλ. ργ΄. 15.) ἡ δὲ πιότης: ἤγουν ἡ παχύτης, εἶναι πλοῦτος καὶ περίσσεια τοῦ ὀξυγγίου· ἔχει οὖν τοιοῦτον νόημα τὸ ῥητόν· ὅτι οἱ φυλάξαντες τὸ κατ᾽ εἰκόνα ἄνθρωποι, αὐτοὶ θέλουν εὐφρανθοῦν ἀπὸ τὸν πλοῦτον τοῦ οἴκου σου Κύριε· οἶκος δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἐκκλησία· πλοῦτος δὲ αὐτῆς εἶναι τὰ εὐσεβῆ δόγματα, τὰ ὁποῖα εὐφραίνουσι πνευματικῶς ἐκείνους ὁποῦ τὰ νοοῦσιν· ἢ οἶκος μὲν τοῦ Θεοῦ Λόγου, εἶναι ἡ παρ᾽ αὐτοῦ προσληφθεῖσα ἔμψυχος σάρξ, ἐν ᾗ ἐσκήνωσε κατὰ τὸν Ἡσύχιον· πιότης δὲ, εἶναι ἡ παρὰ τοῦ Χριστοῦ διδασκαλία κατὰ τὸν Δίδυμον, ἥτις ποτίζει τὰς ψυχὰς καὶ παχύνει, καὶ τόσον πολλὰ εὐφραίνει αὐτάς, ὥστε ὁποῦ νὰ ἠμποροῦν νὰ λέγουν μετὰ τοῦ Παύλου „ Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; (Ῥωμ: η΄: 35.)

„ Καὶ τὸν χειμάῤῥουν τῆς τρυφῆς σου „ ποτιεῖς αὐτούς.

Τὸ ἴδιον νόημα ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, λέγει καὶ ἐδῶ· ἐπειδὴ δὲ ἀνέφερεν ἐκεῖ μέθην, διὰ τοῦτο ἀκολούθως διαλαμβάνει ἐδῶ καὶ περὶ πόματος· λέγει γάρ, ὅτι ἐσὺ Κύριε θέλεις ποτίσεις τοὺς πιστεύσαντας εἰς σὲ Χριστιανοὺς τὸν ποταμὸν τῆς εὐφροσύνης, ἥτις ἀναβλύζει ἀπὸ ἐσένα· χειμάῤῥους γὰρ τρυφῆς, εἶναι τὸ ῥεῦμα τῆς εὐφροσύνου διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ· χειμάῤῥους μὲν, διὰ τί προσχαίρως ἀνέβλυσεν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Χριστοῦ ἡ τοιαύτη διδασκαλία· καὶ διὰ τὸ ἰσχυρὸν αὐτῆς καὶ βίαιον κατὰ τῶν ἀντιλεγόντων· καὶ πρὸς τούτοις, διὰ τί ἦτον συγκεκροτημένη ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ παλαιοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν· τοιοῦτος γὰρ εἶναι καὶ ὁ ἐν τῷ χειμῶνι τρέχων ποταμός· διὰ τί καὶ αὐτὸς, εἶναι πρόσκαιρος, καὶ δυνατὸς, καὶ βίαιος, καὶ μεμιγμένος ἀπὸ πολλὰ νερά· τρυφῆς δὲ χειμάῤῥους ὀνομάζεται, διὰ τι ἡ διδαχὴ τοῦ Χριστοῦ εὐφραίνει καὶ παχύνει πνευματικῶς τὰς ψυχὰς, καθὼς εἴπομεν· μερικοὶ δὲ, ἤτοι ὁ Ἡσύχιος, πιότητα μὲν οἴκου ἐννοοῦσι, τὸ πανάχραντον αἷμα, ὁποῦ ἔτρεξεν ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ Θεοῦ Λόγου· χειμάῤῥουν δὲ, τὸ ὕδωρ ὁποῦ ἔτρεξε μαζὶ μὲ τὸ αἷμα· ταῦτα δὲ τὰ δύω ἐμέθυσαν ἡμᾶς τοὺς Ἐθνικοὺς, καὶ τόσον μᾶς εὔφραναν, ὥστε ὁποῦ νὰ ἐνθουσιασθῶμεν μὲ σωτήριον ἐνθουσιασμὸν, καὶ νὰ εὔγωμεν ἔξω ἀπὸ τὴν προτέραν πλάνην τῆς εἰδωλολατρείας. (1)

9: „ Ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα, τοῦτο θέλει νὰ φανερώσῃ ὁ Προφητάναξ· ὅτι σὺ εἶσαι ὁ ζωοδότης· εἶ-

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Χείμαῤῥος τρυφῆς τὰ τοῦ Χριστοῦ πάθη· χείμαῤῥος μὲν, ἐπειδὴ ἐν ἀκμῇ τοῦ χειμῶνος τῆς ἡμετέρας ἁμαρτίας ἐπράττετο, ὅτε πᾶσα μὲν ἀρετὴ, ἀγάπη δὲ μάλιστα ἡ πρὸς Θεὸν ψυχθεῖσα ἐνενέκρωτο. ὥστε τὸν Προφήτην Ζαχαρίαν περὶ ἡμέρας τοῦ σταυροῦ λέγειν „ Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ οὐκ ἔσται φῶς· ψῦχος καὶ πάγος ἔσται· καὶ οὐχ ἡμέρα καὶ οὐ νὺξ καὶ πρὸς ἑσπέραν ἔσται φῶς (Ζαχ. ιδ΄. 6.) τρυφῆς δὲ εἰκότως ἐλέγετο· σφόδρα γὰρ ὁ Χριστὸς ἐνετρύφα τοῖς ὑπὲρ ἡμῶν πάθεσιν· ἄλλοι δὲ χείμαῤῥον τρυφῆς τὸ ἅγιον λέγουσι Πνεῦμα (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

εἶπε γὰρ ὁ Δεσπότης Χριςὸς „ Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή (Ἰω. ιδ. 6.) διὰ τὶ εἶχεν εἰς τὸν ἑαυτόντου καθ᾽ ὃ Θεὸς τὴν βρύσιν τῆς ζωῆς, καὶ δὲν εἶχεν αὐτὴν ἔξωθεν : καθὼς τὴν εἶχον οἱ ἅγιοι οἱ νεκροὺς ζωοποιήσαντες · ἢ λέγει ὅτι παρὰ σοὶ τῷ Πατρὶ εἶναι ὁ ζωοδότης Υἱός, ὅςτις εἶπεν „ Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί (Ἰω. ιδ. 6.) πηγὴ δὲ ζωῆς · ἐπειδὴ καὶ διὰ Ἱερεμίου εἶπεν „ Ἐμὲ ἐγκατέλιπον πηγὴν ὕδατος ζωῆς (Ἱερε. β. 13.) κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

„ Ἐν τῷ φωτί σου ὀψόμεθα φῶς.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι θεολογία, ἥτις προφητεύει περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος : ἤγουν ὅτι ἡμεῖς ὁποῦ μέλλομεν νὰ πιςεύσωμεν, διὰ τοῦ Υἱοῦ ἐσένα τοῦ Πατρὸς, θέλομεν γνωρίσωμεν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον · (1) διὰ τὶ ἀνίσως ὁ Θεὸς ἦναι φῶς τριλαμπὲς, λοιπὸν κάθε πρόσωπον τῆς ἁγίας Τριάδος φῶς εἶναι · ὁ Υἱὸς λοιπὸν ἐδίδαξε περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, μὲ τὸ νὰ ὠνόμασεν αὐτὸ παράκλητον καὶ ὁμοδύναμον καὶ ἰσότιμον · ἢ καὶ ἀντιςρόφως, ἡμεῖς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῦ ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς φωτιζόμενοι, τὰς ἀκτῖνας τοῦ Υἱοῦ θεωροῦμεν κατὰ τὸν Θεοδώριτον · ἐπειδὴ κατὰ τὸν Παῦλον „ Οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰμὴ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ (Α΄. Κορ. ιβ΄. 3.) καὶ πάλιν „ Ἡμῖν δὲ ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ (Α΄. Κορ. β΄. 10.)

10: „ Παράτεινον τὸ ἔλεός σου τοῖς γινώ-
„ σκουσί σε, καὶ τὴν δικαιοσύνην σου
„ τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ.

Παντοτινὰ, λέγει, ἐλέει ὦ Κύριε, ἐκείνους, ὁποῦ ἠξιώθηκαν νὰ σὲ γινώσκουν Θεὸν ἀληθινόν · καὶ παντοτινὰ δίδε τὴν δικαίαν σου βοήθειαν εἰς ἐκείνους, ὁποῦ εἶναι κατὰ τὴν καρδίαν ὀρθοὶ καὶ ἀπονήρευτοι. (2)

11: „ Μὴ ἐλθέτω μοι ποὺς ὑπερηφανίας.

Ἤτοι ἂς μὴ προχωρέσῃ εἰς ἐμὲ ἡ ὑπερηφάνεια · ἀπὸ μέρους γὰρ τοῦ ποδὸς, δηλοῖ ὅλον τὸ σῶμα τῆς ὑπερηφανίας · μηδὲ ὅλως ἂς προσκολληθῇ αὐτὴ εἰς ἐμέ · μὲ τὸ ὄνομα δὲ τῆς ὑπερηφανίας, ἐφανέρωσε κάθε κακίαν · διὰ τὶ ἡ ὑπερηφάνεια εἶναι ἡ κορυφὴ καὶ γεννήτρια κάθε κακίας. (3)

Καὶ

(1) Τοῦτο τὸ ῥητὸν, οὕτως ἑρμηνεύει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ ϗ Πατρὸς τὸν Υἱὸν θεασόμεθα, τὸ τρισσὸν φῶς ϗ ἀμέριςον · ἐν τῷ φωτισμῷ τοῦ Πνεύματος τὸν Χριςόν · οὐδεὶς γὰρ δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰμὴ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ · (α΄. Κορ. ιβ΄. 3.) ὁ Βασίλειος οὕτως „ Φῶς δὲ τὸ Πνεῦμα λέγεται διὰ τὸ πᾶσαν ἄγνοιαν ϗ πλάνην ἐλαύνειν ἐκ πασῶν τῶν ψυχῶν, αἷς ἂν ἐγγένηται · ϗ διὰ τὸ ἐπιςρέφειν πρὸς ἑαυτὸ πάντα τὰ ὅλως ὑπὸ τῶν αὐτοῦ μαρμαρυγῶν συνεχόμενα · ὁ δὲ Κύριλλος, οὕτως „ Εἰ φῶς ἐςὶν ἐκ φωτὸς ὁ Υἱὸς, πότε οὐκ ἦν ἐν τῷ Πατρὶ τὸ φῶς αὐτοῦ; ὡς γὰρ ἀχώριςον τοῦ πυρὸς τὸ φωτίζειν, οὕτω ϗ τοῦ Πατρὸς τὸ ἐξ αὐτοῦ γεννώμενον φῶς.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Τοῖς μὲν γινώσκουσιν αὐτὸν, παρατείνεσθαι τὸ ἔλεος παρακαλεῖ, τοῖς δὲ τὴν καρδίαν εὐθέσι, τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καθ᾽ ἣν αὐτοῖς τὰ πρὸς ἀξίαν ἀπονεμηθήσεται · εἶεν δ᾽ ἂν οὐχ ἕτεροι παρὰ τοὺς προτέρους οἱ δεύτεροι : τουτέςι παρὰ τοὺς γινώσκοντας οἱ εὐθεῖς · ἕπεται γὰρ τῇ παρὰ Θεοῦ γνώσει, τὸ ϗ εὐθῆ τὴν διάνοιαν ἔχειν : τουτέςι κατ᾽ οὐδένα τρόπον διεςραμμένην · ἢ κατὰ τὸν Ὠριγένη · οἱ μὲν τὴν γνῶσιν ἔχοντες : τουτέςι τὴν πίςιν, ἐλέῳ δικαιοῦνται ϗ σῴζονται · οἱ δὲ ϗ τὸ εὐθὲς ἐν πράξεσι, τὸν τῆς δικαιοσύνης ἀπολαμβάνουσι ςέφανον · πλὴν εἰ παρατείνεται τὸ ἔλεος τοῖς γινώσκουσι τὸν Θεὸν, τοῖς μὴ γινώσκουσιν αὐτὸν πρόσκαιρον ἔςαι · λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Ἀμφότερα περὶ τῶν αὐτῶν εἴρηκε, κατὰ τὸ οἰκεῖον ἰδίωμα τῇ διαιρέσει χρησάμενος · οὐ γὰρ ἄλλους λέγει τοὺς εἰδότας αὐτὸν, ἄλλους δὲ τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ · οὐδὲ τοῖς μὲν τὸν ἔλεον, τοῖς δὲ τὴν δικαιοσύνην ἐξῄτησεν · ἀλλὰ τὴν τελείαν ἀρετὴν ἐν ἀληθέσι δόγμασι ϗ πράξεσιν ἀγαθαῖς ὁρισάμενος, τοῖς ταύτην κεκτημένοις τὸν ἔλεον ϗ τὴν δικαιοσύνην ἀπήγγειλεν.

(3) Ἄλλοι δὲ νεώτεροι διδάσκαλοι περιέργως ἑρμηνεύουσι τὸ ῥητὸν τοῦτο „ Λέγεται δὲ ὅτι ἡ ὑπερηφάνεια ἔχει ἕνα ποδάρι μόνον „ Μὴ ἐλθέτω μοι ποὺς ὑπερηφανίας. α΄. διὰ τὶ εἶναι ὡσὰν ἕνα τέρας ϗ μονοπόδαρον ζῶον.

β΄.

„Καὶ χεὶρ ἁμαρτωλοῦ μὴ σαλεύσαι με.

Ἡ χεὶρ, λέγει, τοῦ ἁμαρτωλοῦ: ἤτοι ὁ ἁμαρτωλὸς, (ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον) ἂς μὴ με σαλεύσῃ· λέγει δὲ ἁμαρτωλὸν ὁ Δαβὶδ τὸν Διάβολον, ἢ τὸν Σαοὺλ, ὡς ὄντα παράνομον· ἢ καὶ κάθε πονηρόν· σαλεῦσαι δὲ δηλοῖ, τὸ νὰ μὲ παραμερίσῃ ἀπὸ τὴν ϛερεὰν βάσιν τῆς ἀρετῆς. (1)

12: „Ἐκεῖ ἔπεσον πάντες οἱ ἐργαζόμενοι „τὴν ἀνομίαν.

Τὸ ἐκεῖ εἶναι, ἀντὶ τοῦ ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ, ἢ ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ τῷ ὡρισμένῳ ὑπὸ Θεοῦ· δὲν εἶπε δὲ, ὅτι μέλλουν νὰ πέσουν εἰς χρόνον μέλλοντα· ἀλλὰ ὅτι ἔπεσον εἰς χρόνον ἀπερασμένον· ἐπειδὴ μὲ τοὺς προφητικοὺς ὀφθαλμοὺς προεῖδεν ὁ Δαβὶδ τὴν πτῶσιν αὐτῶν· ἐργαζομένους δὲ τὴν ἀνομίαν λέγει, τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς τοῦ Σαοὺλ φίλους καὶ κάθε πονηρὸν ἄνθρωπον. (2)

„Ἐξώσθησαν καὶ οὐ μὴ δύνωνται στῆ„ναι.

Ἐδιώχθησαν, λέγει, οἱ ἀνωτέρω μακρὰν ἀπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν κακίαν καὶ πονηρίαν τους· καὶ λοιπὸν εἰς τὸ ἑξῆς δὲν δύνονται πλέον νὰ ϛερεωθοῦν εἰς τὸν Κόσμον τοῦτον καὶ νὰ ζήσουν.

ΨΑΛΜΟΣ λϛ'.

„Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος περιέχει νουθεσίας· διὰ τὶ νουθετεῖ καὶ συμβουλεύει κάθε ἄνθρωπον, νὰ ὑποφέρῃ μὲν μακροθύμως καὶ εὐχαρίϛως, ὅσα ἐναντία ἤθελαν τῷ ἀκολουθήσουν· νὰ μὴ προσέχῃ δὲ εἰς τὰς εὐτυχί-

---

β'. διὰ τὶ ὁ ὑπερήφανος εἰς ἕνα μόνον ἐλπίζει εἰς τὸν ἑαυτόν του, ϗ ἀκουμβίζει ὅλος ἐπάνω εἰς τοῦ λόγου του. γ'. διὰ τὶ ὡς κακὰ θεμελιωμένη ἡ ὑπερηφάνεια, πίπτει εὔκολα εἰς κάθε ἀταξίαν· διὰ τοῦτο ϗ ὁ Δαβὶδ ἀκολούθως λέγει „Ἐκεῖ ἔπεσον πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν· ϗ ἀνίσως χαμμίαν φορὰν σηκωθοῦν διὰ τῆς θείας χάριτος, πάλιν ὀγλίγωρα μεταπίπτουν ἀπὸ ἕνα κακὸν εἰς ἄλλο χειρότερον· διὸ λέγει „Ἐξώσθησαν ϗ οὐ μὴ δύνωνται ϛῆναι. (ἐν τοῖς πνευματικοῖς Γυμνάσμασι σελ. 546)

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ὠριγένη, χεὶρ ἁμαρτωλοῦ ἡ διαβολικὴ ἐνέργεια ἐϛίν.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόϛομος λέγει „Τὸ ἐκεῖ εἶπεν, ἀντὶ αὐτὶ τοῦ, ἀπὸ τούτου τοῦ πράγματος: τουτέϛι τῆς ὑπερηφανείας. ἢ ϗ ἀντὶ τοῦ ὅπου, ὡς εἶναι τὸ λεγόμενον τοιοῦτον· μὴ γενοίμην ἐκεῖ, ἔνθα οἱ σαλευθέντες πίπτουσι, ϗ πεσόντες ἐξωθοῦνται, ϗ ἐξωσθέντες, οὐκ ἔτι ἐπανελθεῖν δυνήσονται· ἢ κατὰ τὸν Ὠριγένη ἐκεῖ: τουτέϛιν ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ, κατὰ τὸ „Ἐκεῖ ἔϛαι ὁ κλαυθμὸς ϗ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων· ὁ δὲ θεῖος Ἀμβρόσιος ἑρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο ϗ τὰ ἀνωτέρω, λέγει, „Ἂς μὴ γένω ὑπερήφανος, διὰ νὰ μὴν ἁμαρτήσω, ἂς μὴν ἁμαρτήσω, διὰ νὰ μὴ σαλευθῶ· ἂς μὴ σαλευθῶ, διὰ νὰ μὴ πέσω· ἂς μὴ πέσω, διὰ νὰ μὴ κατασυντριφθῶ εἰς τὸν ᾅδην· ϗ πάλιν λέγει, ἡ ὑπερηφάνεια δὲν ἠξεύρει νὰ ϛέκεται· ϗ ἂν πέσῃ δὲν ἠξεύρει νὰ σηκόνεται· (παρὰ τῇ θύρᾳ μετανοίας) λέγει δὲ ϗ ὁ Θε-

χίας „ όπου έχουν οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν· (1)

1: „ Μὴ παραζήλου ἐν πονηρευομέ-
„ νοις.

Δύναται μὲν νὰ εἰπῇ τινας, ὅτι ἡ παραζήλωσις, εἶναι μίμησις· δύναται δὲ νὰ εἰπῇ, ὅτι παραζήλωσις εἶναι καὶ ἡ παρακίνησις καὶ ὁ ἐρεθισμὸς καθὼς εἶπε καὶ ὁ Θεοδοτίων· μὴ παρερεθίζου· συμβουλεύει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ κάθε Χριστιανὸν, καὶ λέγει εἰς αὐτὸν· μὴ μιμῆσαι ὦ ἄνθρωπε, τοὺς πονηρευομένους ἀνθρώπους· μηδὲ ἐρεθίζου καὶ παρακινοῦ εἰς τὸ νὰ λυπῆσαι, βλέποντας τὰς εὐτυχίας, ὁποῦ ἔχουν οἱ πονηροί· ἡ δὲ σύνταξις τοῦ παραζήλου ἀδιάφορος εὑρίσκεται, εἴτε μὲ δοτικὴν συνταχθῇ, εἴτε μὲ αἰτιατικὴν κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς διαλέκτου.. (2)

„ Μηδὲ ζήλου τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀ-
„ νομίαν.

Ἐπειδὴ πολλοὶ βλέποντες τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους νὰ εὐτυχοῦν, παρακινοῦνται εἰς τὸ νὰ μιμοῦνται τὴν κακίαν τους, ἀπὸ τὴν μικροψυχίαν καὶ ὀλιγοπισίαν τους· διὰ τοῦτο ὁ Προφητάναξ ἐμποδίζει ἐδῶ τοὺς τοιούτους μικροψύχους ἀπὸ τὸ νὰ μιμοῦνται τοὺς ἀνόμους καὶ πονηρούς· διὰ τί ἡ μίμησις τούτων, εἶναι πρᾶγμα ὀλέθριον καὶ ψυχοβλαβέστατον· εἶναι δὲ ὁ ζῆλος μία ὄρεξις, τοῦ νὰ ἀποκτήσῃ τινὰς ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, ὁποῦ φαίνεται πῶς ἔχει ὁ ἄλλος, κατὰ τὸν Ὠριγένη· τάττεται δὲ ὁ ζῆλος κυρίως ἐπὶ καλοῦ· πολλαῖς φοραῖς δὲ καὶ ἐπὶ κακοῦ, καθὼς καὶ ἐδῶ τώρα· ἢ τὸ μὴ ζήλου θέλει νὰ εἰπῇ, ἀντὶ τοῦ, μὴν ἐπαινῇς μηδὲ εὔχεσαι νὰ παρομοιωθῇς καὶ σὺ μὲ τοὺς ἀνόμους ἀνθρώπους· (3)

2: „ Ὅτι ὡσεὶ χόρτος ταχὺ ἀποξηρανθή-
„ σονται, καὶ ὡσεὶ λάχανα χλόης τα-
„ χὺ ἀποπεσοῦνται.

Ἐδῶ βάλλει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν πρέπει νὰ μιμῆται τινὰς τοὺς πονηρούς· διὰ τί, λέγει, αὐτοὶ οἱ πονηροὶ, ὡσὰν τὸ χορτάρι τῶν δωμάτων ὀγλίγωρα ξηραίνονται, μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχουν ρίζαν βαθεῖαν· καὶ ὡσὰν τὰ χλωρὰ λάχανα ὀγλίγωρα φθείρονται· λάχανα δὲ χλόης εἶναι,

---

Θεοδώριτος „ Οἱ εἰς ἐκεῖνο τὸ τέλος καταπίπτοντες, ἀνασῆναι λοιπὸν ϗ εἰς τὴν ἑτέραν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς δραμεῖν οὐ δυνήσονται· τούτοις ἔοικε τὰ εἰρημένα ἐν τῷ ἕκτῳ Ψαλμῷ· ὅτι οὐκ ἔσιν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων σου· ἐν δὲ τῷ ᾅδῃ τίς ἐξομολογήσεταί σοι;

(1) Σημείωσαι, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος μὲ τὸ νὰ ἦναι ἠθικώτατος, διὰ τοῦτο εἶναι ϗ ἀλφαβητικός· ἤτοι εἰς τὰς ἀρχὰς τῶν σίχων αὐτοῦ, ἐτίθεντο τὰ εἰκοσιδύω σοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ Ἀλφαβήτου· ϗ ὅρα τὸ νεοτύπωτον Ψαλτήριον τοῦ Λιτίνου.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Εἰκότως μετὰ τὸν προηγησάμενον οὗτος τέτακται· δείξας γὰρ ἐν ἐκείνῳ τοῦ παρανόμου τὸν βίον ϗ τὴν καταστροφὴν (ἐκεῖ γάρ φησιν ἔπεσον πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν) νῦν ἀποτρέπει τοῦ ζηλῶσαι τὸν ὅμοιον.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Ὠριγένη „ Διαφέρει τὸ ζηλοῦν ϗ τὸ παραζηλοῦν· παραζηλοῦν μὲν γὰρ λέγεται τὸ ἐρεθίζειν ϗ κινεῖν εἰς ζηλοτυπίαν· ὁποῖον τὸ „ Παρεζήλωσάν με ἐπ' οὐ Θεῷ: τουτέσιν ἐκίνησαν ἐν ἐμοὶ ζῆλον, ϗ οἷον εἰς ὀργήν με ἠρέθισαν εἰδωλολατροῦντες· ζηλοῦν δέ ἐσι τὸ βούλεσθαι ϗ ἑαυτῷ ὑπάρχειν, ὃ παρεῖναι τῷ πέλας νενόμικεν ἀγαθόν· τοῦτο οὐκ λέγει, μήτε ἕτερον ἐρέθιζε πονηρευόμενον, πρὸς τὸ ἀνασῆναι αὐτὸν κατὰ σοῦ: ἤγουν μὴ ποιήσῃς τοιαῦτα, ὥσε τὸν πονηρὸν, ζῆλον λαβεῖν κατὰ σοῦ· ἐπεὶ συνεπιβουλεύει σοι... μήτε πάλιν μιμοῦ, ἢ μακάριζε τοὺς τοιούτους· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος οὕτως ἡρμήνευσε „ Μὴ ζήλου τοὺς τοιούτους φησὶ, μηδὲ κατερεθίζου πρὸς μίμησιν τῶν φιλαμαρτημόνων, κἂν εἰ δοκοῖεν ἔχειν τὰς εὖγε τῷ παρόντι βίῳ τρυφάς· κἂν ἴδῃς ἀσεβῆ εὖ πράττοντά, φησι, φεῦγε τὴν ἰσοτροπίαν εἰς τὰ ἐσόμενα βλέπων· οὐ γὰρ ἐν τούτοις ἔσαι διηνεκῶς.

ναι, τὰ χλοάζοντα καὶ ἀναθάλλοντα · ἢ τὰ ὄντα ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς χλόης · διὰ τὶ αὐτὰ ὀλίγωρα ξηραινόμενα, „ πίπτουν καὶ διαφθείρονται.

3: „ Ἔλπισον ἐπὶ Κύριον καὶ ποίει χρη-
„ στότητα.

Ἔλπιζε, λέγει, ὦ ἄνθρωπε, ὅτι δὲν θέλει παραβλέψει ὁ Κύριος τοὺς κόπους τῶν ἐναρέτων · καὶ διὰ τοῦτο ἐργάζου καὶ σὺ τὸ καλὸν καὶ τὴν ἀρετήν · τοῦτο γὰρ σημαίνει ἡ χρηστότης ἐδῶ, κατὰ τὸν Ὠριγένη.

„ Καὶ κατασκήνου τὴν γῆν.

Ἐὰν ἐσὺ, λέγει, ἐργάζεσαι τὴν ἀρετὴν Χριστιανὲ, ἀφόβως θέλεις κατοικήσεις εἰς τὴν γῆν ταύτην · ἐπειδὴ καὶ ἔχεις φύλακά σου τὸν ἴδιον Θεόν. (1)

„ Καὶ ποιμανθήσῃ ἐπὶ τῷ πλούτῳ αὐ-
„ τῆς.

Ἐὰν ἐσὺ, λέγει, ἄνθρωπε, κάμνῃς τὸ καλὸν, θέλεις ποιμανθῇς ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς · ὥστε ὁποῦ νὰ ἀπολαμβάνῃς μὲν, ὅσα εἶναι χρήσιμα, νὰ ἀπέχῃς δὲ ἀπὸ ὅλα, ὅσα εἶναι βλαβερά · (2)

4: „ Κατατρύφησον τοῦ Κυρίου, καὶ
„ δῴη σοι τὰ αἰτήματα τῆς καρδίας
„ σου.

Γλύκαινε, λέγει, ὦ ἄνθρωπε, τὴν καρδίαν σου εἰς τὸν Κύριον μὲ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀχόρταστον ἀγάπην · ἢ μὲ τὴν ἀχόρταστον μελέτην τῶν θείων του λόγων, καὶ μὲ τὴν ἐργασίαν τῶν ἁγίων του ἐντολῶν · καὶ θέλει σοι δώσει ὁ Κύριος κάθε σωτήριον ζήτημα τῆς καρδίας σου · διὰ τὶ ἀγαπῶντας ἐσὺ τὸν Θεὸν, βέβαια δὲν θέλεις ζητήσεις παρ' αὐτοῦ κανένα ζήτημα ἀνάξιον τοῦ Θεοῦ · τὸ δῴη δὲ, εἶναι ἀντὶ τοῦ δώσει · εὐκτικὸν ἀντὶ ὁριστικοῦ μέλλοντος · καθ' ὅτι καὶ τὰ εὐκτικὰ πάντα, μέλλοντος σημασίαν ἔχουσι κατὰ τοὺς Γραμματικούς. (3)

5: „ Ἀποκάλυψον πρὸς Κύριον τὴν ὁδόν
„ σου.

Ὁδὸν ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν πῶς ὀνομάζει ὁ θεῖος Δαβὶδ, τὴν πολιτείαν καὶ ζωήν · τὴν ὁποίαν προστάζει νὰ ἔχῃ κάθε εὐσεβὴς, ἀξίαν τῆς ἐπισκοπῆς καὶ θεωρίας τοῦ Θεοῦ · „ Γινώσκει γὰρ φησὶ Κύριος ὁδὸν δικαίων · καὶ ζήτει τὴν τούτου ἑρμηνείαν ἐν τῷ πρώτῳ Ψαλμῷ στίχ. 6: (4)

„ Καὶ ἔλπισον ἐπ' αὐτὸν, καὶ αὐτὸς
„ ποιήσει.

Πά-

---

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ὠριγένη τοῦτο ἀναγωγικῶς ἑρμηνεύεται· ἤτοι κατοίκει περὶ τὴν σὴν γῆν, προσδιατρίβων τῇ τῆς ψυχῆς ἐπιμελείᾳ καὶ γεωργίᾳ, ὅτι, ὃ ἂν σπείρῃ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Ἢ τὸ κατασκήνου τέθεικεν, ἀντὶ τοῦ κατασκηνώσεις· γῆν δὲ ἐκείνην λέγει, τὴν τοῖς πραέσιν ἐπηγγελμένην· ἐν ᾗ γεγονὼς ποιμανθήσῃ φησὶν ἐπὶ τῷ πλούτῳ αὐτῆς· πλοῦτος δὲ τῆς ἄνω πόλεως, ἡ τῶν θείων χαρισμάτων ἀμφιλαφὴς χορηγία· ὁ δὲ Ἀμμώνιος λέγει „ Ποιμανθήσῃ ὑπὸ ποιμένι καλῷ, εἴ τις πλοῦτος ἐστὶν ἐν ἀνθρώποις θείων δογμάτων τοῦτον καρπούμενος (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(3) Ὁ δὲ Ἀμμώνιος λέγει „ Κατατρυφᾷ δὲ τοῦ Κυρίου, ὁ τῆς ψυχῆς τὰ αἰσθητήρια κεκαθαρμένος, ὡς δύνασθαι ἐσθίειν τὸν ζῶντα ἄρτον καὶ τὰς ζωοποιοὺς αὐτοῦ σάρκας, πίνειν τε τὸ σωτήριον αὐτοῦ αἷμα· ὅπως ἐνταῦθα κατατρυφῶν, αἰτῇ καὶ τὰ μέλλοντα, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Τρυφὴ τοιγαροῦν τὸ ἔνοικον ἔχειν τὸν τὰ πάντα ζωογονοῦντα τοῦ Θεοῦ λόγον τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς τὸν ἐξ οὐρανοῦ καταβάντα καὶ ζωὴν διδοῦντα τῷ κόσμῳ· αὐτὸν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς λήψονται πάντως τὰ αἰτήματα τῆς ἑαυτῶν καρδίας (αὐτόθ.)

(4) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Τῷ Θεῷ φησὶ καὶ σαυτὸν καὶ τὰς σὰς πράξεις ἀνάθου καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ πρόσμενε ῥοπήν·

„Καὶ ἔλπισον ἐπ' αὐτὸν, καὶ αὐτὸς „ποιήσει.

Πάλιν καὶ ἐδῶ παρακινεῖ κάθε ἄνθρωπον ὁ Προφητάναξ νὰ ἔχῃ τὴν ἐλπίδα του πρὸς τὸν Θεὸν, ὡς ἀναγκαίαν εἰς τὰς θλίψεις, ὁποῦ τῷ ἀκολουθοῦν· διὰ τὶ μόνη ἡ εἰς Θεὸν ἐλπὶς ἐλαφρόνει τὸν πόνον τῶν θλίψεων· καὶ ὁ Θεὸς, λέγει, εἰς τὸν ὁποῖον ἔχει τινὰς τὴν ἐλπίδα του, αὐτὸς θέλει τῷ δώσει ἐκεῖνα τὰ καλὰ, ὁποῦ ἐλπίζει· καὶ ἐκεῖνα τὰ συμφέροντα, ὁποῦ ζητεῖ παρ' αὐτοῦ. (1)

6. „Καὶ ἐξοίσει ὡς φῶς τὴν δικαιοσύνην „σου.

Δικαιοσύνην ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν τὴν δικαίαν ἀπόφασιν· ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει δώσει ὦ ἄνθρωπε, τὴν περὶ σοῦ δικαίαν ἀπόφασιν, λαμπρὰν ὡσὰν τὸ φῶς, ἔμπροσθεν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· „Ὁ Πατήρ σου γὰρ φησὶν ὁ βλέπων ἐν τῷ χρυπτῷ, αὐτὸς ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ (Ματθ. ς'. 4.) ἢ θέλει ἐκβάλει τὴν ἀρετήν σου εἰς τὸ μέσον, δημοσιεύων αὐτὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὡς φῶς καθαρόν· καὶ ἀνακηρύττων αὐτὴν εἰς τὸν πρέποντα καιρόν.

„Καὶ τὸ κρίμα σου ὡς μεσημβρίαν.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, λέγει τώρα καὶ ἐδῶ· ἤγουν ὅτι θέλει φανερώσει ὁ Θεὸς εἰς τὸν Κόσμον ὡς μεσημβρίαν, τὴν περὶ σοῦ δικαίαν ἀπόφασιν· μεσημβρίαν δὲ ὀνομάζει, τὸ λαμπρότατον, καὶ δυνατώτατον φῶς τῆς ἡμέρας· κρίμα ἐννοεῖ ἐδῶ τὴν πολιτείαν· ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει δημοσιεύσει εἰς ὅλους τὴν πολιτείαν ἐκείνην, ὁποῦ ἐσὺ ἔκρινας καὶ ἐπροτίμησας, ὡσὰν τὸ μεσημέρι· διὰ τὶ τὸ μεσημέρι εἶναι εἰς ὅλους φανερὸν διὰ τὴν λαμπρότητα.

7. „Ὑποτάγηθι τῷ Κυρίῳ καὶ ἱκέτευσον „αὐτόν.

Τότε ἐσὺ ἄνθρωπε ὑποτάσσεσαι εἰς τὸν Κύριον, ὅταν φυλάττῃς τὰς ἐντολάς του· ἢ καὶ ὅταν δὲν γογγύζῃς, ἀλλὰ ὑποφέρῃς εὐχαρίστως τὰς συμφορὰς καὶ θλίψεις, ὁποῦ σοὶ ἀκολουθοῦν· παρακάλεσον δὲ λέγει τὸν Κύριον, διὰ νὰ ἐλεηθῇς καὶ νὰ σκεπασθῇς παρ' αὐτοῦ. (2)

„Μὴ παραζήλου ἐν τῷ κατευοδουμένῳ „ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ, ἐν ἀνθρώπῳ „ποιοῦντι παρανομίαν.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν ὅμοιον μὲν εἶναι μὲ τὸ, μὴ παραζήλου ἐν πονηρευομένοις, μηδὲ ζήλου τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν, φανερώτερον ὅμως καὶ καθαρώτερον ἀπὸ ἐκεῖνο· διὰ τὶ εἰπὼν πρό-

πήν· αὐτὸς γὰρ οἷα δικαστὴς ἐξοίσει δικαίαν τὴν ψῆφον ϗ ἀνακηρύξει σε ϗ λαμπρὸν ἀπεργάσεται, ὡς εἶναι δῆλον ἅπασι, καθὼς τῆς Μεσημβρίας τὸ φῶς· ϗ ὁ Ὠριγένης „Ὁ τὴν ἐν κρυπτῷ δικαιοσύνην βλέπων Θεὸς, ἐξοίσει αὐτὴν ὅτε φανερώσει τὰς βουλάς· ϗ ὁ ἐν τῇ κρίσει διαλάμπων ὡς Μεσημβρίαν ἄξει τὸ κρίμα.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „Ἔλπισον ἐπ' αὐτὸν, αὐτὸς δὲ τί ποιήσει; ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἐμφανῆ καταστήσει· ϗ οἷον περίοπτον ἀποφανεῖ, λαθεῖν οὐκ ἐῶν τῆς σῆς εὐζωΐας τὸ κάλλος· ἔσαι γὰρ ἅπασιν ἐναργὴς ἡ δικαιοσύνη σου, δίκην φωτὸς ἀναλάμπουσα ϗ φωτὸς μεσημβρινοῦ.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „Δύω δὲ ταῦτα τίθησιν ἁγιοπρεπῆ κατορθώματα, ϗ οἷον ἀλλήλων ἐχόμενα· τὸ ὑποτάττεσθαί φημι τῷ Κυρίῳ, ϗ τὸ ἱκετεύειν αὐτόν· ἐν μὲν γὰρ τῷ ὑποτάττεσθαι τῷ Κυρίῳ, πάσης ἐντολῆς νοεῖται πλήρωσις· εἴκει γὰρ τοῖς αὐτοῦ νόμοις, ϗ τρυφερὸν ϗ εὐήνιον ὑποφέρει τὸν αὐχένα, ὁ θελήμασι τοῖς Δεσποτικοῖς ἐνευδοκῶν, ἀλλὰ μὴ ἀπειθείας καταδεχόμενος ὑπομένειν γραφήν· ἐν δὲ τῷ ἱκετεύειν αὐτὸν, τὸ δοξολογεῖν ἐστὶ ϗ τὰς εὐρύθμους ἀναφέρειν ᾠδὰς, συμπεπλεγμένης εὐχῆς, ϗ οἷόν τινος νοητοῦ θυμιάματος τῆς τῶν ἔργων φαιδρότητος συνευωδιαζούσης παρὰ Θεῷ· κατὰ δὲ Ὠριγένη, ὑποταγὴν ἐνταῦθα λέγει τὴν τῶν κακῶν ἀναχώρησιν· οὐδεὶς γὰρ ἁμαρτάνων ὑποτέτακται τῷ Κυρίῳ.

πρότερον ὁ Δαβὶδ μὴ μιμῆσαι τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὁποῦ εὐοδοῦται εἰς τὴν ζωήν του, ἀκολούθως ἐδῶ χωρίζει διὰ ποῖον ἄνθρωπον λέγει: ἤγουν διὰ τὸν παράνομον· ἐπειδὴ τὸν δίκαιον ἄνθρωπον, ὁποῦ εὐοδοῦται εἰς τὰ ἔργα του, πρέπει νὰ μιμῆται κάθε εὐσεβής.

8: „Παῦσαι ἀπὸ ὀργῆς καὶ ἐγκατάλιπε „θυμόν.

Ἐὰν ἐσὺ, λέγει, βλέπῃς τοὺς ἀδίκους καὶ πονηροὺς ἀνθρώπους νὰ εὐτυχοῦν, μὴ θυμόνεσαι καὶ ὀργίζεσαι, μήτε ἐναντίον αὐτῶν, ἐπειδὴ ἔξω ἀπὸ τὴν ἀξίαν τους εὐτυχοῦν· μήτε ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ σου· διὰ τὶ μὲ τὸ νὰ ἀγαπᾷς τὴν ἀρετὴν, περισσότερον δυστυχεῖς· ἕνα δὲ καὶ τὸ αὐτὸ σημαίνουσιν ἐδῶ ἡ ὀργὴ καὶ ὁ θυμός· εἰδὲ καὶ τὴν διαφορὰν τούτων ζητεῖς, ὅρα ταύτην ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἕκτου Ψαλμοῦ. (1)

„Μὴ παραζήλου ὥστε πονηρεύεσθαι.

Ἐπειδὴ παραζηλεῖ τινας καὶ παρακινεῖται πρὸς μίμησιν καὶ τοῦ κακοῦ καὶ τοῦ καλοῦ· διὰ τοῦτο ἐδῶ ὁ Δαβὶδ ἐμποδίζει τὴν τοῦ κακοῦ μίμησιν μόνον, καὶ ὄχι τὴν τοῦ καλοῦ· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ψαλμῳδὸς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ εἶπε „Μὴ παραζήλου, μὲ ἀσαφῆ καὶ δυσκολονόητον φράσιν, διὰ τοῦτο παρακάτω σαφέστερον καὶ καθαρώτερον τοῦτο ἔγραψε· τώρα δὲ ἐδῶ, μὲ τελειότητα αὐτὸ ἐσαφήνισε· πολλαῖς φοραῖς δὲ τὰ αὐτὰ λόγια λέγει, καὶ ἄνω καὶ κάτω τὰ ἴδια στρέφει, θέλωντας νὰ κάμῃ τὴν διδασκαλίαν του βεβαιοτέραν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν, μὲ τὴν τῶν αὐτῶν λόγων συνέχειαν·

9: „Ὅτι οἱ πονηρευόμενοι ἐξολοθρευθήσονται.

Ἐδῶ προσθέττει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ὁποίαν τινὰς δὲν πρέπει νὰ πονηρεύεται· διὰ τὶ, λέγει, οἱ πονηρευόμενοι θέλουν ἐξολοθρευθοῦν· ἕνα μὲν, διὰ τὶ κινδυνεύουν κατὰ τὸ σῶμα καὶ ἄλλο δὲ διὰ τὶ κινδυνεύουν καὶ κατὰ τὴν ψυχήν· (2)

„Οἱ δὲ ὑπομένοντες τὸν Κύριον, αὐτοὶ „κληρονομήσουσι γῆν.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὁποῦ εὐχαρίστως ὑπομένουν τοὺς πειρασμοὺς, προσμένοντες τὴν παρὰ τοῦ Κυρίου βοήθειαν, αὐτοὶ θέλουν κληρονομήσουν τὴν γῆν ἐκείνην τῶν πραέων, καὶ τὴν ἐπουράνιον κατοικίαν· πολλαῖς φοραῖς δὲ οἱ τοιοῦται κληρονομοῦν καὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς προσκαίρου γῆς ταύτης, ζῶντες μακροχρόνιον ζωήν· εἶναι γὰρ καὶ γῆ ἐπουράνιος, καθὼς εἶναι καὶ Ἱερουσαλὴμ ἐπουράνιος. (3)

10: „Καὶ ἔτι ὀλίγον, καὶ οὐ μὴ ὑπάρξει ὁ „ἁμαρτωλός.

Ὁ ἁμαρτωλὸς, λέγει, ἄνθρωπος, δὲν θέλει μακροχρονίσει εἰς τὴν γῆν ταύτην· ἐπειδὴ καὶ θέλει σβεσθῇ ἡ πονηρία του, κἂν καὶ φαίνεται ὅτι μα-

(1) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „Τῶν παθῶν, τινὰ μὲν οὐ πίπτει εἰς πολλοὺς, ἀλλὰ καὶ οἱ τυχόντες ἀπέβαλον αὐτὰ προκόπτοντες· τὸ δὲ μιαρὸν τοῦτο πάθος ἡ ὀργὴ, ἐκκαίει καὶ τοὺς δοκοῦντας εἶναι φρονίμους· καὶ ταράσσει οὐ τινὰ μὲν, τινὰ δὲ οὔ· ἀλλὰ κινδυνεύω λέγειν, πάντας ἀνθρώπους, πάρεξ τοῦ τελείου, ἐάν που εὑρεθῇ τις τέλειος.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεῖος Κύριλλος „Οἱ πονηρευόμενοι ἐξολοθρευθήσονται: ἐν τῷ αἰῶνι δηλαδὴ τῷ μέλλοντι, ἐξολοθρευθῆναι δὲ ἐστὶ τὸ ἐκπεσεῖν ἐκ Θεοῦ· ἴδιον μέντοι κακὸν ἐστὶν ἡ πονηρία παρὰ τὰς λοιπὰς ἁμαρτίας· ἔνθεν θαυμασίως ὁ λόγος, ἄλλον μὲν εἶπε τὸν ἁμαρτωλὸν, ἄλλον δὲ τὸν πονηρόν· σύντριψόν φησι τὸν βραχίονα τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ πονηροῦ· ὡρίσαντο δέ τινες τὴν πονηρίαν οὐκ ἀγεννῶς, εἶναι ἑκούσιον κακοποιΐαν· ἄλλο γάρ ἐστι κατὰ ἄγνοιαν κακοποιεῖν, καὶ οἱονεὶ νικώμενον, καὶ ἄλλο, αὐτὸ τοῦτο θέλειν κακῶς ποιῆσαι· ὅπερ ἐστὶ πονηρία, δι' ἣν καὶ ὁ Διάβολος πονηρὸς λέγεται:

(3) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος εἶπε „Γῆν ἐκείνην φησὶ τὴν τοῖς ἁγίοις εὐτρεπισμένην· κλῆρος γὰρ αὐτοῖς ἡ τῶν ἁγίων καλλίπολις, ἡ ἱερὰ τε καὶ ἄνω, ἧς κληροδότης ὁ Θεός.

μακροχρονεῖ· εἴπομεν δὲ, ὅτι φαίνεται ὁ ἁμαρτωλὸς ὅτι μακροχρονεῖ· ὄχι ὡς πρὸς τὴν ἐδικήν μας μικροψυχίαν· ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἀφίνει πολλάκις τοὺς τοιούτους νὰ μακροχρονοῦν· (1)

„Καὶ ζητήσεις τὸν τόπον αὐτοῦ καὶ „οὐμὴ εὕρῃς.

Θέλεις ζητήσεις, λέγει, τὸν τόπον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, καὶ δὲν θέλεις τὸν εὕρῃς καὶ διὰ τί αὐτὸς ἀπέθανε, καὶ διὰ τί ὁ τόπος αὐτοῦ εὐθὺς ἔγινεν ἄλλου ζῶντος ἀνθρώπου.

11: „Οἱ δὲ πραεῖς κληρονομήσουσι γῆν.

Οἱ μακρόθυμοι, λέγει, καὶ ὑπομονητικοὶ καὶ νικῶντες τὸ πάθος τῆς ὀργῆς, αὐτοὶ θέλουν κληρονομήσουν τὴν γῆν· τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Σωτὴρ εἶπεν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις „Μακάριοι οἱ πραεῖς ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν (Ματθ. έ. 5.) ἐκεῖνα γὰρ τὰ λόγια, ὁποῦ ἐλάλησεν ὁ Κύριος διὰ τοῦ Δαβὶδ καὶ τῶν Προφητῶν πρότερον, ταῦτα τὰ ἴδια καὶ διὰ τῆς ἐδικῆς του γλώσσης ὕστερον ἐβεβαίωσε· πρεπόντως δὲ θέλουν κληρονομήσουν οἱ πραεῖς τὴν παντοτινὴν γῆν· ἐπειδὴ τὴν πρόσκαιρον ταύτην γῆν, καὶ τὰ τῆς γῆς ταύτης ἀγαθὰ ὑστεροῦνται πολλάκις, διὰ τὴν πραότητα καὶ ἀπεριέργειαν ὁποῦ ἔχουν.

„Καὶ κατατρυφήσουσιν ἐπὶ πλήθει εἰ„ρήνης.

Θέλουν ἐντρυφήσουν, λέγει, οἱ πραεῖς τὴν εὐτυχισμένην ἐκείνην καὶ μακαρίαν γῆν μὲ πολλὴν εἰρήνην „Ἐκεῖ γὰρ ἀπέδρα (ἤγουν ἔφυγεν) ὀδύνη λύπη καὶ στεναγμὸς κατὰ τὸν Ἡσαΐαν· (Ἡσ. λέ. 10.)

12: „Παρατηρήσεται ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν „δίκαιον, καὶ βρύξει ἐπ' αὐτὸν τοὺς ὀ„δόντας αὐτοῦ.

Λοξὰ, λέγει, καὶ στραβὰ θέλει ἰδῇ ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν δίκαιον, πονηρὰ συλλογιζόμενος κατ' αὐτοῦ: καὶ θέλει τρύξει καὶ πριονίσει τὰ ὀδόντιά του, ζητῶν νὰ μασσήσῃ τὰς σάρκας του· τὸ ὁποῖον τοῦτο εἶναι ἕνα σημεῖον τῆς μεγάλης μανίας καὶ τοῦ μίσους, ὁποῦ ἔχει εἰς τὴν καρδίαν του· νοεῖται δὲ ἁμαρτωλὸς καὶ ὁ Διάβολος, ὁ ὁποῖος παρατηρεῖ τοὺς δικαίους, καὶ τρύζει νοητῶς τοὺς ὀδόντας του ἐναντίον τους.

13: „Ὁ δὲ Κύριος ἐκγελάσεται αὐτόν· ὅτι „προβλέπει ὅτι ἥξει ἡ ἡμέρα αὐτοῦ.

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει ἐξευτελίσει τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον, ἢ καὶ τὸν Διάβολον, ὡς ἀσθενῆ καὶ ἀδύνατον, καὶ διὰ τί δὲν εἶναι ἄλλο, παρεξ πονηρὸς μόνον· ἐπειδὴ καὶ προβλέπει, καθ' ὃ προγνώστης τῶν πάντων, ὅτι θέλει ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τῆς καταστροφῆς καὶ τοῦ ἀφανισμοῦ του: διὰ τοῦ θανάτου δηλαδὴ, καὶ διὰ τῆς αἰωνίου κολάσεως. (2)

14: „Ρομ-

(1) Εἶπε δὲ ὁ ἅγιος Κύριλλος „Βραχὺς λίαν ὁ ἀνθρώπου βίος, ᾧ ὁ τῆς τοῦ ζωῆς σώματος συνέσαλται χρόνος· οὐκοῦν οὔτε αὐτὸς ὁ τὸ τῆς ζωῆς τέλει κατειλημμένος τὸν ἑαυτοῦ τόπον ὄψεται· μεταχωρήσει γὰρ πάντως εἰς ᾅδου· οὔτε μὴν οἱ ζῶντες ἔτι τὸν αὐτοῦ ἐπιγνώσονται τόπον· οἰκονομικώτατα δὲ λίαν ὁ Δαβὶδ ἀντιπαρεξάγει ταῖς τῶν παρανόμων κολάσεσι, τὰ τῶν ἁγίων γέρα· ἀκονᾷ γὰρ διὰ τούτων αὐτοὺς εἰς ἔφεσιν εὐανδρίας πνευματικῆς, δι' ἧς ἂν γένοιτο κατορθοῦν πάντα τρόπον ἀρετῆς.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „Ὁ ἁμαρτωλὸς, φησιν, οὐ φέρει τοῦ δικαίου τὴν ἀρετὴν, ἔλεγχον αὐτὴν τῆς ἰδίας μοχθηρίας ἡγούμενος· διὸ ἐπιτηρεῖ, πῶς αὐτὸν καταβαλεῖ· ὅπερ ὁ μὲν δίκαιος ἀγνοεῖ, ὁ δὲ πάντα βλέπων Θεὸς, τέως ἐπὶ τοῖς ματαίοις αὐτοῦ γελᾷ λογισμοῖς· ἐπειδὰν δὲ μέχρι θανάτου τὴν ἐπιβουλὴν κινῇ τῷ τὴν πενίαν διὰ Θεὸν εἰληφότι (ἤτοι τῷ δικαίῳ) τηνικαῦτα τὴν ἐπιβουλὴν αὐτοῖς περιτρέπει πεισομένοις (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

14: Ῥομφαίαν ἐσπάσαντο οἱ ἁμαρτωλοὶ· „ἐνέτειναν τόξον αὐτῶν τοῦ καταβα- „λεῖν πτωχὸν καὶ πένητα, τοῦ σφάξαι „τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ.

Οἱ ἁμαρτωλοὶ, λέγει, καὶ πονηροὶ ἄνθρωποι, μὴ ὑποφέροντες ὅλως νὰ βλέπουν τοὺς δικαίους καὶ ἀπονηρεύτους ἀνθρώπους, ἐτράβιξαν μὲν μάχαιραν, διὰ νὰ σφάξουν αὐτούς· ἐτέντωσαν δὲ τοξάρι διὰ νὰ τοὺς σαϊτεύσουν· διὰ τὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀρετὴν τῶν δικαίων, τὴν νομίζουν ἐλεγμὸν τῆς κακίας των· μὲ τὴν διαφορὰν δὲ τῶν ἁρμάτων, ἐφανέρωσεν ὁ Ψαλμῳδὸς αἰνιγματωδῶς, τὰς διαφόρους ἐπιβουλὰς τῶν ἁμαρτωλῶν· πτωχὸν δὲ καὶ πένητα ἀδιαφόρως εἶπεν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν, πρὸς ἔμφασιν περισσοτέραν ἐλέους καὶ συμπαθείας. (1)

15: „Ἡ ῥομφαία αὐτῶν εἰσέλθοι εἰς τὰς „καρδίας αὐτῶν, καὶ τὰ τόξα αὐτῶν „συντριβείη.

Αἱ ἐπιβουλαὶ, λέγει, τῶν ἁμαρτωλῶν, ἐναντίον τους ἔχουν νὰ γυρίσουν· καὶ θέλουν πέσουν οἱ ἴδιοι εἰς τὸν λάκκον ἐκεῖνον, ὁποῦ ἔσκαψαν διὰ τοὺς ἄλλους· καταρᾶται δὲ αὐτοὺς ὡς πονηροὺς ὁ Δαβίδ· ἐπειδὴ, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου „ Πάντες οἱ λαβόντες μάχαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀποθανοῦνται· (Ματθ. κϛ'. 52.) μαχαίρι δὲ καὶ τοξάρι τῶν ἁμαρτωλῶν, ἠμποροῦν νὰ ἦναι καὶ αἱ δόλιαι γλῶσσαί των κατὰ τὸν Δίδυμον· καθὼς ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβὶδ λέγει „ Οἱ ὀδόντες αὐτῶν ὅπλα καὶ βέλη, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν μάχαιρα ὀξεῖα· (Ψαλ. νϛ'. 6.) ἡ ἰδία λοιπὸν γλῶσσά τους, ἔχει, λέγει, νὰ θανατώσῃ τοὺς ἁμαρτωλούς· καὶ τὰ χείλη των θέλουν σβεσθοῦν μὲ τὸν θάνατον.

16: „Κρεῖσσον ὀλίγον τῷ δικαίῳ ὑπὲρ „πλοῦτον ἁμαρτωλῶν πολύν.

Εἰς τὸν δίκαιον, λέγει, ἄνθρωπον, καλλίτερον νομίζεται τὸ νὰ ἔχῃ ὀλίγα τινὰ ἄσπρα καὶ ὑποσατικὰ μὲ δικαιοσύνην, παρὰ τὸ νὰ ἔχῃ πλοῦτον πολὺν μὲ ἀδικίαν καὶ ἁρπαγήν· καθὼς ἔχουν αὐτὸν οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ πλεονέκται ἄνθρωποι· διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ παραζηλοῦμεν: ἤγουν νὰ παρακινούμεθα εἰς μίμησιν τοῦ πολλοῦ καὶ ἀδίκου πλούτου τῶν ἁμαρτωλῶν· ἀλλὰ εἰς μίμησιν τοῦ ὀλίγου καὶ δικαίου πλούτου τῶν δικαίων. (2)

17: „Ὅτι βραχίονες ἁμαρτωλῶν συντρι- „βήσονται.

Βραχίονας: ἤτοι πράτζα τῶν χειρῶν τῶν ἁμαρτωλῶν, τὰς δυνάμεις τούτων ὠνόμασεν ὁ Δαβίδ· ἐπειδὴ εἰς τὰ πράτζα τῶν χειρῶν εὑρίσκεται ἡ δύναμις ἐκείνων, ὁποῦ μὲ τὰς χεῖρας ἐργάζονται.

„Ὑποστηρίζει δὲ τοὺς δικαίους ὁ Κύ- „ριος.

Ἀγκαλὰ, λέγει, καὶ οἱ δίκαιοι σπρώχνωνται εἰς-

(1) Κατὰ τὸν σοφὸν Ὠριγένη „ Ὥσπερ ἔςι τις πανοπλία Θεοῦ, οὕτως ἔςι τις πανοπλία τοῦ Διαβόλου, ἣν ὁ αὐτοῦ ςρατιώτης ἐνδέδυται, τὴν περικεφαλαίαν τῆς ἀπωλείας· τὸν θυρεὸν τῆς ἀπιςίας· τὴν μάχαιραν τοῦ πονηροῦ πνεύματος, ἣν σπᾶται ὁ ἁμαρτωλός· οὗ οἱ πόδες ἐπ' ἀδικίαν τρέχουσιν· ἄλλος δὲ λέγει „ Σπῶνται οἱ ἁμαρτωλοὶ ῥομφαίαν καὶ ἐντείνουσι τόξον· ὅπως τοῖς μὲν τόξοις βάλωσι τὴν πτωχὸν καὶ πένητα, τῇ δὲ ῥομφαίᾳ σφάξωσι τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ· οὐ γὰρ τοὺς ἐν κακοῖς πλουτοῦντας τιτρώσκουσι φίλους αὐτῶν ὄντας· οὐδὲ τοὺς σκολιοὺς τῇ καρδίᾳ σφάττουσιν, ἑταιρείας πρὸς αὐτοὺς ἔχοντες (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Πλουτεῖ μὲν γάρ φησιν ὁ ἁμαρτωλὸς ἔσθ' ὅτε, καὶ ταῖς ἐνταῦθεν ἐμπλατύνεται τρυφαῖς, πλέον ἔχων οὐδὲν τοῦ τοῖς γ[illegible]οις ἐφήδεσθαι· ὁ δέ γε πτωχὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ δικαιοσύνης ἐραςὴς, ἁπάντων τῶν τοιούτων ἀποφοιτᾷ, καὶ τὴν ἐπιεικῆ καὶ σώφρονα πτωχείαν ἀγαπᾷ· ἀλλὰ κρεῖττον τοῦτο αὐτῷ ὑπὲρ πλοῦτον ἁμαρτωλῶν πολύν· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος „ Ἄμεινόν φησι μετὰ δικαιοσύνης αὐτάρκεια παρανόμου πλούτου καὶ περιουσίας ἀδίκου.

εἰς τὸν κρημνὸν ἀπὸ τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀπὸ τοὺς Δαίμονας, ὁ Κύριος ὅμως δὲν ἀφίνει αὐτοὺς νὰ πέσουν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀλλὰ τοὺς ὑποςηρίζει καὶ τοὺς σκεπάζει καὶ ἀπὸ τὰ δύω μέρη· ἤγουν καὶ μὲ τὴν συντριβὴν ὁποῦ κάμνει τῶν ἐχθρῶν τους ἁμαρτωλῶν, καὶ μὲ τὴν ἀντίληψιν καὶ βοήθειαν, ὁποῦ δίδει εἰς τοὺς ἰδίους αὐτοὺς δικαίους· καὶ μὲ τὰ δύω ταῦτα, παρακινεῖ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους εἰς τὴν ἀρετὴν τῶν Δικαίων.

18: „ Γινώσκει Κύριος τὰς ὁδοὺς τῶν ἀ-
„ μώμων.

Ἠξεύρει, λέγει, ὁ Θεὸς τὰς ςράτας καὶ πολιτείας τῶν ἀμώμων ἀνθρώπων: ἤγουν ἐκείνων, ὁποῦ κατὰ πάντα φυλάττουν τὰς ἐντολάς του· ἐπειδὴ καὶ ὁ ἴδιος ἐνομοθέτησεν αὐτάς· καὶ ἀκολούθως ἠξεύρει τοὺς ταύτας φυλάττοντας· ὅρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ „ Γινώσκει Κύριος ὁδὸν δικαίων, ἐν τῷ πρώτῳ Ψαλμῷ. (1)

„ Καὶ ἡ κληρονομία αὐτῶν εἰς αἰῶνα
„ ἔσται.

Κληρονομία τῶν Δικαίων, εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν „ Δεῦτε γάρ φησιν οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν (Ματθ· κε΄. 34.) τὸ δὲ εἰς τὸν αἰῶνα νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ἀϊδίως καὶ πάντοτε· ἐπειδὴ τέλος δὲν εἶναι τῆς βασιλείας ἐκείνης· ἢ τὸ εἰς αἰῶνα ἔξω νοεῖται, ὅτι ἡ κληρονομία τῶν Δικαίων θέλει εἶναι εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα· διὰ τὶ εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα κληρονομίαν οἱ Δίκαιοι δὲν ἔχουν. μὲ τὸ νὰ ἠξεύρουν τὸν ἑαυτόν τους ξένον καὶ πάροικον τῆς γῆς ταύτης.

19: „ Οὐ καταισχυνθήσονται ἐν καιρῷ
„ πονηρῷ.

Οἱ Δίκαιοι, λέγει, δὲν θέλουν νικηθοῦν εἰς τὸν πονηρὸν καιρόν: ἤγουν εἰς τὸν καιρὸν τῶν πειρασμῶν, κατὰ τὸν Θεῖον Κύριλλον· διὰ τὶ ἔχουσι τὸν Θεὸν, ὁποῦ ἀντιλαμβάνεται καὶ τοὺς βοηθεῖ· ἢ καιρὸν πονηρὸν ὀνομάζει τὸν τῆς μελλούσης κρίσεως, ἥτις θέλει γένῃ ἐπίπονος καὶ πικρὰ εἰς τοὺς ἁμαρτωλούς.

„ Καὶ ἐν ἡμέραις λιμοῦ χορτασθή-
„ σονται.

Οἱ δίκαιοι, λέγει, θέλουν χορτασθοῦν εἰς τὸν καιρὸν της πείνας· καθὼς ὁ Ἠλίας ἐτρέφετο εἰς τὸν καιρὸν τῆς πείνας ἀπὸ τὸν κόρακα· καὶ ἄλλοι πολλοὶ, ὁποῦ ἐδέχοντο παραδόξως τὴν τροφὴν ἀπὸ τὸν Θεόν· ἢ λέγει, ὅτι θέλουν χορτασθοῦν οἱ Δίκαιοι μὲ τὰς ἐλπίδας τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, χωρὶς νὰ ἐπιθυμοῦν τὴν αἰσθητὴν βρῶσιν „ Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ γάρ φησι μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος (Δευτ. η΄. 3.) ἢ πεῖναν λέγει μεταφορικῶς, καθε ἀνάγκην τοῦ σώματος· χορτασίαν δε, τὴν τοῦ Θεοῦ ἐπίσκεψιν καὶ χάριν. (2)

20: „ Ὅτι οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπολοῦνται.

Εἰς

---

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος τὸ γινώσκει ἐδῶ ἐννοεῖ, ἀντὶ τοῦ ἀποδέχεται ϗ τιμᾷ· εἴτουν ἀγαπᾷ ϗ ἐφορᾷν ἀξιοῖ· „ Εἰώθαμέν φησι, ϗ ἡμεῖς τοῖς προσκρούουσι λέγειν τὸ „ Οὐκ οἶδά σε, πολλάκις· οὐχ ὡς ἀγνοοῦντες πάντως, ἀλλ' ὡς τῆς πρὸς ἡμᾶς αγάπης ϗ σχέσεως ἀλλοτριοῦν ἐθέλοντες.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεῖος Κύριλλος „ Ἔοικεν ὁ λόγος δι' αἰνιγμάτων ὑποδηλοῦν, ὅτι ἐν καιρῷ θλίψεως αὐτοὶ τὸ τῆς ἄνωθεν εὐημερίας ἕξουσι πλάτος· ἑτέρως δὲ ὁ ςίχος ὑποδηλοῖ, ὅτι τοῖς μὲν προσκεκρουκόσιν ὁ τῶν ἱερῶν μαθημάτων λιμὸς ἐπενήνεκται· οὐμὴν ἔτι ϗ τοῖς τῶν θείων ἐνταλμάτων ἐπιμεληταῖς· ἀλλὰ κατὰ τὸν καιρὸν τῶν διωγμῶν ἐκλειπόντων τῶν διδασκάλων, αὐτὸς ὁ Κύριος τῷ ἑαυτοῦ Πνεύματι θρέψει τοὺς εἰς αὐτὸν πεπιςευκότας. ἀλλὰ ϗ ὁ Θεοδώριτος λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου, τὸν λιμὸν τοῦτον ἐνόησεν.

Εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, λέγει, δὲν διαμένει παντοτινὰ ἡ εὐτυχία· ὅθεν ὄχι μόνον αὐτοὶ ἀπολοῦσι καὶ χάνουσι τὴν τοῦ βίου τούτου εὐτυχίαν· ἀλλὰ θέλουν λάβουν ἀκόμη καὶ ἀπώλειαν ἐπὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος: ἤγουν τὴν ἔκπτωσιν καὶ ἀποτυχίαν τῆς αἰωνίου σωτηρίας των· ἐπειδὴ καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἔχουν να ἀφανισθοῦν ἀπὸ τὸν κλῆρον τῶν δικαίων.

„ Οἱ δὲ ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου ἅμα τῷ
„ δοξασθῆναι αὐτοὺς καὶ ὑψωθῆναι,
„ ἐκλείποντες ὡσεὶ καπνὸς ἐξέλιπον.

Τοῦτο ἐῤῥέθη διὰ τοὺς ἄρχοντας τῶν Χριςοκτόνων Ἰουδαίων· διατὶ αὐτοὶ, ἀφ' οὗ ὑψώθησαν καὶ ἐδοξάσθησαν διατὶ ἐθανάτωσαν τὸν Δεσπότην Χριςὸν, μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἐτῶν (τεσσαράκοντα δηλαδὴ μετὰ τὴν Ἀνάληψιν) διεφθάρησαν ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους μὲ ὅλον τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων· καὶ ὡσὰν καπνὸς διεσκορπίσθησαν καὶ ἀφανίσθησαν· ἠμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ τοῦτο καὶ διὰ τὰ εἴδωλα, τὰ ὁποῖα, ἀφ' οὗ ὑψώθησαν καὶ ἐδοξάσθησαν οἱ θεοὶ ἕως εἰς μερικὸν καιρὸν, ὕςερον ἠφανίσθησαν· διὰ μέσου δὲ τῶν ἀφανισθέντων εἰδώλων ἠφανίσθησαν μαζὶ καὶ οἱ ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου Δαίμονες, οἱ ἐνοικοῦντες εἰς τὰ εἴδωλα καὶ προσκυνούμενοι δι' αὐτῶν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον. (1)

21: „ Δανείζεται ὁ ἁμαρτωλὸς καὶ οὐκ
„ ἀποτίσει.

Ὄχι μόνον, λέγει, ὁ ἁμαρτωλὸς δὲν μεταδίδει ἐλεημοσύνην ἀπὸ τὰ ἐδικά του πράγματα· ἀλλ' οὐδὲ πληρόνει τὸ χρέος καὶ τὸ δάνειον, ὁποῦ ἐπῆρεν ἀπὸ τὸν ἄλλον· τόσον ἄσπλαγχνος καὶ παράνομος εἶναι.

„ Ὁ δὲ δίκαιος οἰκτείρει καὶ δίδω-
„ σιν.

Ὁ δίκαιος ὅμως, λέγει, ἄνθρωπος, κάμνει ὅλον τὸ ἐναντίον· καὶ ὄχι μόνον δίδει: ἤγουν ἀποδίδει ὀπίσω τὸ ξένον δάνειον· ἀλλὰ οἰκτείρει καὶ ἐλεεῖ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀπὸ τὰ ἐδικά του· ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται· ὅτι ὁ δίκαιος, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ ἠξεύρει τὸν ἁμαρτωλὸν, πῶς εἶναι ἀχάριςος χρεωφειλέτης, ὅμως ἐν καιρῷ ἀνάγκης δανείζει εἰς αὐτόν. (2)

22: „ Ὅτι οἱ εὐλογοῦντες αὐτὸν, κληρο-
„ νομήσουσι γῆν, οἱ δὲ καταρώμενοι
„ αὐτὸν, ἐξολοθρευθήσονται.

Τόσον μεγάλως φροντίζει, λέγει, ὁ Θεὸς διὰ τὸν δίκαιον ἄνθρωπον, ὥςε ὁποῦ ἐλεεῖ μὲν ἐκείνους, ὁποῦ τιμοῦν καὶ εὐφημίζουν αὐτόν· παιδεύει δὲ ἐκείνους, ὁποῦ ἀτιμάζουν καὶ ὑβρίζουν αὐτόν· ὅθεν εἶπε πρὸς τὸν Ἀβραάμ· „ Εὐλογήσω τοὺς εὐλογοῦντάς σε καὶ τοὺς καταρωμένους σε καταράσομαι· (Γέν. ιβ'. 3.) κατάραν δὲ, τὴν ὕβριν καὶ ἀτιμίαν ὠνόμασε· τὸ δὲ ὅτι, δὲν εἶναι αἰτιολογικὸν, ἀλλὰ ἀποφαντικὸν καὶ ὁριςικὸν, καὶ φαίνεται ὡς περιττόν· εἰς πολλὰ δὲ μέρη μεταχειρίζεται ὁ Δαβὶδ τὸ σχῆμα τοῦτο: δηλαδὴ τὸ νὰ γράφῃ πολλὰ περιττά.

23: „ Πα-

(2) Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν θεῖον Κύριλλον, ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου νοοῦνται ϗ οἱ τῶν αἱρέσεων εὑρεταί, ἅτε δὴ τὸ ψεῦδος ἀντανιςᾶν εἰωθότες τῇ τῶν δογμάτων ὀρθότητι· οὗτοι βραχὺ ἀνθήσαντες, ϗ χόρτοις ἴσα μεμαρασμένοι, πεσοῦνται πρὸς θάνατον, ϗ τὰς τῶν ἁμαρτημάτων ἐκτίσουσι δίκας, ὡς ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου κολαζόμενοι, ϗ καπνοῦ δίκην ἐκλείποντες.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Τοιοῦτος ἦν ὁ Σαοὺλ ἀεὶ μὲν εὐεργετούμενος ὑπὸ τοῦ θειοτάτου Δαβίδ, ἀμείψασθαι δὲ ἀγαθοῖς τὸν εὐεργέτην οὐκ ἀνεχόμενος· ὁ δὲ μακάριος Δαβὶδ τὸν Δεσπότην μιμούμενος ἀνατέλλοντα τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐπὶ πονηροὺς ϗ ἀγαθοὺς εὐεργετῶν διετέλει.

23: „ Παρὰ Κυρίου τὰ διαβήματα ἀνθρώ-
„ που κατευθύνεται.

Ἐδῶ διδάσκει φανερὰ ὁ Ψαλμῳδὸς, ὅτι χωρὶς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, κανένα καλὸν δὲν ἠμπορεῖ νὰ κατορθώσῃ μόνος ὁ ἄνθρωπος· „ Ἐὰν γάρ φησι, μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες (Ψαλ. ρκς'. 1.) ἐπειδὴ μὲ τὴν προθυμίαν τοῦ ἀνθρώπου συνεργεῖ καὶ ὁ Θεός· ἀνθρώπου δὲ λέγει, ὄχι ἁπλῶς τοῦ καθενὸς, ἀλλὰ τοῦ δικαίου. (1)

„ Καὶ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ θελήσει σφό-
„ δρα.

Τὴν πολιτείαν, λέγει, καὶ ζωὴν τοῦ δικαίου ἀνθρώπου, θέλει καὶ ἀποδέχεται ὁ Κύριος, ὡς ἐνάρετον καὶ ἀκατηγόρητον· ὁ Σύμμαχος δὲ, ἀντὶ τοῦ θελήσει, εἶπεν „ Εὐοδώσει.

24: „ Ὅταν πέσῃ, οὐ καταῤῥαχθήσεται,
„ ὅτι Κύριος ἀντιστηρίζει χεῖρα αὐ-
„ τοῦ.

Ἀνίσως, λέγει, ὁ δίκαιος ἄνθρωπος πέσῃ καὶ δυσυχήσῃ κατὰ τὰ βιωτικὰ πράγματα τοῦ Κόσμου, καθὼς ὁ Ἰὼβ· ὁμοίως καὶ ἐὰν τύχῃ νὰ πέσῃ καὶ νὰ δυσυχήσῃ κατὰ τὰ ψυχικὰ, ὡσὰν ὁ Δαβὶδ, ὅμως δὲν θέλει ἀπομείνῃ εἰς τὴν πτῶσίν του· διὰ τὶ ὁ Κύριος ἀντιςηρίζει αὐτὸν: ἤγουν ὑποκάτω βάλλει τὰ χέρι του, καὶ δίδει εἰς αὐτὸν βοήθειαν καὶ μετάνοιαν· καὶ ἡ μετάνοια γὰρ χεὶρ τοῦ Θεοῦ εἶναι· ἐπειδὴ καὶ ἔρχεται παρὰ Θεοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ σηκόνει αὐτὸν ἀπὸ τὸ πτῶμα τῆς ἁμαρτίας. (2)

25: „ Νεώτερος ἐγενόμην καὶ γὰρ ἐγήρα-
„ σα, καὶ οὐκ εἶδον Δίκαιον ἐγκα-
„ ταλελειμμένον.

Περιττὸς ἐδῶ εἶναι ὁ γὰρ σύνδεσμος (3) τοιοῦτον δὲ εἶναι τοῦ ῥητοῦ τὸ νόημα· ὅτι ἐγὼ ἤμην νέος, καὶ τώρα ἐγήρασα, καὶ εἰς ὅλην τὴν ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ καιρῷ ζωήν μου, δὲν εἶδον δίκαιον νὰ ἐγκαταλειφθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν· ἐπειδὴ „ Φυλάσσει Κύριος πάντας τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν. (Ψαλ. ρμδ'. 20.) ὡς εἶπεν ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Δαβίδ· εἰδὲ καὶ ἐφάνη κάποτε ὁ Θεὸς, ὅτι ἐγκατέλιπε πρὸς ὀλίγον καιρὸν μερικοὺς δικαίους, καθὼς ἐγκατέλιπε καὶ

(1) Διὰ τοῦτο εἶπε ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Ὥσπερ ἰδίου παιδὸς λαμβάνεται τῆς χειρὸς ὁ Θεὸς, ϗ ἀποφέρει πρὸς ὁδὸν εὐθεῖαν, οὐκ ἀφιεὶς αὐτὸν σκολιοδρομεῖν, οὔτε μὴν καμπύλας ποιεῖσθαι τοῦ βίου τὰς τροχιάς· ἀλλ' εὐθὺ παντὸς ἰέναι πράγματος ἀγαθοῦ διδάσκων τε ϗ ἀπευθύνων αὐτὸς κατάγε τὸ „ Ἐκράτησας τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς μου ϗ ἐν τῇ βουλῇ σου ὡδήγησάς με: ὅταν μέντοι τὰ διαβήματα τοῦ ἀνθρώπου παρὰ Κυρίου κατευθυνθῇ, τότε τὴν ὁδὸν αὐτοῦ θελήσει.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεσπέσιος Κύριλλος „ Εἰ ϗ συμβῇ φησιν ὀλίγον τι παρασφαλῆναι τὸν δίκαιον, οὐκ ἀδικηθήσεται· ἀλλ' οἷα γενναιότατος ἀθλητὴς ἐκβιασθεὶς, ϗ πρὸς ὀλίγον ἐνδοὺς, παραχρῆμα ἑαυτὸν ἀναλήψεται· διατί; ὅτι ἔχει τὸν Θεὸν ἀντιςηρίζοντα: τοῦτο γὰρ τοῖς δικαίοις ἀεὶ ὁ Θεὸς κατανεύει, ταῖς ἀνθρωπίναις μικροψυχίαις ἀπονέμων τὸν ἔλεον· ἑπτάκις γάρ, φησι, πεσεῖται ὁ δίκαιος ϗ ἀναςήσεται· (Παρ. κδ'. 16.) γλαφυρὰ δὲ εἶναι ϗ ἡ ἑρμηνεία τοῦ Ὠριγένους „ Οἱ ἐν τοῖς ἀγῶσι παλαίοντες πεπτώκασι τὸν πρῶτον, νενικήκασι τὸν τρίτον· ἐπὶ τούτοις εἴποις ἂν κατὰ τὸ σωματικὸν, ὅτι πέπτωκε μὲν, οὐ κατεῤῥάχθη δέ· νενίκηκε γὰρ μετὰ τὸ πεσεῖν· ἐὰν ἴδῃς ἄνθρωπον νενικημένον, ϗ μετὰ τὸ νενικῆσθαι οὐ παραδόντα ἑαυτὸν τῇ ἀσελγείᾳ εἰς ἐργασίαν ἀκαθαρσίας πάσης· ἀλλ' ἀναςάντα, ὑπομνησθέντα τῆς Γραφῆς „ Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίςαται; ἢ ὁ ἀποςρέφων οὐκ ἀναςρέφει; (Ἱερ. η'. 4.) λέγε, ὅτι πεσὼν ὁ τοιοῦτος οὐ κατεῤῥάχθη· ἐὰν δὲ μετὰ τὸ πεσεῖν ἀπαυδήσῃ, κατεῤῥάχθη· καλὸν μὲν οὖν ἀθλητῇ εἶναι ἄπτωτον.... εἰδὲ πέπτωκεν, ἀνας ήτω· πεσοῦνται γὰρ οἱ πεσόντες ϗ μετὰ τὸ ἁμαρτῆσαι, παραδόντες ἑαυτοὺς πάσῃ ἁμαρτίᾳ· ἐν ἀγενείῳ νενίκησαι; ἐν ἀνδράσι ςεφανώθητι· πέπτωκας ἐν παισί; τὸν ἀγένειον ἀγώνισαι, ϗ νίκησον ἐν αὐτῷ.

(3) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος ἑρμηνεύει αὐτὰ οὕτως „ Ἐκ νεότητός φησιν ἐς δεῦρο· γεγήρακα γάρ· οὐκ εἶδον δίκαιον ἐγκαταλελειμμένον.

καὶ αὐτὸν τὸν Δαβὶδ, ὅμως εἰς τέλος δὲν τοὺς ἐγκαταλείπει· ἐπειδὴ κατά τινα οἰκονομίαν παραχωρεῖ καὶ ἐγκαταλείπει αὐτοὺς, ἵνα πάθουν, καὶ ἐκ τοῦ πάθους γένουν προσεκτικώτεροι εἰς τὸ ἑξῆς.

„ Οὐδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ζητοῦν ἄρτους.

Οὐδὲ εἶδον, λέγει, τὸ τέκνον τοῦ δικαίου πτωχὸν καὶ ἐνδεὲς τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου· διατὶ ἂν καὶ πρὸς ὀλίγον καιρὸν αὐτὸ κακοπαθήσῃ, ἀλλ᾽ ὄχι καὶ μέχρι τέλους· ἄλλως δὲ, καὶ ὁ λόγος τοῦ Δαβὶδ ἐδῶ, εἶναι μερικὸς, καὶ ὄχι καθολικὸς· ἐπειδὴ καὶ μόνος ὁ Δαβὶδ λέγει, ὅτι δὲν εἶδε τοιοῦτον· ὄχι δὲ καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι (1) δύναται δὲ νὰ νοήσῃ τινας τοῦτο καὶ ὑψηλότερον: ἤτοι δὲν εἶδον τὸ σπέρμα τοῦ δικαίου νὰ πεινᾷ ἀπὸ τροφὴν πνευματικὴν, κατὰ τὸ „ Οὐ λιμοκτονήσει Κύριος ψυχὰς δικαίων (Παρ. ιʹ. 3.) ἐπειδὴ, ἂν κατὰ τὸ γράμμα μόνον ἐννοηθῇ τὸ ῥητὸν, βλέπομεν, ὅτι τὸ σπέρμα καὶ τὰ τέκνα τοῦ Ἰακὼβ ἐζήτησαν ἄρτους εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἑπταετοῦς πείνας, ὡς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος.

26. „ Ὅλην τὴν ἡμέραν ἐλεεῖ καὶ δανείζει
„ ὁ Δίκαιος, καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς
„ εὐλογίαι ἔσται.

Ὅλην τὴν ἡμέραν, λέγει: ἤγουν πάντοτε ἐλεεῖ ὁ δίκαιος τοὺς πτωχοὺς, καὶ ποτὲ μὲν δανείζει ἄσπρα εἰς ἐκείνους, ὁποῦ τὸν ζητοῦσι· ποτὲ δὲ καὶ ἐλεεῖ πνευματικῶς, λέγων λόγους ὠφελείας εἰς τοὺς ἔχοντας τούτων χρείαν, καὶ τὰ τέκνα του εἰς εὐλογίαν εὑρίσκονται: ἤγουν εἶναι ἐπαινετὰ καὶ εὐτυχισμένα· ἐπειδὴ καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Μωϋσῆν, ὅτι ἐλεεῖ τὰ τέκνα, διὰ τὴν εὐαρέσησιν καὶ ἀρετὴν τῶν γονέων τους· „ Ἀποδιδοὺς φησιν ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, ἕως τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς τοῖς μισοῦσί με, καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσί με, καὶ τοῖς φυλάσσουσι τὰ προσάγματά μου. (Ἔξ. κʹ. 5.) (2)

27. „ Ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποίησον
„ ἀγαθόν.

Τοῦτο εἶπε καὶ ἐν τῷ λγ: Ψαλμῷ· καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν ἐκεῖ.

„ Καὶ κατασκήνου εἰς αἰῶνα αἰῶνος.

Ε.

(1) Πλὴν εἰ ϗ μόνος, ἀλλ᾽ ἀξιόπιςός ἐςι· λέγει γὰρ ὁ Κύριλλος „ Ὅτι ἀξιόχρεως τῶν λεγομένων ὁ μάρτυς· ἅτε πνευματοφόρος ϗ προφητείας χάριτι ςεφανούμενος· δύω δὲ ἐγκαταλείψεις εἰσὶ κατὰ τὸν Ὠριγένη· ἡ μὲν σωματικὴ, ἥτις οὐδὲν ἡμᾶς βλάπτει· ἡ δὲ τῆς ψυχῆς, ἥτις ὀλέθριός ἐςιν· ὅσον οὖν πλουτοῦμεν ἐν ἔργοις δικαίοις, τοσοῦτον μᾶλλον βοηθούμεθα πρὸς τὸ μὴ ἐγκαταλείπεσθαι μέχρι τέλους· δι᾽ ὃ οὐδὲ εἶπεν ἐγκαταλειφθέντα, ἀλλ᾽ ἐγκαταλελειμμένον· ἐπεὶ πρὸς καιρὸν ἐγκαταλιμπάνονται οἱ δίκαιοι, ὡς ὁ Ἰὼβ, ἵνα ἀναφανῇ δίκαιος.

(2) Ἔφη δὲ ϗ ὁ Σολομὼν „ Ῥίζαι δικαίων ἐν ὀχυρώμασι (Παρ. ιβʹ. 13.) ϗ πάλιν „ Οἶκοι δικαίων παραμενοῦσι (αὐτόθ. 7.) Καὶ πάλιν „ Οἴκοις δικαίων ἰσχὺς πολλή (Παρ. ιεʹ. 7.) ἔφη δὲ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος „ Δανείζει Θεῷ ὁ ἐλεῶν πτωχόν (Παρ. ιθʹ. 17.) ὥςε τὸ αὐτὸ ϗ ἔλεον εἶναι ϗ δάνεισμα, ἔλεον μὲν, ὡς πρὸς πένητας μὴ ἔχοντας ἀνταποδοῦναι, δάνεισμα δὲ, ὡς πρὸς τὸν Θεὸν, μετὰ τόκου ϗ προσθήκης ἀποδιδόντα τὸ καταβαλλόμενον· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος ἀναγωγικῶς νοεῖ τὸ ῥητὸν λέγων „ Ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν πνευματικῶν ἀργυρίων ἀπὸ τῆς ἕω μέχρι τῆς ἑσπέρας δανείζει τὸν λόγον ὁ δίκαιος, ϗ ἀπαιτεῖ φιλοπόνως τὸ δάνειον μετὰ τῆς τοῦ ὠφελημένου προσθήκης, ἣν ἀεὶ τῷ λόγῳ προςίθησιν αὔξων ἐν ἑαυτῷ κατὰ μικρὸν τὰ τῆς εὐσεβείας σπέρματα· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Νέος ὢν ϗ εἰς γῆρας ἐλθὼν, οὐκ οἶδα θεασάμενος δίκαιον τῆς θείας ἔρημον προνοίας γενόμενον· ὁ γάρ τοι δίκαιος κριτὴς, οὐ μόνον αὐτῶν, ἀλλὰ ϗ τῶν ἐξ αὐτῶν φυομένων πᾶσαν ποιεῖται κηδεμονίαν· οὕτω τοῦ Ἰσραὴλ, ϗ ταῦτα παρανομοῦντος, διὰ τὴν προγονικὴν ἀρετὴν προὐνοήθη, οὕτω τοῦ Σολομῶντος ἠσεβηκότος ἠνέσχετο διὰ τὴν πατρῴαν φιλοθεΐαν· τὸ δὲ ὅλην τὴν ἡμέραν ἐλεεῖ ϗ δανείζει ὁ δίκαιος, τὰς παντοδαπὰς τοῦ δικαίου εὐεργεσίας δηλοῖ, τὰς διὰ χρημάτων, τὰς διὰ πραγμάτων, τὰς διὰ λόγων ϗ συμβουλῶν· ταῦτα δὲ ποιῶν, ἐλεεῖ μὲν τοὺς ἀπολαύοντας, δανείζει δὲ τῷ τούτων Θεῷ.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐσὺ ὦ ἀναγνῶστα, ἔμαθες ἀνωτέρω, ποῖα μὲν εἶναι τὰ βραβεῖα ταὶ οἱ μισθοὶ τῆς ἀρετῆς, ποῖαι δὲ εἶναι ἐκ τοῦ ἐναντίου αἱ παιδεῖαι τῆς κακίας· διὰ τοῦτο διάλεξαι ὡς φρόνιμος τὴν ἀρετὴν καὶ τὰ καλὰ, καὶ κατασκήνου εἰς τὸν κόσμον τοῦτον μὲ πολυχρόνιον ζωήν· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἐδῶ τὸ, εἰς αἰῶνα αἰῶνος· διὰ τὶ καὶ οἱ παλαιοὶ δίκαιοι μακροχρόνιοι ἐγίνοντο ὡς ὁ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ· εἰ δὲ καὶ μερικοὶ ἀπέθανον νέοι, ἀλλὰ τοῦτο ἔγινε κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ· καὶ ὁ Σολομὼν δὲ ὑπόσχεται εἰς τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον, ὅτι θέλουν ἔχουν γῆρας πολυχρόνιον· „ Φόβος Κυρίου προσίθησιν ἡμέρας (Παρ: ιά: 28.) ἢ κατασκήνου μὲν εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, πέρνα δὲ ὡσὰν πάροικος καὶ ξένος ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι, διὰ τὸ πρόσκαιρον τῆς ζωῆς.

28: „ Ὅτι Κύριος ἀγαπᾷ κρίσιν, καὶ οὐκ ἐγ-
„ καταλείψει τοὺς ὁσίους αὐτοῦ.

Ἤτοι ὁ Κύριος εἶναι, λέγει, κριτής· ἢ κρίσιν ὀνομάζει τὸ δίκαιον, τὸ ὁποῖον ὁ Κύριος ἀγαπᾷ· δὲν θέλει δὲ ἐγκαταλείψει ὁ Κύριος τοὺς ὁσίους του, διὰ τὶ εἶναι δίκαιον νὰ μὴν ἐγκαταλείπῃ ἐκείνους, ὁποῦ δὲν τὸν ἐγκαταλείπουσιν· ὅσιον δὲ λέγει τώρα τὸν δίκαιον καὶ ἐνάρετον.

„ Εἰς τὸν αἰῶνα φυλαχθήσονται· ἄνο-
„ μοι δὲ ἐκδιωχθήσονται, καὶ σπέρμα
„ ἀσεβῶν ἐξολοθρευθήσεται.

Οἱ ὅσιοι, λέγει, καὶ δίκαιοι ἄνθρωποι, θέλουν φυλαχθοῦν καὶ εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα καὶ εἰς τὸν μέλλοντα· οἱ δὲ ἄνομοι ἄνθρωποι θέλουν διωχθοῦν καὶ ἀπὸ τὰ παρόντα ἀγαθὰ καὶ ἀπὸ τὰ μέλλοντα· καὶ τὸ σπέρμα: ἤτοι τὰ τέκνα τῶν ἀσεβῶν, θέλουν ἐξολοθρευθοῦν· καθὼς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν ἐν τῷ 26: σίχῳ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ· ἤτοι ἐν τῷ, „ Καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς εὐλογίαν ἔςαι (1)

29: „ Δίκαιοι δὲ κληρονομήσουσι γῆν,
„ καὶ κατασκηνώσουσιν εἰς αἰῶνα αἰῶ-
„ νος ἐπ' αὐτῆς.

Καὶ περὶ τούτου εἴπομεν ἐν τῷ 9. σίχῳ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ τῷ „ Οἱ δὲ ὑπομένοντες τὸν Κύριον, αὐτοὶ κληρονομήσουσι γῆν· καὶ ἐν τῷ 18: σίχῳ τῷ „ Καὶ ἡ κληρονομία αὐτῶν εἰς αἰῶνα ἔςαι· τὰ αὐτὰ γὰρ καὶ ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει ὁ Ψαλμῳδὸς, ἵνα μὲ τὴν πυκνότητα τῶν αὐτῶν λόγων, ἐντυπώσῃ τὴν ἐνθύμησιν αὐτῶν βεβαιοτέραν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν.

30: „ Στόμα δικαίου μελετήσει σοφίαν.

Μὲ ἡδονὴν μεγάλην διηγεῖται ὁ θεῖος Δαβὶδ τὰ ἔργα καὶ τὰς ἀρετὰς τῶν δικαίων· καὶ τοῦτο τὸ κάμνει διὰ νὰ παρακινήσῃ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν μίμησίν τους· τὸ σόμα, λέγει, τοῦ δικαίου ἔχει μελέτην τὴν ἐκ τῶν ἁγίων Γραφῶν δοθεῖσαν σοφίαν.

„ Καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ λαλήσει κρί-
„ σιν.

Κρίσιν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν ἐν τοῖς θείοις νόμοις τοῦ Θεοῦ εὑρισκομένην δικαιοκρισίαν, τὴν

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Σπέρμα δὲ ἀσεβῶν λέγονται, οὐ μόνον οἱ ἀπὸ προαγόντων τὴν ὑπόςασιν ἔχοντες, ἀλλὰ καὶ οἱ τοῖς ἐπαγομένοις τὴν ἀρχὴν παρεχόμενοι· δύναται δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ σπέρμα πονηρὸν εἶναι, ὁ ἀρχηγὸς τῆς κακίας ὑπάρχων· ἢ πάλιν ὁ πονηροῖς διδασκάλοις μαθητευθείς· ὁ μέντοι ἀφανισμὸς τῶν πονηρῶν τέκνων, ἐπ' ὠφελείᾳ γίνεται τοῦ γεννήσαντος πατρός· λανθάνουσαν οὖν ἔχει φιλανθρωπίαν ὁ λόγος· ἐὰν γὰρ ἐξολοθρευθῇ τὸ τῶν ἀσεβῶν σπέρμα, ζήσεται τὸ τῆς δικαιοσύνης· ἄνομοι δὲ λέγονται οἱ παντελῶς ξένοι τῶν θείων νόμων, ἢ οἱ ἀποςατήσαντες αὐτῶν· ἁμαρτωλοὶ δὲ, οἱ ἑκουσίως ἐξαμαρτάνοντες μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας.

τὴν ὁποίαν λαλεῖ ἡ γλῶσσα τοῦ δικαίου· ἡ κρίσιν ὀνομάζει τὸν μετὰ διακρίσεως λόγον· ἐπειδὴ ὁ δίκαιος ἄνθρωπος, δὲν λαλεῖ ἀσοχάσως ὅ, τι ἤθελε φθάσῃ „ Ἄργυρος γάρ φησι πεπυρωμένος γλῶσσα δικαίου (Παρ. ί. 21.) (1)

31: „ Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ ἐν καρδίᾳ „ αὐτοῦ, καὶ οὐχ ὑποσκελισθήσεται „ τὰ διαβήματα αὐτοῦ.

Ἀνεξάλειπτος, λέγει, μένει εἰς τὴν καρδίαν τοῦ δικαίου ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, τόσον ὁ φυσικὸς καὶ ἄγραφος, ὅσον καὶ ὁ γραπτὸς ὁ διὰ Μωϋσέως δοθείς· καὶ διὰ τοῦτο ἡ πρὸς τὸν Θεὸν αὐτοῦ πορεία καὶ ςράτα, δὲν θέλει ἐμποδισθῇ οὔτε ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς ἐχθροὺς, οὔτε ἀπὸ τοὺς ἀοράτους· ἐπειδὴ κανένα πρᾶγμα δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀντιςαθῇ καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀρετήν. (2)

32: „ Κατανοεῖ ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν δίκαιον „ καὶ ζητεῖ τοῦ θανατῶσαι αὐτόν.

Τὸ κατανοεῖ θέλει νὰ εἰπῇ, ἀντὶ τοῦ παρατηρεῖ, καιροφυλακτεῖ, καὶ παραμονεύει ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν δίκαιον, καὶ ζητεῖ διὰ νὰ τὸν θανατώσῃ· ἁμαρτωλὸς δὲ εἶναι, ὄχι μόνον ὁ ἄδικος ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ ὁ Διάβολος, ὡς πατὴρ καὶ αἴτιος τῆς ἁμαρτίας.

33: „ Ὁ δὲ Κύριος οὐμὴ ἐγκαταλίπῃ αὐτὸν „ εἰς χεῖρας αὐτοῦ.

Ὁ Κύριος, λέγει, δὲν ἐγκαταλείπει τὸν δίκαιον τελείως εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ τοῦ Διαβόλου, ὥςε ὁποῦ μαζὶ μὲ τὸ σῶμα νὰ κυριεύσῃ καὶ τὴν προαίρεσίν του· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς κηρύττει τὸν δίκαιον ἐκεῖνον, ὁποῦ λάβῃ πειρασμούς· καὶ δείχνει αὐτὸν νικητὴν τοῦ ἁμαρτωλοῦ κατὰ τὴν ψυχήν· πολλαῖς φοραῖς δὲ σηκόνει ἀπὸ τὸν δίκαιον παντελῶς καὶ τὴν κατ' αὐτοῦ ἐπιβουλὴν τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ τοῦ διαβόλου, διὰ τὴν ἀγάπην ὁποῦ ἔχει πρὸς τὸν ἐδικόν του δοῦλον καὶ φίλον: τὸν δίκαιον δηλαδή.

„ Οὐδ' οὐμὴ καταδικάσηται αὐτὸν, ὅ„ ταν κρίνηται αὐτῷ.

Οὔτε, λέγει, ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ ἐγκαταλείπει καὶ ἀφίνει τὸν δίκαιον ὁ Θεὸς, οὔτε ἐν τῷ καιρῷ τῆς μελλούσης κρίσεως θέλει καταδικάσει αὐτὸν, ὅταν ὁ ἁμαρτωλὸς κρίνεται μὲ τὸν ἐπιβουλευθέντα ἀπὸ αὐτὸν δίκαιον· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ὅταν κρίνηται αὐτῷ· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως, ὅτι οἱ δαίμονες θέλουν κριθοῦν μὲ τοὺς δικαίους ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, κατηγοροῦντες αὐτοὺς, ἀνίσως καμμίαν φορὰν ἔσφαλον εἰς κανένα παραμικρὸν ἁμάρτημα. (3)

34: „ Ὑ-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεῖος Κύριλλος „ Χρῆμα οὖν πρεπωδέςατον τοῖς εὐζωεῖν ᾑρημένοις, τὸ λαλεῖν σοφίαν· ἀπόβλητον γὰρ ἁγίοις τὸ μωρολογεῖν· κρίσιν δὲ εἶναι φαμὲν, τὴν ἐφ' ἑκάςῳ τῶν πραγμάτων ὀρθὴν ὑφήγησιν, εὐθὺ τοῦ πρέποντος ἀποφέρουσαν τοὺς παιδευομένους· καὶ τοῦ τοίνυν δικαίου φησὶν οὐδὲ ῥῆμα ἐςὶν ἀνεξέτασον· κρίνας γὰρ ἃ δεῖ λέγειν ἐν καθήκοντι λαλήσει καὶ σιωπήσεται· ὁποῖόν ἐςι τὸ „ Χείλη σοφῶν δέδεται αἰσθήσει. (Παρ. ιέ. 8.)

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας Κύριλλος „ Ὃν τρόπον αἱ νῆες κατευθύνονται πηδαλιουχούμεναι, καὶ ἵππος ὁ δρομικώτατος εὐτάκτῳ χρήσεται δρόμῳ, χαλινῷ πρὸς τοῦτο διοικούμενος· οὕτω καὶ ἡ τοῦ δικαίου ψυχὴ, πηδαλίου δίκην τὸν θεῖον ἔχουσα νόμον, ὀρθὰς ποιεῖται τὰς τροχιὰς καὶ τὰ ἐκ τῶν περιςάσεων διαπερᾷ κύματα· καὶ τοῦ βίου τὸν κλύδωνα διανήχεται· δέδοται γὰρ εἰς βοήθειαν νόμος, ὡς εἴρηται· (Ἡσ. ή. 20.)

(3) Κατὰ δὲ τὸν Ἀλεξανδρείας Κύριλλον „ Ψῆφος ὀρθὴ καὶ ἀδέκαςος παρὰ Θεοῦ ἐξενεχθήσεται, κατακρίνουσα μὲν τοὺς βεβήλους, ἀπαλλάττουσα δὲ κινδύνου παντὸς τοὺς ἀνακειμένους αὐτῷ· ἐν γὰρ τῷ κρίνεσθαί φησι τὸν δίκαιον, οὐ μὴ καταδικάσηται αὐτόν· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Ταύτης ἀπέλαυσεν Ἀβραὰμ τῆς προνοίας, δὶς ἁρπαγείσης τῆς Σάῤῥας· ταύτης ὁ Ἰσαὰκ αὐτὸ τοῦτο παθών· ταύτης ὁ Ἰακὼβ ὑπ' ἀδελφοῦ καὶ κηδεςοῦ φθονηθείς. ταύτης ὁ Ἰωσὴφ, ὑπὸ φθόνου καὶ συκοφαντίας πολεμηθείς·

34: „Ὑπόμεινον τὸν Κύριον, καὶ φύλαξον „τὴν ὁδὸν αὐτοῦ.

Ὅταν, λέγει, ἐσὺ ὦ ἀναγνῶστα, ἐπιβουλεύεσαι καὶ πειράζεσαι ἀπὸ κανένα, ὑπόμεινον τὸν Θεὸν, καὶ ὁ Θεὸς θέλει σὲ ἐλευθερώσει ἀπὸ τὸν πειρασμόν· ἤτοι ἔλπισον ἐπὶ τὸν Κύριον, καὶ πρόσμενε τὴν παρ' ἐκείνου βοήθειαν· (1) καὶ φύλαξον τὴν ςράταν ἐκείνην καὶ πολιτείαν, τὴν ὁποίαν ἔδειξεν ὁ Κύριος διὰ μέσου τῶν ἁγίων του ἐντολῶν· φύλαξον δέ: ἤτοι ἀγάπησον καὶ ἐναγκαλίσου αὐτὴν με ὅλην σου τὴν καρδίαν.

„Καὶ ὑψώσει σε τοῦ κατακληρονομῆ- „σαι γῆν.

Ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει σὲ φυλάξει ὦ Χριςιανὲ ἀνώτερον ἀπὸ ὅλους ἐκείνους ὁποῦ σὲ ἐπιβουλεύονται· ἢ θέλει σὲ δείξει ὑψηλὸν καὶ μέγαν κοντὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους· ἐπειδὴ δὲ ἡ κληρονομία τῆς παρούσης γῆς, καὶ ἡ ἀπόλασις τῶν προσκαίρων αὐτῆς τῆς γῆς ἀγαθῶν, καὶ ἡ τῶν ὁρατῶν ἐχθρῶν ἐξολόθρευσις, καὶ ἡ πολυζωΐα, καὶ ἡ παιδοποιΐα, καὶ τὰ ὅμοια ἐγκόσμια ἀγαθὰ, ἦτον εἰς τοὺς τότε Ἰουδαίους ἐπιθυμητὰ καὶ περισπούδασα· διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Δαβὶδ μὲ τὰς ὑποσχέσεις τῶν τοιούτων ἀγαθῶν, παρακινεῖ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἀρετήν· ὅθεν αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία.. διὰ τὴν ὁποίαν πολλαῖς φοραῖς ἀνακιχλοῖ, καὶ συχνῶς ἀναφέρει τὴν κληρονομίαν τῆς γῆς, καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν, καὶ τὰς ἄλλας γηΐνας εὐτυχίας· καὶ αὐτὰ ὅμως τὰ γηΐνως λεγόμενα, νοοῦνται ὑψηλότερα κοντὰ εἰς τοὺς ὑψηλοτέρους: ἤγουν νοοῦνται ὅτι λέγονται περὶ τῶν οὐρανίων καὶ αἰωνίων ἀγαθῶν, καὶ περὶ τῆς ἀτελευτήτου κληρονομίας τῶν δικαίων, καὶ περὶ τῆς γῆς ἐκείνης τῆς νοητῆς καὶ μακαρίας. (2)

„Ἐν τῷ ἐξολοθρεύεσθαι ἁμαρτωλοὺς „ὄψει.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρηγορεῖ ὁ Δαβὶδ τὴν μικροψυχίαν τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, οἵτινες λυποῦνται καὶ σκανδαλίζονται· διὰ τί ὁ Θεὸς ὑπομένει τοὺς ἁμαρτωλοὺς, καὶ δὲν παιδεύει αὐτούς· ὅθεν λέγει πρὸς τοὺς τοιούτους μικροψύχους· ἔχε θάῤῥος ὦ ἄνθρωπε, καὶ θέλεις ἴδῃς τὴν ἐξολόθρευσιν καὶ ἀφανισμὸν τῶν ἁμαρτωλῶν· πληροφορεῖ δὲ καὶ βεβαιώνει τὸν λόγον του ὁ Προφητάναξ ἀπὸ ἐκεῖνα, ὁποῦ αὐτὸς εἶδε μὲ τοὺς ὀφθαλμούς του· λέγει γὰρ ἀκολούθως.

35: „Εἶδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον καὶ „ἐπαιρόμενον ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λι- „βάνου.

Ὁ μὲν θεῖος Δαβὶδ ἀδήλως καὶ ἀνωνύμως εἶπεν ἀσεβῆ· ἡμεῖς δὲ νοοῦμεν τὸν Γολιὰθ, ἢ τὸν Σαοὺλ, ἢ τὸν Νάας τὸν Ἀμμανίτην, ἢ ἄλλους τοιούτους, τῶν ὁποίων ὁ Δαβὶδ εἶδε τὴν ἔπαρσιν καὶ τὴν καταςροφήν· καὶ ὑπερυψούμενον μὲν τὸν ἀσεβῆ αὐτὸν λέγει, ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του· ἐπαιρόμενον δὲ αὐτὸν, ἀπὸ λόγου του· ἢ καὶ τὰ δύω αὐτὰ, ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δηλοῦσιν ἐκ παραλλήλου· μὲ τὰς κέδρους δὲ ἐπαρωμοί-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας Κύριλλος „Χρῆμα ἄριςον ἡ ὑπομονή· τίκτει γὰρ τὴν δοκιμήν· ἡ δὲ τὴν ἐλπίδα· ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει . . . εὑρήσομεν δὲ διὰ πάσης θεοπνεύςου Γραφῆς, ὡς παντὸς ἀγαθοῦ πρόμνήςριαν ᾀδομένην τὴν ὑπομονήν.

(2) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ θεῖος Κύριλλος „Εἴη δ' ἂν ἱδρώτων ἁγιοπρεπῶν πέρας τὸ ὑψοῦσθαι παρὰ Θεοῦ, ὥςε τῶν γηΐνων ὕψου γενέσθαι περισπασμῶν· γέγραπται γὰρ, ὅτι τοῦ Θεοῦ οἱ κραταιοὶ, τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν· ἐπιτείνων δὲ τὴν παράκλησιν ὁ ψάλλων, τὸ μέν φησιν ὑψωθήσῃ, ὥςε που κατακληρονομῆσαι τὴν ἄνω που ἱδρυμένην καὶ ἐν ὕψει κειμένην γῆν τῶν πραέων· δῆλον γὰρ ὅτι οὐκ ἐπὶ τῷ τὴν ἐ ποσὶ κληρονομῆσαι γῆν, ὑψοῦταί τις· ἀλλὰ τὴν οὕτως ὑψηλὴν οὖσαν, ὡς Θεοῦ δεῖσθαι τοῦ ἐπ' αὐτὴν ἀναβιβάζοντος, ὥςε αὐτὴν κληρονομῆσαι.

μοίωσε τὸν ἀσεβῆ, διὰ τὸ ἄκαρπον αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν πικρότητα ὁποῦ ἔχει· τοιαῦται γὰρ εἶναι καὶ αἱ κέδροι ἄκαρποι καὶ πικραί.

36: „Καὶ παρῆλθον, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν.

Ἐγὼ, λέγει ἐπέρασα καὶ ἀφῆκα τὸν ἀσεβῆ ἔτζι ὑπερυψούμενον, ὡσὰν τὰς ὑψηλὰς κέδρους, καὶ ἐπαιρόμενον· καὶ ὅταν ἐγύρισα, αὐτὸς εὐθὺς δὲν ἦτον ζωντανὸς, ἀλλὰ ἀποθαμένος· τὸ γὰρ ἰδοὺ, σημαίνει ἐδῶ τὸ, εὐθύς.

„Καὶ ἐζήτησα αὐτὸν, καὶ οὐχ εὑρέθη „ὁ τόπος αὐτοῦ. (1)

Μετὰ καιρὸν, λέγει, ἐζήτησα μὲ τὸν λογισμόν μου νὰ ἰδῶ τὸν ἀσεβῆ, καὶ δὲν εὑρέθη οὔτε ὁ τόπος αὐτοῦ: ἤγουν ὁ τόπος ὁποῦ περιεῖχεν αὐτὸν ὡς ὄντα καὶ ὡς ζωντανόν· πῶς γὰρ ἤθελεν εὑρεθῇ ὁ τόπος του, εἰς καιρὸν ὁποῦ ἐν τῷ τόπῳ δὲν ἦτον; ἢ τόπον πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸ σῶμα τοῦ ἀσεβοῦς· οἶκος γὰρ τῆς ψυχῆς εἶναι τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον σαπίζει καὶ διαλύεται εἰς τὴν γῆν καὶ τὰ ἄλλα ςοιχεῖα, ἐξ ὧν συνετέθη, καὶ πλέον δὲν γνωρίζεται τίνος ἦτον. (2)

37: „Φύλασσε ἀκακίαν, καὶ ἴδε εὐθύτη„τα, ὅτι ἔστιν ἐγκατάλειμμα ἀνθρώ„πῳ εἰρηνικῷ.

Ἀντὶ τοῦ ἀκακίαν, ὁ Σύμμαχος εἶπεν· ἁπλότητα· φύλαττε, λέγει, σὺ ὦ Χριςιανὲ, ἁπλότητα, καὶ τήρησον τὴν ὀρθὴν γνώμην καὶ εὐθεῖαν καρδίαν· καὶ ἤξευρε, ὅτι εἰς τὸν εἰρηνικὸν ἄνθρωπον εἶναι ἐγκατάλειμμα: ἤγουν μένει μνημόσυνον καὶ ἐνθύμησις μετὰ τὸν θάνατόν του· εἴτε διὰ τί ἀφῆκε τέκνα καλά· εἴτε διὰ τί ἔκαμεν ἀρετὰς καὶ ἔργα ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα καὶ τὰ δύω οἱ ἄνθρωποι βλέποντες καὶ ἐνθυμούμενοι, ἐνθυμοῦνται καὶ ἐκεῖνον, ὁποῦ τὰ ἐγέννησε καὶ τὰ ἔπραξεν. (3)

38: „Οἱ δὲ παράνομοι ἐξολοθρευθήσονται „ἐπὶ τὸ αὐτό.

Οἱ παράνομοι ὅμως, λέγει, ἄνθρωποι, αὐτοὶ δὲν ἀφίνουσι μνημόσυνον καὶ ἐνθύμησιν μετὰ θάνατον· ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὸ μνημόσυνόν τους καὶ αὐτοὶ ἀφανίζονται· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἐπὶ τὸ αὐτό· τοῦτο δὲ σαφηνίζει καὶ ὁ ἀκόλουθος ςίχος.

„Τὰ

---

(1) Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος λέγει „Τοῦτο δηλοῖ ὅτι τὸ κακὸν, εἰ ϗ σφόδρα ἐπαίρεται, ἀλλ' οὖν οὐκ ἔςιν, οὔτε καταλήψει τόπον ἑαυτοῦ τουτέςιν ἴχνος· ἅμα γὰρ τῷ φανῆναι διαλέλυται μὴ ἔχον ὑπόςασιν· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει, „Ἀσεβῆ λέγει τὸν Σατανᾶν· ζητήσεις δὲ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τὸν τόπον αὐτοῦ ϗ οὐχ εὑρήσεις· ἡ δὲ ἁμαρτία τόπος ἐςὶ τοῦ Διαβόλου, κατὰ τὸ, μὴ δίδοτε τόπον τῷ Διαβόλῳ: τῆς κακίας δὲ ἀφανιζομένης, οὐχ εὑρέθη ὁ τόπος αὐτοῦ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Τὰ ἀνωτέρω ῥητὰ οὕτως ἑρμηνεύουσιν ὅ,τε θεῖος Βασίλειος, ϗ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος „Θεασάμενός φησιν ἄνδρας πονηροὺς εὐημεροῦντας, ἐνενόουν πῶς τούτου ἐπέτυχον· εἶτα τοιαῦτα ἐννοῶν ϗ θαυμάζων ἐν ἐμαυτῷ, δεύτερον βουλόμενος αὐτοὺς θεωρῆσαι, ἐπῆρα τοὺς ὀφθαλμούς· οἱ δὲ ἦσαν οὐδαμοῦ· εἶτα μνημεῖον αὐτῶν βουληθεὶς καταλαβεῖν, οὐδὲ τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἑςάναι ἐδόκουν, εὑρεῖν δεδύνημαι· ὁρᾷς ὅπως τὰ τοῖς ἀσεβέσι συμβαίνοντα μονονουχὶ ϗ ἐν ὄψει τῇ πάντων κεῖσθαί φησιν; ἀγνοεῖν δὲ αὐτὰ παντελῶς οὐδένα; τὸ γὰρ ἴδιον, κοινὸν ὥσπερ ποιεῖται τοῖς ἄλλοις· οὐ γάρ που μόνος αὐτὸς τεθεᾶσθαί φησιν, ἀλλὰ τὸ πᾶσιν εἰς θέαν ἐκκείμενον", καταςημαίνει ἐνταῦθα τὸ εἶδον· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ διδοὺς ὁρᾶσθαι τοῦ ἀσεβοῦς, ϗ τὴν ὑπὲρ τὰς κέδρους ἔπαρσιν, ϗ τὴν εἰς τὸ μηκέτι εἶναι καθαίρεσιν, ἵνα αὐτοῦ παρελθεῖν δυνηθῶμεν, τάχει ϗ ἀσφαλείᾳ ποδὸς, τὴν ἀσέβειαν· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώρητος „Εἶδε γὰρ ὁ μέγας Δαβὶδ ϗ τῆς τοῦ Σαοὺλ Βασιλείας τὸ τέλος· ϗ τῆς τοῦ Ἀβεσσαλὼμ τυραννίδος τὸν ὄλεθρον· ϗ Ναὰς τοῦ Ἀμμανίτου ϗ τὴν ὑπερηφανίαν ϗ τὴν ἀπώλειαν· ϗ τοῦ ἀλλοφύλου Γολιὰθ σὺν τῷ τύφῳ τὸν θάνατον· ϗ ἄλλων αὖ πρὸς τούτοις οὐκ ὀλίγων ϗ τὴν ἀλαζονείαν, ϗ τὴν ὑπερηφανίαν ϗ τὴν πανωλεθρίαν.

(3) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „Οὐκοῦν τὸ μὲν ἁπλοῦν ἐν τρόποις ϗ ἀκακόηθες, τοῦτο εἶναί φαμεν τὴν ἀκακίαν·

εὐ-

„ Τὰ ἐγκαταλείμματα τῶν ἀσεβῶν ἐ-
„ ξολοθρευθήσονται.

Ἤγουν κάθε μνημόσυνον, λέγει, καὶ ἐνθύμησις τῶν ἀσεβῶν, θέλει ἀφανισθῇ μετὰ θάνατον· ἀσεβεῖς δὲ λέγει ὅλους τοὺς πονηρούς.

39: „ Σωτηρία δὲ τῶν δικαίων παρὰ Κυ-
„ ρίου· καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν ἐστιν
„ ἐν καιρῷ θλίψεως.
40: „ Καὶ βοηθήσει αὐτοῖς Κύριος· καὶ
„ ῥύσεται αὐτούς, καὶ ἐξελεῖται αὐ-
„ τοὺς ἐξ ἁμαρτωλῶν, καὶ σώσει αὐ-
„ τούς, ὅτι ἤλπισαν ἐπ' αὐτόν.

Βλέπε ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ θεῖος Δαβίδ, τὴν πολυποίκιλον ἀντίληψιν καὶ βοήθειαν, ὁποῦ ὁ Θεὸς χαρίζει εἰς τοὺς δικαίους, μὲ ποικίλας καὶ διαφόρους λέξεις φανερόνει ἐδῶ· διαφορετικοὶ γὰρ εἶναι οἱ τρόποι τῆς τοιαύτης τοῦ Θεοῦ βοηθείας· καὶ διαφόρως ἐνεργοῦνται παρ' αὐτοῦ εἰς τοὺς δικαίους, κατὰ τὴν μεγάλην καὶ πολυποίκιλον αὐτοῦ σοφίαν καὶ πρόνοιαν· φανερὰ δὲ εἶναι τὰ ῥητὰ ταῦτα καὶ κανένα νόημα δὲν ἔχουσι δυσκολοκατάληπτον.

ΨΑΛΜΟΣ ΛΖ΄. ΚΑΘΙΣΜΑ ϛ΄.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ εἰς ἀνάμνησιν.

Οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι ὅμοιος μὲ τὸν ἕκτον Ψαλμόν· διὰ τὶ τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ἔχει μὲ ἐκεῖνον, καὶ παρομοίως μὲ ἐκεῖνον θρηνεῖ καὶ οὗτος τὰς συμφοράς, ὁποῦ ἠκολούθησαν εἰς τὸν Δαβὶδ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν· καὶ διὰ τὶ καὶ οὗτος ὡσὰν καὶ ἐκεῖνον, παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὰς συμφορὰς ὁ Δαβίδ, καὶ νὰ τύχῃ ἄνεσιν· ἀκόλουθον δὲ εἶναι, ὅτι ἐγράφη καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, ὅταν ὁ Δαβὶδ ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Ἀβεσσαλώμ· εἰς ἀνάμνησιν δὲ ἐπιγράφεται: δηλαδὴ τῶν τοῦ Δαβὶδ ἁμαρτιῶν, καὶ τῶν συμφορῶν καὶ κακοπαθειῶν, ὁποῦ ἠκολούθησαν εἰς αὐτὸν διὰ τὰς ἁμαρτίας του. (1)

1: „ Κύ-

εὐθύτητα δέ, οὐκ ἄλλο τι νοήσομεν, ἢ τὸ ἐν γνώσει τῶν θείων δογμάτων, οἷον εὐθυτενὲς καὶ ἀδιάστροφον· ὀρθοτομεῖσθαι γὰρ χρὴ τῆς ἀληθείας τὸν λόγον· ἢ τὸ ἐν ἀρετῇ τῇ πρακτικῇ ἀδιάστροφον ... τὸν δὲ τοιοῦτον εἰρηνικὸν ὀνομάζει· εἰρηνεύει γὰρ καὶ πρὸς Θεὸν καὶ πρὸς ἀνθρώπους ἁγίους ὁ εὐθύς τε καὶ ἄκακος.

(1) Ἐν ἄλλοις δὲ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ Ψαλμοῦ τούτου προσίθεται „ Εἰς ἀνάμνησιν περὶ τοῦ Σαββάτου· τὸ ὁποῖον δὲν ἠξεύρω πῶς ὁ Ἑρμηνευτὴς κύριος Εὐθύμιος οὐκ ἔχει· παρὰ τῇ Σειρᾷ οὖν τοῦ Νικήτα οὕτως ἑρμηνεύεται

1: „ Κύριε μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς „ με, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσῃς με.

Τὰ λόγια ταῦτα ἑρμηνεύσαμεν εἰς τὸν ς'. Ψαλμὸν, καὶ ὅρα περὶ τούτων ἐκεῖ· θυμὸν δὲ καὶ ὀργὴν Θεοῦ, δὲν πρέπει νὰ τὰ νοήσωμεν ὡς πάθη· ἀλλὰ πρέπει νὰ νοήσωμεν πῶς εἶναι αἱ σφοδρόταται ἀποφάσεις τοῦ Θεοῦ, αἱ ὁποῖαι πρέπουσιν εἰς τοὺς ἁμαρτάνοντας. (1)

2: „ Ὅτι τὰ βέλη σου ἐνεπάγησάν μοι.

Βέλη τοῦ Θεοῦ: ἤτοι σαΐτας νόησον, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, τοὺς ἐλεγκτικοὺς λόγους, ὁποῦ ὁ Προφήτης Νάθαν ἐτόξευσε κατὰ τοῦ Δαβίδ, εἰπὼν αὐτῷ „ Καὶ νῦν οὐκ ἀποστήσεται ῥομφαία ἐκ τοῦ οἴκου σου ἕως αἰῶνος· ἀνθ' ὧν ὅτι ἐξουδένωσάς με, καὶ ἔλαβες τὴν γυναῖκα τοῦ Οὐρίου τοῦ Κετταίου τοῦ εἶναί σοι εἰς γυναῖκα (Β'. Βασιλ. ιβ'. 10.) ἢ βέλη θέλεις νοήσεις τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, τοὺς κατὰ τῶν μοιχῶν καὶ τῶν φονέων διορισθέντας· οἵτινες ὡσὰν σαΐταις ἐμβῆκαν μέσα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Δαβίδ, καὶ ἐκέντουν αὐτὸν, καὶ ἐπροξένουν πόνους εἰς τὴν ψυχήν του· ἢ βέλη νοήσεις τοὺς πόνους καὶ τὰς λύπας, ὁποῦ ἠκολούθησαν εἰς τὸν Δαβὶδ ἀπὸ τὰς συμφορὰς καὶ τοὺς πειρασμοὺς, αἵτινες ὡσὰν σαΐταις ἐδιεπέρνων τὴν καρδίαν του, καὶ ἐλύπουν αὐτήν· βέλη γὰρ ἀληθῶς καὶ σαΐταις τοῦ Θεοῦ, ἦτον ἡ λύπαις αὐταῖς· ἐπειδὴ καὶ κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ ἐσυνέβηκαν εἰς τὸν Δαβίδ· (2) ἀντὶ δὲ τοῦ ἐνεπάγησαν, ὁ Σύμμαχος εἶπε, καθήκοντο.

„ Καὶ ἐπεστήριξας ἐπ' ἐμὲ τὴν χεῖρά „ σου.

Τὸ ἐπεστήριξας νοεῖται ἀντὶ τοῦ, πυκνὰ ἐκκτέβασας ἐναντίον μου τὴν χεῖρά σου Κύριε: ἤγουν τὴν τιμωρητική σου δύναμιν, μὲ τὸ νὰ ἐμάσιξες συνεχῶς (3) ἢ λέγει, ὅτι τόσον βαρέαν

ται τὸ. εἰς ἀνάμνησιν περὶ τοῦ Σαββάτου· „ Πρόκειται δὴ οὖν τοῖς ἐφ' ἁμαρτίαις δακρυῤῥοοῦσι τὸ προσάγειν Θεῷ τὴν προκειμένην ἐξομολόγησιν, ὡς θυσίαν τὴν ἐν Σαββάτῳ, ἥτις ἦν ἐν διπλῷ, ϗ εἰς ἀνάμνησιν ἄγουσα τὴν παρὰ Θεοῦ τοὺς προσάγοντας· ἢ τὸ εἰς ἀνάμνησιν σύντομόν τινα διδασκαλίαν τῆς σωτηρίας ἡμῶν ὑποτίθεται· ἐπειδὴ γὰρ ἡ παρακοὴ τῆς θείας ἐντολῆς, ὁδὸς εἰς ἀπώλειαν τοῖς ἀνθρώποις ἐγένετο· οὐ γὰρ ἂν ἀπολώλαμεν, εἰ τῇ μνήμῃ τὴν ἐντολὴν ἐφυλάξαμεν· διὰ τοῦτο ὡς ἀντιφάρμακον τοῦ κατὰ τὴν λήθην πάθους, τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἐντολῆς ὁ λόγος ὑμῖν ὑποτίθεται· ἢ ϗ ἔοικεν ἡ προσθήκη τοῦ εἰς ἀνάμνησιν, διὰ τὸ ἀναπέμπειν ἡμᾶς εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐν τῷ ἕκτῳ Ψαλμῷ προγραφῆς· ἐν δὲ τῇ ἐκδεδομένῃ Σειρᾷ τῶν Ψαλμῶν εἰς ἀνάμνησιν Σαββάτου ἔχει: ἤγουν ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀνάμνησιν περιέχει τῶν συμφορῶν τοῦ Δαβίδ, ϗ δι' αὐτοῦ ἀξιοῖ Σαββατισμοῦ τυχεῖν: ἤγουν ἀναπαύσεως ἐκ τῶν συμφορῶν (τόμ. ά.)

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Πολλοὶ πρὸς τὸ γινόμενον ἐπίπονον ἀπαγορεύοντες, τὸ τῆς ἐκβάσεως ὠφέλιμον ὑπὸ ἀμαθείας οὐκ ἀναμένουσιν, ἀλλὰ δυσανασχετοῦντες πρὸς τὸ τῆς ἐπιμελείας αὐστηρὸν, τοῖς τῆς ἀμαθείας ἀῤῥωστήμασιν ἐναπέμειναν· διὰ τοῦτο θαύματος ἄξιαι τῶν δικαίων αἱ φωναὶ, τῶν λεγόντων. „ Κύριε μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με· οὐ γὰρ τὴν παιδείαν παραιτοῦνται, ἀλλὰ τὴν ὀργήν. Ἔφη δὲ ϗ ὁ Χρυσόστομος „ Οὐ τὸν ἔλεγχον παραιτεῖται, ἀλλὰ τὸν μετὰ θυμοῦ... οὐ φεύγει τὸ παιδευθῆναι, δίχα δὲ ὀργῆς τῆς παιδείας τυχεῖν ἀξιοῖ· ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Τοῦτο ϗ τοῦ ἕκτου Ψαλμοῦ προοίμιον ἐποιήσατο, παρακαλῶν ἰατρικῶς μὴ δικαστικῶς παιδευθῆναι· μὴ δριμυτέροις, ἀλλ' ἠπίοις φαρμάκοις ἰατρευθῆναι.

(2) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει ϗ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν παρεχώρησεν ὁ Θεὸς νὰ συμβοῦν ταῦτα εἰς τὸν Δαβίδ· „ Ἐπεὶ γὰρ τῇ χάριτι δυναμούμενος τοῦ Θεοῦ, μέγα ἐφ' ἑαυτῷ ἐφρόνησέ ποτε ὡς ἀπαυθαδιάσασθαι ϗ εἰπεῖν „ Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ εὐθηνίᾳ μου· οὐ μὴ σαλευθῶ, τούτου χάριν εἰκότως παρεδόθη τῷ πειράζοντι.

(3) Ὅθεν ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος εἶπε „ Τὴν χεῖρα ἐπεστηρίχθαι αὐτῶν φησι, δηλονότι τὴν νύττουσαν, ϗ τοῦτο ἐνδελεχῶς ϗ ἀδιαστάτως· ἄλλο γὰρ ἐπ' ἄλλῳ συμβαίνει πολλάκις τῶν καταλυπεῖν εἰωθότων τοῖς παιδευομένοις παρὰ Θεοῦ, ἢ τοῖς πειραζομένοις· καθὰ ϗ τῷ Ἰὼβ συμβέβηκεν· ἀλλὰ γὰρ ἐπ' ἄλλοις συχνῶς ἀπηγγέλλετο, εἰ ϗ ἀκλόνητος ἦν.

αν ἐκατέβασες κατ' ἐπάνω μου τὴν χεῖρά σου, ὥςε ὁποῦ δὲν δύναμαι νὰ ὑποφέρω αὐτὴν, ὡς βαρέως με πλήττουσαν. (1)

3: „ Οὐκ ἔστιν ἴασις ἐν τῇ σαρκί μου ἀπὸ „ προσώπου τῆς ὀργῆς σου.

Τὸ ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου, καὶ τὸ ἀπὸ προσώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου, καὶ τὸ ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου· ταῦτα, λέγω, ἐῤῥέθησαν εἰς τὸν παρόντα Ψαλμὸν κατὰ περίφρασιν· ἀντὶ τοῦ διὰ τὴν ὀργήν σου, καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας μου, καὶ διὰ τὴν ἀφροσύνην μου· δὲν εἶναι λοιπὸν, λέγει, ἰατρεία εἰς τὴν σάρκα μου: ἤγουν ἐλευθερία ἀπὸ τὴν κακοπάθειαν, τὴν ὁποίαν ἐγὼ ὁ ἴδιος ἐπροξένησα εἰς τὸν ἑαυτόν μου διὰ τὴν ὀργήν σου· ἤγουν διὰ τὴν ἀπειλὴν καὶ φοβερισμόν σου, τὸν διὰ τοῦ Προφήτου Νάθαν γενόμενον εἰς ἐμέ· ἢ τὸν διὰ τῶν νόμων σου φοβεριζόμενον· περὶ τῆς τοιαύτης δὲ κακοπαθείας, λέγει καὶ εἰς ἄλλους Ψαλμοὺς ὁ ἴδιος Δαβὶδ „ Καὶ ἐταπείνουν ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχήν μου· (Ψαλ. λδ'. 16.) καὶ „ Ἡ σάρξ μου ἠλλοιώθη δι' ἔλαιον. (Ψαλ. ρη'. 23.) καὶ „ Ἐκολλήθη τὸ ὀστοῦν μου τῇ σαρκί μου· (Ψαλ. ρα'. 6.) καὶ „ Ἐκοπίασα κράζων, ἐβραγχίασεν ὁ λάρυγξ μου (Ψαλ. ξη'. 4.) καὶ ἄλλα ὅμοια·

„ Οὐκ ἔστιν εἰρήνη ἐν τοῖς ὀστέοις μου „ ἀπὸ προσώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου.

Δὲν εἶναι, λέγει, εὐςάθεια καὶ ςερέωσις εἰς τὰ κόκκαλα, εἴτε τὰ τοῦ σώματός μου, εἴτε τὰ τῆς ψυχῆς μου (ἅτινα εἶναι αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις, καὶ οἱ συνέχοντες τὴν ψυχὴν λογισμοί) διὰ τὶ αὐτὰ κλονοῦνται καὶ τρέμουν διὰ τὰς ἁμαρτίας μου. (2)

4: „ Ὅτι αἱ ἀνομίαι μου ὑπερῇραν τὴν κε- „ φαλήν μου.

Αἱ ἀνομίαι μου, λέγει, τόσον ηὐξήνθησαν καὶ ἐκορυφώθησαν, ὥςε ὁποῦ ὑπερέβηκαν τὴν κεφαλήν μου· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα φανερόνει ὁ Δαβὶδ, τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτιῶν του· καθὼς καὶ εἰς ἄλλο μέρος θέλωντας νὰ φανερώσῃ τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν του, εἶπεν „ Ὅτι ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς μου (Ψαλ: λθ': 17.)

„ Ὡσεὶ φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ' „ ἐμέ.

Αἱ ἀνομίαι μου, λέγει, εἶναι βαρεῖαι· διὰ τὶ δὲν δύναμαι νὰ βαςάσω τὴν ἐνθύμησιν αὐτῶν· ἢ διὰ τὶ μὲ κάμνουσι νὰ σκύπτω καὶ νὰ βλέπω εἰς τὴν γῆν, ὡσὰν νὰ ἐβάςαζον ἕνα μεγάλον φορτίον· οἱ γὰρ λυπούμενοι καὶ σκυθρωπάζοντες, κάτω εἰς τὴν γῆν βλέπουν, καθὼς βλέπουν κάτω καὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ εἶναι φορτωμένοι μὲ κἀνένα βαρὺ φορτίον. (3)

5: „ Προσώζεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μώλω- „ πές μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύ- „ νης μου.

Η'

(1) Διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ ἴδιος Κύριλλος „ Ὁ γὰρ ἐπιςηρίζων τὴν ἑαυτοῦ χεῖρά τινι, δυσδιακόμιςον ἄχθος ἐπιτίθησιν αὐτῷ· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Τὸ ἐπεςήριξας ἐπ' ἐμὲ τὴν χεῖρά σου ἐκ μεταφορᾶς τέθηκε τῶν αἰκιζομένων καὶ πολλὰς ἐπιφερόντων πληγάς.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „ Πρόσωπον δὲ ἁμαρτιῶν ἡ περὶ αὐτῶν φαντασία καὶ μνήμη, κατὰ καὶ ἡ ἁμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἐςὶ διὰ παντὸς (ἤτοι ἡ μνήμη τῆς ἁμαρτίας μου) ἀντὶ δὲ τοῦ, ἀπὸ προσώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε „ Διὰ τὰς ἁμαρτίας μου (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(3) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Οὐκ ἔςιν εἰπεῖν ταῦτα τοὺς μὴ τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων αἰσθανομένους· τινὲς γοῦν

καὶ

Ἡ πληγαῖς, λέγει, τῆς ψυχῆς μου, αἱ ὁποῖαι ἐπροξενήθησαν εἰς ἐμὲ ἀπὸ τὰ πεπυρωμένα βέλη τοῦ Διαβόλου, αὐταῖς ἐσάπησαν καὶ ἐβρώμησαν· καὶ ὄχι ἐσάπησαν ἁπλῶς ἐπάνω εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ἀλλὰ τελείως καὶ κατὰ βάθος ἐσάπησαν καὶ ἐβρώμησαν· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα αἰνιγματωδῶς φανερόνει ὁ Δαβὶδ, τὴν βλάβην καὶ τὴν φθορὰν τῆς ψυχῆς του· ὥςε ὁποῦ, δὲν ἐδύνατο νὰ ὑποφέρῃ τὴν βρωμάν της· τοῦτο δὲ λέγει, ἔγινε διὰ τὴν ἀφροσύνην καὶ ἀγνωσίαν μου· διὰ τί, ἂν ἐγὼ δὲν ἤθελα χάσω τὰς φρένας μου, δὲν ἤθελα πληγωθῶ τόσον· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶςα, πῶς ὁ θεῖος Δαβὶδ αὐξάνει καὶ μεγαλύνει τὰς ἁμαρτίας του, θερμῶς αὐτὰς ἐξομολογούμενος· εἶπε γὰρ πρῶτον, ὅτι εἶναι μεγάλαι· εἶπε δεύτερον, ὅτι εἶναι βαρεῖαι· εἶπε καὶ τρίτον, ὅτι εἶναι σαπημέναι καὶ βρωμισμέναι· σημεῖον δὲ ἀληθοῦς μετανοίας εἶναι, τὸ νὰ αἰσθάνεταί τινας τὴν βρῶμαν τῆς ἁμαρτίας του· διὰ τί τότε ἠμπορεῖ καὶ νὰ μισήσῃ καὶ νὰ σιγχαθῇ αὐτὴν μὲ τελειότητα. (1)

6: „ Ἐταλαιπώρησα καὶ κατεκάμφθην ἕ-
„ ως τέλους.

Ἐταλαιπωρήθηκα, λέγει, καὶ κατεκαμπουρίασα μὲ τελειότητα, ἀποκαμὼν πλέον ἀπὸ τὸ μέγεθος καὶ βάρος, καὶ τὴν ἀνυπόφορον δυσωδίαν τῶν ἁμαρτιῶν μου· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ἐγὼ καταγινόμενος εἰς τὸ νὰ ἰατρεύσω τὰς οὕτω βρωμισμένας πληγάς μου· ἐταλαιπωρήθην, καὶ ἀσθενήσας κατεκαμπουριάσα ἕως τέλους: ἤτοι παντελῶς καὶ ἐξολοκλήρου.

„ Ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζων ἐ-
„ πορευόμην.

Πάντοτε, λέγει, ἐπεριπάτουν σκυθρωπὸς: ἤτοι κάτω βλέπων εἰς τὴν γῆν, ἀγκαλὰ καὶ εὑρισκόμην εἰς τὰ βασίλεια· ἐπειδὴ καὶ ἐκεντούμην ἀπὸ τὸ συνειδός μου, καὶ αὐτὸ δέν μοι ἐσυγχώρει νὰ χαρῶ, καὶ νὰ λάβω διάχυσιν εἰς τὴν ψυχήν μου·

7: „ Ὅτι αἱ ψόαι μου ἐπλήσθησαν ἐμπαιγ-
„ μάτων.

Ἀ-

ϗ ἐγκαυχῶνται ϗ ἥδονται τοῖς αὐτῶν πλημμελήμασιν, ὡς ἡδέως ταῦτα βαςάζοντες· φύσει δὲ τῆς κακίας κατωφεροῦς τε οὔσης ϗ βαρυτάτης, μόνος ὁ μετανοῶν τοῦ βάρους αὐτῆς ἐπαισθάνεται· ὅθεν ὁ Θεὸς τοὺς πεφορτισμένους ϗ κοπιῶντας διὰ μετανοίας ἥκειν πρὸς αὐτὸν κελεύει (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(1) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ θεῖος Βασίλειος „ Διδάσκει ἡμᾶς ὁ λόγος μὴ κρύπτειν τὰ ἑαυτῶν κακὰ, μηδὲ ὥσπερ τινὰ μελανίαν ϗ σῆψιν κατὰ βάθους τῆς ψυχῆς συνέχειν τὰ ἁμαρτήματα, τὴν συνείδησιν καυτηριαζομένους· ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν πυρεττόντων, εἴσω μὲν ϗ κατὰ βάθους χωρῶν ὁ πυρετὸς, μείζονα τὴν νόσον ἐργάζεται· προκύψας δὲ ἐς τουμφανὲς, ἐλπίδα παρακμῆς ὑποφαίνει· οὕτω ϗ ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἂν γένοιτο· ϗ τοῦτο εἶναί φημι, τὸ, μὴ αἰσχυνθῇς ὁμολογῆσαι ἐφ' ἁμαρτίαις σου· (Σειρ. δ'. 26.) ϗ „ Λέγε σὺ τὰς ἁμαρτίας σου πρῶτος ἵνα δικαιωθῇς· (Ἡσ. μγ'. 26.) Ὁ δὲ Χρυσόςομος οὕτως ἑρμηνεύει „ Πᾶσα ἁμαρτία μυσαρωτάτη ϗ δυσώδης ϗ ἐξ ἀφροσύνης ἔχουσα τὴν ἀρχήν· εἰμὴ γὰρ εἰς ἀφροσύνην καταπέσῃ ψυχὴ, οὐκ ἂν ὑπομείνῃ τὴν ἁμαρτίαν· ὁ γὰρ ἐνάρετος ϗ φόβον ἔχων Θεοῦ, πάντων ἐςὶ συνετώτερος· δι' ὃ καί τις ἔλεγεν: ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου· ἔφη δὲ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος „ Ἀφροσύνην ὀνομάζει τὴν ἄφρονα πρᾶξιν, ἐξ ἀφροσύνης γενομένην· πᾶν γὰρ ἁμάρτημα, κατὰ ἀφροσύνην γίνεται· ἀρετὴ δὲ οὖσα ἡ φρόνησις, πάντα τὰ κατ' αὐτὴν πραττόμενα ἐπαίνου ϗ ἀρετῆς ἄξια ἀποφαίνει· ἀλλὰ ϗ ὑγείας ἐςὶ τῇ ψυχῇ ποιητικὰ, τὰ κατὰ φρόνησιν γινόμενα· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος „ Καὶ ἁπλῶς ἡ ἐν παντὶ πράγματι πρὸς κακίαν παρατροπὴ, ςιγματίαν ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον, μώλωπας αὐτῷ ϗ ἐγκαύματα διὰ τῶν τῆς ἁμαρτίας πληγῶν ἐμποιοῦσα· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „ Πληγῶν φησι ϗ τραυμάτων λείψανα φαίη τις ἂν εἶναι, τοὺς ἐναπομένοντας τῇ σαρκὶ μώλωπας· εἰ συμβαίη πλήττεσθαί παρά τινος· πλὴν εἰμὴ ϗ οὗτοι θεραπεύοντο, καταλγύνουσιν οὐ μικρῶς· ἀνευρύνονται δὲ ϗ εἰς ἑλκώσεις ἔσθ' ὅτε· ϗ παλινδρομοῦσιν εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς· τοιοῦτον ϗ ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς ὁρᾶται συμβαῖνον· πλήττει μὲν γὰρ ἡ ἁμαρτία, ϗ τραυμάτων δίκην αὐταῖς ἐμφύεται τὸ κακὸν, εἰ διεξάγοιτό πως εἰς πέρας· ἀλλ' εἰ ϗ παύσαιτό πως ἐνεργῶν τις τὸ πλημμέλημα: ἤγουν τῆς ἐκτόπου ϗ βδελυρᾶς ἡδονῆς τὴν ἀπόλαυσιν· ἕως ἐςὶν ἐν αὐτῷ τῆς ἐπιθυμίας ἡ δύναμις, κρατυνομένη τε ϗ ἰσχύουσα, εἰ ϗ ἀνακόπτοιτό πως τοῖς εἰς τὸ ἄμεινον ἐπιλογισμοῖς, τοὺς

τῶν

Ἀνίσως ἡ ἐμπαθὴς τῆς σαρκὸς ἐπιθυμία ἦναι ἐμπαιγμὸς καὶ ψεῦδος· λοιπὸν αὐτὴ δὲν εἶναι ἀληθὴς ἡδονὴ, ἀλλὰ σκιὰ ἡδονῆς· διὰ τοῦτο λέγει ὁ Ἀπόςολος „ Στῆτε οὖν περιζωσάμενοι τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ (Ἐφεσ. ς΄. 14.) τουτέςι περιζώσατε τὴν μέσην καὶ τοὺς νεφροὺς σας μὲ τὴν ἀληθινὴν ἡδονὴν, ἥτις γεννᾶται ἀπὸ τὴν σωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην· ἀντὶ δὲ τοῦ ψόας, ὁ Σύμμαχος εἶπε, λαγόνας· καὶ τὰ δύω δὲ ταῦτα δηλοῦσι τὸ ἐπιθυμητικὸν μέρος· ἐπειδὴ τριγύρω εἰς τὰς ψόας εὑρίσκονται οἱ νεφροὶ, εἰς τοὺς ὁποίους αἱ ὀρέξεις αἱ κατὰ τὰς συνουσίας συνίςανται· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἡ ἐπιθυμία μου ἐγέμωσεν ἀπὸ ἐμπαίγματα τοῦ Δαίμονος· διὰ τὶ αὐτὸς ἐνέπαιξεν εἰς αὐτὴν, ἐρεθίσας εἰς ἀτόπους καὶ παρανόμους κινήσεις τῆς σαρκικῆς ἀκαθαρσίας. (1)

„ Καὶ οὐκ ἔστιν ἴασις ἐν τῇ σαρκί μου.

Ἐπειδὴ, λοιπὸν, λέγει, καὶ ἐγὼ ἐμπαίχθηκα ἀπὸ τὸν Διάβολον, διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἴασις εἰς τὴν σάρκα μου, διὰ τὶ καὶ ἐγὼ παιδεύω αὐτὴν καὶ τὴν ταλαιπωρῶ, ὡς προεῖπον· καὶ κάμνω τὴν ἐκδίκησιν κατ' αὐτῆς, ἀντὶ τῆς φιληδονίας ὁποῦ ἀπόλαυσεν·

8: „ Ἐκακώθην καὶ ἐταπεινώθην ἕως σφό-
„ δρα.

Ἐκακοπάθησα, λέγει, πεινάσας, καὶ διψάσας, καὶ κατὰ γῆς κοιμώμενος, καὶ ἄλλας τοιαύτας δοκιμάσας σκληραγωγίας· ὁμοίως καὶ ἐταπεινώθην: ἤγουν ἐπαίδευσα τὸ σῶμά μου μὲ ὑπερβολήν· τὸ γὰρ ἕως σφόδρα, ἀντὶ τοῦ λίαν νοεῖται, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς διαλέκτου.

„ Ὠρυόμην ἀπὸ στεναγμοῦ τῆς καρ-
„ δίας μου.

Ἀπὸ τὴν ἀγριότητα, λέγει, τοῦ ςεναγμοῦ τῆς καρδίας μου, ἥτις ἐκεντᾶτο ἔσωθεν καὶ ἐπόνει πικρῶς, ἐφαινόμην ὅτι ὠρύομαι καὶ βρύχω, ὡσὰν λεοντάρι· τὸ γὰρ ὠρυόμην, ἔβρυχον εἶπεν ὁ Ἀκύλας· „ Ὁ μὲν γὰρ ἁμαρτωλὸς καὶ ἀσεβὴς, ὅταν ἔλθη εἰς βάθος κακῶν, καταφρονεῖ, κατὰ τὸν Παροιμιαςήν· (Παρ: ιή: 3.) ὁ δὲ δίκαιος καὶ αὐτὰς τὰς μικρὰς ἁμαρτίας φοβεῖται καὶ ψηφᾷ μὲ ὑπερβολήν. (2)

9: „ Κύριε, ἐναντίον σου πᾶσα ἡ ἐπιθυμία
„ μου, καὶ ὁ στεναγμός μου ἀπὸ σοῦ
„ οὐκ ἀπεκρύβη.

Μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, λέγει, ὅλη ἡ ἐπιθυμία μου ἔμπροσθέν σου εἶναι Κύριε, ἐπειδὴ καὶ ἐσὺ ἠξεύρεις, ὅτι ἐγὼ ἐπιθυμῶ πάντοτε τὴν σωτηρίαν μου, καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν πόνων μου· καὶ

τῶν τραυμάτων μώλωπας ἔχει· εἰ δὲ δὴ συμβαίνει ϗ ἐγχρονίζειν αὐτοὺς, μεταφοιτήσειεν ἂν ἴσως ϗ εἰς ἑλκώσεις, τῆς εἰς τὸ φαῦλον ἡδονῆς διεξαγομένης εἰς πέρας.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει, αἱ ψόαι μου ἐπλήσθησαν ἐμπαιγμάτων: ἤγουν αἱ λαγόνες μου ἀτιμίας· ἠνίξατο δὲ διὰ τούτων, τὸ εἶδος τῆς αἰσχρᾶς πράξεως· ἐπεὶ περὶ τὰς ψόας συνίςανται τὰ εἰς παιδοποιΐαν συντείνοντα σπέρματα· πάνυ δὲ ἀσθενεῖ σὰρξ ῥέουσα ϗ μὴ σωφρονοῦσα· ὅθεν ὁ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει, κατὰ τὸν Ἀπόςολον.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Μαςίζον γὰρ τὸ συνειδὸς τὴν καρδίαν, ςεναγμοὺς ἀφιέναι ποιεῖ· ὁ γὰρ ἀλοὺς ὅλως πταίσμασι, ϗ ὑπὸ τοῦ συνειδότος κατηγορούμενος, συνεὶς δὲ ὅτι προσκέκρουκε τῷ Θεῷ, οὐ ῥαθυμεῖν ὀφείλει· λύπει δὲ μᾶλλον μονονουχὶ καταμεθύουσαν ἔχει τὴν διάνοιαν, ϗ τὴν καρδίαν κεκακωμένην, ὡς ἀπό γε πικρᾶς ὀδύνης· ὥςε ϗ ὠρύεσθαι δοκεῖν ἀνιεμένων ἐκ βάθους τῶν ςεναγμῶν, ϗ ἐκ τῶν κατωτάτων τῆς καρδίας μυχῶν βαρείας ϗ ἀλαλήτου πεμπομένης ἠχῆς· οὐ γὰρ ἵνα φησὶ τοῖς πολλοῖς φανερὸς γένωμαι τοῖς χείλεσιν ἐξομολογοῦμαι· ἐν αὐτῇ δὲ τῇ καρδίᾳ τὸ ὄμμα μύων, σοὶ μόνῳ τῷ βλέποντι τὰ ἐν τῷ κρυπτῷ τοὺς ἐμαυτοῦ ςεναγμοὺς ἐπεδείκνυον ἐν ἐμαυτῷ ὠρυόμενος·

καὶ ὁ ςεναγμὸς μου δὲν κρύβεται ἀπὸ λόγου σου, διὰ τί σὺ ἀκούεις αὐτὸν, ὡσὰν νὰ ἦτον ἔναρθρος φωνὴ, ὁποῦ εὐγαίνει ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδίας μου. (1)

10: „Ἡ καρδία μου ἐταράχθη· ἐγκατέλι-
„πέ με ἡ ἰσχύς μου.

Ἡ μὲν καρδία μου, λέγει, ἐταράχθη ἀπὸ τὸν ἐλεγμὸν τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς μετανοίας, ἡ δὲ δύναμίς μου μὲ ἐγκατέλιπε· διὰ τί ἐταλαιπωρήθην μὲ κάθε λογῆς κακοπαθειαν, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω.

„Καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου καὶ
„αὐτὸ οὐκ ἔστι μετ᾽ ἐμοῦ.

Ἀπὸ τὴν πολλὴν, λέγει, σκληραγωγίαν καὶ τὰ πικρὰ δάκρυα, ὁποῦ καθ᾽ ἑκάςην χύνω, ὀλιγώσευσε τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου, καὶ καθαρῶς πλέον δὲν βλέπω· ἔςι δὲ ἡ ὁμαλὴ σύνταξις τοῦ ῥητοῦ αὕτη· „Καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου αὐτὸ, οὐκ ἔςι μετ᾽ ἐμοῦ· μὲ τὸ νὰ ὠλιγόσευσε καὶ ἐχάθη· περεττὸς δὲ εἶναι ὁ ἕνας καὶ σύνδεσμος· ἢ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ λέγει ὁ Δαβὶδ, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· τὸ ὁποῖον ἔφυγεν ἐκ μέρους ἀπὸ αὐτὸν διὰ τὴν ἁμαρτίαν του· τοῦτον τὸν ςίχον καὶ τὸν ἀκόλουθον μερικοὶ ἐνόησαν, ὅτι λέγεται προφητικῶς ἐκ μέρους τοῦ Χριςοῦ διὰ τοὺς Μαθητάς του· οἵτινες ἀγκαλὰ καὶ ἦτον ἀκριβοὶ φίλοι του ὡς φῶς τῶν ὀφθαλμῶν του, κατὰ τὸν καιρὸν ὅμως τοῦ πάθους, ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον, ὡς λέγει ὁ Εὐαγγελιςὴς Ματθαῖος „Τότε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον· (Ματθ: κς΄: 56.) (2)

11: „Οἱ φίλοι μου καὶ οἱ πλησίον μου ἐξ
„ἐναντίας μου ἤγγισαν καὶ ἔστησαν.

Τὸν σύμβουλόν του Ἀχιτόφελ, καὶ ἄλλους πολλοὺς τοιούτους φίλους του, αἰνιγματωδῶς φανερόνει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· οἱ φίλοι μου, λέγει, καὶ οἱ οἰκεῖοί μου ἦλθον ἐναντίοι κατ᾽ ἐπάνω μου· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἤγγισαν καὶ ἔςησαν κατ᾽ ἐμοῦ, μὲ τὸ νὰ ἐπαραχώρησεν ὁ Θεὸς νὰ γένῃ τοῦτο εἰς ἐμὲ διὰ τὰς ἁμαρτίας μου· ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας μου γὰρ ἐσηκώθηκεν ἡ θάλασσα αὕτη τῶν συμφορῶν κατ᾽ ἐπάνω μου.

„Καὶ οἱ ἔγγιστά μου ἀπὸ μακρόθεν ἔ-
„στησαν.

Ἔγγιςα πρέπει νὰ νοήσωμεν, τοὺς ἀνωτέρω φίλους καὶ οἰκειοτάτους τοῦ Δαβὶδ· αὐτοὶ γὰρ, κατὰ μὲν τὴν πρὸς τὸν Δαβὶδ ἔχθραν, πλησίον ἦτον εἰς αὐτόν· ἐπειδὴ καὶ κατέτρεχον αὐτόν· κατὰ δὲ τὴν φιλίαν καὶ οἰκειότητα, μακρὰν ἦτον ἀπὸ αὐτόν· ἐπειδὴ καὶ ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τὴν φιλίαν του· ἢ ἔγγιςα πρέπει νὰ νοήσωμεν ἄλλους τινὰς φίλους τοῦ Δαβὶδ, οἱ ὁποῖοι διὰ τὸν φόβον τοῦ Ἀβεσσα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος „Πάμμεγα ϗ τοῦτο, τὸ ἐναντίον φημὶ τοῦ Θεοῦ πᾶσαν ἔχειν τὴν ἐπιθυμίαν· εἶναί τε τοιαύτην, ὡς ἀξίαν εἶναι ϗ ἐποπτείας τῆς παρ᾽ αὐτοῦ· ἡδοναὶ μὲν γὰρ αἱ πρὸς τὰ τῆς φαυλότητος ἔργα τὴν τοῦ ἀνθρώπου διάνοιαν καταφέρουσαι, ἐξ ὀφθαλμῶν εἰσι τοῦ πανάγνου Θεοῦ... ἐπιθυμία δὲ πάλιν ἡ ἀνάγουσα καλοῦσα πρὸς ἀρετὴν, ἐφορᾶται παρ᾽ αὐτοῦ. Περὶ δὲ τοῦ ςεναγμοῦ λέγει ὁ αὐτὸς „Ἔθος τοῖς ἀνατείνουσι λιτὰς, τὸ ἀναβοάττειν ἐκ βάθους τοὺς ςεναγμοὺς, Θεοῦ ϗ τοῦτο δόντος ἀνθρώποις εἰς ἄνεσιν ϗ ἀναχωχὴν τοῦ καταβρίθοντος πόνου· εἶπε δὲ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος „Ὅτε μὲν γὰρ κακῶν γέγονα ἐπιθυμητὴς, οὐκ ἐναντίον σου ἦν ἡ ἐπιθυμία μου· νυνὶ δὲ ὅτε πάντα πράττω ταπεινούμενος ϗ μετανοῶν· ϗ σοῦ τοῦ Θεοῦ ϗ σωτῆρος ἰατροῦ τυχεῖν ἐπιθυμῶν, ἐναντίον σου ἐςὶν ἡ ἐπιθυμία μου· ϗ ὁ Θεοδώριτος „Ἐπειδὴ ἅπαξ ἐχρησάμην τῇ ἐπιθυμίᾳ καλῶς, ἀεὶ τοῖς σοῖς ἐπιτάγμασιν αὐτὴν ἀναθήσω.

(2) Ἔφη δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „Ἕως μὲν γὰρ ἀνάλωτος ἐςὶν ὁ νοῦς ταῖς εἰς τὸ φαῦλον ἡδοναῖς, εὐδίαν ἔχει ϗ γαλή-

σαλὼμ, ἔφυγον καὶ δὲν ἐσυνανεστρέφοντο μὲ τὸν Δαβίδ. (1)

12:„ Καὶ ἐξεβιάζοντο οἱ ζητοῦντες τὴν „ ψυχήν μου.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὁποῦ ἐζήτουν τὴν ψυχήν μου: ἤτοι ἐμένα κατὰ περίφρασιν· ἠνάγκαζον καὶ μὲ ἐκακοποίουν μὲ κάθε λογῆς μηχανήν· ἢ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχήν μου: ἤγουν διὰ νὰ ἐξάρουν καὶ νὰ θανατώσουν ἐμένα· καθὼς λέγει ὁ ἴδιος καὶ εἰς τὸν λθʹ. Ψαλμόν „ Οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχήν μου τοῦ ἐξᾶραι αὐτήν.

„ Καὶ οἱ ζητοῦντες τὰ κακά μοι ἐλά- „ λησαν ματαιότητας.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὁποῦ ἐζήτουν καὶ ἤθελον τὴν πτῶσίν μου, ἐλάλησαν ἐναντίον μου βλασφημίας, κατηγοροῦντες καὶ διαβάλλοντές με· ματαιότητας δὲ ταύτας ὠνόμασεν, ὡς ψευδεῖς καὶ χωρὶς αἰτίαν εὔλογον λεγομένας.

„ Καὶ δολιότητας ὅλην τὴν ἡμέραν „ ἐμελέτησαν.

Οἱ ἀνωτέρω, λέγει, ἐχθροί μου, καθ' ἡμέραν ἐμελέτων ἐπιβουλὰς ἐναντίον μου, πῶς καὶ τίνι τρόπῳ νὰ με παγιδεύσουν.

13:„ Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον.

Ἐγὼ, λέγει, κατὰ μὲν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ πρᾶγμα, ἤκουον, κατὰ δὲ τὸ φαινόμενον, δὲν ἤκουον· ἐπειδὴ καὶ ἐσιώπουν καὶ δὲν ἐταραττόμην εἰς ὅσα ἔλεγον κατ' ἐμοῦ οἱ ἐχθροί· ἀκόλουθον γὰρ εἶναι, ὅτι καὶ ἄλλους πολλοὺς ἤκουσεν ὁ Δαβὶδ ὁποῦ τὸν ὕβριζον, αὐτὸς δὲ ἐσιώπα· μάλιστα δὲ καὶ ἐξαιρέτως, ἀκούων τὸν Σεμεεῒ νὰ τὸν ὑβρίζῃ φανερὰ καὶ νὰ τὸν καταρᾶται, ἐσιώπα, ὡσὰν νὰ μὴν ἤθελεν ἀκούῃ ὁλότελα· καθὼς ἱστορεῖ ἡ δευτέρα τῶν βασιλειῶν, ἐν κεφαλαίῳ ιςʹ.

„ Καὶ ὡσεὶ ἄλαλος οὐκ ἀνοίγων τὸ „ στόμα αὐτοῦ.

Ε'-

λήνην ϗ πολλὴν ἀταραξίαν· ϗ πρός γε τούτῳ, καθαρὸν αὐτῷ τῆς παρὰ Θεοῦ νήψεως ἐναστράπτει τὸ φῶς, τῆς εἰρήνης τοῦ Θεοῦ φρουρούσης τὴν καρδίαν ϗ τὰ διανοήματα· ἐπὰν δὲ μονονουχὶ ϗ δυσόληπτος ἡ καρδία γένηται, τῆς ἐκτόπου ϗ πονηρᾶς ἡδονῆς ἐπεισερχομένης αὐτῇ, ἐμπίπλησι μὲν αὐτὴν θορύβων ὁ Σατανᾶς, ϗ λογισμοὺς ἐντίκτει πονηρούς· καταθολοῖ δὲ ϗ σκότους τοῦ νοητοῦ μεμεστωμένην εὐθὺς ἀποφαίνει, ϗ μονονουχὶ πολέμου ϗ μάχης ἀναμεστοῖ· εἶπε δὲ ϗ ὁ πολὺς τὰ θεῖα Βασίλειος „ Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν κατορθούντων τὸ πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής· ἐπὶ δὲ τῶν νικωμένων, ἡ σὰρξ κατεπαίρεται ϗ κατισχύει, ἀτονεῖ δὲ ϗ ἐξασθενεῖ ἡ ψυχή· τότε οὖν φησιν ὅτε ἡμάρτανον, τὸ διανοητικόν μου ἐταράχθη ὑπὸ τῆς συγχύσεως, ϗ ἡ ἰσχὺς ἐγκατέλιπέ με· ϗ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου ϗ αὐτὸ οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ· κατὰ γὰρ τὸν τῆς ἁμαρτίας καιρὸν, οὐ μικρὰν ὑπέμεινεν αὐτοῦ ταραχὴν τὸ διανοητικὸν, συγχυθὲν ϗ σκοτωθὲν ὑπὸ τοῦ τὴν ἁμαρτίαν ἐνεργοῦντος· ὁ δὲ Θεοδώρητός φησι „ Δύω δὲ κατὰ ταυτὸν διὰ τούτων σημαίνει ϗ τὴν τῆς ἀθυμίας ὑπερβολὴν, δι' ἣν οὐδὲ τὸ φῶς εἶναι δοκεῖ φῶς, ϗ τῆς θείας κηδεμονίας τὴν γύμνωσιν, ἣν φῶς ὀφθαλμῶν εἰκότως ὠνόμασεν.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἑρμηνεύων, τίνες ἦτον οἱ φίλοι ϗ πλησίον ϗ ἔγγιστα τοῦ Δαβὶδ λέγει, ὅτι ἦτον οἱ ἀγαθοὶ Ἄγγελοι „ Τίνες δὲ ἦσαν, ἀλλ' ἢ οἱ ἐπὶ τοῖς προτέροις αὐτοῦ ἀγαθοῖς χαίροντες; Ἄγγελοι δηλαδὴ ἀγαθοὶ, ϗ λειτουργοὶ Θεοῦ τῇ τῶν ἀνθρώπων συγχαίρειν εἰωθότες σωτηρίᾳ· εἴγε ἐπὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι ἐν τοῖς οὐρανοῖς χαρὰ γίνεται . . . ϗ οὗτοι οὖν πάντες οἱ τοῦ Δαβὶδ φίλοι, κατὰ τὸν τῆς ἁμαρτίας καιρὸν ἀνεχώρουν ἀποστρεφόμενοι· οὐ μὴν πάντη αὐτὸν κατελίμπανον, μακρὰν δὲ ἑστῶτες ἐπέστησαν . . . ὧν μακράν μου γενομένων, ἄλλοι τινές φησιν οἱ τὴν ἁμαρτίαν ἐνεργοῦντες (οἱ Δαίμονες δηλαδὴ) πλησίον μου γενόμενοι, ἐξεβιάζοντο ϗ τῆς ἐμῆς ψυχῆς κατέπαιζον· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει· „ Ἐντεῦθεν μανθάνομεν ὅτι οὐ πᾶς ἀδελφὸς, οὐδὲ πλησίον παρὰ τῆς Γραφῆς ὀνομάζεται· ἀλλ' ἔστι τὶς ἀδελφὸς ἀλλότριος· ϗ φίλος ἐχθρὸς, ϗ πλησίον ἐξ ἐναντίας ἱστάμενος· τούτους νοοῦμεν τοὺς συμφυομένους ἡμῖν λογισμούς· ὧν ἡ ζωὴ μὲν, ἡμέτερον θάνατον· ὁ δὲ θάνατος αὐτῶν ἡμετέραν ζωὴν ἐργάζεται.

Ἐδῶ λείπει τὸ ἤμην· ἐγὼ, λέγει, ἤμουν ὡσὰν ἄλαλος ἄνθρωπος· ἐπειδὴ γὰρ δὲν ἤκουεν, ἀκόλουθον ἦτον καὶ νὰ μὴν λαλῇ διὰ ἐκεῖνα τὰ κατηγορητικὰ λόγια, ὁποῦ ἤκουεν παρὰ τῶν ἐχθρῶν του.

14: „ Καὶ ἐγενόμην ὡσεὶ ἄνθρωπος οὐκ „ ἀκούων, καὶ οὐκ ἔχων ἐν τῷ στό- „ ματι αὐτοῦ ἐλεγμούς.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν σαφηνίζει καθαρώτερα τὰ ἀνώτερω δύω ῥητά· ἐλεγμοὺς δὲ ὀνομάζει τὰς ἀπολογίας, μὲ τὰς ὁποίας δύναται νὰ ἀντιλέξῃ καὶ νὰ ἐλέγξῃ τινὰς ἐκεῖνον, ὁποῦ τὸν κατηγορεῖ. (1)

15: „ Ὅτι ἐπὶ σοὶ Κύριε ἤλπισα.

Ἐδῶ λέγει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ὁποίαν ἐκωφώθη, καὶ δὲν ἄνοιξε τὸ ςόμα του ἐναντίον ἐκείνων ὁποῦ τὸν ἐκατηγόρουν· ἤγουν διὰ τὶ ἐγὼ, λέγει, ἤλπισα νὰ κάμῃς ἐσὺ Κύριε, τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου ἐκδίκησιν· γέγραπται γάρ „ Ἐμοὶ ἐκδίκησις, καὶ ἐγὼ ἀνταποδώσω λέγει Κύριος· (Ἱερ: ν΄· 15. Ἑβρ. ι. 30.) (2)

„ Σὺ εἰσακούσῃ Κύριε ὁ Θεός μου.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἐγὼ ἔγινα κωφὸς καὶ ἄλαλος· διὰ τὶ σὺ Κύριε, θέλεις ἀκούσεις τὰς τοιαύτας κατ᾽ ἐμοῦ βλασφημίας, καὶ ἀκολούθως θέλεις ἀνταποδώσεις εἰς τοὺς βλασφημοῦντας ἐκείνην τὴν τιμωρίαν, ὁποῦ τοῖς πρέπει· ἢ διὰ τὶ ἐσὺ θέλεις ἀκούσεις ἐκείνους, ὁποῦ πάσχουν καὶ κατηγοροῦνται· καὶ μ᾽ ὅλον ὁποῦ αὐτοὶ σιωπῶσι καὶ δὲν λαλοῦσι·

16: „ Ὅτι εἶπον· μή ποτε ἐπιχαρῶσί μοι οἱ „ ἐχθροί μου.

Ἐγὼ, λέγει, προσευχόμενος εἶπον εἰς τὸν ἑαυτόν μου ταῦτα, ἄμποτε νὰ μὴ χαροῦν οἱ ἐχθροί μου κατ᾽ ἐπάνω μου· (3)

„ Καὶ ἐν τῷ σαλευθῆναι πόδας μου ἐ- „ π᾽ ἐμὲ ἐμεγαλοῤῥημόνησαν.

Ὅταν, λέγει, ἡ ἐδική μου ζωὴ ἐπλανήθη, καὶ εὐγῆκεν ἔξω ἀπὸ τὴν ςράταν τῶν θείων σου ἐντολῶν Κύριε: τότε εὐθὺς ἔλαβον οἱ ἐχθροί μου παῤῥησίαν ἀδιάντροπον· καὶ ἐλάλησαν λόγια μεγάλα, καυχώμενοι διὰ νὰ μὲ θανατώσουν.

17: „ Ὅτι ἐγὼ εἰς μάστιγας ἕτοιμος.

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ἐγὼ ἡμάρτηκα, διὰ

τοῦ

---

(1) Λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Τοῦτο ϗ ἡ ἱςορία διδάσκει σαφέςερον· ϗ γὰρ τοῦ Ἀβεσσαλὼμ, τοῦ Πατρὸς αἰτιωμένου τὰς ψήφους, ϗ πρὸς ἑαυτὸν ἐφελκομένου τῶν δικαζομένων τοὺς ἡττωμένους, ὁ μακάριος ἐμακροθύμει Δαβίδ· ϗ τοῦ Σεμεεὶ λοιδορουμένου, ϗ γλώττῃ ϗ χειρὶ βάλλοντος, σιγῶν τὰς ὕβρεις ἐδέχετο.

(2) Ὅθεν εἶπε ϗ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος „ Σεσίγηκα, λέγει, διακαρτερῶν, ἵνα μὴ κατ᾽ ἐμαυτοῦ πικροτέρους τοὺς μισοῦντας ἐργάσωμαι· χρὴ γὰρ ἐν πειρασμοῖς εἴκειν μᾶλλον, ἀλλὰ μὴ ἐν ἴσῳ τρόπῳ τοῖς διώκουσιν ἀντιφέρεσθαι· ὅτι δὲ τὸ κεκωφῶσθαι δοκεῖν ἐν καιρῷ πειρασμῶν, ϗ ἀλάλοις ἐοικέναι, οὐ κτηνοπρεποῦς ἀναισθησίας ἐςὶ, καρτερίας δὲ μᾶλλον ἐπαινουμένης καρπὸς, ἐνταῦθα διαδείκνυσι· σεσίγηκά φησι διὰ μόνον τὸ ἐπὶ σοὶ τὰς τῆς σωτηρίας ἔχειν ἐλπίδας· ϗ ὅτι σὲ τῶν ἁπάντων ἐπέκεινα ἐπεγραφόμην ἐκδικητήν· ἔφη δὲ ϗ ὁ Χρυσόςομος „ Εἶδες φιλοσοφίας ὑπερβολήν; πῶς διὰ τῶν ἐναντίων ὁδῶν οὗτος περιεγένετο; ἐκεῖνοι δόλους ἔῤῥαπτον, αὐτὸς ϗ τὰς ἀκοὰς ἔφραττεν, ὡς μηδὲ ἀκούειν· ϗ τῇ σιγῇ τὴν μανίαν ἐκείνων κατέςελλε· ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Ταύτῃ, φησὶ, χρώμενος τῇ καρτερίᾳ διετέλουν εἰς σὲ τὴν ἐλπίδα ἔχων, ϗ σοὶ τὴν ἐμαυτοῦ κρίσιν διδούς.

(3) Οὕτω δὲ ἑρμηνεύει τοῦτο ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Ἐγώ φησιν ἐπὶ σοὶ ἐλπίσας, τὰ μὲν ἄλλα κεκωφῶσθαι ἐδόκουν πλὴν ἐκεῖνο μόνον ἐζήτουν, τὸ μὴ ὑπὸ χεῖρα γενέσθαι τῶν ἐχθρῶν, μήτε μὴν ἐφησθῆναί μοι τινὰς τῶν πολεμούντων.

τοῦτο ἐγυμνώθηκα ἀπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔγινα πρόχειρος καὶ εὔκολος εἰς τὸ νὰ μὲ τιμωροῦν ἐκεῖνοι, ὁποῦ θέλουσιν, ἢ τὸ μὲν ὅτι, θέλεις νοήσεις περιττὸν, διηγηματικῶς μόνον λεγόμενον· τὸ δὲ ἀκόλουθον θέλεις νοήσεις, ἔτζι· ἐγὼ, λέγει, Κύριε, ἕτοιμος εἶμαι νὰ λάβω τὴν ἐδικήν σου τιμωρίαν, τὴν ὁποίαν προσμένω πάντοτε νὰ μοὶ ἔλθῃ διὰ τὰς ἁμαρτίας μου· (1)

„Καὶ ἡ ἀλγηδών μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ „διὰ παντός.

Ἡ ἐνθύμησις, λέγει, τῆς ἁμαρτίας μου, ἡ ὁποία προξενεῖ ἄλγος καὶ πόνον εἰς τὴν ψυχήν μου, αὐτὴ εἶναι πάντοτε ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν μου, καὶ μὲ κεντᾷ· ὅθεν καὶ ἐγὼ δὲν ἐδυνήθηκα νὰ ἀλησμονήσω αὐτήν· ἐπειδὴ δὲν εἶμαι κανένας ἀναίσθητος.

18: „Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ ἀναγγελῶ, „καὶ μεριμνήσω ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας „μου.

Διὰ τί ἐγὼ, λέγει, θέλω ἐξομολογηθῶ καὶ θέλω δημοσιεύσω τὴν ἁμαρτίαν μου, γενόμενος ἐγὼ ὁ ἴδιος τοῦ ἐμαυτοῦ μου κατήγορος· καὶ θέλω φροντίσω διὰ τὴν ἰατρείαν τῆς ἁμαρτίας μου· ἀδιαφόρως δὲ ὠνόμασεν ἀνομίαν καὶ ἁμαρτίαν τὰ πταίσματα.

19: „Οἱ δὲ ἐχθροί μου ζῶσι καὶ κεκραταίωνται ὑπὲρ ἐμέ· καὶ ἐπληθύνθησαν „οἱ μισοῦντές με ἀδίκως.

Οἱ ἐχθροί μου, λέγει, ἤτοι οἱ τοῦ Ἀβεσσαλὼμ στρατιῶται, αὐτοὶ ζῶσιν: ἤγουν ἔχουν τώρα τὰς δυνάμεις· ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ ἀσθένησα, κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον καὶ τὸν Θεοδώριτον· τὸ δὲ, κεκραταίωνται, εἶναι ἐξήγησις τοῦ ζῶσι· ἢ τὸ μὲν ζῶσιν νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ὑγιαίνουσι· τὸ δὲ, κεκραταίωνται νοεῖται, ἀντὶ τοῦ, ἐνεδυναμώθησαν· ὄχι μόνον, λέγει, οἱ ἐχθροί μου ὑγιαίνουν καὶ ἐδυναμώθησαν, ἀλλὰ καὶ αὔξησαν καὶ πλῆθος ἔγιναν πολύ· ἀδίκως δὲ αὐτοὶ μὲ μισοῦσι, διὰ τί δὲν ἔχουν κάμμίαν αἰτίαν εὔλογον τοῦ κατ' ἐμοῦ μίσους των. (2)

20: „Οἱ ἀνταποδιδόντες μοι κακὰ ἀντὶ ἀ„γαθῶν ἐνδιέβαλλόν με, ἐπεὶ κατεδίω„κον ἀγαθωσύνην.

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Δαβὶδ, διὰ τὸν υἱόν του Ἀβεσσαλὼμ· διὰ τί αὐτὸς ὁ ἀχάριστος, κάμνωντας ἀμοιβὴν εἰς τὴν ἀγαθότητα καὶ φιλοστοργίαν τοῦ πατρός του μὲ τὸν φθόνον καὶ τὴν ἐπιβουλὴν, ἐδιέβαλλεν εἰς τὸν λαὸν, ὁποῦ ἤρχετο νὰ κριθῇ, πῶς ὁ πατήρ του εἶναι ἄδικος καὶ παράνομος· ὅθεν μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἐτράβιζεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐδικήν του φιλίαν, καθὼς ἡ Δευτέρα τῶν Βασιλειῶν ἱστορεῖ· ἔλεγε γὰρ πρὸς κάθε κρινόμενον „Ἰδοὺ οἱ λόγοι σου ἀγαθοὶ καὶ εὔκολοι, καὶ ὁ ἀκούων οὐκ ἔστι σοι παρὰ τοῦ βασιλέως· τίς με καταστήσει κριτὴν ἐν τῇ γῇ, καὶ ἐπ' ἐμὲ ἐλεύσεται πᾶς ἀνὴρ, ᾧ ἐὰν ᾖ ἀντιλογία, ἢ κρίσις καὶ δικαιώσω αὐτόν; καὶ ἰδιοποιεῖτο Ἀβεσσαλὼμ τὴν καρδίαν ἀνδρῶν Ἰσραήλ· (Β'. Βασιλ: ιε'. 4.) ἐνδιέβαλλέ με, λέγει, ὁ Ἀβεσσαλὼμ· διὰ τί ἐγὼ ἐζήτουν καὶ ἐσεργον τὴν ἀγαθωσύνην, καὶ δὲν ἤθελον νὰ κακοποιήσω αὐτὸν, ὁποῦ ἦτον τόσον ἀχάριστος· ὅθεν καὶ ἀπὸ τὴν καλοσύνην μου, αὐ-

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Κατ' ἀρχὰς εἰπὼν, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με, ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡδέως δέχεσθαι τὴν ἐπιστρεπτικὴν παιδείαν φησίν· οὐκοῦν, τὴν μὲν ὀργὴν παραιτεῖται καὶ τὸν θυμὸν, ἕτοιμος δὲ μαστίζεσθαι εἶναι λέγει· οἶδε γὰρ, ὅτι ὃν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν, ὃν παραδέχεται.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος, καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ τῶν ἀνθρώπων μίσους „Εἰ γὰρ γένοιτο τινὰ παθεῖν ἀποστροφὴν Θεοῦ, καὶ ἔξ ὀφθαλμῶν εὑρεθῆναι τοῦ πᾶσαν νέμειν εἰδότος ἀσφάλειαν καὶ ἐπικουρίαν, οὗτος ἔσται μεμισημένος καὶ τοῖς πάλαι φίλοις, κἂν μηδὲν εἴη τὸ διακόπτειν τὴν φιλίαν, καὶ ποιεῖν τὴν διαφθοράν· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ μισεῖσθαι μάτην: εἴτουν ἀδίκως.

αὐτὸς αὔξησε τὴν πονηρίαν του, καὶ ἔγινε χειρότερος· ἡ ἀγαθωσύνη ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν δικαιοσύνην, τὴν ὁποίαν ὁ Ἀβεσσαλὼμ ἐκατηγόρει· διὰ τί αὐτὸς ἐπροτίμα αὐτὴν, καὶ δὲν ἠγάπα τὴν ἀδικίαν, ὡσὰν τὸν Ἀβεσσαλώμ.

21: „Μὴ ἐγκαταλίπῃς με Κύριε ὁ Θεός μου, „μὴ ἀποστῇς ἀπ' ἐμοῦ.

Ἐστερήθηκα, λέγει, Κύριε ἀπὸ κάθε βοήθειαν ἀρκετὴν, καὶ ἐσένα μόνον ἔχω βοηθόν μου καὶ φύλακα· ὅθεν μὴ μὲ ἀφήσῃς ἀβοήθητον.

22: „Πρόσχες εἰς τὴν βοήθειάν μου Κύ„ριε τῆς σωτηρίας μου.

Ὦ ἐξουσιαστὰ, λέγει, τῆς ἐδικῆς μου ζωῆς καὶ σωτηρίας· ἐπιμελήθητι νὰ μοὶ βοηθήσῃς. Αὕτη μὲν, εἶναι ἡ ἑρμηνεία τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, ἡ κατὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ γράμμα ἁρμόζουσα εἰς τὸν Δαβίδ· ἁρμόζει ὅμως ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἐν ἁμαρτίαις εὑρισκομένους· τῶν ὁποίων φίλους καὶ πλησίον ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν τοὺς ἀγαθοὺς Ἀγγέλους· οἱ ὁποῖοι χαίρουσι μὲν εἰς τὰς ἀρετάς μας, καὶ μᾶς φυλάττουν· ὅταν δὲ ἰδοῦν ἡμᾶς ἁμαρτάνοντας, ἔρχονται ἔμπροσθέν μας καὶ στέκουσι λυπημένοι· καὶ πρῶτον ὄντες ἔγγιστα καὶ πολλὰ κοντά μας, ὕστερον μακρύνονται ἀπὸ λόγου μας· ὅθεν, ἀφ' οὗ οἱ Ἄγγελοι μακρυνθοῦν, ἔρχονται οἱ πονηροὶ Δαίμονες καὶ μᾶς βιάζουν εἰς τὸ νὰ κάμωμεν μεγαλητέρας ἁμαρτίας· καὶ λαλοῦσι κρυφίως εἰς τὰ ὦτα τῆς καρδίας μας λόγους: ἤγουν λογισμοὺς ματαίους καὶ κακούς· καὶ κατασκευάζουν εἰς ἡμᾶς δολιότητας· ἐκεῖνοι δὲ οἱ Χριστιανοὶ, ὁποῦ ἔχουν νῆψιν καὶ προσοχὴν τοῦ νοὸς, κλείουσι τὰ αὐτία τῆς ψυχῆς των, καὶ οὐδὲ ἀπόκρισιν δίδουν εἰς τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς τῶν Δαιμόνων· ἀλλὰ σιωποῦν νοητῶς, καὶ δὲν ἀφίνουσι νὰ λαλῇ ὁ ἐνδιάθετος λόγος ὁ ἐν τῇ καρδίᾳ λαλούμενος· μόνον δὲ τὸν Θεὸν ἐπικαλοῦνται πρὸς βοήθειάν τους, καὶ πρὸς ἐκδίκησιν τῶν Δαιμόνων· οἱ αὐτοὶ δὲ πάλιν Δαίμονες, ἐπειδὴ καὶ οἱ προσέχοντες ἁμαρτωλοὶ προτιμοῦν τὴν ἀγαθὴν μετάνοιαν, διὰ τοῦτο χειρότερα κακοποιοῦσιν αὐτοὺς, μὲ πολλοὺς πειρασμοὺς ἐξωτερικοὺς καὶ ἐσωτερικούς· καὶ πρὸς τούτοις, διαβάλλουσιν αὐτοὺς εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, πῶς εἶναι ἁμαρτωλοί.

ΨΑΛΜΟΣ ΛΗ'.

„ Εἰς τὸ τέλος τῷ Ἰδιθοὺμ Ὠδὴ τῷ Δαβίδ.

Διὰ τί ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι μὲν τοῦ Δαβὶδ, ἔχει δὲ ἐπιγεγραμμένον τὸν Ἰδιθοὺμ; ἀρκετὰ εἴπομεν εἰς τὸ προοίμιον τῆς βίβλου ἐν κεφαλαίῳ ε': δηλαδὴ ὅτι, τὸν μὲν Ψαλμὸν ὁ Δαβὶδ ἔγραψεν, ἔδωκε δὲ αὐτὸν εἰς τὸν ἱεροψάλτην Ἰδιθοὺμ διὰ νὰ τὸν ψάλῃ· εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγράφεται· διὰ τί ὁ Δαβὶδ ἐλεεινολογῶν τὴν εὐτέλειαν καὶ τὸ ὀλιγοχρόνιον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ἀναφέρει διὰ τὸ τέλος αὐτῆς, λέγων „ Γνώρισόν μοι Κύριε τὸ πέρας μου, καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν μου τίς ἐστι, καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ τυχεῖν ἀξιοῖ τῆς ἀποκειμένης τοῖς ἁγίοις ἀναψύξεως κατὰ τὸν Ἀστέριον.

1. „ Εἶπα· φυλάξω τὰς ὁδούς μου τοῦ „ μὴ ἁμαρτάνειν με ἐν γλώσσῃ μου.

Καὶ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ἐνθυμούμενος ἐκεῖνα ὁποῦ ἔπαθεν, ὅταν ἔφευγεν ἀπὸ τὸν ἀποστάτην υἱόν του Ἀβεσσαλώμ· ἐγὼ, λέγει, φεύγωντας τὸν πατραλοίαν υἱόν μου, εἶπα εἰς τὸν ἑαυτόν μου· ὅτι εἰς τὸ ἑξῆς θέλω φυλάξω τὰς ὁδούς μου τὰς διὰ τῆς γλώττης: ἤτοι τοὺς λόγους μου· ὥστε ὁποῦ νὰ μὴν σφάλλω πλέον διὰ μέσου τῆς γλώττης μου, οὐδὲ νὰ λαλῶ κανένα λόγον ἐναντίον, ἀπὸ μικροψυχίαν καὶ θυμόν· ἐπειδὴ παιδεύων ἐπαίδευσέ με ὁ Κύριος· καὶ τὰ παθήματα ἔγιναν εἰς ἐμὲ μαθήματα (1) ὅτι δὲ καὶ οἱ λόγοι ὁδοὶ λέγονται, (ὁδηγοῦσι γὰρ αὐτοὶ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰ ἔργα καὶ τὰ πράγματα, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον·) βεβαιοῖ ὁ μέγας Παῦλος, γράφων πρὸς Κορινθίους „ Διὰ τοῦτο ἔπεμψα ὑμῖν Τιμόθεον, ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ὁδούς μου τὰς ἐν Χριστῷ (ἤτοι τοὺς λόγους τοῦ κηρύγματός μου) καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ Ἐκκλησίᾳ διδάσκω (β' Κορ: δ': 17.) (2)

„ Ε-

(1) Ἴσως τοῦτο λέγει ὁ Δαβίδ: τὸ νὰ φυλαχθῇ δηλαδὴ νὰ μὴν ἁμαρτάνῃ μὲ τὴν γλῶσσάν του, διὰ τί παρεχωρήθη νὰ πέσῃ εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἐπειδὴ αὐθαδίασε καὶ εἶπεν „ Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ εὐθηνίᾳ μου, οὐ μὴ σαλευθῶ, ὡς εἴπομεν ἔμπροσθεν μὲ τὸν μέγαν Βασίλειον· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Παντὶ τοῦτο Προφήτῃ καὶ διδασκάλῳ πρέπει τὰς οἰκείας φυλάττειν ὁδούς· δηλαδὴ τοὺς δρόμους καὶ τὰς πορείας τῶν πράξεων, ὥστε μὴ ἐκκλῖναι εἰς κακίαν μηδ' ἁμαρτάνειν ἐν γλώσσῃ, ἐναντία τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις διαπραττόμενον· ἁμαρτάνει γὰρ ἀληθῶς τῇ γλώττῃ, ὁ τῷ λόγῳ κατηγορῶν μὲν τῆς κακίας, ἔργῳ δὲ ταύτην συνιστῶν, ἀφ' ὧν αὐτὴν μετέρχεται καὶ τὴν ἑαυτοῦ διδασκαλίαν τῇ πολιτείᾳ ψευδόμενος· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης „ Ἐπειδὴ σχεδὸν πάσης ἁμαρτίας ἀρχὴ διὰ λόγου γίνεται, ὁ φυλάξαι προθέμενος τὰς διὰ τῶν λόγων ὁδοὺς αὐτοῦ, ἀκόλουθον ἔξει τὸ καθαρεῦσαι ἀπὸ τῶν κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτημάτων (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ἁρμοδία εἶναι ἐδῶ ἡ ἱστορία, ὁποῦ διηγεῖται ὁ Κασσιόδωρος· γράφει γὰρ οὗτος, ὅτι ὁ ὅσιος Παμβὼ, μὴ ἠξεύροντας γράμματα, ἐπῆγεν εἰς ἕνα διὰ νὰ τῷ ἐξηγήσῃ τοὺς Ψαλμούς· ἀκούωντας δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ, δὲν ἠθέλησε νὰ μάθῃ ἄλλο μάθημα· λέγωντας, ὅτι ἂν ἐγὼ μάθω μὲ τὸ ἔργον τὸν στίχον αὐτὸν, φθάνει με διὰ νὰ σωθῶ· ἀφ' οὗ δὲ ἐπέρασαν ἕξι μῆνες, εὗρεν αὐτὸν ὁ διδάσκαλός του· καὶ διὰ τί, τοῦ εἶπε, δὲν ἦλθες τόσον

„ Ἔθέμην τῷ στόματί μου φυλακὴν ἐν „ τῷ συστῆναι τὸν ἁμαρτωλὸν ἐναντί- „ ον μου.

Προχειρότατον καὶ εὐκολώτατον ὄργανον εἰς ἁμαρτίαν, εἶναι ἡ γλῶσσα· διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Δαβὶδ, πολλὴν πρόνοιαν καὶ ἐπιμέλειαν ἔλαβεν εἰς τὸ νὰ τὴν διορθώσῃ· ἁμαρτωλὸν δὲ ὀνομάζει τὸν Σεμεεὶ, ἢ διὰ τὴν ἀμελημένην καὶ ἁμαρτωλήν του ζωήν· ἢ διὰ τὴν ἀδιαντροπίαν καὶ αὐθάδειαν ὁποῦ τότε ἔδειξε, νὰ ὑβρίζῃ φανερὰ τὸν Δαβὶδ· ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ ἀναίσχυντος ἠκολούθει εἰς τὸν Δαβὶδ, κατηγορῶν καὶ λιθοβολῶν καὶ πασσίζων αὐτὸν μὲ τὸ χῶμα· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐγὼ ὑβριζόμενος ἀπὸ τὸν Σεμεεὶ, ἐσιώπησα καὶ δὲν ἐλάλησα κατ᾽ αὐτοῦ ἀναντίον λόγον.

2: „ Ἐκωφώθην καὶ ἐταπεινώθην, καὶ ἐ- „ σίγησα ἐξ ἀγαθῶν.

Θεληματικῶς, λέγει, ἔγινα κωφὸς, καὶ δὲν ἐλάλησα πρὸς τὸν ὑβρίζοντά με Σεμεεί· ἐπειδὴ καὶ ἐνθυμήθηκα, ὅτι διὰ τὰς ἁμαρτίας μου ἐπαραχώρησεν ὁ Θεὸς, νὰ σηκωθῇ αὐτὸς κατ᾽ ἐμοῦ καὶ νὰ μὲ ὑβρίζῃ· εἶπε δὲ ὅτι ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν: ἤγουν ἐκ τῆς ἀγαθότητός μου· διὰ τί ἠμπορῶντας νὰ ἐκδικήσω τὴν τιμήν μου· καὶ νὰ τιμωρήσω τὸν Σεμεεὶ, δὲν ἠθέλησα διὰ τὴν ἀγαθότητα καὶ εὐσπλαγχνίαν μου· ὅθεν καὶ ὅταν ὁ Ἀβεσσὰ ὁ υἱὸς Σαρουΐας ὥρμησε νὰ θανατώσῃ τὸν Σεμεεὶ, ἐμποδίσθη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, εἰπόντα· „ Ἄφετε αὐτὸν καὶ οὕτω καταράσθω, ὅτι Κύριος εἶπεν αὐτῷ καταρᾶσθαι τὸν Δαβὶδ, καὶ τίς ἐρεῖ, ὡς τί ἐποίησας οὕτως; (β´ Βασιλ· ιϛ´· 10.) (1)

„ Καὶ τὸ ἄλγημά μου ἀνεκαινίσθη.

Ὅταν, λέγει, ὁ Σεμεεὶ μὲ ὕβριζε καὶ μὲ ἐκαταρᾶτο, ἀνεκαινίσθη εἰς τὴν ψυχήν μου ὁ πόνος τῶν ἁμαρτιῶν μου· διὰ τί τότε ἐγνώρισα φανερὰ, ὅτι πληρόνω τὸν κανόνα, καὶ τὴν παιδείαν τῶν ἁμαρτιῶν μου·

3: „ Ἐθερμάνθη ἡ καρδία μου ἐντός μου· „ καὶ ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθήσεται „ πῦρ.

Ὅταν, λέγει, ἐγὼ ὑβριζόμην ὑπὸ τοῦ Σεμεεὶ, ἐπύρωσε μὲν ἡ καρδία μου ἀπὸ τὸν θυμὸν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, ἐμακροθύμησα ὅμως, καὶ ἐμπόδισα τὸν θυμόν· ἐντός μου δὲ εἶπε, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι δὲν ἔδειξεν εἰς τὰ ἔξω τὸν θυ-

σον καιρὸν νὰ πάρῃς ἄλλο μάθημα; πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπεκρίθη ὁ ὅσιος· διὰ τί ἕως τώρα δὲν ἐδυνήθηκα νὰ μάθω τοῦ στίχου ἐκείνου τὴν παραγγελίαν· μετὰ παρέλευσιν δὲ χρόνων πολλῶν ἐρώτησεν αὐτὸν ἄλλος, ἂν ἔμαθεν ἐκεῖνον τὸν στίχον· ὁ δὲ ἀπεκρίθη· ναί· ὅμως μόλις ϗ μετὰ βίας ὕστερα ἀπὸ σαρανταεννέα χρόνους ἐδυνήθηκα νὰ τὸν μάθω μὲ τὴν πρᾶξιν· κατορθώσας δὲ τοῦτο, ἔλεγεν, ὅσαις φοραῖς ἐλάλησα, δὲν ἐμετανόησα.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος, οὕτως ἑρμηνεύει „ Ἐν τῷ συστῆναι λέγει, τὸν ἁμαρτωλὸν ἐναντίον μου, οὐχὶ παρωξύνθην, οὐδὲ ἠμυνάμην, οὐδὲ εἰς ἴσον κατέστην τῷ λοιδοροῦντι· ἀλλ᾽ ἐσίγησα διὰ τὸ ἔξω εἶναι παντὸς ἀγαθοῦ (ἐγὼ ὁ λοιδορούμενος δηλαδὴ) ϗ ἀντὶ τοῦ ἀμύνεσθαι τοὺς λοιδοροῦντας, τῆς ἁμαρτίας ἐμαυτὸν ἀνεμίμνησκον· ϗ ὁ Θεοδώριτος λέγει „ Ὑπ᾽ ἐκείνου λοιδορούμενος τῆς ὑπ᾽ ἐμοῦ τολμηθείσης ἁμαρτίας ἦλθον εἰς μνήμην· ἄλλος δὲ λέγει „ Ὅτε οὖν μάλιστα ἐπετίθετο, τότε ἐσίγων, ἀμύνασθαι οὐ προαιρούμενος· τοῦτο γὰρ λέγει τὸ, ἐξ ἀγαθῶν· ἐπείπερ τῷ ἀδικουμένῳ ἡ ἄμυνα δοκεῖ ἀγαθὸν εἶναι· ἢ ὅτι συστάντος μοι τοῦ ἁμαρτωλοῦ, κωφωθεὶς πρὸς τοὺς λόγους, ἐσίγησα ἀφ᾽ ὧν ἠρξάμην λέγειν ἀγαθῶν· ἢ ἐξ ἀγαθῶν δογμάτων· ἐπεὶ οὐ δεῖ ἀποκρίνεσθαι πρὸς ἐρεθίζοντας λόγους· ἢ εὐφήμως εἰπεῖν ἐξ ἀγαθῶν ἀντὶ τοῦ ἐκ κακῶν· ἢ μὴ ὢν ἐν ἀγαθῷ κατὰ Σύμμαχον, μηδὲ παῤῥησίαν ἔχων, ἐμεμνήμην τοῦ λέγοντος· ἥμαρτες; ἡσύχασον (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ἄλλοι δὲ ἑρμηνεύουσι τοῦτο οὕτως· ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν, ἀντὶ διὰ τὰ ἀγαθὰ ὁποῦ προξενεῖ ἡ ἐν τούτοις σιωπή· ὁ δὲ Ὠριγένης προστίθησιν, ἐσίγησά φησιν, ὅπως μὴ τὸ ἄλγημα ὃ ἐξ αἰσθήσεως ἔσχον, ἡνίκα τῶν ἁμαρτημάτων ἀπηλλαττόμην ἀνακαινίσῃ δι᾽ ὧν ὠνείδισεν· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ α´. εἰρηνικῷ λόγῳ φησὶν „ Ἐκωφώθην ϗ ἐταπεινώθην πόῤῥω παντὸς ἀγαθοῦ γενόμενος· ὥστε κατ᾽ αὐτὸν τὸ ἔξω σημαίνει ἐδῶ ἡ ἐξ πρόθεσις.

θυμόν · διότι, τὸ νὰ μὴ ταραχθῇ τινας τελείως ἀπὸ τὸν θυμὸν, ὅταν ὑβρίζεται, τοῦτο εἶναι ἴδιον τοῦ τελείου ἀνδρός · τὸ δὲ, τὸ νὰ μὴν ἐκβάλῃ τινὰς εἰς τὰ ἔξω τὸν θυμὸν, ἀλλὰ νὰ τὸν ἐγκλείσῃ μέσα εἰς τὴν καρδίαν του, καὶ νὰ ὑποφέρῃ τὴν ὕβριν μὲ σιωπὴν, τοῦτο εἶναι ἴδιον τοῦ προκόπτοντος εἰς τὴν ἀρετήν, κατὰ τὸν αὐτὸν Κύριλλον · ὅταν, λέγει, ἐγὼ μελετῶ καὶ ἐνθυμοῦμαι τὰς ἁμαρτίας, ὁποῦ ἔπραξα, καὶ τὰς συμφορὰς, ὁποῦ διὰ τὰς ἁμαρτίας πάσχω, πάντοτε ἀνάπτεται εἰς τὴν καρδίαν μου τὸ πῦρ τῆς λύπης, καὶ κατακαίει τὴν ψυχήν μου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

„ Ἐλάλησα ἐν γλώσσῃ μου.

Πρὸς μὲν τὸν ἐχθρὸν ἐσιώπησεν ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸν Ὠριγένην, ὡς εἶπεν ἀνωτέρω · πρὸς δὲ τὸν Θεὸν ἐλάλησεν, ὡς λέγει ἐδῶ · ἐν γλώσσῃ μου δὲ εἶπεν, ἵνα φανερώσῃ, ὅτι ψιθυρίζωντας καὶ κρυφομουρμουρίζωντας ἐλάλησε · καθὼς καὶ πάλαι ἡ Ἄννα ἡ μήτηρ τοῦ Σαμουὴλ · τί δὲ ἐλάλησεν, ἀκολούθως λέγει.

4 „ Γνώρισόν μοι Κύριε τὸ πέρας μου, καὶ „ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν μου τίς ἐστιν, „ ἵνα γνῶ τί ὑστερῶ ἐγώ.

Φανέρωσον, λέγει, Κύριε, εἰς ἐμένα, πότε · ἢ ποῖον θέλει εἶναι τὸ τέλος μου · καὶ ἕως πότε ἔχουν νὰ μὲ βασανίζουν τὰ λυπηρὰ καὶ ἡ συμφοραῖς · φανέρωσόν μοι καὶ πόσος θέλει εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν χρόνων ὅλης μου τῆς ζωῆς · ἵνα λογαριάσας τοὺς χρόνους, ὁποῦ ἔζησα ἕως τώρα, γνωρίσω πόσους χρόνους θέλω ζήσω ἀκόμη · διότι μανθάνωντας τὸ ὀλίγον μέτρον καὶ τὴν ποσότητα τῶν χρόνων, ὁποῦ ἔχω νὰ ζήσω, ἐκ τούτου θέλω λάβω μεγάλην παρηγορίαν τῶν συμφορῶν ὁποῦ πάσχω. (2)

5: „ Ἰ-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Νύσσης Γρηγόριον, ϗ τὸν ὅσιον Νεῖλον „ Ἡ μελέτη τῶν θείων λογίων τοῦ Πνεύματος, ὡς ἂν ταῦτα λεπτύνωμεν, πυροῦντες ϗ δοκιμάζοντες, τὴν τῶν φαύλων λογισμῶν ὕλην ἐξαφανίζει, τὸ νοητὸν ἀπογεννῶσα πῦρ · ὅπερ διαθερμαῖνον τὸν νοῦν, σύντονον τὴν προσευχὴν γίνεσθαι παρασκευάζει, ϗ μετὰ συνέσεως τὰ αἰτήματα γνωρίζει πρὸς τὸν Θεόν · ᾧ τινι γὰρ ἡ μελέτη τῶν θείων Γραφῶν ἐκ τῆς Δαβιτικῆς ἀνήφθη λαμπάδος, τοῦτον ἔρως πυρπολήσας πνευματικῆς θεωρίας, εἰς φλόγα μετέωρον τὸν πόθον ἀνήγειρεν · ϗ ὁ Ὠριγένης λέγει „ Μελετῶν, φησὶ, τὰ θεῖα λόγια ἐκαιόμην, ὡς οἱ περὶ Κλεόπαν λέγοντες „ Οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν · ἢ ἐθερμαίνετο τῇ λύπῃ ϗ οὐκ ἐλάλει, κατὰ τὸ ὀργίζεσθε ϗ μὴ ἁμαρτάνετε · τὸ μὲν γὰρ μὴ παθεῖν ὑπ᾽ ὀργῆς κρεῖσσον ἢ καθ᾽ ἡμᾶς · τὸ δὲ ἐπὶ λογισμῷ, τοῖς ἁγίοις ἐστὶν ἐφικτόν · (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ἢ κατὰ τὸν Θεοδώριτον · ἀναμιμνησκόμενός φησι τῆς ἁμαρτίας μου τῷ τῆς ἀθυμίας ἀνεπιμπράμην πυρί · ϗ ὁ Παχυμέρης δὲ εἶπεν „ Εἰ μὴ ἡ καρδία θερμανθείη ἐκ τῆς συνεχοῦς περί τε ἀγαπώμενον μελέτης ϗ στροφῆς ϗ ἑλίξεως, οὐκ ἂν ἐκκαυθείη τὸ τῆς ἀναγωγῆς ϗ τελειώσεως πῦρ, κατὰ τὸ „ Ἐθερμάνθη ἡ καρδία μου ἐντός μου ϗ ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθήσεται πῦρ (εἰς τὸ ι᾽. Κεφ. τῆς οὐρανίου ἱεραρχίας τοῦ Διονυσίου)

(2) Ὅθεν λέγει ὁ μέγας Βασίλειος „ Παροδικὸς ὁ βίος ἡμῶν ϗ ῥέων ὁ χρόνος, ἄστατός τε ϗ ἄσχετος, ϗ εἴθε βραχὺς ὤν, ὑπῆρχεν ἀνεύθυνος · τοῦτο δέ ἐστι τὸ ἐπικίνδυνον, τὸ ἑκάστης ὥρας, οὐ μὴν ἀλλὰ ϗ τῶν λόγων ὧν φθεγγόμεθα, τῷ ἐσχάτῳ δικαστηρίῳ τὴν ἀπολογίαν ὀφείλειν · διὸ ϗ Δαβὶδ πρὸς ὁμοίαν τῶν νῦν λεγομένων ἔννοιαν ἑαυτὸν ἀναφέρων, ἐπιθυμεῖ γνῶναι τοῦ ἰδίου τέλους τὴν προθεσμίαν · ἐκλιπαρεῖ δὲ τὸν Θεὸν τῶν ἐπιλοίπων ἡμερῶν διδαχθῆναι τὸν ἀριθμόν : ἵνα πρὸς τὰ ἔργα τῆς ἐξόδου παρασκευάσηται · μὴ ταραχθῇ δὲ ἀθρόον, ὡς ἀνέτοιμος ὁδοιπόρος μεταξὺ βαδίζων, ϗ τὰ ἀναγκαῖα τῶν ἐφοδίων ἐπιζητῶν · ὁ δὲ Χρυσόστομος συμφώνως τῇ ἐξηγήσει τοῦ Κυροῦ Εὐθυμίου, λέγει · „ Θάνατον αἰτεῖ λέγων · γνώρισόν μοι Κύριε · τίνος ἕνεκεν κατελείφθην ἐγὼ, ϗ ἐν τῷ παρόντι διατρίβω βίῳ, τῶν ἄλλων ἀπελθόντων ; οὕτω τὸ φοβερὸν ποθεινὸν γίνεται διὰ τὴν ἀφόρητον τῆς ἀθυμίας ὀδύνην, ϗ τὸ πῦρ τὸ ἐκκαιόμενον ἐν τῇ διανοίᾳ . . . βαρούμενος γὰρ ταῦτα ἔλεγε, τὴν πρόσκαιρον ϗ θνητὴν ζωὴν, διὰ τὸ ἐπαχθὲς αὐτῆς, μακροτάτην ἡγούμενος · διὸ γνωρισθῆναι αὐτῷ τὸν τῆς ἀπαλλαγῆς χρόνον ἐπόθει · ἵνα εὔθυμος γένηται τὴν ἀπὸ τῶν τῇδε κακῶν ἐλευθερίαν, ϗ τῶν πειρατηρίων τὴν ἀπαλλαγὴν εὐαγγελισθείς. σχεδὸν τὸ αὐτὸ λέγει ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος, ὅτι ἀπὸ μικροψυχίας ὁ Δαβὶδ ταῦτα φθέγγεται, τοῖς πειρασμοῖς καταπονηθείς · ϗ ἄλλος δέ τις λέγει „ Διακαρτερήσας ἐν πόνοις ϗ παρατεινομένης ἐπ᾽ ἐμοὶ τῆς πληγῆς, λοιπὸν τὰ ἐξ ἀνθρωπίνης μικροψυχίας ἐλάλουν · πλὴν οὐκ ἐναργῶς, ἀλλ᾽ ἠρέμα ϗ ἐν γλώσσῃ · προστίθεται δὲ ὁ ῥηθεὶς Κύριλ-

„ Ἰδοὺ παλαιστὰς ἔθου τὰς ἡμέρας μου.

Μέτρα διὰ τῆς χειρὸς μετρούμενα εἶναι ταῦτα · ὀργυιὰ · πῆχυς , σπιθαμὴ , διχὰς : ἤτοι τὸ καλούμενον δίμοιρον . ὁ δὲ παλαιςὴς εἶναι μικρότερον μέτρον ἀπὸ ὅλα τὰ ἄνω εἰρημένα : ἤτοι ὁ παλαιςὴς εἶναι τέσσαρα δάκτυλα τῆς χειρὸς · καὶ λογαριάζεται τὸ ἕνα τρίτον μέρος τῆς σπιθαμῆς · διὰ τοῦ παλαιςοῦ λοιπὸν ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν ὀλίγην ποσότητα τῆς ζωῆς του , παλαιςὰς ὀνομάσας τὰς ἡμέρας : ἤγουν ὀλιγωτάτας κατὰ τὸ μέτρον · καθὼς καὶ ὁ παλαιςὴς εἶναι ὀλιγώτατον κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα μέτρα , κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον , καὶ τὸν Θεοδώριτον , καὶ Ὠριγένη καὶ Ἀθανάσιον · ἢ παλαιςὰς εἶπε τὰς ἡμέρας του · ἤτοι γεμάτας ἀπὸ πάλην καὶ ἀγῶνας καὶ μόχθους κατὰ τὸν Ὠριγένη · ὀλίγας , λέγει , ἔκαμες Κύριε , τὰς λοιπὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου · ἤξευρε γὰρ ἀορίςως ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὀλίγον καιρὸν θέλει ζήσει ἀκόμη , καθὼς εἰς ἄλλον Ψαλμὸν τοῦτο φανερώνει „ Τὴν ὀλιγότητα τῶν ἡμερῶν μου ἀνάγγειλόν μοι · (Ψαλ . ρα΄. 24 .) πόσον δὲ προσδιορισμένος εἶναι αὐτὸς ὁ ὀλίγος καιρὸς , δὲν ἤξευρε , καὶ διὰ τοῦτο ζητεῖ νὰ μάθῃ · ὀλίγον δὲ ὀνομάζει τὸ ὑπόλοιπον μέρος τῆς ζωῆς του ὁ Δαβὶδ , κατὰ σύγκρισιν τῶν πολλῶν χρόνων τῶν ἀπερασμένων ὁποῦ ἔζησε (1) πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν , ὅτι τὸ ἰδοὺ , εἶναι ἐπίρρημα , τὸ ὁποῖον μεταχειρίζεται συχνάκις ἡ διάλεκτος τῶν Ἑβραίων · σημαίνει δὲ καθολικῶς , ἢ δεῖξιν τινὸς πράγματος , ἢ ἐγγύτητα καὶ πλησιασμὸν χρόνου · τώρα δὲ ἐδῶ εἶναι ἀντὶ τοῦ, ὡς ὁρᾷς · τὸ ὁποῖον καὶ τοῦτο δεῖξιν δηλοῖ, καθὼς ἐγγύτητα καὶ πλησιασμὸν χρόνου δηλοῖ τὸ „ Καὶ παρῆλθον καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν (Ψαλ . λϛ΄. 38 .) ἤγουν εὐθὺς δὲν ἦτον · ἐγγύτης γὰρ χρόνου εἶναι τὸ εὐθύς .

„ Καὶ ἡ ὑπόστασίς μου ὡσεὶ οὐθὲν ἐνώ-
„ πιόν σου.

Ἀπὸ ἐδῶ ἀρχίζει ὁ Δαβὶδ νὰ ἐξευτελίζῃ τὸ φθαρτὸν καὶ πρόσκαιρον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως · λέγει γὰρ , ὅτι ἡ ὑπόςασις : ἤγουν ἡ ὕπαρξις καὶ σύςασίς μου · ταυτὸν εἰπεῖν , ὅλος ἐγὼ, εἶμαι ὡσὰν ἕνα οὐδὲν , συγκρινόμενος μὲ τὴν ἐδικήν σου μακαριότητα καὶ ἀϊδιότητα · τοῦτο γὰρ δηλοῖ τό , „ Ἐνώπιόν σου · σὺ μὲν γὰρ Κύριε , ὁ αὐτὸς εἶ , καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν (Ψαλ · ρα΄. 28 .) ἐγὼ δὲ ὁ ἄνθρωπος, ἀλλοιόνομαι καὶ μεταβάλλομαι καθ᾽ ἑκάστην · καὶ ἀντὶ νὰ εἶμαι βασιλεὺς , εὑρίσκομαι τώρα φυγάτος · καὶ αἱ ἡμέραι μου περνῶσιν, ὡσὰν ὁ ἴσκιος . (2)

„ Πλὴν τὰ σύμπαντα ματαιότης.

Τὸ πλὴν ἐδῶ , ἐνόμισαν μὲν μερικοὶ , πῶς εἶναι περιττὸν · ἄλλοι δὲ λέγουσιν , ὅτι εὑρίσκεται ἀντὶ τοῦ ἀληθῶς · διότι ὁ Δαβὶδ ἀποβλέπωντας , τόσον εἰς τοὺς βίους τῶν παλαιοτέρων ἀνθρώπων , ὅσον καὶ εἰς τὸν ἐδικόν του , καὶ ςοχασθεὶς ὅτι εἶναι ἄτακτος , καὶ ἀνώμαλος , καὶ ἄπιςος , εἶπεν · ὅτι ἀληθῶς ὅλα τὰ φαινόμενα πράγματα τοῦ Κόσμου , εἶναι ματαιότης . ἤγουν εἶναι ἀβέβαια , καὶ πλοῦτος , καὶ δόξα , καὶ νεότης , καὶ κάλλος , καὶ μέγεθος , καὶ ἀνδρία · καὶ ἁπλῶς ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ἀ-

---

φιλλος ϗ ταῦτα „ Γνώρισόν μοι Κύριε τῶν ἡμερῶν μου τὸν ἀριθμὸν : τουτέςι τὸν ἐπίλοιπον τῆς παρούσης ζωῆς μου καιρόν · ἵνα διερευνήσας κἀγὼ τὸ ἴδιον συνειδὸς, γνῶ πόσον ἐλλείπω πρὸς τὴν κατ᾽ ἀρετὴν τελειότητα , καθάπερ σὺ πολλῷ πρώην γινώσκεις (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(1) Καὶ ὁ Ἀθανάσιος δὲ εἶπε „ Σὺ μέν φησιν ἄναρχος ϗ ἀπέραντος · ὁ δὲ ἡμέτερος βίος , οἱόν τισι σπιθαμαῖς ϗ παλαιςαῖς ἐκμεμέτρηται · διὰ τούτου δὲ παρεδήλωσε τὸ ὀλιγοχρόνιον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ἔφη δὲ ϗ ὁ Νύσσης Γρηγόριος „ Ἁπλῶς δὲ ἡ ἀνθρωπίνη βραχύτης ἀντ᾽ οὐδενός ἐςι πρὸς τὸ πᾶν κρινομένη , καθώς φησιν ὁ Δαβὶδ καλῶς ἐπεσκεμμένος ἡμῶν τὴν οὐσίαν · ὅτι ἡ ὑπόςασίς μου ὡσεὶ οὐθὲν ἐνώπιόν σου · οὐ παντελῶς εἶναι λέγων οὐδὲν , ἀλλ᾽ ὅμοιον τῷ μηδενί · τὸ καθ᾽ ὑπερβολὴν πᾶσαν βραχὺ , τῇ πρὸς τὸ ἀνύπαρκτον συγκρίσει διασημαίνων · οὐκοῦν ἐπειδήπερ αὐτὸς μὲν ὑπάρχεις ἀεὶ , ἡ δ᾽ ἐμὴ ὑπόςασις ὀλίγη παντελῶς ἐςὶ ϗ συνεςαλμένη , ϗ ὡς οὐδὲν ὅλως ἐν τοῖς σοῖς ὀφθαλμοῖς · μὴ ἀφῇς κολάζεσθαι μακρὰ τὸν ἐξ ἀσθενείας ὠλισθηκότα . μήτε μὴν τῷ παντὶ τοῦ βίου μήκει , σύνδρομον ἔχοιμι τὴν πληγήν .

ἀγαθά· φανερὸν δὲ εἶναι, ὅτι τὰ πνευματικὰ καὶ ψυχικὰ ἀγαθὰ, διαφέρουν ἀπὸ τὰ σωματικὰ καὶ πρόσκαιρα ἀγαθά· ὅθεν καὶ εἶναι ἀνώτερα ἀπὸ τὴν τοιαύτην ἀπόφασιν τοῦ Δαβίδ. (1)

„Πᾶς ἄνθρωπος ζῶν.

Τὸ πᾶς ἄνθρωπος ζῶν, νοεῖται ἀντὶ τοῦ πᾶσα ἀνθρωπίνη ζωή· σχῆμα δὲ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης τὸ νὰ μεταχειρίζεται δηλαδὴ τὰ συγκεκριμένα ἀντὶ ἀφηρημένων, καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο „Πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης (Ψαλ. ριε΄. 2.) ἀντὶ τοῦ, πᾶσα ἀνθρωπίνη δόξα εἶναι ψευδής. Κάθε λοιπὸν, λέγει, ἀνθρωπίνη ζωὴ, εἶναι ματαιότης· ἐξήγησις δὲ εἶναι τοῦτο τοῦ ἀνωτέρω στίχου τοῦ, τὰ σύμπαντα ματαιότης· ἀνθρωπίνην δὲ ζωὴν λέγει τὴν σωματικὴν, καὶ ὄχι τὴν πνευματικήν.

9 · „Μέντοιγε ἐν εἰκόνι διαπορεύεται ἄν„θρωπος.

Τὸ μέντοιγε καὶ τὸ μενοῦνγε, δηλοῦσι τὸ, ὄντως καὶ τὸ ἀληθῶς· τὸ δὲ ἐν εἰκόνι διαπορεύεται νοεῖται, ὅτι ὁ ἄνθρωπος διαπερνᾷ τὴν ζωήν του ὡσὰν μία ζωγραφισμένη εἰκὼν, ὡς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος καὶ ὁ Θεοδώρητος· διότι καθὼς τὴν ζωγραφισμένην εἰκόνα τίποτε δὲν τὴν ὠφελεῖ τὸ κάλλος τῶν χρωμάτων, ἢ τὸ μεγάλον μέγεθος ὁποῦ ἔχει, καὶ τὰ ἄλλα ὅμοια: ἔτζι οὐδὲ τὸν ἄνθρωπον ὠφελεῖ ἡ τοῦ βίου εὐτυχία καὶ δόξα· ἢ τὸ ἐν εἰκόνι δηλοῖ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ζῇ ὡσὰν μὲ εἰκόνα καὶ σκιὰν, καὶ ὄχι μὲ ἀλήθειαν καὶ πρᾶγμα, διὰ τὸ ἀβέβαιον καὶ ἀκατάστατον τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων· κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, καὶ Κύριλλον, καὶ Θεοδώρητον. (2)

„Πλὴν μάτην ταράσσεται· θησαυρί„ζει καὶ οὐ γινώσκει τίνι συνάξει αὐτά.

Τὸ πλὴν ἐδῶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ λοιπόν· μάτην λοιπὸν, λέγει, ταράττεται καὶ τρέχει ἐπάνω καὶ κάτω ὁ ἄνθρωπος, ἀγωνιζόμενος διὰ νὰ ἀποκτήσῃ πλοῦτον καὶ ὑπάρχοντα, εἰς καιρὸν ὁποῦ εἶναι ὅλα μάταια· καὶ τὸ χειρότερον εἶναι, διὰ τί ὁ ταλαίπωρος ἄνθρωπος, ἀγκαλὰ καὶ ἀγωνίζεται νὰ ἀποκτήσῃ ἄσπρα, δὲν ἠξεύρει ὅμως ποῖος θέλει εἶναι ὁ κληρονόμος τῶν ἄσπρων του· καὶ ὁ μὲν ἀγὼν καὶ κόπος εἶναι ἐκείνου, ὁποῦ τὰ συνάγει· τὸ δὲ κέρδος καὶ ἡ ἀπόλαυσις, εἶναι ἄλλου. (3)

7: „Καὶ νῦν τίς ἡ ὑπομονή μου; οὐχὶ Κύ„ριος;

Καὶ

(1) Ὅθεν ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει „Διὸ ϗ ματαιότης ματαιοτήτων τὰ πάντα ματαιότης, κατὰ τὸν Ἐκκλησιαστήν, ὡς τοῦ ματαίου ματαιότερα, ϗ τοῦ μὴ καθεστηκότος: ἤτοι μὴ ὑπάρχοντος, οὐδαμινώτερα· ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ ματαιότης εἶπεν, ἀτμίς.

(2) Ἄλλοι δὲ εἶπον ὅτι κάθε ἄνθρωπος ἐν εἰκόνι διαπορεύεται: ἤγουν ζῇ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν μὲ τὴν ἰδίαν ϗ ξεχωριστὴν ἰδέαν του· μὲ τὴν φαντασίαν του γὰρ ὁ καθ' ἕνας περιπατεῖ· ἄλλος, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ πλοῦτον· ἄλλος, διὰ νὰ ἀπολαύσῃ δόξαν· ϗ ἄλλος, διὰ ἄλλον σκοπὸν ϗ τέλος· ἢ ἐν εἰκόνι διαπορεύεται· ἤγουν ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ νοητοῦ Κόσμου ϗ τῆς ἀληθείας· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἀρεοπαγίτην Διονύσιον, ὁ αἰσθητὸς οὗτος Κόσμος, εἶναι εἰκὼν τοῦ νοητοῦ, ϗ τὰ αἰσθητὰ, εἶναι εἰκόνες τῶν νοητῶν ϗ ἀληθινῶν.

(3) Ὅθεν ὁ Θεοδώρητος εἶπε „Τῶν ἐν εἰκόνι γεγραμμένων οὐδὲν οἱ ζῶντες διαφέρουσιν ἄνθρωποι· ὁμοίως γὰρ ϗ τούτων κἀκείνων ἡ φύσις ὑποῤῥεῖ τῷ χρόνῳ ϗ διαφθείρεται· ἀλλ' ὅμως οὐδὲν ἧττον διαταράττονται (οἱ ἄνθρωποι) φιλονεικοῦντες, μαχόμενοι, πολεμοῦντες, ἐμπορευόμενοι· ϗ ζάλης ἅπας ὁ βίος μεστὸς, τέλος ἔχων τὸν θάνατον· σὺν πόνῳ δὲ πολλῷ ϗ ἱδρῶτι τὸν πλοῦτον ἀθροίζοντες, τὸν ἐσόμενον οὐκ ἴσασι κληρονόμον· πολλάκις γὰρ ὁ παῖς ἐστὶν ὑπόθεσις τῶν θησαυριζομένων· ἐγένετο δὲ, ἢ λῃστῶν διάρπαγμα, ἢ συκοφάντου παρανάλωμα, ἢ πολεμίων αἰχμαλώτευμα τὰ ὑπὸ τούτων συναχθέντα· τοῦτο δὲ ϗ ὁ μακάριος Δαβὶδ ἐκ τῶν καθ' ἑαυτὸν κινούμενος γέγραφε· τοῖς γὰρ ἐκ τῶν πολέμων λαφύροις, ϗ τῷ παρὰ τῶν ἀλλοφύλων φερομένῳ δασμῷ μεγίστην ϗ περιφανῆ λίαν ἀποφήνας τὴν Βασιλείαν, ἠγνόει τοῦ παιδὸς τὴν δυσσεβῆ ϗ παράνομον γνώμην· εἶτα θεασάμενος αὐτὸν ἐγκρατῆ τῶν Βασιλείων γενόμενον, ϗ τὸν ἀποκείμενον σφετερισάμενον πλοῦτον, τὴν θαυμασίαν ἀφῆκε φωνήν· πλὴν μάτην ταράσσεται, θησαυρίζει ϗ οὐ γινώσκει τίνι συνάξει αὐτά.

Καὶ λοιπὸν, ἐπειδὴ, λέγει, καὶ οὕτως ἔχουσι τὰ πράγματα, καὶ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα εἶναι μάταια, ποία ἄλλη εἶναι ἡ ὑπομονὴ καὶ ἐλπίς μου; δὲν εἶσαι μόνος ἐσὺ Κύριε; καὶ ἐσὺ μόνος εἶσαι· ἐρωτηματικῶς γὰρ πρέπει νὰ ἀναγινώσκωνται καὶ τὰ δύω.

„Καὶ ἡ ὑπόστασίς μου παρὰ σοῦ ἐστι.

Ἐσὺ Κύριε, λέγει, εἶσαι ἡ ἐλπίς μου· διὰ τὶ καὶ ἀπὸ ἐσένα εἶναι ἡ ὕπαρξίς μου· ἤγουν νὰ εἶμαι ὅλως· ὅθεν φρόντισον διὰ τὸ ἐδικόν σου πλάσμα, τὸ ὁποῖον γνωρίζει ἐσένα τὸν πλάστην του μὲ εὐγνωμοσύνην καρδίας. (1)

8: „Ἀπὸ πασῶν τῶν ἀνομιῶν μου ῥῦσαί „με.

Ἐπειδὴ, λέγει, αἱ ἀνομίαι γεννῶσι τοὺς πειρασμούς· διὰ τοῦτο λύτρωσαί με ἀπὸ τὰς ἀνομίας μου Κύριε, διὰ νὰ λυτρωθῶ ὁμοῦ καὶ ἀπὸ τὰς θλίψεις καὶ πειρασμοὺς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἢ καὶ ἀνομίας ὀνομάζει τοὺς πειρασμοὺς κατὰ συνεκδοχὴν, ἀπὸ τὰ αἴτια τὰ αἰτιατά.

„Ὄνειδος ἄφρονι ἔδωκάς με.

Ἄφρονα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν Σεμεεί· ὅστις ὠνείδιζε καὶ ὕβριζεν αὐτὸν, ὀνομάζων παράνομον, καὶ ἄνδρα αἱμάτων· δεύτερον δὲ ἐπανέλαβε τὸν λόγον ἐδῶ τὸν περὶ τοῦ Σεμεεί· ἵνα με τὰς συχνὰς ἐλεεινολογίας του, παρακινήσῃ τὸν εὔσπλαγχνον Θεὸν νὰ τὸν ἐλεήσῃ· ὀνειδίζει δὲ καὶ ὁ Διάβολος τὸν κάθε ἁμαρτωλὸν, περιγελῶν αὐτὸν, πῶς ἐνικήθη καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν.

9: „Ἐκωφώθην, καὶ οὐκ ἤνοιξα τὸ στό„μα μου, ὅτι σὺ ἐποίησας.

Θεληματικῶς, λέγει, ἐφαινόμην ὅτι δὲν ἀκούω· καὶ δὲν ἄνοιξα τὸ σόμα νὰ ἀποκριθῶ κατὰ τοῦ Σεμεεί· ἐπειδὴ καὶ ἐσὺ ἐπρόσαξες αὐτὸν διὰ νὰ μὲ ὑβρίζῃ· καὶ νὰ με καταρᾶται· „Κύριος γάρ φησιν εἶπεν αὐτῷ καταρᾶσθαι τὸν Δαβίδ· (Β. Βασιλ. ις΄. 10.) ἐμένα δὲ ἐπρόσαξες νὰ σιωπῶ „Ἥμαρτες γὰρ (εἶπες εἰς τὸν Καΐν); ἡσύχασον· (Γέν. δ΄. 7.) (2)

10: „Ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ τὰς μάστιγάς „σου· ἀπὸ γὰρ τῆς ἰσχύος τῆς χειρός „σου ἐγὼ ἐξέλιπον.

Σήκωσαι, λέγει, ἀπὸ ἐμένα Κύριε, τόσον τοὺς πειρασμοὺς, ὁποῦ ἔρχονται κατ' ἐμοῦ ἔξωθεν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ὅσον καὶ ἀπὸ τὰς πληγὰς καὶ πόνους, ὁποῦ δοκιμάζω ἔσωθεν ἀπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως· ἐπειδὴ καὶ τελείως ἠσθένησα ἀπὸ τὴν δύναμιν τῆς χειρός σου· χεῖρα δὲ Θεοῦ ὀνομάζει, τὴν τιμωρητικὴν δύναμιν· βλέπε δὲ, ὅτι ὁ Δαβὶδ, εἰς μὲν τὸν πρότερον Ψαλμὸν, δίδωντας τὸν ἑαυτόν του εἰς τὰς παιδευτικὰς τιμωρίας, ἔλεγεν „Ὅτι ἐγὼ εἰς μάστιγας ἕτοιμος (Ψαλ. λζ΄. 17.) τώρα δὲ, ἀφ' οὗ ἐτιμωρήθη ἀρκετὰ, παρακαλεῖ νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τὰς τιμωρίας, φοβούμενος μήπως ἀπὸ τὴν περισσοτέραν λύπην καταποθῇ, καὶ πέσῃ εἰς ἀπόγνωσιν.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „Καὶ ἡ ὑπόστασίς μου παρὰ σοῦ ἐστι: τουτέστι σὺ ὁ ἐνισχύσας ὑφίστασθαί με καὶ φέρειν τὰ ἐξ ὀργῆς ἐπενηνεγμένα τῆς ἄνωθεν, Θεοῦ παιδεύοντος ἐν τάξει πατρὸς φιλόπαιδος, ἐπὶ τῷ ἐκλέγεσθαι τὰ βελτίω· οὐκοῦν κἂν παιδεύῃ Θεὸς διὰ συμμέτρου κινήσεως, ἀλλ' οὖν αὐτὸς εὑρίσκεται τοῖς πάσχουσι καρτερία καὶ ὑπομονή· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἡ ὑπόστασις· ὁ δὲ Ἀκύλας τὴν ὑπόστασιν καραδοκίαν εἴρηκεν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος „Σοῦ φησι συγχωρήσαντος, πεπαρῴνηκεν ἐκεῖνος· καὶ ὁ μὲν, ἐώκει μάστιγι, σὺ δὲ δι' ἐκείνης τὴν παιδείαν ἐπέφερες· διά τοι τοῦτο σιγῶν ἐδεξάμην τὰς μάστιγας, ἐκεῖνον μὲν παρορῶν, σὲ δὲ ὁρῶν παιδεύοντα.

11: „ Εν ἐλεγμοῖς ὑπὲρ ἀνομίας ἐπαίδευ-
„ σας ἄνθρωπον.

Ὅταν, λέγει, ἐσὺ Κύριε, ἐλέγχῃς τὸν ἁμαρτωλὸν πρὸς ἰατρείαν καὶ διόρθωσίν του, τότε παιδεύεις αὐτὸν διὰ τὴν ἀνομίαν του, καὶ ὄχι διὰ ἄλλο τι· καὶ λοιπὸν ἡ παιδεία σου αὕτη, εἶναι ὠφέλιμος καὶ σωτηριώδης· ἄνθρωπον δὲ λέγει τὸν ἑαυτόν του. (1)

„ Καὶ ἐξέτηξας ὡς ἀράχνην τὴν ψυχὴν
„ αὐτοῦ.

Τὴν ψυχὴν, λέγει, τοῦ κάθε ἁμαρτωλοῦ ἐλέπτυνας Κύριε, ἀπὸ τοὺς πειρασμούς· ἐπειδὴ καθαρίζεις αὐτὴν διὰ τῶν πειρασμῶν ἀπὸ κάθε πάχος τῆς ἁμαρτίας· λεπτότατον δὲ ζῶον εἶναι ὁ ἀράχνης· ἤτοι ὁ ἀνυφαντής· καὶ μάλιστα εἰς τὰ ποδάρια· διὰ τί; διὰ νὰ ἦναι ἐπιτήδεια εἰς τὸ νὰ ὑφαίνουν τὴν ἀράχνην: ἤτοι τὸ λεπτότατον ὕφασμά του· διότι παχύνει μὲν τὴν ψυχὴν ἡ ἁμαρτία, λεπτύνει δὲ αὐτὴν ἡ κακοπάθεια καὶ οἱ πειρασμοί·

„ Πλὴν μάτην πᾶς ἄνθρωπος.

Πάλιν καὶ ἐδῶ ἐπανέλαβε δεύτερον τὸν λόγον περὶ τῆς εὐτελείας τοῦ ἀνθρώπου, πρὸς περισσοτέραν πληροφορίαν· λείπει δὲ ἔξωθεν τὸ ταράσσεται· ἤγουν „ Πλὴν μάτην ταράσσεται πᾶς ἄνθρωπος.

12: „ Εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου Κύ-
„ ριε, καὶ τῆς δεήσεώς μου ἐνώτισαι·
„ τῶν δακρύων μου μὴ παρασιωπήσῃς.

Τὸ εἰσάκουσον καὶ τὸ ἐνώτισε, ὁμοίως καὶ τὸ τῆς προσευχῆς μου καὶ τὸ τῆς δεήσεώς μου, εἶναι σχῆμα ἐκ παραλλήλου, καὶ δηλοῦσιν ἕνα καὶ τὸ αὐτό· τὸ δὲ μὴ παρασιωπήσῃς εἶναι, ἀντὶ τοῦ μὴ παρίδῃς. ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὁποῦ παραβλέπουσί τινα, σιωπῶσι καὶ δὲν ἀποκρίνονται εἰς αὐτὸν, ὅταν παρακαλῇ· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ μὴ παρασιωπήσῃς· ἐπειδὴ ἀντὶ νὰ τὸ συντάξῃ μὲ αἰτιατικὴν, καὶ νὰ εἴπῃ, τὰ δάκρυά μου μὴ παρασιωπήσῃς, τὸ ἐσύνταξε μὲ γενικήν· βλέπε δὲ, ὦ ἁμαρτωλὲ, ὅτι ὁ θεῖος Δαβὶδ ἐπαρακάλει τὸν Θεὸν, ὄχι ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ μὲ τὰ δάκρυα· ὅθεν μιμοῦ τοῦτον καὶ σύ·

„ Ὅτι πάροικος ἐγώ εἰμι παρὰ σοὶ καὶ
„ παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πα-
„ τέρες μου.

Κά-

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Ἐλέγχων με, φησὶν, ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ, ἐπαίδευσας· διότι τοῖς ὑπὲρ ἀνομίας προσφερομένοις ἐλεγμοῖς παιδεύεται ἄνθρωπος, ἐκτηκομένης τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τῷ ἀποβαλεῖν πᾶσαν σαρκώδη παχύτητα τὴν ἀκατοίκητον Πνεύματι· „ Οὐ μὴ γάρ φησι μείνῃ τὸ Πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας· ἔργον οὖν τοῦ Θεοῦ λεπτύνειν αὐτὰς δι᾽ ἀρετῆς, ϗ τὸ ἐκ κακίας πάχος ἐξαφανίζειν· ὅτι δὲ ἡ ἁμαρτάνουσα ψυχὴ σαρκοῦται ϗ παχύνεται, δῆλον ἐκ τοῦ „ Ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου· ὁ μέντοι ὡς ἀράχνην τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐκτήξας, τὸν ἀερώδη χιτῶνα περιεθήκατο, οὐ παχείᾳ τινὶ ϗ πολυσάρκῳ τοῦ βίου περιβολῇ καταβλάπτων τὴν ψυχήν· ἀλλ᾽ ἀπολεπτύνων οἷόν τι ἀράχνιον νῆμα τῇ καθαρότητι τῆς ζωῆς, πάντα τοῦ βίου τὰ ἐπιτηδεύματα· ϗ ἐγγύς ἐστι πρὸς τὸ ἀνωφερές τε ϗ κοῦφον ϗ ἐναέριον, τὴν σαρκώδη ταύτην μετακλῶσαι φύσιν· ἵν᾽ ὅταν τῆς ἐσχάτης ἀκούσῃ σάλπιγγος, ἀβαρὴς ϗ κοῦφος πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ κελεύοντος εὑρεθεὶς, μετάρσιος δι᾽ ἀέρος ἅμα τῷ Κυρίῳ φέρηται, ὑπὸ μηδενὸς βάρους ἐπὶ τὴν γῆν καθελκόμενος. Καὶ διὰ νὰ εἰπῶ μὲ συντομίαν, τὸ ῥητὸν τοῦτο φανερόνει, ὅτι ὁ ἁμαρτωλὸς ὁποῦ θέλει ἀληθῶς νὰ μετανοήσῃ, αὐτὸς ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἐλεγμοὺς, ὁποῦ τοῦ κάμνει ἔσωθεν ἡ συνείδησις διὰ τὰς ἁμαρτίας ὁποῦ ἔπραξε, παιδεύεται, ϗ τόσον πολλὰ ξηραίνεται, ὥστε ὁποῦ γίνεται λεπτὸς, ὡσὰν τὸ ὕφασμα τῆς ἀράχνης. ἀράχνης μὲν γὰρ ἀρσενικῶς, εἶναι τὸ ζῶον, ἤγουν ὁ ἀνυφαντής· ἀράχνη δὲ θηλυκῶς, εἶναι τὸ ὕφασμά του· εἶπε δὲ ϗ ὁ Ὠριγένης „ Ἡ ἁμαρτάνουσα ψυχὴ παχύνεται· ἡ δὲ ἀρετὴ λεπτύνει, ϗ πᾶν τὸ σωματικὸν πάχος ἐξαφανίζει τῆς ψυχῆς· ἔργον οὖν τοῦ Θεοῦ λεπτύνειν αὐτό· ἀπεικάζεται δὲ ἀράχνῃ ὅσα ὁ ἁμαρτωλὸς ὑφαίνει διὰ τὸ εὔσχιστον, κἂν λεπτὰ, κἂν ποικίλα τυγχάνῃ κατὰ τὸ ἐν Ἡσαΐᾳ „ Ἱστὸν ἀράχνης ὑφαίνουσιν (Ἡσ. νθ΄. ς.) ἐν τῇ ἐκδεδ.. Σειρᾷ).

Κάτοικος μὲν ὀνομάζεται, ὁ ςερεὸς καὶ παντοτινὸς κατοικητὴς τοῦ ὀσπητίου καὶ τόπου· πάροικος δὲ λέγεται ὁ πρὸς ὀλίγον καιρὸν κατοικῶν εἰς ἕνα ὀσπήτιον, ἢ τόπον, καὶ πάλιν μετοικιζόμενος εἰς ἄλλο, ὅταν τὸν προςάξῃ ὁ οἰκοκύρης τοῦ ὀσπητίου καὶ τοῦ τόπου ἐκείνου· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐγὼ, πρὸς μὲν τοὺς ἀνθρώπους, κάτοικος εἶμαι Κύριε· ἐπειδὴ καὶ εἶμαι ἐξουσιαςὴς καὶ κύριος τοῦ ἐδικοῦ μου ὀσπητίου καὶ τόπου· ὅταν δὲ ἐσὺ προςάξῃς ὁ πάσης τῆς γῆς αὐθέντης καὶ Κύριος, μετακατοικῶ εἰς ἄλλον κόσμον· καὶ ὁ παρεπίδημος δὲ, καὶ αὐτὸς, ἀφ' οὗ ὀλίγον καιρὸν καθίσῃ εἰς ἕνα τόπον, πάλιν γυρίζει ὀπίσω εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἦλθε· τοῦτο δὲ κάμνει καὶ κάθε ἄνθρωπος· διὰ τὶ αὐτὸς ἀφ' οὗ ζήσῃ ὀλίγον καιρὸν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, ἀποθνήσκει κατὰ τὸ σῶμα, καὶ ἀναλύεται εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη. (1)

13: „Ἄνες μοι ἵνα ἀναψύξω πρὸ τοῦ με ἀ„πελθεῖν, καὶ οὐκέτι οὐ μὴ ὑπάρξω.

Εὐσπλαγχνίσου με, λέγει Κύριε, καὶ παῦσον τὴν μάςιγα καὶ παιδείαν ὁποῦ πάσχω· διὰ νὰ παρηγορηθῶ ὀλίγον τι, καὶ νὰ ἀποβάλω τὰς θλίψεις πρὸ τοῦ νὰ ἀποθάνω, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· καὶ πορευθεὶς εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὅπου ἐπορεύθησαν οἱ γονεῖς καὶ πρόγονοί μου, δὲν θέλω εἶμαι: ἤγουν δὲν θέλω ζήσω πλέον εἰς ταύτην τὴν ζωήν· ἢ δὲν θέλω εἶμαι πλέον εἰς τοῦτον τὸν κόσμον· (2) τὰ λόγια δὲ ταῦτα εἶναι πολλὰ ἐλεεινὰ, καὶ ἱκανὰ νὰ δυσωπήσουν τὸν Θεὸν, καὶ νὰ πείσουν αὐτὸν εἰς τὸ νὰ τὸν ἐλεήσῃ· τὸ δὲ οὐ μὴ, πρὸς βεβαίωσιν περισσοτέραν τῆς ἀρνήσεως ἐπροσέθη· ἐπειδὴ καὶ ἦτον ἀρκετὴ μόνη ἡ μία ἄρνησις τοῦ οὐκέτι· ὅθεν αἱ δύω ἀρνήσεις ἐδῶ, μίαν ποιοῦσιν ἄρνησιν.

ΨΑΛ.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος ἀναγωγικῶς ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο, λέγων „Ἰςέον δὲ, ὅτι ὁ μὲν πρακτικὸς, τῇ σαρκὶ λέγεται παροικεῖν, ὡς τῆς ψυχῆς τὴν πρὸς τὴν σάρκα σχέσιν διὰ τῶν ἀρετῶν ἐκτέμνων, καὶ τῶν ὑλικῶν ἑαυτοῦ περιελόμενος τὴν ἀπάτην· ὁ δὲ γνωςικὸς καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρετῇ λέγεται παροικεῖν, ὡς ἐν ἐσόπτροις καὶ αἰνίγμασι θεωρῶν τὴν ἀλήθειαν· οὔπω γὰρ αὐτῷ τὰ τῶν ἀγαθῶν αὐθυπόςατα εἴδη, καθὼς εἰσὶν, ἐθεάσησαν διὰ τῆς πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ἀπολαύσεως· ἐν εἰκόνι γὰρ τῶν ἀγαθῶν, ὡς πρὸς τὸ μέλλον, πᾶς ἅγιος διαπορεύεται βοῶν· πάροικος εἰμὶ καὶ παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Θαυμάσαι δὲ ἄξιον τὸν μέγαν Δαβὶδ, ἐν βασιλείᾳ καὶ πλούτῳ καὶ δυναςείᾳ πάροικον ἑαυτὸν ἀποκαλοῦντα καὶ παρεπίδημον, καὶ τῇ εὐκληρίᾳ θαῤῥῆσαι μὴ ἀνασχόμενον· τῷ ὄντι γὰρ σοφίας μεςὰ τὰ ῥήματα, καὶ τὴν φύσιν τῶν ὄντων ἐπιςαμένης, καὶ τούτου χάριν τῆς παρούσης εὐημερίας καταφρονούσης.

(2) Ἄλλος δέ φησιν „Ἄνεσιν ἐνταῦθα τὴν τῶν ἁμαρτιῶν λέγει συγχώρησιν, ἐν ᾗ τὸ ἀναψύξαι πρὶν ἐντεῦθεν ὁδεῦσαι, μακάριον· ἐπεὶ μετὰ θάνατον οὐκέτι λαβεῖν τὴν διὰ μετανοίας ἀνάψυξιν δυνησόμεθα· διατί; ἐπειδὴ οὐκέτι ὑπάρχομεν· οὐχ ὅτι μεταπίπτομεν εἰς ἀνυπαρξίαν καὶ τοῦ εἶναι ἐκπίπτομεν· ἀλλ' ὅτι οὐκέτι ἀλλοιωθῆναι δι' ἐπιςροφῆς δυνάμεθα.

ΨΑΛΜΟΣ ΛΘ΄.

,, Εἰς τὸ τέλος τῷ Δαβίδ.

Οὗτος ὁ Ψαλμὸς ἐνεπνεύθη εἰς τὸν Δαβὶδ ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἐκ προσώπου τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Ἀθανάσιον· ἥτις δι' αὐτοῦ, εὐχαριστεῖ μὲν τὸν Θεὸν, διὰ τὶ ἠξιώθη τὴν θείαν χάριν· παρακαλεῖ δὲ καὶ διὰ νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τοὺς τυράννους καὶ διώκτας, ὁποῦ τὴν ἐπολέμουν· εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγέγραπται· διὰ τὶ τὰ ἐν αὐτῷ γεγραμμένα ἀπέβλεπον εἰς τέλος· ὅθεν καὶ ὅλα διὰ τῶν ἔργων ἐγένοντο. (1)

1. ,, Ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον.

Ὁ διπλασιασμὸς οὗτος τοῦ, ὑπομένων ὑπέμεινα, εἶναι συνειθισμένος εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν· εἶναι δὲ ἐμφαντικὸς καὶ δηλωτικὸς ἐπιτάσεως, ὡς τὸ ,, Ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου. ἤτοι σφόδρα εἶδον· (Ἐξ. γ΄. 7.) καὶ ,, Γινώσκων γνώσῃ (Γέν. ιε΄. 13.) ἤτοι ἀκριβῶς θέλεις γνωρίσεις· καὶ ἄλλα πάμπολλα ὅμοια· τὸ ὑπομένων οὖν ὑπέμεινα δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ ἐγὼ ἡ Ἐκκλησία πολλὰ ἐπρόσμεινα τὸν Χριστὸν νὰ μοὶ βοηθήσῃ· γέγραπται γὰρ περὶ αὐτοῦ ,, Καὶ αὐτὸς προσδοκία Ἐθνῶν· (Γέν. μθ΄ 10.) καὶ περὶ αὐτοῦ οἱ θεῖοι Προφῆται προεκήρυξαν.

,, Καὶ προσέσχε μοι, καὶ εἰσήκουσε τῆς
,, δεήσεώς μου.

Ὁ Χριστὸς, λέγει, εἶδεν ἐπιμελῶς ὁμοῦ καὶ εὐσπλαγχνικῶς ἐμὲ τὴν Ἐκκλησίαν του, ταλαιπωρουμένην ἀπὸ τὴν πλάνην τῶν εἰδώλων, καὶ διὰ τοῦτο εἰσήκουσε τὴν δέησιν τὴν γινομένην ὑπὲρ ἐμοῦ· ἐδέοντο γὰρ οἱ Προφῆται διὰ τὴν ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησίαν· πρῶτον γὰρ προσέχει τινὰς, καὶ ἔπειτα ἀκούει καὶ ἀντιλαμβάνεται τοῦ δεομένου κατὰ τὸν Εὐσέβιον.

2. ,, Καὶ ἀνήγαγέ με ἐκ λάκκου ταλαιπω-
,, ρίας, καὶ ἀπὸ πηλοῦ ἰλύος.

Τοὺς μεγαλωτάτους κινδύνους μὲ τοιαῦτα ὀνόματα ἐφανέρωναν οἱ παλαιοί· ἤγουν μὲ τοὺς λάκκους καὶ μὲ τοὺς πηλοὺς καὶ μὲ τὰς λάσπας· λάκκος δὲ ταλαιπωρίας ἠμπορεῖ νὰ νοηθῇ, ὁ βόθρος τῆς πλάνης τῶν εἰδώλων κατὰ τὸν Δίδυμον, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον ἐταλαιπωρεῖτο κατὰ τὴν ψυχὴν ἡ ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησία· πηλὸς δὲ ἰλύος: ἤτοι λασπώδης καὶ βρωμερὸς πηλὸς, εἶναι ἡ σύστασις τῶν ἐμπαθῶν ἐπιθυμιῶν κατὰ τὸν αὐτόν· ἥτις εἶναι φθοροποιὸς

καὶ

---

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ,, Ἐγὼ δὲ τυπικῶς μὲν εἰς τὰ συμβεβηκότα τῷ Δαβὶδ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν συγγεγράφθαι, νομίζω, ἀναφέρεσθαι δὲ καὶ εἰς ἅπασαν τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν τὰς τῆς ἀναστάσεως δεξαμένην ἐλπίδας· εἰς ταύτην δὲ ἡμᾶς ποδηγεῖ τὴν διάνοιαν ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ ῥητῶν ἐνίων μνησθείς.

καὶ κολλητικὴ τῆς ψυχῆς ἐκείνης, ὅπου ἐμπέσῃ μέσα εἰς αὐτήν.

„Καὶ ἔστησεν ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας „μου, καὶ κατεύθυνε τὰ διαβήματά „μου.

Ἐσαμάτησε, λέγει, ὁ Χριςὸς τοὺς ἀςάτους πόδας ἐμοῦ τῆς Ἐκκλησίας, ἐπάνω εἰς τὴν ἀσφαλῆ πέτραν τῆς πίςεως· καὶ δείξας εἰς ἐμὲ τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας διὰ τῶν Εὐαγγελικῶν ἐντολῶν, ἐσήκωσεν ἀπὸ τὸ μέσον κάθε σκόνταμμα καὶ κρημνόν· καὶ ἔτζι ἴσαξε τὴν πορείαν μου, ὥςε ὅπου νὰ μὴ περιπατῶ πλέον ςραβὰ καὶ πεπλανημένα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. (1)

3: „Καὶ ἐνέβαλεν εἰς τὸ στόμα μου ᾆσμα „καινὸν, ὕμνον τῷ Θεῷ ἡμῶν.

Ἔβαλε, λέγει, ὁ Χριςὸς εἰς τὸ ςόμα ἐμοῦ τῆς Ἐκκλησίας του, καινούρια ᾄσματα· νοεῖ δὲ μὲ τοῦτο, τὰς καινούριας ᾠδὰς καὶ τροπάρια καὶ ὕμνους πνευματικοὺς, ὁποῦ ἐσύνθεσαν καὶ ψάλλουν οἱ Χριςιανοὶ εἰς τὰ καινούρια κατορθώματα τοῦ Σωτῆρος Χριςοῦ, ἐν ταῖς δεσποτικαῖς αὐτοῦ ἑορταῖς· τὸ δὲ ὕμνον τῷ Θεῷ ἡμῶν, εἶναι ἐξήγησις τοῦ καινοῦ ᾄσματος. (2)

„Ὄψονται πολλοὶ καὶ φοβηθήσονται, „καὶ ἐλπιοῦσιν ἐπὶ Κύριον.

Οἱ πρότερον, λέγει, ὄντες τυφλοὶ κατὰ τὴν ψυχήν: ἤγουν οἱ Ἐθνικοὶ, θέλουν ἰδοῦν τὸ φῶς τῆς θείας ἐπιγνώσεως διὰ μέσου τῆς Ἐκκλησίας· ἢ θέλουν ἰδοῦν τὰ σημεῖα καὶ θαύματα, ὁποῦ ἐτέλεσεν ὁ Δεσπότης Χριςὸς καὶ οἱ αὐτοῦ ἅγιοι (3) καὶ πρὸς τούτοις θέλουν φοβηθοῦν τὸν Χριςὸν, τὸν ἐνεργοῦντα τοιαῦτα θαυμάσια· καὶ ἀκολούθως θέλουν ἐλπίσουν εἰς αὐτόν: ἤγουν θέλουν πιςεύσουν, διὰ τὶ ὅποιος πιςεύει, ἐκεῖνος καὶ ἐλπίζει· ἢ θέλουν ἐλπίσουν οἱ πολλοὶ εἰς τὸν Χριστὸν, ὅτι αὐτὸς θέλει σώσει τοὺς πιςεύοντας εἰς αὐτόν· Κύριον δὲ τὸν Χριςὸν ἐννοεῖ.

4: „Μακάριος ἀνὴρ οὗ ἐστι τὸ ὄνομα Κυ„ρίου ἐλπὶς αὐτοῦ.

Μακάριος, λέγει, καὶ εὐτυχὴς εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὁποῦ ἔχει ἐλπίδα εἰς μόνον τὸ ὄνομα Κυρίου: ἤγουν εἰς τὸν Κύριον· καὶ ὄχι εἰς ἄλλο κανένα πρᾶγμα· καθὼς καὶ εἰς ἄλλον Ψαλμὸν λέγει ὁ ἴδιος Δαβὶδ „Μακάριος ἀνὴρ, ὃς ἐλπίζει ἐπὶ Κύρι-

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „Ὁ τοίνυν τοὺς πόδας νιψάμενος, ϗ πάντα ῥύπον ἀποβαλὼν γήϊνον, ἐπὶ τῆς πέτρας τοὺς πόδας ἔρεισον, ἵνα μὴ σαλεύηταί σου τὰ κατὰ Θεὸν διαβήματα· φύλασσε ἐπὶ τῆς πεπλακωμένης ὁδοῦ τὴν βάσιν ἀμόλυντον, ὡς ϗ ὁ Δαβὶδ ἐποίει, ὅτε τοῦ πηλοῦ τὴν ἰλὺν ἀποκλυσάμενος, ἐπὶ τῆς πέτρας τοὺς ἑαυτοῦ πόδας ἔςησε· πέτραν δὲ νοοῦμεν τὸν Κύριον, ὅς ἐςι φῶς ϗ ἀλήθεια ϗ ἀφθαρσία ϗ δικαιοσύνη, δι' ὧν ἡ πνευματικὴ ὁδὸς διαπλακοῦται· ὧν ὁ μὴ παρατραπεὶς καθ' ἑκάτερον, καθαρὸν διασώζει τὸ ἴχνος, μηδαμόθεν τῷ πηλῷ τῆς ἡδονῆς μολυνόμενον· ἔφη δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ἐπὶ ταύτῃ φησὶ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, ϗ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς· ὅθεν εἶπε ϗ ὁ Δίδυμος „Ἀπὸ οὖν τοῦ λάκκου τῆς ταλαιπωρίας: τουτέςι τῆς πονηρᾶς εἰδωλολατρείας, ϗ τοῦ πηλοῦ τῆς ἰλύος: τουτέςι τῆς βεβορβορωμένης διαγωγῆς, ἀνύψωσε ϗ ἔςησέ με, φησιν, εἰς τὴν πέτραν: ἤγουν τὴν ἀκράδαντον ϗ ςερεμνίαν ὁμολογίαν τῆς πίςεως (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Ἆσμα καινὸν, τὸν νόμον τὸν Εὐαγγελικόν φησιν· ὁ δὲ Δίδυμος ὕμνός ἐςί φησιν ἔκπληξις μετὰ δοξολογίας ἐπὶ τῇ θεωρίᾳ γεγονότων.

(3) Περὶ τούτων γὰρ εἶπεν ὁ Θεὸς διὰ Ἡσαΐου „Ἄξω τυφλοὺς ἐν ὁδῷ ᾗ οὐκ ἔγνωσαν, ϗ τρίβους, ἃς οὐκ ᾔδεισαν πατῆσαι, ποιήσω αὐτοὺς (Ἡσ. μβ'. 16.) ἔφη δὲ ϗ ὁ Χριςὸς, ὅτι ἀπέςαλκέ με Κύριος ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς τυφλῶν (Ἡσ. μβ'. 7.) ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „Ἀεὶ γάρ πως οἱ μή πω πιςεύσαντες τῶν ἤδη πεπιςευκότων ἀναδείκνυνται ζηλωταὶ, ϗ τῆς ἐκείνων πολιτείας κατ' ἴχνος ἰέναι σπουδάζοντες, ἀνανήφουσι πρὸς ἀλήθειαν, ϗ πρὸς τὸ τῆς ἀληθείας ἴασι φῶς. Εἶτα τί τὸ ἐντεῦθεν; τὸν θεῖον εἰς νοῦν δέχονται φόβον· ϗ τὰς ἑαυτῶν ἐλπίδας ἱδρύσαντες ἐπὶ Θεῷ, παρ' αὐτοῦ ϗ μόνου τὰς τῶν ἀγαθῶν ζητοῦσι χορηγίας (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

ριον (Ψαλ. λγ'. 8.) ἡ δὲ ὁμαλὴ σύνταξις τοῦ παρόντος ῥητοῦ, εἶναι αὕτη· „ Μακάριος ἀνήρ, οὗ αὐτοῦ ἐςὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐλπίς· τοῦτο δὲ ἠμποροῦμεν νὰ νοήσωμεν καὶ περὶ τῶν Χριςιανῶν, ἀναγινώσκοντες τὸ ῥητὸν κατὰ σχῆμα ὑπερβατόν· μακάριος, οὗ ἐςὶν ἐλπὶς τὸ ὄνομα Κυρίου αὐτοῦ· εἰς κάθε γὰρ Χριςιανὸν εἶναι ἐλπὶς καὶ σωτηρία τὸ ὄνομα τοῦ Χριςοῦ· καθὼς τοῦτο ἔδειξαν ἐμπράκτως οἱ ἅγιοι Μάρτυρες ἐνώπιον τῶν τυράννων· οἵτινες ὡμολόγησαν παῤῥησίᾳ, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Χριςοῦ καὶ τοῦ Χριςιανισμοῦ, εἶναι εἰς αὐτοὺς δόξα καὶ πλοῦτος καὶ ἐλπίς· τοῦτο γάρ ἐςι τὸ καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐφ' ἡμᾶς, κατὰ τὸν Ἀδελφόθεον Ἰάκωβον (Ἰακ. β'. 7.).

„ Καὶ οὐκ ἐπέβλεψεν εἰς ματαιότητας
„ καὶ μανίας ψευδεῖς.

Ὁ τοιοῦτος, λέγει, Χριςιανὸς, ὁποῦ ἐλπίζει εἰς τὸν Χριςὸν, αὐτὸς δὲν ἀποβλέπει οὐδὲ καταγίνεται εἰς τὰ μάταια: ἤγουν εἰς ἐκεῖνα, ὁποῦ φαίνονται ἀγαθὰ κοντὰ εἰς τοὺς πολλοὺς καὶ χυδαίους ἀνθρώπους· μανίαι δὲ ψευδεῖς, εἶναι αἱ μαντεῖαι· ἐπειδὴ οἱ μάντεις, μαινόμενοι ἀπὸ τὸν Δαίμονα, εὐγαίνουν ἔξω ἀπὸ τὰς φρένας των, καὶ παραφέρονται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ· αὐτοὶ δὲ καὶ ψεύδονται εἰς ἐκεῖνα ὁποῦ προλέγουν· ἀπὸ τὸ ἓν δὲ εἶδος τῆς μαντείας, αἰνιγματωδῶς ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ ὅλην τὴν εἰδωλολατρείαν, ὡς ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον. (1)

5: „ Πολλὰ ἐποίησας σὺ Κύριε ὁ Θεός μου
„ τὰ θαυμάσιά σου!

Ἐπειδὴ ὁ μέγας Δαβὶδ ἐξεπλάγη τὸ παράδοξον μυςήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριςοῦ, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐδυνήθη νὰ εὕρῃ ἄξιον τούτου λόγον νὰ εἴπῃ, τοῦτο μόνον τὸ ἐκπληκτικὸν λόγιον ἐπεφώνησε· πολλὰ θαυμάσια ἐποίησας Κύριε ὁ Θεός μου! τὸ ὁποῖον τοῦτο ἔπαθε καὶ ὁ Ἀπόςολος Παῦλος· διὰ τί καὶ αὐτὸς ὑπερθαυμάσας ἀνεβόησεν „ Ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ! ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαςοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ! (Ῥωμ. ια'. 33.) Θαυμάσια λέγει ὁ Δαβὶδ, ὄχι μόνον τὰ γενόμενα εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Μωϋσέως, καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, καὶ Σαμουὴλ· καὶ τὰ πρὸ αὐτῶν θαύματα, τὰ ἐπὶ Ἀβραὰμ καὶ τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν· ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον τὰ εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Δεσπότου Χριςοῦ γενόμενα· τὰ ὁποῖα προϊδὼν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, θαυμαςικῶς ἐβόησε τὸ ἀνωτέρω ῥητὸν, κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον.

„ Καὶ τοῖς διαλογισμοῖς σου οὐκ ἔστι
„ τίς ὁμοιωθήσεταί σοι.

Ἡ ὁμαλὴ σύνταξις τοῦ ῥητοῦ τούτου εἶναι αὕτη· „ Οὐκ ἔςιν ὅςτις ὁμοιωθήσεταί σοι ἐν τοῖς διαλογισμοῖς σου: ἤγουν τινὰς δὲν θέλει νοήσει τοὺς περὶ προνοίας καὶ σωτηρίας τοῦ κόσμου διαλογισμούς σου Κύριε· ἰδοὺ γὰρ ποῖον θαυμαςὸν καὶ παράδοξον πρᾶγμα διελογίσω, τὸ νὰ γένῃς ἄνθρωπος διὰ τὸν ἄνθρωπον.

„ Ἀπήγγειλα καὶ ἐλάλησα· ἐπληθύν-
„ θησαν ὑπὲρ ἀριθμόν.

Ἀπήγγειλα, λέγει, καὶ ἐδίδαξα διὰ πολλὰ θαυμάσιά σου εἰς πολλοὺς Ψαλμοὺς· ἀλλὰ τὰ θαυμάσιά σου ἐπληθύνθησαν ἀκόμη, καὶ ἐφάνησαν ὅτι εἶναι ἀναρίθμητα, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ πέσουν εἰς ἀριθμόν· διὰ τί ἐκεῖνα ὁποῦ ἐγὼ τώρα ἐγνώρισα, εἶναι ἀπερίληπτα διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως αὐτῶν· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι ἐπειδὴ

(1) Ἄλλος δέ φησι „ Μανία δὲ σώφρων, ἡ τοῦ παρόντος βίου ἔκςασις· δι' ἣν καὶ ἐξεςηκότες τοῖς πολλοῖς ἐδόκουν οἱ Προφῆται· ἐφ' ᾗ σεμνυνόμενος ὁ Δαβὶδ λέγει „ Ἐγὼ εἶπα ἐν τῇ ἐκςάσει μου· καὶ Παῦλος „ Εἴτε ἐξέςημεν Θεῷ· εἶεν δ' ἂν ματαιότητες καὶ μανίαι ψευδεῖς, αἱ βιωτικαὶ φροντίδες.

δὴ καὶ ἄλλο τι δὲν δύναμαι νὰ εἰπῶ περὶ τῶν θαυμασίων σου Κύριε, τοῦτο μόνον ἀπήγγειλα καὶ ἐλάλησα διὰ αὐτὰ ἤγουν ὅτι ὑπερβαίνουσιν ἀριθμόν· (1)

6: „Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλη-
„σας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι.

Ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια ἐδίδαξεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ, ὅτι λέγονται πρὸς τὸν Πατέρα ἐκ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· λέγει γὰρ ὁ Υἱὸς καὶ Θεὸς πρὸς τὸν Πατέρα μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν, ὅτι εἰς τὸ ἑξῆς ἀπέβαλες τὴν τοῦ νόμου θυσίαν καὶ προσφορὰν, σῶμα δὲ ἐκατεσκεύασας εἰς ἐμὲ ἀπὸ τὰ αἵματα τῆς Παρθένου καὶ ἐκ Πνεύματος ἁγίου, διὰ νὰ γένῃ τοῦτο θυσία ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων.

„Ὁλοκαυτώματα, καὶ περὶ ἁμαρτίας
„οὐκ ἐζήτησας.

Εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Λευϊτικοῦ καὶ τοῦ Δευτερονομίου θέλεις εὕρῃς φανερὰ ὦ ἀναγνῶστα, ποῖα μὲν ἦτον τὰ ὁλοκαυτώματα· τίνες δὲ ἦτον αἱ περὶ ἁμαρτίας θυσίαι· καὶ ἁπλῶς, ἐκεῖ εὑρίσκεις ποίαν διαφορὰν ἔχουν αἱ θυσίαι ἀπὸ τὰς προσφορὰς· ἐδῶ δὲ λέγει τώρα ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν Πατέρα, ὅτι ἀφ' οὗ ἐγὼ ἐσαρκώθηκα, ὅστις εἶμαι ἡ λογικὴ καὶ ἀληθινὴ θυσία ἡ αἴρουσα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ Κόσμου, ἀπὸ τότε καμμίαν ἄλλην θυσίαν νομικὴν δὲν ἐζήτησας. (2)

7: „Τότε εἶπον ἰδοὺ ἥκω.

Τότε, πότε; ὅταν δὲν ἠθέλησας τὰς νομικὰς θυσίας· τότε γὰρ εἶπον ἐγώ· ὅτι Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, δόξασόν σου τὸν Υἱὸν (Ἰω. ιζ΄. 1.) τὸ γὰρ ἰδοὺ ἥκω, δηλοῖ, ὅτι, ὡς βλέπεις, ἰδοὺ ἐγὼ εἶμαι ἕτοιμος. (3)

„Ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται πε-
„ρὶ ἐμοῦ.

Οἱ

---

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει „ Νικᾷ φησιν ἀριθμὸν ϗ πᾶσαν διήγησιν τὰ ὑπὸ τῆς σῆς δυνάμεως γενόμενα θαύματα· οὐ γάρ ἐστιν ὁ τὰ ὅμοιά σοι δρᾶσαι δυνάμενος· μέγιστα μὲν γὰρ ϗ περικαλλῆ σου τὰ ποιήματα· νικᾷ δὲ τοὺς ἀνθρωπίνους ἐπαίνους τὰ καθ' ἕκαστον καιρὸν ὑπὸ τῆς σῆς προμηθείας οἰκονομούμενα· τὰ ἐν Αἰγύπτῳ, τὰ ἐν τῇ Ἐρήμῳ, τὰ ἐπὶ Μωσεῖ, τὰ ἐπὶ Ἰησοῦ, τὰ ἐπὶ Σαμουὴλ ϗ τὰ τούτων πρεσβύτερα· τὰ κατὰ τὸν Ἀβραὰμ, τὰ κατὰ τὸν Ἰσαὰκ, τὰ κατὰ τὸν Ἰακὼβ, ἡ διὰ δουλείας τοῦ Ἰωσὴφ Βασιλεία, ϗ τὰ ἄλλα, ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον διεξέρχωμαι· ἀλλὰ τὸ νῦν γεγενημένον τούτων ἁπάντων θαυμασιώτερον· οὐδὲ γὰρ ἑνὸς ἀνδρὸς, ἢ ἑνὸς Ἔθνους, ἀλλὰ τῶν Ἐθνῶν ἁπάντων πραγματεύῃ τὴν σωτηρίαν· ϗ τὴν νομικὴν λατρείαν καταπαύσας τῇ τῶν Ἰουδαίων ἀσθενείᾳ συμβαίνουσαν, τὴν καινὴν ἔδωκας χάριν τὴν λογικὴν λατρείαν νομοθετοῦσαν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος „ Τοῦ νόμου κρατοῦντος ὁλοκαυτώματα ϗ θυσίαι προσεφέροντο τῷ Θεῷ· ὁ δὲ προφητικὸς λόγος ἐκβαλὼν πάντα τὰ τοιαῦτα, τὴν λογικὴν θυσίαν ὑπέδειξεν· οὗ δὴ χάριν τυπικῶς ἔφην ἁρμόττειν τῷ Δαβὶδ τὸν Ψαλμόν· ἐπειδὴ κἀκεῖνος προεώρα τὰ μέλλοντα, ϗ κατ' ἐκεῖνα ζῆν ἐπεθύμει· ἀληθῶς δὲ τοῖς τῆς σωτηρίας ἀξιωθεῖσιν Ἔθνεσι ϗ τῆς πλάνης ἀπαλλαγεῖσιν. Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ γράφεται „ Ὦτα δὲ κατηρτίσω μοι· πάλαι μὲν γὰρ αἱ θυσίαι ϗ ὁλόκαυτοι ἀναφοραὶ προσετάττοντο ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσφέρεσθαι· νῦν δὲ καινὸς παραδέδοται σωτηρίας τρόπος ὁ δίχα θυσιῶν ϗ ὁλοκαυτωμάτων· ὑπακοὴν γὰρ αἰτηθεὶς μόνον ϗ εὐλάβειαν ἐμαυτόν σοι προσήγαγον, ϗ κληθεὶς πάρειμι σπεύσας ποιῆσαι τὸ θέλημά σου· τὸ δὲ ὦτα κατηρτίσω μοι, ὁ μακάριος Παῦλος εἰς σῶμα λαβὼν εἴρηκεν, οὐκ ἀγνοῶν τὸ Ἑβραϊκὸν, ἀλλὰ πρὸς τὸν οἰκεῖον σκοπὸν τούτῳ χρησάμενος (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) εἶπε δὲ ϗ ὁ Δίδυμος „ Ἀντισάγει τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ϗ λογικὴν τοῦ κυριακοῦ σώματος ϗ αἵματος· κατηρτίσατο γὰρ σῶμα τῇ ἐκκλησίᾳ δηλαδὴ τὸ κυριακὸν αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἐν τῷ καιρῷ τοῦ μυστικοῦ δείπνου, λάβετε εἰπὼν φάγετε.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος „ Πρώτῳ πρέπει τῷ Χριστῷ τὰ ἡμέτερα λέγειν, ϗ ἐν αὐτῷ προτυποῦν, ἃ παρ' ἡμῶν προσήκει γενέσθαι· οὕτω πρῶτος τῷ βαπτίσματι προσελήλυθεν ἡμῖν ὑποδεικνὺς τὴν τοῦ Βαπτίσματος χάριν· οὕτως ἔνιψε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν ταπεινοφροσύνης ἡμῖν ἀρχέτυπον προτιθείς· διὰ τοῦτο ϗ πρὸς τὸν Ἰωάννην ἔφη, ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ πρέπον ἡμῖν ἐστι πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην· ὁ δὲ Δίδυμος τὸ, ἰδοὺ ἥκω, προσαρμόζει τῷ προσώπῳ τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ Ἑβραῖοι βιβλία μὲν , ὀνομάζουσι τὰ συγγράμματα · κεφαλίδας δὲ , τὰ τειλικτάρια , κατὰ τὸ „ Υἱὲ ἀνθρώπου , κατάφαγε τὴν κεφαλίδα ταύτην (Ἰεζ . γ΄ . 1.) εἰς τειλικτάρια γὰρ οἱ παλαιοὶ τότε ἔγραφον , καὶ ὄχι εἰς χαρτία τετράγονα , καθὼς ἡμεῖς τώρα γράφομεν · λέγει λοιπὸν ὁ Χριςὸς , ὅτι εἰς τειλικτάριον βιβλίου εἶναι γεγραμμένον διὰ λογου μου · βιβλίου δὲ Προφητικοῦ δηλαδὴ · ἤτοι διὰ τὴν ἐνανθρώπησίν μου οἱ Προφῆται ἐπροκήρυξαν · τοῦτο τὸ ἴδιον ἔλεγε καὶ ὕςερον ὁ Κύριος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους „ Εἰ ἐπιςεύετε Μωσεῖ , ἐπιςεύετε ἂν ἐμοί · περὶ ἐμοῦ γὰρ ἐκεῖνος ἔγραψε · (Ἰω . ε΄ . 46 .) καὶ ἄλλα ὅμοια . (1)

8: „ Τοῦ ποιῆσαι τὸ θέλημά σου ὁ Θεός „ μου ἠβουλήθην.

Ἐπειδὴ , λέγει , τὰ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεώς μου προεγνώσθησαν , καὶ ἐπροφητεύθησαν ἀπὸ τοὺς Προφήτας , διὰ τοῦτο ἠβουλήθην νὰ κάμω τὸ θέλημά σου ὦ Πάτερ μου · περιττὸν γὰρ εἶναι ἐδῶ τὸ τοῦ · θέλημα δὲ τοῦ Πατρὸς εἶναι , ἡ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων κατὰ σάρκα σφαγὴ τοῦ Υἱοῦ του · περὶ τουτου καὶ αὐτὸς ὕςερον εἶπεν ὁ Χριςὸς „ Ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ , οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν , ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με (Ἰω . ς΄ . 38 .)

„ Καὶ τὸν νόμον σου ἐν μέσῳ τῆς κοιλί„ ας μου .

Τὸ ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου νοεῖται , ἀντὶ τοῦ ἐκ μέσου τῆς κοιλίας μου : ἤγουν τῆς καρδίας μου · ὅ ἐςιν ὁλοκαρδίως , ὁλοψύχως · τῆς μιᾶς προθέσεως λαμβανομένης ἀντὶ ἄλλης · ἤγουν τῆς ἐν , ἀντὶ τῆς ἐκ · ἀπὸ κοινοῦ δὲ πρέπει πάλιν νὰ νοηθῇ καὶ ἐδῶ τὸ , ἠβουλήθην ποιῆσαι · ἤτοι ἠβουλήθην ἐξ ὅλης τῆς καρδίας μου νὰ πληρώσω τὸν νόμον σου : τουτέςι τὰς ἐντολὰς ὁποῦ μοὶ ἔδωκας · καθὼς ὁ ἴδιος ὕςερον ἔλεγεν „ Αὐτός μοι (ὁ Πατὴρ δηλαδὴ ·)ἐντολὴν ἔδωκε , τί εἴπω καὶ τὶ λαλήσω . (Ἰω . ιϐ΄ . 49 .) (2)

9: „ Εὐηγγελισάμην δικαιοσύνην ἐν Ἐκ„ κλησίᾳ μεγάλῃ.

Δικαιοσύνην ἐδῶ ὀνομάζει τὸ Εὐαγγέλιον ὁ Δαβὶδ · ἐπειδὴ αὐτὸ δικαιόνει ὅλους ἐκείνους , ὁποῦ πιςεύουν εἰς αὐτὸ , καὶ φυλάττουν τας ἐντολάς του , ὁποῖοι καὶ ἂν εἶναι αὐτοί · καὶ ὅτι ὁ μὲν νόμος τοῦ Μωϋσέως , ἐδόθη εἰς μόνους τοὺς Ἰουδαίους · τὸ δὲ Εὐαγγέλιον , ἐδόθη εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη · δίκαιον δὲ αὐτὸ εἶναι · ἐπειδὴ ὄχι μόνον τὸν δεῖνα ἢ τὸν δεῖνα , ἀλλὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἐπίσης εἰς σωτηρίαν καλεῖ · ἐκκλησίαν δε μεγάλην λέγει , τὰς πολυανθρώπους συναγωγὰς τῶν Ἰουδαίων , μέσα εἰς τὰς ὁποίας παῤῥησίᾳ ἐκήρυττεν ὁ Κύριος · (3)

„ Γ·

(1) Ἄλλος δὲ λέγει , ὅτι βιβλίον μὲν εἶναι ὅλη ἡ Πεντάτευχος τοῦ Μωϋσέως , κεφαλὴ δὲ τῆς Πεντατεύχου , εἶναι ἡ Γένεσις ὡς ἀρχὴ αὐτῆς · εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι γεγραμμένα τὰ κατὰ τὸν Ἰσαὰκ , ἅτινα εἰς τὸν Χριςὸν ἀναφέρονται · ἄλλοι δὲ κεφαλίδα νοοῦσι , τὴν ἀρχὴν τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου , ὡς ἀναφέρουσαν περὶ τῆς ἀνάρχου γεννήσεως τοῦ Υἱοῦ · ἢ τὴν ἀρχὴν τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου , ὡς ἀναφέρουσαν περὶ τῆς ἐγχρόνου καὶ κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ Χριςοῦ · ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Κεφαλίδα δὲ βιβλίου πᾶσαν τὴν νομικὴν λέγει Γραφήν· πᾶσαι γὰρ εἰς ἓν κεφαλαιοῦνται, τὴν πρόῤῥησιν τὴν περὶ Χριςοῦ.

(2) Ἄλλος δὲ τὸ , ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου ἑρμήνευσεν , ὅτι ὁ Χριςὸς ἔχων κεκρυμμένον ἐν ἑαυτῷ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς , τοῖς γνησίοις Μαθηταῖς τοῦτο ἐφανέρωσεν , οἷς καὶ τὰ μυςήρια ἀπεκάλυπτε τῆς Βασιλείας τῶν οὐρανῶν · καλὸν δὲ καὶ ἡμᾶς τὴν κοιλίαν καθαίρειν ὅτι μάλιςα , καὶ ποιεῖν λεπτοτέραν , ὥςε τὸν νόμον Κυρίου ἐν μέσῃ δέχεσθαι · ψυχῆς δὲ κοιλία , τὸ δοχεῖον τῶν πνευματικῶν τροφῶν , εἴτουν τὸ διανοητικόν .

(3) Ἄλλος Ἐκκλησίαν μεγάλην τὴν ἐξ Ἐθνῶν ἐννοεῖ , ὡς μείζονα τῷ πλήθει τῆς τῶν Ἰουδαίων , καὶ ὡς μείζονα δεξαμένην μυςήρια · ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Μεγάλην φησὶν ἐκκλησίαν , οὐ μόνον τὴν σύςημα πολυάνθρωπον ἔχουσαν,

,,Ἰδοὺ τὰ χείλη μου οὐ μὴ κωλύσω·
,,Κύριε σὺ ἔγνως.

Καθὼς βλέπεις, λέγει, ὦ Πάτερ μου, δὲν θέλω ἐμποδίσω τὰ χείλη μου, ἀπὸ τὸ νὰ κηρύττουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ πρὸς σωτηρίαν τους λόγια· καὶ σὺ ἠξεύρεις τοῦτο, ὅτι δὲν θέλω τὰ ἐμποδίσω· ἐπειδὴ καὶ ἐσὺ γνωρίζεις ἐμένα ὡς υἱόν σου κατὰ φύσιν, καθὼς καὶ ἐγὼ γνωρίζω ἐσένα ὡς πατέρα μου κατὰ φύσιν· (1)

10: ,,Τὴν δικαιοσύνην σου οὐκ ἔκρυψα ἐν
,,τῇ καρδίᾳ μου.

Περὶ τοῦ Εὐαγγελίου λέγει καὶ ταῦτα τὰ λόγια ὁ Δαβὶδ, δικαιοσύνην ὀνομάζων αὐτὸ, καθὼς ἑρμηνεύσαμεν ἀνωτέρω· ἠξεύρεις, λέγει, ὦ Πάτερ, ὅτι δὲν ἐσιώπησα τὸ Εὐαγγελικὸν κήρυγμα, ἀλλ᾽ ἐφανέρωσα τοῦτο εἰς ὅλους.

,,Τὴν ἀλήθειάν σου καὶ τὸ σωτήριόν σου
,,εἶπα.

Τὸ Εὐαγγέλιον πάλιν καὶ ἐδῶ ὀνομάζει ἀλήθειαν καὶ σωτήριον· ἐπειδὴ αὐτὸ, ὄχι μόνον εἶναι γεμάτον ἀπὸ δικαιοσύνην, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀλήθειαν ,,Ἐγὼ φησὶ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν· (Ἰω. ις΄. 7.) καὶ ὄχι μόνον αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ σωτηρίαν εἶναι γεμάτον· ἐπειδὴ καὶ ὑπόσχεται νὰ δώσῃ σωτηρίαν εἰς ὅλους τοὺς πιστεύοντας.

,,Οὐκ ἔκρυψα τὸ ἔλεός σου καὶ τὴν ἀ-
,,λήθειάν σου ἀπὸ συναγωγῆς πολλῆς.

Καὶ ταῦτα τὰ λόγια διὰ τὸ Εὐαγγέλιον τὰ λέγει ὁ Δεσπότης Χριστός· ἔλεος γὰρ τὸ Εὐαγγέλιον ὀνομάζεται, διὰ τὴν ἐλεημοσύνην, ὁποῦ ἔδειξε δι᾽ αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός· ὅς τις δὲν ὑπέφερε νὰ τυραννῆται τὸ ἐδικόν του πλάσμα ἀπὸ τὸν Διάβολον· ὅθεν καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν του δὲν ἀκριβεύθη οὔτε αὐτὸν τὸν μονογενῆ του Υἱὸν, ἀλλὰ παρέδωκεν αὐτὸν εἰς θάνατον· ἔτζι μὲ διάφορα ὀνόματα ὠνόμασεν ὁ Δαβὶδ τὸ Εὐαγγέλιον, διὰ τὰ διάφορα τούτου χαρίσματα.

11: ,,Σὺ δὲ Κύριε, μὴ μακρύνῃς τοὺς οἰ-
,,κτιρμούς σου ἀπ᾽ ἐμοῦ.

Τὰ λόγια ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα, λέγονται ὡς ἐκ προσώπου ὅλης τῆς ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν· ἥτις παρακαλεῖ διὰ τούτων, νὰ μὴν ἐγκαταλειφθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν ὕστερα ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος· ἐπειδὴ καὶ ἀκολουθοῦν εἰς αὐτὴν κίνδυνοι καὶ πειρασμοὶ πολλοὶ, ἀπὸ ἀνθρώπους καὶ ἀπὸ Δαίμονας· (2)

12: ,,Τὸ

σαν, ἀλλὰ καὶ πολλῷ μᾶλλον τὴν τὰ ὑψηλὰ καὶ μεγαλοπρεπῆ δόγματα τῆς Θεολογίας παραδέξασθαι δυναμένην· χείλη δὲ τῆς ἐκκλησίας τροπικῶς ληφθεῖεν ἂν οἱ πανεύφημοι Ἀπόστολοι, καὶ πάντες οἱ μετ᾽ ἐκείνους Διδάσκαλοι, οὓς τὸ λοιπὸν σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, οὐ μόνον οὐ κωλύει τὴν αὐτοδικαιοσύνην εὐαγγελίζεσθαι, τὸν Χριστόν· ἀλλὰ καὶ μᾶλλον παρορμᾷ, τὴν ἀνάλογον συνεργίαν αὐτοῖς παρεχόμενον. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(1) Ἄλλος δὲ ἑρμηνεύει οὕτω ,,Καλεῖ δὲ εἰς δεῦρο ὁ Χριστὸς διὰ τῶν ἁγίων Εὐαγγελιστῶν, καὶ τῶν κατὰ καιροὺς διδασκάλων, οὓς ἄν τις καὶ Χριστοῦ χείλη καλέσειε, λέγοντος καὶ Παύλου ,,Εἰ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ; τὸ δὲ ἔγνως, ἀντὶ τοῦ ἰδιοποιήσω τὴν διὰ πίστεως δικαιοσύνην, ὡς ἀποδεξάμενος αὐτὴν δηλαδή.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι τὰ λόγια ταῦτα λέγονται ἐκ προσώπου τῶν Ἰουδαίων τῶν μεινάντων ἐν τῇ ἀπιστίᾳ· παρακαλοῦσι γὰρ οὗτοι τὸν Θεὸν, νὰ μὴ μακρύνῃ τοὺς οἰκτιρμούς του ἀπ᾽ αὐτούς· σημαίνεται δὲ, ἡ ἐπ᾽ ἐσχάτων κλῆσις αὐτῶν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ,,Καὶ τυχοῦσα τῆς σωτηρίας ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία δεῖται πάλιν τῆς αὐτῆς προμηθείας, διὰ τὰς παντοδαπὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ Δαιμόνων ἐπαναστάσεις, ὧν ἐν τοῖς ἑξῆς μνήμην πεποίηται· τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει καὶ ὁ Εὐσέβιος ,,Ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία ταῖς παρὰ τῶν δυσσεβῶν τρικυμίαις βαλλομένη, οὐ μέγα φρονεῖ, ὡς ἀγωνιζομένη· ἀλλ᾽ ἁμαρτίαις καὶ πλημμελείαις ἀνατίθησι τὰ γινόμενα (ἔχει γὰρ καὶ τοὺς ῥα-

σω-

„Τὸ ἔλεός σου καὶ ἡ ἀλήθειά σου διὰ
„παντὸς ἀντιλάβοιντό μου.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ μοὶ βοηθήσῃ τὸ ἔλεός σου καὶ ἡ ἀλήθειά σου Κύριε: ἤτοι ἡ ἀληθινή σου ὑπόσχεσις· σὺ γὰρ ὑπεσχέθης „Ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμὶ πάσας τὰς ἡμέρας (Ματθ. κη'. 20.) μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν, ἀντελάβοντό μου· καὶ νοεῖται ὅτι, ἕως τώρα μοὶ ἐβοήθησαν τὸ ἔλεός σου καὶ ἡ ἀλήθειά σου· καλλίτερον ὅμως εἶναι τὸ, ἀντιλάβοιντο εὐκτικῶς λεγόμενον· (1)

12: „Ὅτι περιέσχον με κακὰ, ὧν οὐκ ἔστιν
„ἀριθμός.

Βλέπω, λέγει, ὅτι μὲ περιεκύκλωσαν τόσαι πολλαὶ ἐπιβουλαὶ καὶ κίνδυνοι, ὁποῦ δὲν ἔχουσιν ἀριθμόν· καὶ διὰ τοῦτο ἔχω χρείαν τῆς βοηθείας σου Κύριε.

„Κατέλαβόν με αἱ ἀνομίαι μου καὶ οὐκ
„ἠδυνήθην τοῦ βλέπειν.

Βλέπε ὦ Χριστιανὲ, ὅτι οἱ δίκαιοι ἄνθρωποι οἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εὑρισκόμενοι ἀπὸ τὴν πολλὴν ταπεινοφροσύνην ὁποῦ ἔχουν, ἀποδίδουν εἰς τὰς ἁμαρτίας των, ὅλους τοὺς κινδύνους καὶ πειρασμοὺς ὁποῦ πάσχουν· ἔτζι καὶ οἱ τρεῖς παῖδες ἐν τῇ καμίνῳ εὑρισκόμενοι, συμφώνως ἔλεγον· „Ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ διὰ τὸν Θεὸν ἔπασχον· λέγει δὲ ὁ Δαβὶδ, ὅτι αἱ ἁμαρτίαι του: ἤτοι οἱ ἐξ ἁμαρτιῶν ἐρχόμενοι πειρασμοὶ, σκοτίζουσι τόσον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς, ὥστε ὁποῦ αὐτοὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ βλέπουν καὶ νὰ διακρίνουν, ποῖα εἶναι τὰ συμφέροντα· διαλύει ὅμως τὸ σκότος αὐτὸ, τὸ φῶς τῆς τοῦ Θεοῦ παρακλήσεως καὶ παρηγορίας· περιττὸν δὲ εἶναι καὶ ἐδῶ τὸ του· (2)

„Ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ τὰς τρίχας τῆς
„κεφαλῆς μου.

Τὰ λόγια ταῦτα λέγονται μὲν καὶ ἀπὸ τὴν ταπεινοφροσύνην τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν, δὲν εἶναι ὅμως ἀνακόλουθον νὰ νοήσωμεν, ὅτι λέγονται ταῦτα καὶ ἀπὸ ἀλήθειαν· ἐπειδὴ γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἶναι μεμιγμένοι μὲ τοὺς ἐναρέτους καὶ δικαίους, πολλοὶ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἀμελεῖς κατὰ τὴν ζωήν· διὰ τοῦτο τὰς ἁμαρτίας τούτων, οἰκειοποιοῦνται οἱ δίκαιοι, καὶ ὡς ἰδικάς των νομίζουσι, διὰ τὴν κοινωνίαν καὶ ἀγάπην καὶ τὴν μίαν πίστιν ὁποῦ ἔχουν. (3)

„Καὶ

σύνῃ συζῶντας, ἢ τὸν ἀνειμένον βίον ἀσπαζομένους ἢ ἡδοναῖς δουλεύειν αἱρουμένους) ἢ τῆς παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἐπικουρίας ἀπολαῦσαι παρακαλεῖ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(1) Ἄλλος δέ φησι „Γίνεται δὲ ἡμῖν ἀντίληψις, τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἢ ἡ ἀλήθεια· καθ' ὃ, εἰς μὲν τὸ ἔλεος ὁρῶντες, οὐκ ἀπογινώσκομεν· εἰς δὲ τὴν ἀλήθειαν τῆς κρίσεως, ὅτι ἕκαστον ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ κρινεῖ, μὴ ἁμαρτεῖν ἀσφαλιζόμεθα. Πολλαχοῦ δὲ ἢ ὁ Σωτὴρ, ἔλεος Θεοῦ ἢ ἀλήθεια ὀνομάζεται· τὸ μὲν, ὅτι δι' αὐτοῦ ἠλεήθημεν, τὸ δὲ, ὅτι αὐτός ἐστιν.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „Ἡ ἁμαρτία καθάπερ ἀχλὺς ἢ νεφέλη σκότους τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς διανοίας ἐπίκειται· οὐ μὴν ἀλλὰ ἢ ἡ μνήμη τῶν παλαιῶν πταισμάτων, ἐπισκοτεῖν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν πέφυκε.

(3) Ἕτερος δὲ ἑρμηνευτὴς λέγει „Τοῦτο μὴ ὑπερβολικῶς εἰρῆσθαι νομίσωμεν· ἐπειδὴ πολλὰ ἢ ἀγνοοῦντες ἁμαρτάνομεν· ἀλλὰ μὴν ἢ μία πρᾶξις εἰς πολλὰς ἁμαρτίας μερίζεται· ὥσπερ ὁ τοῦ Ἄβελ φόνος ἑπτὰ ἐλογίσθη τῷ Κάϊν ἁμαρτήματα· τῷ δὲ Λάμεχ, ἑβδομηκοντάκις ἑπτά· οὐκοῦν ἢ τὰς τρίχας ὑπερβάλλειν τῆς κεφαλῆς ἡμῶν, αἱ ἁμαρτίαι παρὰ τοῦ Κριτοῦ ἐρευνώμεναι, πρὸς ἀκρίβειαν δυνήσονται· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „Τὸν ποικίλον ἢ παντοδαπὸν ἑσμὸν τῶν λυπηρῶν ὁ προφητικὸς λόγος προκαταγγέλλει, ὧν τὴν πεῖραν ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία δι' αὐτῶν εἴληφε τῶν πραγμάτων· ὁ δὲ Ὠριγένης „Τὰ περὶ ἡμᾶς φησιν ἀναίσθητα πληθύνεται κακὰ ὧν πολλῶν γεγενημένων, στερούμενοι τοῦ ὀρθῶς διανοεῖσθαι ἀπὸ τῆς καρδίας ἐγκαταλείφθημεν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

„Καὶ ἡ καρδία μου ἐγκατέλιπέ με.

Κατὰ τὸ φαινόμενον, λέγει, ἔχασα καὶ αὐτὴν τὴν καρδίαν μου, ἐγὼ ἡ Ἐκκλησία σου Κύριε· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἔχω πλέον δύναμιν νὰ τολμήσω εἰς κανένα πρᾶγμα μὲ τὸ νὰ ἀπέκαμα ἀπὸ τοὺς πειρασμούς· ἡ καρδία γὰρ εἶναι ὁποῦ θαῤῥύνει καὶ δίδει τόλμην εἰς τὸν ἄνθρωπον.

13: „Εὐδόκησον Κύριε, τοῦ ῥύσασθαί με. Κύριε, εἰς τὸ βοηθῆσαί μοι πρόσχες.

Θέλησον, λέγει, ὦ Κύριε, νὰ με λυτρώσῃς ἀπὸ τὰ ἄνω εἰρημένα δεινὰ, καὶ ἐπιμελῶς ἰδὲ εἰς τὸ νὰ μοὶ βοηθήσῃς. (1)

14: „Καταισχυνθείησαν καὶ ἐντραπείησαν „ἅμα οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχήν μου τοῦ „ἐξᾶραι αὐτήν.

Ἂς πάθουν, λέγει, ὁμοῦ καὶ τὰ δύω ταῦτα· ἤγουν καὶ τὴν αἰσχύνην καὶ τὴν ἐντροπήν· τὴν αἰσχύνην μὲν, μὲ τὸ νὰ νικηθοῦν ἀπὸ τὴν ἐδικήν μου ὑπομονήν· ἤτοι ἐμοῦ τῆς Ἐκκλησίας σου Κύριε· τὴν ἐντροπὴν δὲ, μὲ τὸ νὰ βλέπουν τὴν εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς ἄμαχόν σου δύναμιν καὶ βοήθειαν· ποῖοι; ἐκεῖνοι, λέγει, οἱ τύραννοι, ὁποῦ ζητοῦν νὰ εὐγάλουν τὰς ψυχὰς ἀπὸ τὰ σώματά μας, μὲ καθε εἶδος τιμωρίας· ἢ τὸ ἅμα δηλοῖ, ὅτι ὅλοι ὁμοῦ οἱ τοιοῦτοι ἂς αἰσχυνθοῦν.

„Ἀποστραφείησαν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ „καταισχυνθείησαν οἱ θέλοντές μοι „κακά.

Ἂς γυρίσουν, λέγει, ἄπρακτοι, καὶ ἀνενέργητοι, χωρὶς νὰ νικήσουν τὴν ἐδικήν μου ἀνδρίαν, ὅλοι οἱ κακοθεληταί μου ἄνθρωποι καὶ Δαίμονες· καὶ διὰ τὴν ἀνενεργησίαν τους ταύτην, ἂς ἐντραποῦν· διαφόρως δὲ καὶ ποικιλοτρόπως, πλέκει ἡ Ἐκκλησία τὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν κατάρας, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ αὐτὰς τὴν ὀδύνην καὶ πόνον.

15: „Κομισάσθωσαν παραχρῆμα αἰσχύνην „αὐτῶν· οἱ λέγοντές μοι εὖγε εὖγε.

Περὶ τοῦ εὖγε εὖγε, εἴπομεν ἀλλαχοῦ, ὅτι εἶναι περιγελαστικὸν ἐπίῤῥημα· καὶ ὅρα εἰς τὸν τριακοστὸν τέταρτον Ψαλμὸν στίχῳ 21. „Εἶπον εὖγε εὖγε! εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν. (2)

„Ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθήτωσαν „ἐπὶ σοὶ πάντες οἱ ζητοῦντές σε Κύριε.

Τὸ ἀγαλλιάσθωσαν καὶ τὸ εὐφρανθήτωσαν, εἰ μὲν θέλεις, νόησον ὦ ἀναγνῶστα, πῶς σημαίνουσιν ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· εἰδὲ μὴ, ἔχεις τὴν διαφορὰν ὁποῦ ἔχουν, γεγραμμένην εἰς τὸν θ΄ Ψαλμὸν στίχῳ 2: ἤγουν τῷ, „Εὐφρανθήσομαι καὶ ἀγαλλιάσομαι ἐν σοί· ἤτοι, ὅτι ἡ ἀγαλλίασις εἶναι, ἐπίτασις τῆς εὐφροσύνης· ἐπὶ σοὶ δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ἐπὶ τῇ εἰς σὲ πίστει, ἂς εὐφρανθοῦν ἐκεῖνοι, ὁποῦ σὲ ζητοῦν Κύριε.

„Καὶ εἰπάτωσαν διὰ παντός· μεγαλυν„θήτω ὁ Κύριος· οἱ ἀγαπῶντες τὸ σω„τήριόν σου.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὁποῦ ἀγαποῦν τὴν παρὰ σοῦ σωτηρίαν, αὐτοὶ ἂς σὲ μεγαλύνουν πάντοτε Κύριε·

(1) Πρόσχες, λέγει εἰς ἐμὲ, μὴ ἁπλῶς, ἀλλ᾽ ὥςε βοηθῆσαί μοι· ἐὰν γὰρ ἑτέρῳ σκοπῷ τὸν ἁμαρτωλὸν ἐπιβλέψῃ ὁ δίκαιος Κριτὴς, παραχρῆμα ὑπὸ τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ κολαζόμενος φθείρεται. εἶναι λόγια τοῦ Νικήτα.

(2) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „Βούλεται ἀναμαρτήτους εἶναι πάντας· εἰδὲ μὴ, αἰσχυνθῆναι, ἐφ᾽ οἷς κακῶς πράττοντες ἀλαζονικῶς φασιν· εὖγε εὖγε! Ἀκύλας δὲ τὴν Ἑβραϊκὴν φωνὴν τέθεικεν „Οἱ λέγοντες ἀὰ ἀά! ἔςι δὲ φωνὴ σχετλιαςικὴ τῶν ἤδη νενικημένων. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

ἢ σωτήριον λέγει τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριςοῦ· ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἔγινε σωτηριώδης εἰς τοὺς χαϊμένους ἀνθρώπους· αὐτοὶ λοιπὸν, λέγει, ἐπειδὴ ἠξιώθησαν νὰ λάβουν τὴν ἐδικήν σου βοήθειαν, ἂς εἰποῦν· μεγαλυνθήτω ὁ Κύριος: ἤγουν ἂς φανῇ εἰς ὅλους μέγας ὁ Κύριος.

„Ἐγὼ δὲ πτωχός εἰμι καὶ πένης.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγεται ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ κάθε Χριςιανοῦ· ἐπειδὴ κάθε Χριςιανὸς, πτωχὸς μὲν εἶναι, διὰ τὶ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του τὰ ἄφησε διὰ τὸν Χριςόν· πένης δὲ, διὰ τὶ πονεῖ καὶ ἐργάζεται τὰ πρὸς τὴν σωτηρίαν του ἀναγκαῖα· καὶ πάλιν πτωχὸς μὲν αὐτὸς εἶναι, διὰ τὶ ὑςερήθη ἐκεῖνα ὁποῦ εἶχε· πένης δὲ, διὰ τὶ πένει: ἤγουν πονεῖ καὶ κοπιάζει εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριςοῦ καὶ τὰς ἀρετάς. (1)

„Κύριος φροντιεῖ μου.

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει φροντίσει διὰ λόγου μου· διὰ τὶ καὶ ἐγὼ εἰς αὐτὸν μόνον κατέφυγον· ὅθεν καὶ δὲν θέλει με παραβλέψει τὸν ἐλπίζοντα εἰς αὐτόν.

„Βοηθός μου καὶ ὑπερασπιστής μου
„εἶ σὺ ὁ Θεός μου· μὴ χρονίσῃς.

Ἐσὺ, λέγει, ὁ Θεός μου, μὴν ἀργοπορήσῃς εἰς τὸ νά μοι βοηθήσῃς· ἐγὼ ὅμως καὶ ἄλλο βαθύτερον νόημα ςοχάζομαι εἰς τὰ ῥητὰ ταῦτα κατὰ τὸν Θεοδώριτον· τὸ γὰρ ἀνωτέρω λόγιον τὸ „ Ἐγὼ δὲ πτωχός εἰμι καὶ πένης· προσαρμόζωντας εἰς τὸν Προφήτην Δαβὶδ, ςοχάζομαι, ὅτι αὐτὸς ὁ μακάριος, προβλέπωντας τὸν πλοῦτον τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων, ὁποῦ ἔμελλε νὰ ἐχυθῇ εἰς τοὺς Χριςιανοὺς, ἐπεθύμησε καὶ αὐτὸς νὰ τὸν ἀποκτήσῃ· καὶ ἐπειδὴ ἦτον μακρὰν ἀπὸ τὰς ἡμέρας καὶ τὸν καιρὸν τῶν Χριςιανῶν, καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τὸ ποθούμενον· διὰ τοῦτο ἐλυπήθη, καὶ ταλανίζωντας τὸν ἑαυτόν του διὰ τὴν ὑςέρησιν ταύτην, εἶπεν „ Ἐγὼ δὲ πτωχός εἰμι καὶ πένης, μὲ τὸ νὰ μὴν ἀπόλαυσα τοιοῦτον πνευματικὸν πλοῦτον· ὅμως ὁ Θεὸς θέλει φροντίσει διὰ λόγου μου· ὥςε ὁποῦ νὰ συγκοινωνήσω καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δόξαν, ὁποῦ μέλλουν νὰ λάβουν ὕςερον οἱ Χριςιανοί· ποῦ δὲ νὰ συγκοινωνήσω; εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· καὶ ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθὲς, μαρτυρεῖ ὁ Κύριος λέγων· „ Πολλοὶ Προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν, ἃ βλέπετε καὶ οὐκ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι, ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν (Ματθ. ιγ΄. 17.) διὰ ταύτην δὲ τὴν ἐπιθυμίαν ὁποῦ εἶχεν ὁ Δαβὶδ, παρακαλεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ νὰ μὴν ἀργοπορήσῃ εἰς τὸ νὰ ἔλθῃ νὰ γένῃ ἄνθρωπος.

ΨΑΛ-

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Πτωχὸς μὲν ἐςὶν ὁ ἀπὸ πλούτου κατελθὼν εἰς ἔνδειαν, κατὰ τὸ περὶ τοῦ Κυρίου εἰρημένον· ὅτι δἰ ἡμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν· πένης δὲ, ὁ ἐξ ἀρχῆς ἐν ἐνδείᾳ ὤν, ϗ εὐαρέςως τῷ Κυρίῳ κυβερνήσας τὴν τοιαύτην περίςασιν· ὁ δὲ Δαβὶδ πτωχὸς ϗ πένης εἶναι ὁμολογεῖ· τάχα μὲν, εἰς πρόσωπον τοῦ Χριςοῦ τοῦτο λέγων, πτωχοῦ μὲν ὀνομαζομένου, κατὰ τὸ, δἰ ἡμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν· πένητος δὲ, καθ᾽ ὃ οὐ πλουσίου τινὸς, ἀλλὰ τέκτονος υἱὸς τὸ κατὰ σάρκα ἔδοξε χρηματίσαι· τάχα δὲ ϗ περὶ ἑαυτοῦ, ἐπείπερ ᾔδει κατὰ τὸν Ἰὼβ, μὴ θησαυροφυλακεῖν τὰ ἑαυτοῦ, μηδὲ ὡς ἰδίῳ προσέχειν τῷ πλούτῳ, οἰκονομεῖν δὲ πάντα κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον, ὁ παλαιὸς Ἰσραὴλ λέγει τὸν ἑαυτόν του πτωχὸν ϗ πένητα. ϗ παρακαλεῖ νὰ μὴ χρονίσῃ ἡ προφητευθεῖσα περὶ αὐτοῦ σωτηρία· λέγει δὲ ϗ ὁ Εὐσέβιος „ Πτωχὸν καλεῖ, τῷ ἀποπεπτωκέναι οὗ ἔσχε πλούτου, ϗ πένητα, τῷ μετὰ πόνου περιποιεῖν τὰ πρὸς τὸ διαζῆν (παρὰ ταῖς σημειώσεσι ταῖς εἰς τὸν λδ΄. Ψαλμὸν τοῦ Κορδερίου ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) ὅρα ϗ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ Πτωχὸς ϗ ἀλγῶν εἰμὶ ἐγὼ, ἐν τῷ ξη΄. Ψαλμῷ.

ΨΑΛΜΟΣ Μ'.

„ Εἰς τὸ τέλος τῷ Δαβίδ.

Εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται ὁ παρὼν Ψαλμὸς, διὰ τὶ περιέχει προφητείαν, ἥτις ἀποβλέπει εἰς τὸ τέλος τῶν χρόνων (1) προφητεύει γὰρ διὰ τὴν ἀποςασίαν καὶ προδοσίαν τοῦ Ἰούδα· καὶ ἡ μὲν φανερὰ ὑπόθεσις τοῦ Ψαλμοῦ τούτου εἶναι ἡ φιλοπτωχεία· μυςικῶς δὲ ἀναφέρεται οὗτος εἰς τὸν Χριςὸν, ὅς τις ἐπτώχευσε διὰ τὴν ἐδικήν μας σωτηρίαν· καθὼς αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐφανέρωσε τοῦτο εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον· εἶπε γὰρ ἐν ἐκείνῳ πρὸς τοὺς Ἀποςόλους „ Οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω· ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην· ἀλλ' ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ· ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον, ἐπῆρεν ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν αὐτοῦ (Ἰω. ιγ'. 18.) ἄλλη δὲ Γραφὴ δὲν εὑρίσκεται νὰ μαρτυρῇ τοῦτο, παρεξ μόνος ὁ παρὼν Ψαλμὸς, ὅς τις λέγει „ Ὁ ἐσθίων ἄρτους μου ἐμεγάλυνεν ἐπ' ἐμὲ πτερνισμόν.

1. „ Μακάριος ὁ συνιῶν ἐπὶ πτωχὸν „ καὶ πένητα.

Συνιῶν θέλει νὰ εἰπῇ, ἐκεῖνος ὁποῦ φρονεῖ τὸ πρέπον, διὰ τὶ σύνεσις εἶναι, τὸ νὰ φρονῇ τινας καλῶς κάθε πρᾶγμα· πτωχὸν δὲ καὶ πένητα συνειθίζει νὰ ὀνομάζῃ ὁ Δαβὶδ τὸν ἄπορον ἄνθρωπον, ἀδιαφόρως· οἱ δὲ παλαιοὶ, πτωχὸν μὲν ὠνόμαζον τὸν ζήτουλαν, παράγοντες τὸ ὄνομα αὐτὸ ἀπὸ τὸ κατεπτηχέναι καὶ φοβεῖσθαι· ἐπειδὴ ὁ ζήτουλας ἄνθρωπος ὅλους τοὺς φοβεῖται· πένητα δὲ ὠνόμαζον ἐκεῖνον, ὁποῦ εὐγάνει τὴν καθημερινὴν τροφὴν μὲ τὸν πόνον τῶν χειρῶν του. (2) Μακάριος λοιπὸν εἶναι ὁ τοιοῦτος, ὁποῦ φρονεῖ τὸ πρέπον εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ πένητας, ἐλεῶν αὐτοὺς καὶ βοηθῶν, διὰ τὶ αὐτὸς ἔχει χρεωφειλέτην τὸν Θεόν· ὅς τις λέγει διὰ τοῦ Σολομῶντος „ Δανείζει Θεῷ ὁ ἐλεῶν πτωχόν (Παρ. ιθ'. 17.) καὶ μὲ τὸ ἴδιόν του σόμα λέγει ἐν Εὐαγγελίοις· „ Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίςων, ἐμοὶ ἐποιήσατε· (Ματθ. κε'. 40.) οὕτω μὲν νοεῖται τὸ ῥητὸν διὰ τοὺς ἁπλοῦς πένητας· βαθύτερον δὲ νοεῖται τοῦτο καὶ διὰ τὸν Χριςὸν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον καὶ Εὐσέβιον· δηλαδὴ ὅτι μακάριος εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῦ φρονεῖ καλῶς, ὅτι ὁ Χριςὸς εἶναι Θεός· ὅς τις μὲ πτωχείαν ἐπὶ τῆς γῆς περιπατῶν, δὲν εἶχε ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ εἰς τὸ νὰ ἀναπαυθῇ· θέλει δὲ συνήσει καὶ καταλάβῃ τοῦτο, ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ λόγια καὶ ἔργα, ὁποῦ

ὁ

(1) Ὅθεν εἶπε ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Τοὺς Ψαλμοὺς ὁ Προφήτης εἰς τὸ τέλος ἐπέγραψεν, ἐπειδὴ τὰ πρὸς τῷ τέλει τῆς οἰκονομίας τοῦ Χριςοῦ διαλέγεται· ὃν Δαβὶδ οὐ μόνον ὁ Προφήτης οὗτος, ἀλλὰ ϗ ὁ Ὠσηὲ ἐκάλεσε φήσας „ Μετὰ ταῦτα ἐπιςρέψουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, ϗ ἐπιζητήσουσι Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν, ϗ Δαβὶδ τὸν Βασιλέα αὐτῶν (Ὠσ. γ'. 5.) καίτοι Δαβὶδ πρὸ πολλῶν γενεῶν τοῦ Ὠσηὲ τελευτήσας ἐτύγχανεν· ἀλλὰ τὸν νέον λέγει Δαβὶδ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὅρα δὲ ϗ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ Ἐγὼ δὲ πτωχὸς εἰμὶ ϗ πένης τοῦ προλαβόντος λθ'. Ψαλμοῦ· ϗ τοῦ πτωχὸς ϗ ἀλγῶν εἰμι ἐγὼ τοῦ ξη'. Ψαλμοῦ.

Χριςὸς ποιεῖ καὶ διδάσκει. (1)

„Ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ ῥύσεται αὐτὸν ὁ Κύ-
„ριος.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα διδάσκει ὁ Ψαλμῳδὸς, ποῖον εἶναι τὸ κέρδος τῆς ἐπὶ τοὺς πτωχοὺς συνέσεως· ποία δὲ εἶναι ἡ ἡμέρα ἡ πονηρά; προειπομεν ἐν τῷ λς΄. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τό „Οὐ καταισχυνθήσονται ἐν καιρῷ πονηρῷ (σίχ. 16.) ταυτὸν γὰρ εἶναι νὰ εἰπῇ τινας, καιρὸν πονηρὸν, καὶ ἡμέραν πονηρὰν, (2)

2: „Κύριος διαφυλάξαι αὐτὸν, καὶ ζή-
„σαι αὐτὸν, καὶ μακαρίσαι αὐτὸν ἐν
„τῇ γῇ· καὶ μὴ παραδῴη αὐτὸν εἰς
„χεῖρας ἐχθρῶν αὐτοῦ.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἐπεύχεται ἀγαθὰ ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν φιλόπτωχον: ἤγουν νὰ τὸν διαφυλάξῃ ὁ Κύριος ἀπὸ κάθε κακόν· νὰ ἐκτείνῃ τὴν ζωήν του εἰς πολλοὺς χρόνους, καὶ νὰ τὸν δείξῃ μακάριον καὶ ζηλευμένον, ὄχι μόνον εἰς τὴν αἰσθητὴν γῆν ταύτην, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν νοητὴν γῆν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σολομῶν εἶπεν „Ὁ ἐλεῶν πτωχοὺς, μακαριςός· (Παρ. ιδ΄. 2.) καὶ πρὸς τούτοις εὔχεται τὸν ἐλεήμονα ἄνθρωπον, νὰ μὴ τὸν παραδώσῃ ὁ Θεὸς εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν του, τόσον τῶν ὁρατῶν, ὅσον καὶ τῶν ἀοράτων· ἀλλὰ νὰ τὸν λυτρώσῃ ἀπὸ αὐτούς.

3: „Κύριος βοηθήσαι αὐτῷ ἐπὶ κλίνης
„ὀδύνης αὐτοῦ.

Ἄμποτε, λέγει, ὁ Κύριος νὰ βοηθήσῃ τὸν ἐλεήμονα ἄνθρωπον εἰς τὴν κλίνην, ὁποῦ δέχεται αὐτὸν πονοῦντα καὶ ἀσθενῆ· ὁ δὲ Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδοτίων, ἀντὶ εὐκτικοῦ, ἔχουσι μέλλοντα χρόνον· ἤγουν Κύριος διαφυλάξει αὐτὸν, καὶ ζήσει καὶ μακαρίσει, καὶ βοηθήσει· νομίσαντες, ὅτι ὄχι ὡς εὐχὴ, ἀλλὰ ὡς δίκαιος μισθὸς βεβαίως θέλουν ἀποδοθοῦν ταῦτα εἰς τὸν φιλόπτωχον.

„Ὁ·

---

(1) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει „Μακάριος ὁ συνιὼν ἐπὶ πένητα: τουτέςιν ὁ νοῶν τί ἐςι πένης· ὁ τὴν θλίψιν αὐτοῦ καταμανθάνων· ὁ γὰρ μαθὼν αὐτοῦ τὴν θλίψιν, πάντως ἐλεήσει αὐτόν· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Ἁρπάσωμεν οὖν τὸν μακαρισμόν· συνιέντες κληθῶμεν· ὅταν ἴδῃς πένητα μὴ παραδράμῃς· ἀλλ' εὐθέως ἐννόησον, εἰ σὺ εἶς ἐκεῖνος, τί οὐκ ἂν ἠθέλησας πάντας ποιεῖν; ἐννόησον, ὅτι ὅμοιός σοι ἐλεύθερός ἐςι, ϗ τῆς αὐτῆς σοι κοινωνεῖ εὐγενείας· σύνες, ὅτι διὰ τοῦτο πλούσιος ὢν ὁ Χριςὸς, ἐπτώχευσεν, ἵνα ϗ ἡμεῖς τοὺς πτωχοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐλεήσωμεν· ϗ τί τὸ τῆς φιλοπτωχείας κέρδος· λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος „Ἰςέον ὅτι τὸ πένητα οὔτε ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ, οὔτε παρὰ τοῖς λοιποῖς ἑρμηνευταῖς ἐμφέρεται· οὐχ ἁπλῶς δὲ μακαρίζει τὸν μεταδιδόντα πτωχοῖς· ἀλλὰ τὸν μετὰ συνέσεως ϗ διακρίσεως τοῦτο διαπραττόμενον· οἷον, εἰσί τινες τῆς αὐτῆς ϗ μιᾶς ἡμῶν πίςεως, ϗ καθυςέρηνται τῶν ἀναγκαίων· εἰσὶ δὲ πάλιν ἄπιςοι ϗ κατ' οὐδένα τρόπον πτωχεύοντες· ἐὰν οὖν συνήσῃς ϗ διακρίνῃς, τίνας μὲν προηγουμένως οἰκτεῖραι (ἤτοι τοὺς ὁμοπίςους) τίνας δὲ κατὰ δεύτερον λόγον (ἤτοι τοὺς ἀλλοπίςους) μακάριος εἶ· ἐὰν δὲ παραβλέψῃς πεινῶντας, ϗ γυμνητεύοντας τοὺς τῆς ὀρθοδοξίας τροφίμους, δῷς δὲ ἐλεημοσύνην τοῖς ἀσεβέσι ϗ πονηρῶς διαζῶσι ϗ φαύλως, οὐδαμῶς ἐπὶ πτωχὸν ϗ πένητα συνιὼν εὑρεθήσῃ· ϗ τούτου χάριν οὐδὲ τῆς τοῦ μακαρίου προσηγορίας ἀξιωθήσῃ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ὅθεν καί τις σοφὸς εἶπεν „Ὅταν εὖ ποιῇς, γνῶθι τίνι ποιεῖς.

(2) Ὅθεν ϗ ὁ Χρυσοῤῥήμων λέγει „Ὁ γὰρ πένης παρὰ σοῦ νῦν ἐλεηθεὶς, παραςήσεταί σοι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ἥτις πονηρὰ γίνεται τοῖς ἁμαρτωλοῖς, ϗ ἐξαιρήσεταί σε τῆς κολάσεως· χρεωςεῖ γάρ σοι φιλανθρωπίαν ὁ Κύριος, ὡς αὐτὸς παρὰ σοῦ τὴν ἐλεημοσύνην δανεισάμενος· ϗ διὰ μὲν Σολομῶντος εἰπών· „Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανείζει Θεῷ· οἰκείᾳ δὲ γλώττῃ „Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίςων, ἐμοὶ ἐποιήσατε· λέγει δὲ ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος „Καὶ μέντοι ϗ ὁ τὴν τοῦ Κυρίου πτωχείαν συνιέναι δυνάμενος, ϗ εἰς δύναμιν ἀνυμνῆσαι προθυμούμενος τὸν ταύτην ἀναδεξάμενον, ῥυσθήσεται ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ· οὕτω δὲ ὀνομάζεται ἡ τῶν πειρασμῶν ἐπίθεσις ϗ αἱ παρὰ τῶν ἐχθρῶν διώξεις, διὰ τὸ ἀλγεινὸν ϗ ἐπίπονον· οὐ μὴν ὅτι ἡμέρα ἐςὶ φύσει κακή· ἄπαγε! ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Τὴν δὲ πονηρὰν ἡμέραν, κακώσεως ἡμέραν ὁ Σύμμαχος εἴρηκεν· αἰνίττεται δὲ οἶμαι, τὴν τῆς κρίσεως ἡμέραν, φοβερὰν οὖσαν ϗ τῶν παρανόμων κακωτικήν· ϗ ὑπισχνεῖται τὴν εἰλικρινῆ γνῶσιν τῆς πτωχείας ἐκείνης τῶν τῆς φοβερᾶς αὐτὸν ἡμέρας ἀπαλλάξαι κακῶν.

„Ὅλην τὴν κοίτην αὐτοῦ ἔστρεψας
„ἐν τῇ ἀρρωστίᾳ αὐτοῦ.

Κοίτην μὲν λέγει ὁ Δαβὶδ, τὴν ἐπὶ τοῦ κραββάτου κατάκλισιν τοῦ ἀσθενοῦς ἐλεήμονος· ἔϛρεψας δὲ, ἀντὶ τοῦ ἤλλαξας· ἤγουν ἐσὺ Κύριε, λέγει, ἐν τῷ καιρῷ της ἀῤῥωϛίας, ἐγύρισας τὴν τοῦ ἐλεήμονος ἐν κλίνῃ κατάκλισιν, ἀπὸ νοσερὰν εἰς ὑγιεινήν: ἤτοι ἀπὸ ἀσθενῆ, ἐποίησας αὐτὸν ὑγιῆ· ὅλην δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ παντελῶς καὶ τελείως ὑγίανας αὐτόν· ἔϛρεψας δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ θέλεις ϛρέψεις· ἢ ϛοχαϛικῶς, μᾶλλον δὲ προφητικῶς εἶπεν, ὡς περασμένον καὶ γεγονὸς ἐκεῖνο, ὁποῦ μέλλει νὰ γένῃ, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῶν Προφητῶν, οἵτινες τὰ μέλλοντα, βλέπουν ὡς περασμένα. (1)

4: „Ἐγὼ εἶπα· Κύριε ἐλέησόν με· ἴασαι
„τὴν ψυχήν μου ὅτι ἥμαρτόν σοι.

Τὰ λόγια ταῦτα, καὶ τὰ ἀκόλουθα, λέγονται ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Χριϛοῦ πρὸς τὸν Πατέρα κατὰ τὸν Θεοδώριτον· παρακαλεῖ δὲ ὡς ἄνθρωπος ὁ Χριϛὸς, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι καθε ἄνθωπος χρειάζεται τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ· Πῶς δὲ λέγει ὅτι ἥμαρτεν, εἰς καιρὸν ὁποῦ κατὰ τὸν Ἠσαΐαν „Ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ ϛόματι αὐτοῦ; (Ἠσα. νγ΄. 9.) καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔγινε διὰ λόγου μας καθ' ἡμᾶς: ἤτοι ἄνθρωπος, διὰ τοῦτο οἰκειοποιεῖται τῶν ὁμοίων αὐτῷ ἀνθρώπων τὰ πάθη καὶ τὰς φωνὰς, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον· καὶ ἐκεῖνα τὰ λογια, ὁποῦ χρεωϛεῖ νὰ λέγῃ πρὸς τὸν Θεὸν ἡ ἁμαρτωλὴ φύσις τῶν ἀνθρώπων, αὐτὰ λέγει πρὸ αὐτῆς καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ὁ Χριϛός· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς μετέσχε τῆς αὐτῆς φύσεως, ἀγκαλὰ καὶ χωρὶς ἁμαρτίαν· καὶ καθὼς εἰς τὸν παλαιὸν νόμον ἡ θυσία καὶ τὸ ὁλοκαύτωμα, ὁποῦ ἐγίνετο διὰ συγχώρησιν ἁμαρτίας, ἀνεδέχετο εἰς τὸν ἑαυτόν της τὴν ἁμαρτίαν τοῦ προσφέροντος ἀνθρώπου, καὶ μαζὶ μὲ τὴν ἁμαρτίαν κατέκαιε καὶ τὸν ἑαυτόν της· (2) τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Χριϛὸς, θυσιαζόμενος διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων, ταύτας ἀνεδέχθη εἰς τὸν ἑαυτόν του· καὶ ὡσὰν νὰ ἤθελεν ἁμαρτήσῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἔτζι καὶ ἐπροσηύχετο καὶ παρεκάλει καὶ ἀπέθνησκε διὰ ὑπερβολὴν φιλανθρωπίας καὶ ἀγαθότητος. (3)

5: „Οἱ

(1) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „Αὗται τῆς εἰς Χριϛὸν πίϛεως αἱ ἀμοιβαί· ἡ παρὰ τοῦ Κυρίου φυλακή· ἡ μέθεξις τῆς αἰωνίου ζωῆς· ἡ ἐν τῇ γῇ τῶν παθῶν μακαριότης, ϗ ἡ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν ἀπαλλαγή· αὗται ϗ τῆς φιλοπτωχείας· οὐ μόνον γὰρ τὰ μέλλοντα δίδωσι τῷ φιλοπτώχῳ ὁ Κύριος, ϗ τὴν ἀληθινὴν ἐκείνην ζωήν· ἀλλὰ ϗ ἐνταῦθα μακαριϛὸν ἀποδείκνυσι· λέγει δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „Εὕρηται ϗ μέχρι τοῦ παρόντος πολλάκις ἡ τῆς προφητικῆς ἐπαγγελίας ἀλήθεια· πολλοὶ γὰρ νοσηλευόμενοι ϗ χαλεπῶς κάμνοντες, εἶτα κενώσαντες εἰς τοὺς πτωχοὺς ϗ πένητας τὸν πλοῦτον, εὐθὺς μετεβλήθησαν πρὸς τὸ κρεῖττον. εἰ γὰρ ἐπὶ τῆς μελλούσης ἡμέρας κατακαυχᾶται ἔλεος κρίσεως, τί θαυμαϛὸν, εἰ κἀνταῦθα τὸν προσδοκώμενον θάνατον ὁ δαψιλὴς ἔλεος ἀνατρέπει, ϗ πρὸς ῥῶσιν μεταβάλλει; Πλὴν ἔϛι ϗ τῆς ψυχῆς ἀῤῥωϛία, λαμβανομένη κατὰ τὸν ἔνδοθεν ἄνθρωπον, καθ' ἣν ἡ ψυχὴ ἀνειμένας ἔχουσα χεῖρας: ἤτοι τὰς πρακτικὰς δυνάμεις εὑρίσκεται, ϗ γόνατα παραλελυμένα, ϗ διὰ τοῦτο μὴ δυνάμενα πορεύεσθαι τὴν ἀπάγουσαν ὁδὸν πρὸς ζωήν· τηνικαῦτα γὰρ οἱονεὶ τὴν ψυχὴν δυσφορήτῳ νόσῳ τῆς ῥαϛώνης κατεχομένην, ϗ διὰ τοῦτο πρὸς τὸν θάνατον τῆς ἁμαρτίας ἐπειγομένην ἡ πρὸς τοὺς πτωχοὺς ἐλεημοσύνη ἐξιᾶται ϗ μεταβάλλει, διόπερ ἀμέσως ἐπήγαγεν· ἐγὼ εἶπα Κύριε ἐλέησόν με, ἴασαι τὴν ψυχήν μου ὅτι ἥμαρτόν σοι. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ὅθεν εἶπεν ὁ Σειρὰχ „Ἐλεημοσύνη ἐξιλάσεται ἁμαρτίας (Σειρ. γ΄. 29.) ϗ ὁ Τωβὶτ „Ἐλεημοσύνη ἐκ θανάτου ῥύεται (Ἰωβ ιβ΄. 9.)

(2) Διὰ τοῦτο ϗ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅϛτις ἐπρόσφερε τὴν θυσίαν, ἢ τὸ ὁλοκαύτωμα, ἔπρεπε νὰ βάλῃ τὴν χεῖρά του ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ θυσιαζομένου ἢ ὁλοκαυτουμένου ζώου, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὴν ἐπίθεσιν τῆς χειρὸς, ὅτι τὸ θυσιαζόμενον ζῷον λαμβάνει ἐπάνωτου τὰς ἁμαρτίας τοῦ προσφέροντος „Ἄνθρωπός φησιν ἐκ τῶν βοῶν ἄρσεν ἄμωμον προσάξει πρὸς τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, προσοίσει αὐτὸ δεκτὸν ἐναντίον Κυρίου, ϗ ἐπιθήσει τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ καρπώματος (Λευϊτ. α΄. 3.)

(3) Ὁ δὲ Νικήτας λέγει, ὅτι ὁ ϛίχος οὗτος προφέρεται ϗ ἐκ προσώπου τοῦ Δαβὶδ, καθ' ὅτι ϗ αὐτὸς ἦτον ἕνας

ἀ-

5: „Οἱ ἐχθροί μου εἶπον κακά μοι.

Ἤγουν οἱ ἐχθροί μου, λέγει, Ἰουδαῖοι κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον ἀπὸ τὸν φθόνον τους παρακινούμενοι, εἶπον κατ' ἐμοῦ κακὰ λόγια: δηλαδή· τοῦτο γὰρ ἔξωθεν πρέπει νὰ νοῆται· κακὰ δὲ, ἀντὶ τοῦ πονηρὰ, κακωτικά· ποῖα δὲ λόγια ἦτον αὐτὰ, φανερώνει ἀκολούθως.

„Πότε ἀποθανεῖται; καὶ ἀπολεῖται τὸ „ὄνομα αὐτοῦ;

Βαρὺς εἶναι, λέγουσιν οὗτος, εἰς ἡμᾶς καὶ βλεπόμενος· πότε λοιπὸν θέλει ἀποθάνῃ; ἢ πότε ἔχει νὰ χαθῇ τὸ ὄνομά του, καὶ νὰ μὴν ἀκούεται πλέον; μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα ἔδειχνον οἱ Ἰουδαῖοι, πόσην ἐπιθυμίαν εἶχον νὰ ἀφανισθῇ μίαν ὥραν πρότερον τὸ τοῦ Ἰησοῦ ὄνομα· ἐπειδὴ καὶ ἔβλεπον αὐτὸ πῶς ἦτον γεμάτον ἀπὸ θείαν δύναμιν, καὶ πῶς ἰάτρευε κάθε νόσον: ἤγουν κάθε ἀσθένειαν πολυχρόνιον, καὶ κάθε μαλακίαν: ἤγουν ἀσθένειαν ὀλιγοχρόνιον· καὶ διὰ τοῦτο ἐνόμιζον ὅτι μὲ τὸν θάνατον ἔχει νὰ σβύσῃ παντελῶς τὸ ὄνομά του.

6: „Καὶ εἰσεπορεύετο τοῦ ἰδεῖν.

Ὁ προδότης, λέγει, Ἰούδας, μὲ τὸ νὰ ἦτον φίλος καὶ μαθητὴς ἐδικός μου, διὰ τοῦτο ἐλευθέρως ἔμβαινεν εἰς τὸν οἶκον καὶ τόπον, ὅπου ἐγὼ εὑρισκόμην· ἔμβαινε δὲ μὲ σκοπὸν πονηρὸν, διὰ νὰ ἰδῇ ἀνίσως ἦναι καιρὸς ἐπιτήδειος εἰς τὸ νὰ μὲ προδώσῃ, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· ἔφη γὰρ ὁ Εὐαγγελιστὴς „Καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν, ἵνα αὐτὸν παραδῷ (Ματθ. κϛ'. 16.)

„Μάτην ἐλάλει ἡ καρδία αὐτοῦ.

Ἡ καρδία, λέγει, τοῦ προδότου Ἰούδα, ματαίως ἐλάλει αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν καὶ ἐσυλλογίζετο περὶ τῆς προδοσίας· ὅταν αὐτὸς ἔμβαινε διὰ νὰ ἰδῇ, ἂν ἦναι καιρὸς ἐπιτήδειος εἰς τὸ νὰ μὲ προδώσῃ· ἤτοι ματαίως ἐσπούδασε διὰ νὰ μὲ λανθάσῃ, ὀνομάζωντάς με ῥαβεὶ καὶ διδάσκαλον καθ' ὑπόκρισιν· ἐπειδὴ ἐγὼ ἤξευρον, ὡς καρδιογνώστης ὁποῦ εἶμαι, ὅσα βουλεύεται, καὶ ἐπιθυμεῖ κατ' ἐμοῦ.

„Συνήγαγεν ἀνομίαν ἑαυτῷ.

Κανένα ἄλλο, λέγει, καλὸν δὲν ἀπέκτησεν ὁ ἄθλιος Ἰούδας, ταῦτα συλλογιζόμενος κατ' ἐμοῦ, παρὲξ ὅτι ἐθησαύρισεν αὐτὸς εἰς τὸν ἑαυτόν του ἀνομίαν· ἐπειδὴ καὶ ἐπεβούλευσε τὸν διδάσκαλον καὶ σωτῆρα του· μερικοὶ δὲ, ὕστερον ἀπὸ τὸ μάτην ἐλάλει, βάλλουσι τελείαν στιγμήν· διὰ νὰ ἦναι τοιοῦτον τὸ νόημα· ὅτι μάτην ἐλάλει μοι εἰρηνικῶς ὁ Ἰούδας· διὰ τὶ αὐτὸς ἐν τῇ καρδίᾳ του ἐσυλλογίζετο κατ' ἐμοῦ ἐχθρικὰ καὶ θανατηφόρα βουλεύματα· πλὴν καλλίτερον εἶναι τὸ πρῶτον νόημα.

„Ἐξεπορεύετο ἔξω καὶ ἐλάλει ἐπιτο„αυτό.

Τοῦτο καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης φανερῶς λέγει, ὅτι „Λαβὼν τὸ ψωμίον ἐκεῖνος (ὁ Ἰούδας·) εὐθέως ἐξῆλθε· (Ἰω: ιγ': 30·) τὸ δὲ ἐπιτοαυτὸ, δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ, ὁμοῦ μὲ τοὺς ἐχθρούς μου Ἰουδαίους ὁ Ἰούδας ἐλάλει· συνελάλει γὰρ μὲ αὐτοὺς περὶ τῆς προδοσίας, καὶ ἐσυμ-

---

ἀπὸ τοὺς συνιέντας ἐπὶ πτωχὸν καὶ πένητα· καὶ εὔχεται ὑπὲρ τῆς ἐδικῆς του ἁμαρτίας· καὶ ἐκ προσώπου παντὸς σπουδαίου, ᾧ ἁρμόττει μᾶλλον ὁ Ψαλμὸς ἢ τῷ Κυριακῷ ἀνθρώπῳ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· οὐ γὰρ ὥς τινες ὑπειλήφασι περὶ αὐτοῦ μόνου φάσκει τὰ εἰρημένα· οὐ γὰρ ἔφησε μετὰ τοῦ ἄρθρου „Μακάριος ὁ συνιῶν ἐπὶ τὸν πτωχὸν καὶ πένητα· τοῦτο δὲ χωρὶς τοῦ ἄρθρου λεγόμενον, τὸν τινὰ σημαίνει καὶ μερικὸν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

φώνει μὲ τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ Γραμματεῖς λέγων „ Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ παραδώσω ὑμῖν αὐτόν; (Ματθ΄. κς΄. 15.) ὅλα γὰρ αὐτὰ διηγοῦνται φανερὰ οἱ θεῖοι Εὐαγγελισαί, ὅτι ἔγιναν.

7: „ Κατ' ἐμοῦ ἐψιθύριζον πάντες οἱ ἐχ- „ θροί μου· κατ' ἐμοῦ ἐλογίζοντο κα- „ κά μοι.

Οἱ ἐχθροί μου, λέγει, Ἀρχιερεῖς καὶ Γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἑβραίων, ἐκρυφομουρμούριζον εἰς τὸ αὐτὶ ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου, τὰ τῆς ἐπιβουλῆς καὶ τοῦ θανάτου μου· ἐπειδὴ καὶ ἐφοβοῦντο τὸν κοινὸν ὄχλον, καὶ δὲν ἐτόλμουν νὰ λαλοῦν φανερὰ ἐναντίον μου· οὐ μόνον δὲ ἐκρυφομουρμούριζον, ἀλλὰ καὶ ἐμελέτων κατ' ἐμοῦ θανατηφόρους μελέτας· „ Συμβούλιον γάρ, φησίν, ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥσε θανατῶσαι αὐτόν· (Ματθ· κζ΄· 1.)

8: „ Λόγον παράνομον κατέθεντο κατ' ἐ- „ μοῦ.

Τὸ κατέθεντο νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἀπεκρίθησαν· ἐρωτηθέντες γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὸν Πιλάτον „ Τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριςόν; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ πάντες· ςαυρωθήτω· (Ματθ΄. κζ΄. 22.) παράνομος δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗτος τῶν Ἰουδαίων καὶ ἡ ἀπόκρισις· ἐπειδὴ παρανομία μεγάλη ἦτον νὰ παραδώσουν εἰς θάνατον τὸν ἀθῶον καὶ ἀναμάρτητον· ὁ γὰρ νόμος λέγει „ Ἀθῶον καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς· (Ἔξ. κγ΄. 7.) καθὼς διὰ τοῦτο πολλαῖς φοραῖς καὶ ὁ Πιλάτος ὠνείδιστεν αὐτοὺς λέγων „ Ἐγὼ οὐχ εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν (Ἰω. ιθ΄. 6.) καὶ πάλιν· „ Ἀθῶός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου· ὑμεῖς ὄψεσθε· (Ματθ. κζ΄. 24.) ἢ τὸ κατέθεντο νοεῖται, ἀντὶ τοῦ κατεσκεύασαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἔλεγον γὰρ πρὸς τὸν Πιλάτον ψευδῶς „ Ὅτι ἀνασύει τὸν ὄχλον, καὶ κωλύει Καίσαρι φόρους διδόναι (Λουκ· κγ΄. 2.) παράνομος δὲ εἶναι καὶ ὁ λόγος αὐτός· ἐπειδὴ καὶ εἶναι παρανομία, τὸ νὰ μαρτυρῇ τινὰς ψευδῶς κατὰ τοῦ ἄλλου· „ Οὐ ψευδομαρτυρήσεις γὰρ ὁ νόμος φησίν (Ἔξ. κ΄. 16.)

„ Μὴ ὁ κοιμώμενος οὐχὶ προσθήσει „ τοῦ ἀναστῆναι;

Ἐρωτηματικῶς τοῦτο λέγει ὁ Χριςός, καθ' ὁ Θεὸς προγνώσης· μήπως, λέγει, ἐκεῖνος ὁποῦ κοιμᾶται, δὲν θέλει πάλιν νὰ σηκωθῇ; ναί, θέλει σηκωθῇ· διότι οἱ Ἑβραῖοι συνειθίζουν νὰ λαμβάνουν τὸ προσθήσει, ἀντὶ τοῦ θελήσει· ἀνίσως δὲ ἐκεῖνος ὁποῦ κοιμᾶται, ἔχει νὰ ἀνασηθῇ· (1) λοιπὸν καὶ ἐγώ, ἀφ' οὗ κοιμηθῶ: ἤτοι ἀφ' οὗ ἀποθάνω κατὰ τὴν σάρκα, θέλω ἀνασηθῶ τὸ ὀγλιγωρότερον. ἐπειδὴ καὶ ὁ ἐδικός μου θάνατος παρομοιάζει μὲ ὕπνον· καθὼς γὰρ ὁ ἄνθρωπος αὐτεξουσίως καὶ μὲ τὴν θέλησίν του κοιμᾶται, ἔτζι καὶ ἐγὼ αὐτεξουσίως καὶ μὲ τὴν θέλησίν μου ἀποθνήσκω.

9: „ Καὶ γὰρ ὁ ἄνθρωπος τῆς εἰρήνης μου „ ἐφ' ὃν ἤλπισα, ὁ ἐσθίων ἄρτους μου, „ ἐμεγάλυνεν ἐπ' ἐμὲ πτερνισμόν.

Ὁ γὰρ σύνδεσμος, περιττὸς εὑρίσκεται ἐδῶ· ἔςι δὲ τὸ νόημα τοῦ ῥητοῦ τούτου, τοιοῦτον· ὅτι ὁ ἐδικός μου ἄνθρωπος ἔγινεν ἐναντίος μου· ἄνθρωπον

πον

(1) Ὅθεν ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Πῶς νομίζετε θανάτῳ περιβαλεῖν τὴν ζωήν; ὕπνος γάρ ἐςιν ἐμοὶ τὸ θανεῖν· ϗ ὁ θάνατος οὐκ ἐπ' ἀναιρέσει τῆς ζωῆς, ἀλλ' ἐπὶ ἀναςάσει γίνεται· εἰ γὰρ τριήμερος ἀνίςαμαι, πῶς οὐχ ὕπνος ὁ ἐμὸς θάνατος; ϗ ὁ Θεοδώριτος λέγει „ Τοῦτο ἔοικε τῷ Εὐαγγελικῷ ῥητῷ· λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, ϗ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν· ϗ πάλιν „ Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, ϗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν, ϗ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, ϗ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναςήσεται· διὸ δὴ εἰκότως ὕπνον τὸν θάνατον προσηγόρευσεν.

πον δὲ εἰρήνης, τὸν εἰρηνικὸν ὀνομάζει ἡ Ἑβραϊκὴ γλῶσσα· λέγει λοιπὸν ὁ Κύριος· ὅτι ὁ εἰρηνικός μου: ἤτοι ὁ φίλος μου Ἰούδας, εἰς τὸν ὁποῖον ἐξεθάῤῥευσα ὡς εἰς ἄνθρωπον ἐδικόν μου, καὶ τὸν ὁποῖον ἐγὼ ἔτρεφον ὁμοῦ μὲ τοὺς ἄλλους μου Μαθητὰς, αὐτὸς, λέγω, ἐμεγάλυνεν: ἤτοι ἐμεταχειρίσθη κατ' ἐμοῦ μεγάλην δολιότητα καὶ ἐπιβουλήν· πτερνισμὸς γὰρ ὀνομάζεται ὁ δόλος κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἐκ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιότητος ἐκείνων, ὁποῦ συντρέχουν μαζὶ μὲ ἄλλον, εἶτα βάλλουν τὴν πτέρναν τοῦ ποδός των καὶ ὑποσκελίζουν τὸν συντρέχοντα, ἢ καὶ ῥίπτουν κάτω τὸν συμπαλαίοντα· ἐμεγάλυνε δὲ τὸν δόλον αὐτὸν ὁ Ἰούδας, μὲ τὴν συμφωνίαν καὶ ὁμόγνωμον κίνησιν τῶν Ἀρχιερέων καὶ Γραμματέων.

10: „Σὺ δὲ Κύριε ἐλέησόν με, καὶ ἀνάστησόν με, καὶ ἀνταποδώσω αὐτοῖς.

Τὸ μὲν, ἐλέησον καὶ ἀνάστησον, εἶναι λόγια ἀνθρωποπρεπῆ κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· τὰ ὁποῖα ὁ Δεσπότης Χριστὸς καθ' ὃ ἄνθρωπος, δὲν ἐπαραιτεῖτο νὰ λέγῃ πρὸς τὸν Πατέρα, ὡς ἴδια ὄντα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· καθὼς πολλάκις τοιαῦτα ἄλλα προσηύξατο ἀνθρωποπρεπῆ· τὸ δὲ ἀνταποδώσω, εἶναι λόγος θεοπρεπής· ἐπειδὴ ἀνταπέδωκεν ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὴν πρέπουσαν τιμωρίαν, μὲ τὸ νὰ ἐπαρέδωκεν αὐτοὺς εἰς τοὺς Ῥωμαίους· διὰ τί οὐδὲ μετὰ τὴν Ἀνάστασίν του ἐπίστευσαν, ἀλλὰ ἐκατατρεχον τοὺς Μαθητάς του. (1)

11: „Ἐν τούτῳ ἔγνων, ὅτι τεθέληκάς με· „ὅτι οὐμὴ ἐπιχαρῇ ὁ ἐχθρός μου ἐπ' „ἐμέ.

Τὸ τεθέληκας ἐδῶ νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἠγάπησας, κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον· ἐπειδὴ ἐκεῖνο, ὁποῦ ἀγαπᾷ τινας, ἐκεῖνο καὶ θέλει· μὲ τοῦτο, λέγει, γνωρίζω, ὅτι μὲ ἠγάπησας ὦ Πάτερ μου, ἐὰν δὲν χαρῇ ὁ ἐχθρός μου εἰς ἐμένα· ἤτοι ἐὰν ἐγὼ ἀναστηθῶ, καὶ κηρυχθῇ τὸ ὄνομά μου εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην· τὸ ὁποῖον τοῦτο εἶναι λύπη μεγάλη εἰς τὸν ἐχθρόν μου· διὰ τί ἐκεῖνος ζητεῖ νὰ ἀποθάνω ἐγὼ, μὲ σκοπὸν ἵνα ἀφανισθῇ τὸ ὄνομά μου· ἐχθρὸν δὲ θέλεις νοήσεις καὶ τὸν Διάβολον καὶ τὸν Ἰούδαν. (2)

12: „Ἐμοῦ δὲ διὰ τὴν ἀκακίαν ἀντελάβου, „καὶ ἐβεβαίωσάς με ἐνώπιόν σου εἰς τὸν „αἰῶνα.

Καὶ ταῦτα τὰ λόγια λέγονται ἀπὸ μέρους τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ· ἀκακίαν δὲ ὀνομάζει τὴν καθαρότητα καὶ ἀναμαρτησίαν· „Ἀνομίαν γάρ φησιν, οὐκ ἐποίησεν. (Ἡσ. νγ'. 9.) οὐ μόνον, λέγει, ἐβοήθησάς μοι, καθ' ὃ ἄνθρωπῳ· ἀλλὰ καὶ μὲ ἐστερέωσας κοντὰ εἰς τὸν ἑαυτόν σου μὲ τὸ νὰ μὲ ἐκάθισας δηλαδὴ εἰς τὰ δεξιά σου „Κάθου γάρ φησιν ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „Τὸ δὲ ἀνταποδώσω αὐτοῖς: δηλαδὴ τοῖς ἐχθροῖς μου· τῆς θεότητος τοῦ δοκοῦντος εὔχεσθαι γνώρισμα· οὐ γὰρ εἶπεν ἀνταποδώσεις· ἀλλ' ὡς αὐτὸς ἐσόμενος τῶν ὅλων Κριτὴς, καθ' ὃ καὶ ἔστι καὶ νοεῖται Θεὸς, ἀνταποδώσω φησιν. ἔφη γὰρ αὐτὸς „Ὡς ὁ Πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ Υἱῷ· ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν Υἱὸν, καθὼς τιμῶσι τὸν Πατέρα· ὅτι δὲ καὶ καθ' ὃ Θεὸς, καὶ ἀνάστασις καὶ ζωὴ καὶ ἑαυτὸν ἀνέστησεν, ἐδήλωσε τοῖς Ἰουδαίοις εἰπὼν „Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτὸν (Ἰω. β'. 19.) ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Οὐ διὰ τὸ πεπονθέναι τὸν θάνατον παρ' αὐτῶν, ἐφιέμενος αὐτοῖς ἀνταποδοῦναι τὴν τιμωρίαν, τοῦτό φησιν, (αὐτὸς γὰρ ἔλεγεν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Σταυροῦ. Πάτερ ἄφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν) ἀλλ' ἐπειδὴ τὴν ἀπροσωπόληπτον καὶ δικαίαν κρίσιν τοῦ Πατρὸς ἔβλεπε καταψηφιζομένην τῶν μιαιφόνων, τούτου χάριν ὡς τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ταυτουργὸς, εἶπε· Καὶ ἀνταποδώσω αὐτοῖς· ἵνα δείξῃ μίαν ἐπ' ἀμφοῖν τὴν ἐνέργειαν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ ἱερὸς Θεόγνωστος λέγει „Ἐν τούτῳ ἔγνων, ὅτι τεθέληκάς με, ὅτι οὐμὴ ἐπιχαρῇ ὁ ἐχθρός μου ἐπ' ἐμέ. μέχρι τέλους τυραννῶν διὰ τῶν παθῶν καὶ ὑπωπιάζων με· ἀλλ' ἵνα πρὸ τελευτῆς, τῆς αὐτοῦ χειρὸς ἀφαρπάσῃς με, καὶ ζῆν πνευματικῶς, κατὰ τὸ σοὶ εὐάρεστον καταξιώσας, διὰ Χριστοῦ τέλους σεσωσμένον τῷ σῷ παραστήσειας βήματι (κεφ. μ'. σελ. 505. τῆς φιλοκαλίας)

χθροὺς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. (Ψαλ. ρθ΄. 1.)

13: „ Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ
„ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ εἰς τὸν αἰῶνα
„ γένοιτο γένοιτο.

Ἀφ' οὗ ἐπροφήτευσεν ὁ Δαβὶδ τὰ ἀνωτέρω ῥηθέντα περὶ Χριστοῦ, καὶ ἐθαύμασε τὴν ἄῤῥητον αὐτοῦ φιλανθρωπίαν καὶ συγκατάβασιν, τώρα ἐδῶ ἀναφέρει ὕμνον καὶ εὐχαριστίαν εἰς τὸν Θεὸν λέγων· ὅτι πρέπει νὰ εὐφημῆται καὶ νὰ δοξολογῆται ὁ Θεὸς τοῦ κυρίως καὶ ἀληθῶς Ἰσραήλ: ἤτοι τῶν Χριστιανῶν· καθὼς προείπομεν ἐν τῷ κα΄. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τό· „ Φοβηθήτω δὴ ἀπ' αὐτοῦ ἅπαν τὸ σπέρμα Ἰσραήλ· πρέπει νὰ δοξολογῆται δὲ, ἀπὸ τοῦ νῦν αἰῶνος ἕως τοῦ μέλλοντος (1) ἔπειτα εὔχεται νὰ ταχυνεύσῃ ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, λέγωντας· γένοιτο γένοιτο· ἐπίτασιν δὲ εὐχῆς φανερόνει ὁ διπλασιασμὸς τοῦ γένοιτο. (2)

ΨΑΛΜΟΣ ΜΑ΄.

„ Εἰς τὸ τέλος εἰς σύνεσιν· τοῖς Υἱοῖς Κορέ.

Περὶ μὲν τῶν υἱῶν Κορὲ, προείπομεν ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς παρούσης βίβλου (ἐν κεφαλαίῳ ε΄.) Εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος· διὰ τὶ αἱ προφητεῖαι ὁποῦ περιέχονται ἐν αὐτῷ, ἔμελλον νὰ γένουν εἰς τὸ τέλος· ἐπειδὴ γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον οἱ Ἑβραῖοι ἔμελλον ὕστερον νὰ σκλαβωθοῦν ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους διὰ τὰς ἁμαρτίας των, καὶ νὰ περάσουν εἰς τὴν σκλαβίαν χρόνους ἑβδομήκοντα: τούτου χάριν ὁ θεῖος Δαβὶδ κινηθεὶς ἀπὸ τὸ προορατικὸν χάρισμα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀναλαμβάνει ἐδῶ τὸ πρόσωπον τοῦ κάθε ἑνὸς ἀπὸ τοὺς εὐσεβεστέρους τῶν αἰχμαλωτισθέντων· ὡσὰν τοῦ Δανιὴλ, Ἰεζε.

---

(1) Ἔφη γὰρ ὁ θεῖος Κύριλλος, ὅτι ἀπὸ μὲν τοῦ παρόντος, παρ' ἡμῶν ἄρχεται ἡ τοῦ Θεοῦ εὐλογία, τελειοῦται δὲ ἐν τῷ μέλλοντι, ὅτε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Εἰκότως μετὰ τὰ πάθη ὕμνον προσήνεγκε, διδάσκων, ὡς οὐ μόνον ἄνθρωπος ὁ προφητευόμενος· ἀλλὰ καὶ Θεὸς προαιώνιος, ἀνώλεθρον ἔχων τὸ εἶναι καὶ ἀτελεύτητον.

(2) Σημείωσαι ὅτι τὸ γένοιτο γένοιτο· εἶναι ἀντὶ τοῦ ἀμὴν ἀμήν· καθὼς καὶ ὁ Ἀκύλας εἶπε, τὸ ὁποῖον συνειθίζεται πάντοτε εἰς τὰς εὐχὰς καὶ λόγους νὰ ἐπιφέρεται μετὰ τὸ, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ἢ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· τέλος δὲ τοῦ πρώτου ἐκ τῶν πέντε βιβλίων τῶν Ψαλμῶν, εἶναι ἐδῶ κατὰ τὸν Νύσσης Γρηγόριον καὶ τὸν Εὐσέβιον· καθὼς δὲ ὁ πρῶτος Ψαλμὸς τοῦ πρώτου βιβλίου ἄρχισεν ἀπὸ μακαρισμοῦ „ Μακάριος γάρ φησιν ἀνὴρ, ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν· ἔτζι καὶ ὁ τελευταῖος οὗτος Ψαλμὸς τοῦ αὐτοῦ πρώτου βιβλίου, ἀπὸ μακαρισμοῦ ἄρχισε „ Μακάριος ὁ συνιῶν ἐπὶ πτωχὸν καὶ πένητα· ἀλλ' ἐν μὲν τῷ πρώτῳ Ψαλμῷ, ἐμακαρίζετο τὸ νὰ ἀποστῇ τινας ἀπὸ τὸ κακὸν, ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ τούτῳ μακαρίζεται τὸ νὰ γνωρίσῃ τινὰς τὸ ἀγαθὸν, ὅπερ ἐστὶν ὁ μονογενὴς Υἱὸς, ὃς δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν· ἐκεῖνον γὰρ ὁποῦ ὠνόμασεν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ τοῦτον πτωχὸν καὶ πένητα κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, τοῦτον ἐν τῷ τέλει ἐδῶ ὀνομάζει, εὐλογητὸν Κύριον καὶ Θεὸν κατὰ τὴν Θεότητα, ὡς ὁ αὐτὸς λέγει Νύσσης Γρηγόριος.

ζεκιὴλ, τῶν τριῶν παίδων, καὶ ἄλλων τοιούτων· καὶ ἐκ προσώπου αὐτῶν ἀναφέρει τὰ ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ λόγια, κατὰ τὸν Ἀντιοχέα Θεόδωρον καὶ τὸν Χρυσόστομον· τὸ δὲ εἰς σύνεσιν ἐπροσέθη, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι ταῦτα συνετισθεὶς ὁ καθε ἕνας ἀπὸ τοὺς προῤῥηθέντας Δικαίους, ἐβόα πρὸς τὸν Θεόν· ἢ διδάσκει ὁ λόγος οὗτος, ὅτι σύνεσιν χρειάζονται ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἀναγινώσκουν τὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου λόγια.

1: „Ὃν τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ Ἔλαφος „ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως „ἐπιποθεῖ ἡ ψυχή μου πρὸς σὲ ὁ Θεός.

Θέλωντας ὁ Προφητάναξ Δαβὶδ νὰ φανερώσῃ τὴν πολλὴν καὶ ὑπερβάλλουσαν ἐπιθυμίαν, ὁποῦ εἶχε πρὸς τὸν Θεόν, μεταχειρίζεται ἐδῶ εἰς παράδειγμα τὸ διψητικώτατον ἐλάφι. διὰ τὶ τὸ ἐλάφι μὲ τὸ νὰ ἦναι φυσικὰ θερμὸν, καὶ μάλιστα διὰ τὶ ἀνάπτει ὅλον ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ὄφεις ὁποῦ τραβίζει μὲ τὴν ἀναπνοήν του μέσα ἀπὸ τὰς φωλεάς των καὶ τοὺς καταπίνει· διὰ τοῦτο ἔχει μεγάλην δίψαν, καὶ δυνατὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νεροῦ· τὸ δὲ ἐπιποθεῖ, σημαίνει, τὸ σπεύδει καὶ ἐπείγεται καὶ ὁρμᾷ κατὰ τὸν Ἀκύλαν· πρὸς σὲ δὲ εἶπεν: ἤγουν πρὸς ἐσένα Θεέ μου, ἐπιποθεῖ καὶ ὁρμᾷ ἡ ψυχή μου, ὅς τις κατοικεῖς εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· εὔχεται λοιπὸν καθε εὐσεβὴς ἀπὸ τοὺς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτους, πρὸς τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ Θεόν· ἐπειδὴ δὲν ἐνόμιζον νὰ εὑρίσκεται ὁ Θεὸς εἰς τὴν Βαβυλῶνα, διὰ τὴν ἐκεῖ εὑρισκομένην εἰδωλολατρείαν· (1)

2: „Ἐδίψησεν ἡ ψυχή μου πρὸς τὸν Θεὸν, „τὸν ἰσχυρὸν, τὸν ζῶντα.

Ἡ ψυχή μου, λέγει, ἐδίψησεν: ἤγουν ἔχει μεγάλην ἐπιθυμίαν πρὸς τὸν Θεόν· ἡ γὰρ λέξις τοῦ ἐδίψησε, φανερόνει τὴν ἀναμμένην καὶ φλεγομένην ἐπιθυμίαν· (2) ἰσχυρὸν δὲ καὶ ζῶντα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν Θεὸν, πρὸς διαφορὰν τῶν ἀσθενῶν καὶ νεκρῶν θεῶν τῶν Βαβυλωνίων· μερικοὶ δὲ λέγουν (ὡς ὁ Νύσσης παρὰ τῷ Νικήτᾳ·) ὅτι ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Ψαλμοῦ, συνετέθη ὁ τρισάγιος ὕμνος εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα· ἅγιος γὰρ ὁ Θεὸς, εἶναι ὁ πατήρ· ἅγιος Ἰσχυρὸς,

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων „Τοῦτο τῶν ἐρώντων ἐςὶ τὸ ἔθος, μὴ κατέχειν σιγῇ τὸν ἔρωτα· ἀλλ' εἰς τοὺς πλησίον ἐκφέρειν ϗ λέγειν ὅτι φιλοῦσι· θερμὸν γάρ τι πρᾶγμα τῆς ἀγάπης ἡ φύσις· ϗ σιγῇ ςέγειν αὐτὴν οὐκ ἀνέχεται ἡ ψυχή· διὰ τοῦτο ϗ ὁ τῷ Ψαλμῷ ὑποκείμενος οὕτω φιλῶν, οὐκ ἀνέχεται σιγᾷν· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος „Τί δή ποτε τὸ ζῶον τοῦτο εἰς μέσον ὁ λόγος ἤγαγε; διψαλέον πως ἐςὶν ἡ Ἔλαφος, ϗ διὰ τοῦτο συνεχῶς τρέχει ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων· διψαλέον δὲ γίνεται ἀπό τε τῆς φύσεως, ἀπό τε τοῦ τοὺς ὄφεις κατεσθίειν, ϗ τοῖς ἐκείνων τρέφεσθαι σώμασιν· οὐμὴν ἀλλὰ ϗ κερασφόρον ϗ καθαρὸν ἐν νόμῳ τὸ ζῶον ϗ φιλέρημον, ϗ ἴδιον αὐτοῦ τὸ ἀναλωτικὸν τῶν θηρίων, ϗ τὸ φυγαδεύειν τῷ ἄσθματι ϗ τῇ τοῦ χρωτὸς ἰδιότητι τὸ τῶν ὄφεων γένος· τοιοῦτος ϗ πᾶς δίκαιος τὰ ὑψηλὰ ζητῶν, τὰ κατὰ διάνοιαν ἀναιρῶν ἑρπετά· πατῶν ἐπάνω ὄφεων ϗ σκορπίων, καθὼς ἔσχεν ὑπὸ Ἰησοῦ ἐξουσίαν, ϗ λέγων „Ἐν σοὶ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν κερατιοῦμεν· μιμεῖται τὴν Ἔλαφον, τὰ ἐμφωλευόμενα τῇ φύσει πάθη ἰοβόλων δίκην, τῷ λόγῳ διαφθείρων τῆς κρίσεως, ϗ τὸν τῇ μνήμῃ κατὰ περίςασιν ἐναπολαμβανόμενον τῆς κακίας ἰὸν, ταῖς πολλαῖς ϗ διαφόροις πηγαῖς κατασβεννύων τῆς γνώσεως, ϗ τοῖς ὕδασι τῆς Θεοπνεύςου Γραφῆς· ὁ δὲ θεῖος Ἐφραὶμ φησὶ „Μεταγινώσκων ὁ Ἰσραὴλ ταῦτά φησιν· ἀλλὰ ϗ σὺ τὸν νοητὸν ὄφιν κατάφαγε· δαπάνησον τὴν ἁμαρτίαν, ϗ δυνήσῃ διψᾶν περὶ τὸν τοῦ Θεοῦ πόθον· γενοῦ ὡς Ἔλαφος διψῶν, ϗ ἐπιποθῶν ἐλθεῖν ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων: τουτέςιν ἐπὶ τὰς θείας Γραφάς· ὅπως πίῃς ἐξ αὐτῶν ϗ καταψύξωσί σου τὴν δίψαν τὴν συμφλέγουσάν σε διὰ τῶν παθῶν· σύμπινε δὲ τὴν ἐξ αὐτῶν σοι ἐγγινομένην ὠφέλειαν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Νύσσης Γρηγόριος „Τὸ γὰρ ἄσχετον ϗ σφοδρὸν τῆς ἐπιθυμίας· τῇ δίψῃ προσεικάζει ὁ λόγος, ἐπιζητήσας τὴν διψωδεςάτην ἐν τοῖς ζώοις φύσιν, ὡς ἂν μάλιςα τὸ ἐπιτεταμένον τῆς ἐπιθυμίας διὰ τοῦ ὑπερβάλλοντος ἐν δίψῃ γενομένου ζώου ἐπιδειχθείη· λέγει δὲ ϗ ὁ Χρυσόςομος „Οὐκ εἶπεν ἐφίλησεν ἡ ψυχή μου τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα· ἀλλ' ἵνα τὴν διάθεσιν ἐνδείξηται, δίψος ἐκάλεσεν, ἀμφότερα ἡμῖν δηλῶν τό, τε διακαὲς τῆς ἀγάπης, ϗ τὸ διηνεκὲς τοῦ ἔρωτος.

ρὸς, εἶναι ὁ Υἱὸς· ἅγιος ἀθάνατος: ἤτοι ζῶν, εἶναι ὁ Παράκλητος· τὸ δὲ τρὶς ἅγιος, ἐρανίσθη ἀπὸ τὰ Σεραφὶμ, ὁποῦ εἶδεν ὁ Ἡσαΐας.

„Πότε ἥξω καὶ ὀφθήσομαι τῷ προσώ-
„πῳ τοῦ Θεοῦ.

Ὁ λόγος οὗτος εἶναι ἴδιος ἐκείνου, ὁποῦ ἐπιθυμεῖ· πότε, λέγει, ἐγὼ ὁ ἐν Βαβυλῶνι αἰχμάλωτος λαὸς, πότε θέλω ἔλθω πρὸς ἐσένα Κύριε, τὸν εὑρισκόμενον εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, διὰ νὰ φανερωθῶ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ; ἤγουν εἰς ἐσένα τὸν Θεὸν κατὰ περίφρασιν· θέλω δὲ φανερωθῶ διὰ τῆς ἐν τῷ ναῷ σου λατρείας καὶ παρασάσεως· τὸ ὁποῖον δὲν ἠμπορῶ νὰ κάμω ἐδῶ εἰς τὴν Βαβυλῶνα ὡς παράνομον, καθὼς ἑρμηνεύει ὁ Χρυσοῤῥήμων· (1)

3: „Ἐγενήθη τὰ δάκρυά μου ἐμοὶ ἄρ-
„τος ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ἐν τῷ λέγε-
„σθαί μοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν· ποῦ
„ἐστιν ὁ Θεός σου;

Ὅταν, λέγει, οἱ Βαβυλώνιοι ὀνειδίζουν, καὶ κατηγοροῦν τὴν ἀσθένειαν τοῦ Θεοῦ μου, λέγοντες περιγελαστικῶς· ποῦ εἶναι τώρα ὁ Θεός σου νὰ σοὶ βοηθήσῃ; τότε, λέγω, γίνονται εἰς ἐμένα τὰ δάκρυα, ἄρτος: ἤγουν ἐπιθυμῶ καὶ ὀρέγομαι ὡσὰν τὸν ἄρτον τὰ δάκρυα· καὶ καθὼς ἀναγκαία εἶναι ἡ τροφὴ τοῦ ἄρτου εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἔτζι καὶ εἰς ἐμένα εἶναι τότε ἀναγκαῖα τὰ δάκρυα· ἡ δὲ τοιαύτη ὄρεξις καὶ ἀνάγκη τῶν δακρύων, εὑρίσκεται εἰς ἐμένα, ὄχι μόνον τὴν ἡμέραν ἀλλὰ καὶ τὴν νύκτα· ἤγουν ἐγὼ ὁ λαός σου ἐπιθυμῶ νὰ κλαίω καὶ ἡμέραν καὶ νύκτα, μὴ ὑποφέροντας ταύτην τὴν ὕβριν τοῦ Θεοῦ μου. (2)

4: „Ταῦτα ἐμνήσθην, καὶ ἐξέχεα ἐπ' ἐμὲ
„τὴν ψυχήν μου.

Ταῦτα, λέγει, ἐνθυμήθηκα ἐγὼ ὁ λαός σου Κύριε· ἤγουν τὰ ἀνωτέρω, ὁποῦ λέγουν πρὸς

ἐ-

(1) Λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „Ποθῶ φησι ϗ διψῶ τὴν τοῦ ζῶντος Θεοῦ μου λατρείαν· τὸ γὰρ ὀφθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ, τὸ λατρεύειν αὐτῷ κατὰ τὸν νόμον λέγει· τῇ δὲ Ἱερουσαλὴμ ἡ τοιαύτη περιώρισαι λατρεία· μάλα δὲ ἁρμοδίως ἰσχυρὸν ϗ ζῶντα τὸν Θεὸν ὀνομάζουσι, τοῖς ἀψύχοις ϗ ἀκινήτοις τῶν Βαβυλωνίων εἰδώλοις προσέχοντες ἥκισα· ὁ δὲ ἱερὸς Αὐγουστῖνος ἐν Κεφ. λε'. τῶν Μονολογίων, προτεθεὶς τὰ λόγια τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἕως τὸ ῥητὸν τοῦτο, λέγει τὰ ἐρωτικὰ ταῦτα· „Ὦ πηγὴ ζωῆς ὦ φλὲψ ὑδάτων ζώντων· πότε ἀφίξομαι ἐπὶ τὰ ῥεῖθρα τῆς σῆς γλυκύτητος, ἀπὸ τῆς γῆς ταύτης τῆς ἐρήμου ϗ ἀβάτου ϗ ἀνύδρου, τοῦ ἰδεῖν τὴν δύναμίν σου ϗ τὴν δόξαν σου; τοῦ ἐμπλῆσαι τὸ συνέχον με δίψος ἐκ τῶν ναμάτων τοῦ ἐλέους σου; Διψῶ Κύριε, ἡ τῆς ζωῆς πηγὴ σὺ ὑπάρχεις, κόρεσόν με. Διψῶ Κύριε· διψῶ σε τὸν ζῶντα Θεόν· ὢ, πότε ἥξω ϗ ὀφθήσομαι τῷ προσώπῳ σου;

(2) Ἔφη δὲ ϗ ὁ ἅγιος Νεῖλος „Καὶ πᾶς δὲ ὁ μὴ εἰκῆ, μηδὲ μάτην δακρύων, ἀλλ' ἐκ διαθέσεως φιλοπόνου ϗ φιλοθέου τῷ κλαυθμῷ κεχρημένος, τοῖς οἰκείοις δάκρυσι τρέφεται δίκην ἄρτου· οὐκ ἐν τοῖς ἱλαροῖς μόνον ϗ χρηστοῖς ϗ θυμήρεσιν, ἅπερ ϗ ἡμέραν καλεῖ ὁ ἅγιος· ἀλλὰ ϗ ἐν τοῖς περιστατικοῖς ϗ λυπηροῖς, ἅπερ νύκτα συμβολικῶς ὀνομάζει· ὁ δὲ Νύσσης λέγει ϗ τὴν φυσικὴν τῶν δακρύων αἰτίαν „Ζητοῦντες δὲ τίς ἡ τῶν δακρύων γένεσις, φαμὲν, ὅτι ὥσπερ διαχέονταί πως ϗ λύονται διὰ ἡδονῆς οἱ τοῦ σώματος πόροι, τῶν ἔκτινος ἡδονῆς ἡδείας διαχεθέντων: οὕτω διὰ λύπης μύουσιν αἱ λεπταὶ ϗ ἄδηλοι τῶν πόρων διαπνοαί· ϗ διασφίγξασαι τὴν ἔνδον τῶν σπλάγχνων διάθεσιν, ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ϗ τὰς μήνιγγας τὸν νοτερὸν ἀτμὸν ἀναθλίβουσιν· ὃς πολὺς ἐναποληφθεὶς ταῖς τοῦ ἐγκεφάλου κοιλότησι, διὰ τῶν κατὰ τὴν βάσιν πόρων ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξωθεῖται, τῆς τῶν ὀφρύων συμπτώσεως ἐφελκομένης διὰ σταγόνων τὴν ὑγρασίαν· ἡ δὲ σταγὼν δάκρυον λέγεται· ἔφη δὲ ϗ ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος ἐν λε'. Κεφαλαίῳ τῶν Μονολογίων „Ἕως πότε ῥηθήσεταί μοι· ποῦ ἐστιν ὁ Θεός σου; ἕως πότε ῥηθήσεταί μοι· ἀνάμεινον ὑπόμενε· ϗ νῦν τίς ἡ ὑπομονή μου; οὐχὶ Κύριος; τὸν γὰρ Σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ἡμῶν ταπεινώσεως, εἰς τὸ συμμόρφους ἡμᾶς γενέσθαι τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν Κεφ. μ'. τῶν Μελετῶν του λέγει „Κύριέ μου, γένοιτο τὰ δάκρυά μου ἐμοὶ ἄρτος ἡμέρας ϗ νυκτός· ἕως οὗ ἡ ψυχή μου ἀκούσηται· ἰδοὺ ὁ νυμφίος σου· ποίμανον δέ με τέως ἐν τοῖς ἐμοῖς ὀλολίγμασιν· ἀνάθαλψόν με ἐν ἄλγεσιν ὀδυνῶν μου.

ἐμένα περιγελασικῶς οἱ Βαβυλώνιοι· καὶ διὰ τοῦτο ἐξέχεα: ἤγουν ἐχαύνωσα τὴν ψυχήν μου εἰς τὸν ἐμαυτόν μου, καὶ παρελύθη ἡ δύναμις καὶ ὁ τόνος τῆς καρδίας μου, ἤτοι ἐκινήθην εἰς ὀδυρμοὺς κατὰ τὸν Θεοδώριτον· πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν καθολικῶς, ὅτι ἡ τῶν Ἑβραίων διάλεκτος, ἀδιαφόρως μεταχειρίζεται τὰς συντάξεις τῶν ῥημάτων καὶ τῶν προθέσεων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖςον· καθὼς καὶ τώρα ἐδῶ, τὸ μὲν ἐπ' ἐμὲ ἐμεταχειρίσθη, ἀντὶ τοῦ ἐν ἐμοί· τὸ δὲ ταῦτα, ἀντὶ τοῦ τούτων· ἀνίσως δὲ τὸ ταῦτα δὲν ἀποδοθῇ πρὸς τὰ ἀνωτέρω ὁποῦ ἔλεγον οἱ Βαβυλώνιοι, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἀκόλουθον σίχον: ἤγουν πρὸς τό, ὅτι διελεύσομαι ἐν τόπῳ σκηνῆς θαυμαστῆς, ἔχει ἄλλο νόημα ὁ λόγος· ἤγουν ἐγὼ ἐνθυμήθηκα τὰ κάτωθεν ῥηθησόμενα, καὶ διὰ τοῦτο ἐξέχεα: ἤτοι ἔδωκα διάχυσιν καὶ ἄνεσιν εἰς τὴν ἐν ἐμαυτῷ ςενοχωρημένην ψυχήν μου· (1)

„Ὅτι διελεύσομαι ἐν τόπῳ σκηνῆς „θαυμαστῆς ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ.

Ἄνεσιν, λέγει, καὶ διάχυσιν ἔλαβεν ἡ ςενοχωρημένη ψυχή μου, ἐπειδὴ ἐνθυμήθηκα, ὅτι θέλω περιπατήσω πάλιν ἐν Ἱεροσολύμοις εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, ἕως εἰς τὰ ἄδυτα ταμεῖά του· σκηνὴν γὰρ λέγει τὸν περίφημον τοῦ Σολομῶντος ναόν· οἶκον δὲ Θεοῦ, τὰ ἄδυτα καὶ ἐνδότατα τοῦ ναοῦ· κατὰ τὴν δευτέραν δὲ ἐξήγησιν ταύτην, τὸ ὅτι λαμβάνεται βεβαιωτικόν· ἐπειδὴ καὶ προφητεύει ὁ Δαβὶδ ὡς ἐκ μέρους τῶν σκλαβωμένων ἐν Βαβυλῶνι, ὅτι βέβαια θέλω ποιήσω τοῦτο (2) νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως· ὅτι σκηνὴ μέν, εἶναι ἡ προσληφθεῖσα ἐξ ἡμῶν τοῦ Θεοῦ Λόγου σάρξ· θαυμαςὴ γὰρ εἶναι αὐτη· ἐπειδὴ καὶ συνεπάγη χωρὶς σπορὰν ἀνδρὸς ἐκ Πνεύματος ἁγίου· οἶκος δὲ Θεοῦ, εἶναι ἡ νοερὰ καὶ παναγία τοῦ Χριςοῦ ψυχή· ἐπειδὴ διὰ μέσης αὐτῆς ὁ Θεὸς λόγος ἡνώθη μὲ τὴν σάρκα· τόπος δέ, εἶναι αὐτὸς ὁ Θεὸς λόγος, ὅς τις ἐν ἑαυτῷ ὑπέςησε τὴν προσληφθεῖσαν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ ἔπηξεν αὐτήν· διελεύσομαι, λέγει, λοιπὸν διὰ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ὁδηγούμενος, ἕως τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρωπίνου αὐτοῦ προσλήμματος, φιλοσοφῶν περὶ αὐτῶν, καὶ θεωρῶν αὐτὰ κατὰ τὴν δοθεῖσάν μοι δύναμιν· δὲν θέλω ὅμως συγχωρηθῶ νὰ διαπεράσω παρεμπρός, καὶ νὰ θεωρήσω τὰ τούτων βαθύτερα.

„Ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως καὶ ἐξομολο„γήσεως ἤχου ἑορτάζοντος.

Θέλω διαπεράσω, λέγει, τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ μὲ φωνὴν χαρᾶς, καὶ μὲ φωνὴν εὐχαριςίας ἤχου ἑορτασικοῦ· ἤγουν πάλιν θέλω ἑορτάσω εἰς τὸν ναὸν Κυρίου καθὼς καὶ πρότερον πρὶν νὰ σκλαβωθῶ, καὶ πάλιν θέλω μεταχειρισθῶ τὴν τοῦ θείου νόμου λατρείαν. (3)

5: „Ἵ-

(1) Παρὰ τῷ Νικήτᾳ δὲ γράφεται, ὅτι εἶναι καλλίτερον νὰ νοῆται τὸ ἐξέχεα, ἀντὶ τοῦ ἔδωκα διάχυσιν ϗ εὐθύμησα, ἐνθυμηθεὶς τὰ κατωτέρω λεγόμενα.

(2) Σκηνὴν καλεῖ τὴν τοῦ Θεοῦ σκέπην· μετὰ τὰ σκυθρωπὰ τοίνυν τὰ θυμήρη διαγορεύει, ϗ προδιδάσκει ὡς τάχιςα τῆς ἀνακλήσεως τεύξονται, προθεσπίζει δὲ ϗ ὁ μακάριος Ἡσαΐας ὡς μετὰ πλείςης ἐπανήξουσι τιμῆς, ἐν λαμπήναις ἡμιόνων ὀχούμενοι, ϗ σκιαδίοις σκεπόμενοι, ϗ τῆς ἀκτῖνος τὸ λυποῦν ἀποθέμενοι· τοῦτο δὲ ϗ ὁ Ἀκύλας ἠνίξατο· εἰσελεύσομαι ἐν συσκίῳ, παραβιβάζων αὐτοὺς ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ· (εἶναι λόγια τοῦ Θεοδωρίτου) ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „Ἡ μὲν κατὰ Μωσέα ἐν ἐξόδῳ Σκηνή, τύπος οἶμαι ταύτης ἦν· ὁ δὲ κατὰ Σολομῶντα Ναός, τύπος τοῦ ἀληθινοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ· ὅτι φησὶν ἔτι προκόπτω ϗ οὔπω τέλειος εἰμί· Σύμβολον δὲ τῆς προκοπῆς ἡ Σκηνή, θαυμαςῶς φέρουσα ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ: τουτέςι τὴν τελειότητα.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Οἶμαι δὲ τὸν ἐκεῖθεν τῶν ἑορταζόντων ἦχον, μηδὲν ἄλλο εἶναι, ἢ Θεὸν ὑμνούμενόν τε ϗ δοξαζόμενον παρὰ τῶν τῆς ἐκεῖσε πολιτείας ἠξιωμένων. ὁ δὲ μέγιςος Μάξιμος, σύμβολον μὲν προκοπῆς τὴν σκηνήν, τελειότητος δὲ τὸν οἶκον νοεῖ, λέγων „Ὁ τῆς θαυμαςῆς σκηνῆς τόπος, ἡ ἀπαθής ἐςιν ἕξις τῶν ἀρετῶν, καθ' ἣν ὁ τοῦ Θεοῦ γινόμενος λόγος διαφόροις ἀρετῶν κάλλεσι κατακοσμεῖ, καθάπερ Σκηνὴν τὴν ψυ-

5: „Ἵνα τί περίλυπος εἶ ἡ ψυχή μου ; καὶ „ἵνα τί συνταράσσεις με ;

Μὲ τὴν ψυχήν του ὁμιλεῖ ἐδῶ κάθε εὐσεβὴς ἀπὸ τοὺς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτους , κατὰ τὸν Χρυσόστομον · διὰ τί , λέγει , μὲ θλίβεις ὦ ψυχή μου ; διὰ τί μὲ συγχύζεις καὶ δὲν μὲ ἀφίνεις νὰ ἡσυχάσω ; ταῦτα δὲ ἔλεγεν ἐκ προσώπου ἐκείνων ὁ Δαβίδ , μὲ τὸ νὰ ἔλαβε πληροφορίαν ἀπὸ τὸν Θεὸν , ὅτι ἔμελλον νὰ ἐπαναγυρίσουν πάλιν εἰς Ἰερουσαλήμ ·

„Ἔλπισον ἐπὶ τὸν Θεὸν, ὅτι ἐξομολογήσομαι αὐτῷ · σωτήριον τοῦ προ„σώπου μου καὶ ὁ Θεός μου .

Ἔλπισον , λέγει , ὦ ψυχή μου εἰς τὸν Θεὸν · ὅτι ἐγὼ θέλω τὸν εὐχαριστήσω , ὅταν ἐπαναγυρίσω εἰς Ἱεροσόλυμα · ἐπειδὴ δὲ ἐνθυμήθη τὴν ὕστερον γενησομένην ταύτην εὐεργεσίαν τοῦ Θεοῦ · διὰ τοῦτο μὲ ἡδονὴν καὶ γλυκύτητα τῆς καρδίας του ἐπικαλεῖται τὸν Θεὸν λέγων · ὦ σωτηρία τοῦ προσώπου μου : ἤτοι ἐμοῦ κατὰ περίφρασιν · καὶ ὦ Θεέ μου εὐεργετικώτατε δηλαδὴ καὶ γλυκύτατε . (1)

6: „Πρὸς ἐμαυτὸν ἡ ψυχή μου ἐταράχθη.

Τὸ πρὸς ἐμαυτὸν νοεῖται ἀντὶ τοῦ ἐν ἐμαυτῷ · μέσα εἰς τὴν καρδίαν μου ἐταράχθη , λέγει , καὶ ἐλυπήθη ἡ ψυχή μου , χωρὶς νὰ καταλάβῃ τινὰς ἔξωθεν τὴν τοιαύτην ταραχὴν καὶ λύπην μου · ἐταράχθη δὲ καὶ ἐλυπήθη · διὰ τὶ ἐσυλλογίσθη τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν τῶν Ἰουδαίων , διὰ τὰς ὁποίας παρεδόθημεν εἰς τοὺς ἐχθροὺς μας Βαβυλωνίους · ἢ διὰ τὶ ἐσυλλογίσθη τὴν τόσην πολυκαιρίαν , ὁποῦ ἐκάμαμεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα , καὶ δὲν ἐγυρίσαμεν εἰς τὴν φίλην πατρίδα μας τὰ Ἱεροσόλυμα ·

„Διὰ τοῦτο μνησθήσομαί σου ἐκ γῆς „Ἰορδάνου καὶ Ἑρμωνιεὶμ ἀπὸ ὄρους „μικροῦ.

Διὰ τὴν θλίψιν , λέγει , ταύτην , ὁποῦ ἔχω εἰς τὴν καρδίαν μου , θέλω σου ἐνθυμηθῶ Κύριε : ἤγουν θέλω ἐνθυμηθῶ τὴν πρόνοιαν καὶ κηδεμονίαν , ὁποῦ ἔδειξες εἰς τὸ γένος ἡμῶν τῶν Ἑβραίων , ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα , ὁποῦ ἀπολαύσαμεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας · διὰ μέσου γὰρ τοῦ Ἰορδάνου , καὶ τοῦ βουνοῦ , ὁποῦ πλησιάζει εἰς τὸν Ἰορδάνην , τὸ ὁποῖον καὶ Ἑρμωνιεὶμ ὀνομάζεται καὶ Ἑρμὼν (2) διὰ μέσου, λέγω, αὐτῶν , ὅλην τὴν Ἰουδαίαν ἐφανέρωσε , κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώριτον · ἐπρόσθεσε δὲ καὶ τοῦ Ἑρμωνιεὶμ τὸ μέγεθος , ὅτι εἶναι βουνὸν μικρόν ·

7: „Ἄβυσσος ἄβυσσον ἐπικαλεῖται εἰς „φω-

ψυχήν · ὁ δὲ οἶκος τοῦ Θεοῦ , ἡ ἐκ πολλῶν ϗ διαφόρων συγγινομένη γνῶσις θεωρημάτων ἐςὶν , καθ' ἣν ἐνδημῶν τῇ ψυχῇ ὁ Θεὸς , τοῦ τῆς σοφίας κρατῆρος ἐμπίπλησιν · ἡ δὲ φωνὴ τῆς ἀγαλλιάσεως ἐςὶ , τὸ ἐπὶ τῷ πλούτῳ τῶν ἀρετῶν τῆς ψυχῆς σκίρτημα · ἡ δὲ τῆς ἐξομολογήσεως, ἡ ἐπὶ τῇ δόξῃ τῆς κατὰ τὴν σοφίαν εὐχαρίας εὐχαριςία · ὁ δὲ ἦχος, ἡ ἐξ ἀμφοῖν ἀγαλλιάσεως φημὶ ϗ ἐξομολογήσεως κατὰ σύγκρισιν γινομένη διηνεκὴς δοξολογία .

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Τὸ δὲ πρόσωπον ἔοικεν ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ κάλλους εἰπεῖν . . . τοῖς γὰρ πιςεύουσιν εἰς Χριςὸν , τὸ θεῖον ἐμπρέπει κάλλος · οὐκοῦν ἐν ἡμῖν μορφοῦται , ὅτε τοῦ τῆς ψυχῆς προσώπου : τουτέςι τοῦ κάλλους αὐτῆς τὴν σωτηρίαν ἐργάζεται · ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἠθοποιΐα τίς ἐςι τῆς ψυχῆς πρὸς ἑαυτὴν διαλεγομένης · ἐπειδὴ γὰρ εἶπε · παῦσαι ἀθυμοῦσα τῶν ἀγαθῶν δεξαμένη τὰς ὑποσχέσεις , ἀποκρίνεται πρὸς ταῦτα λέγουσα · ὅτι οὐ μάτην ἀλύω , ϗ τοῖς εἰρημένοις κέχρημαι θρήνοις · ἡ γὰρ μνήμη τῆς πατρῴας γῆς κινεῖ μοι τὰ δάκρυα · γῆν γὰρ Ἰορδάνου τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας καλεῖ .

(2) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόστομον ϗ Κύριλλον ϗ Θεοδώριτον τὸ Ἑρμωνιεὶμ ϗ Ἀερμὼν ὀνομάζεται · ὅρα ϗ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ Θαβὼρ ϗ Ἑρμὼν ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιάσονται (Ψαλ. πη'. 12.) λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων „ Τὸ Ἑρμωνιεὶμ ὄρος ἐςὶ μικρὸν ἐν γῇ Ἰορδάνου · ὅθεν ἀνελήφθη Ἠλίας, οὗ τινος πλησίον ἐν τοῖς ῥείθροις τοῦ Ἰορδάνου βουληθεὶς ἐβαπτίσθη Χριςὸς (λόγ. εἰς τὴν Μεταμόρφ. τόμ. ζ'.) κατὰ δὲ τὰ Παραλειπόμενα (α' Παρ. ε'. 23.) ἄλλο εἶναι τὸ Ἀερμὼν ἀπὸ τὸ Ἑρμωνιεὶμ .

„φωνὴν τῶν καταῤῥακτῶν σου.

Ἀφ' οὗ ἐνθυμήθη ἀνωτέρω ὁ ἐν Βαβυλῶνι αἰχμάλωτος καὶ εὐσεβὴς Ἰουδαῖος τὴν εὐεργεσίαν τοῦ Θεοῦ, τώρα ἐδῶ ἀκολούθως ἀναφέρει δεινοπαθῶς, καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν, ὁποῦ ἔδειξεν ὁ Θεὸς εἰς τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων· ἄβυσσον γὰρ ὀνομάζει τὸ βάθος τῶν συμφορῶν, ὁποῦ ἠκολούθησεν εἰς αὐτούς· ἡ μία, λέγει, βαθεῖα θλῖψις, ἄλλην βαθεῖαν θλῖψιν προσκαλεῖται εἰς βοὴν τῶν κατεῤῥαγμένων σου: ἤτοι τόσον συχναὶ καὶ ἀλλεπάλληλοι εἶναι αἱ θλίψεις, ὁποῦ ἀκολουθοῦν εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἑβραίους, τοὺς κατεῤῥαγμένους δούλους σου Κύριε, ὥςε ὁποῦ φαίνονται τρόπον τινὰ, πῶς αἱ θλίψεις αὗται προσάζουσι καὶ καλοῦσι μία τὴν ἄλλην νὰ ἔλθῃ, διὰ τὴν ἀλληλοδιάδοχον συνέχειαν· καὶ τόσον πολλὰ λυποῦσιν, ὥςτε ὁποῦ ἡμεῖς οἱ ταύτας πάσχοντες, φωνάζομεν ἀπὸ τοὺς πολλοὺς πόνους· τὸ καταῤῥακτῶν γὰρ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ κατεῤῥαγμένον· ἐνεργητικὸν ἀντὶ παθητικοῦ· (1) νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως, ὅτι ἡ ἄβυσσος καὶ τὸ πλῆθος τὸ ἄμετρον τῶν ἐδικῶν μας ἁμαρτιῶν, ἐπικαλεῖται τὴν ἄβυσσον καὶ τὸ ἄμετρον πλῆθος τῶν ἐδικῶν σου οἰκτιρμῶν Κύριε, ὥςε ὁποῦ νὰ ἀκουσθῇ εἰς ἡμᾶς ἡ φωνὴ τῶν ἀποςολικῶν σου κηρυγμάτων· καταῤῥάκται γὰρ καὶ οἱ Ἀπόςολοι ὀνομάζονται· ἐπειδὴ κατέῤῥαξαν καὶ κατεχρήμνισαν ὅλην τὴν ἔπαρσιν καὶ πλάνην τοῦ Διαβόλου· νοεῖται δὲ καὶ ἀναγωγικώτερον τὸ ῥητόν· ἄβυσσος εἶναι ἡ Παλαιὰ Γραφὴ, ἄβυσσος καὶ ἡ Νέα, διὰ τὰ βάθη τῶν ἀποκρύφων νοημάτων ὁποῦ περιέχουσι· ἡ Νέα λοιπὸν Γραφὴ ἐπικαλεῖται τὴν Παλαιὰν, διὰ τὴν φωνὴν τῶν καταῤῥακτῶν

(1) Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Κύριλλον, δύω θαύματα φανερόνει ὁ Δαβὶδ διὰ τῶν λόγων τούτων, τὴν διὰ τοῦ Ἰορδάνου διάβασιν τῶν Ἰσραηλιτῶν, ϗ τὸν τῶν ἀλλοφύλων θάνατον τὸν διὰ χαλάζης· ἐν μὲν γὰρ τῇ διαβάσει τοῦ Ἰορδάνου, τὰ μὲν κάτω φερόμενα ῥεύματα τοῦ ποταμοῦ κατέβησαν εἰς τὴν θάλασσαν τῶν ἁλῶν: ἤτοι τὴν νεκράν. τὰ δὲ ἄνωθεν ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Ἰορδάνου φερόμενα, ἐςάθησαν εἰς πῆγμα ἕν· ὅθεν τὰ ὕδατα μὴ ἔχοντα διέξοδον, τὸ ἕνα ἐφέρετο ϗ ἐκυρτοῦτο ἐπάνω εἰς τὸ ἄλλο, ὡσὰν μία ἄβυσσος ἐπάνω εἰς ἄλλην ἄβυσσον, ϗ ὡς ἦχος ἠκούετο καταῤῥακτῶν· ἐν δὲ τῷ διὰ χαλάζης θανάτῳ τῶν ἀλλοφύλων, τοσοῦτον συχνὴ ϗ ἀλλεπάλληλος ἔγινεν ἡ φορὰ τῆς χαλάζης, ὥςε ὁποῦ ἐφαίνετο πῶς ἡ μία χάλαζα ἀνεκαλεῖτο τὴν ἄλλην, ὡσὰν μία ἄβυσσος τὴν ἄλλην ἄβυσσον· φωναὶ δὲ καταῤῥακτῶν ἠμποροῦν νὰ νοηθοῦν, αἱ καταφοραὶ τῶν χαλαζῶν· οἱ ἐν Βαβυλῶνι λοιπὸν αἰχμάλωτοι ταῦτα τὰ θαύματα ἐνθυμούμενοι ἐλυποῦντο, πῶς δὲν ἔγινε καὶ εἰς τοὺς ἐδικούς των καιροὺς κανένα τοιοῦτον παράδοξον· ὁ δὲ Θεοφόρος Μάξιμος κατὰ θεωρίαν ἐννοῶν τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγει „Πᾶς νοῦς θεωρητικὸς, ὁ διὰ τὸ πλῆθος τῶν νοημάτων ἀβύσσῳ προσεοικὼς· ἐπειδὰν τῶν φαινομένων διαβὰς τὴν διακόσμησιν, ϗ εἰς τὴν τῶν νοητῶν χώραν γενόμενος, ϗ τούτων πάλιν κατὰ πίςιν τῷ σφοδρῷ τῆς κινήσεως ὑπερβὰς τὴν εὐπρέπειαν, ἐφ' ἑαυτῷ ςῇ, πεπηγὼς παντάπασι καὶ ἀκίνητος διὰ τὴν πάντων διάβασιν, τηνικαῦτα δεόντως τὴν θείαν ἐπικαλεῖται σοφίαν, τὴν κατὰ γνῶσιν ὄντως ἀδιεξίτητον ἄβυσσον, φωνὴν αὐτῷ δοῦναι τῶν θείων καταῤῥακτῶν. ἀλλ' οὐκ αὐτοὺς τοὺς καταῤῥάκτας· ὅπέρ ἐςιν, ἔμφασιν τινὰ πίςεως γνωςικῆς τῶν τῆς περὶ τὸ πᾶν θείας προνοίας τρόπων τε ϗ λόγων αἰτῶν ὑποδέξασθαι· ϗ ὁ Θεολόγος δὲ Γρηγόριος ἐπὶ τῆς γνώσεως λαμβάνει τὸ, ἄβυσσος ἄβυσσον ἐπικαλεῖται λέγων „Πείθομαι μὴ τὰ ἄνω βλέπειν μόνον, ἀλλὰ ϗ περαιτέρω διαβαίνειν, ϗ εἰς βάθος ἔτι χωρεῖν ἐκ βάθους, ἀβύσσῳ ἄβυσσον προσκαλούμενος, ϗ φωτὶ φῶς εὑρίσκων μέχρις ἂν φθάσω πρὸς τὸ ἀκρότατον· ἀλλὰ ϗ Νικήτας ὁ Παφλαγὼν ὁ ϗ Δαβὶδ καλούμενος ϗ ῥήτωρ, λέγει „Ἄβυσσος ὢν ὁ Κύριος, ἄβυσσον ἐπικαλεῖται τὸν Πατέρα εἰς τὸ δοῦναι φωνὴν ϗ λόγον σοφίας τοῖς καταῤῥάκταις αὐτοῦ, τοῖς διακόνοις τοῦ Εὐαγγελίου· οἵτινες οἷα ποταμοὶ, Θεοῦ ἐξ ἀβύσσων προερχόμενοι, τὴν τῆς ἀληθοῦς σοφίας φωνὴν, καθάπερ ἀέναον ῥεῖθρον ϗ ζῶν, ὡς διὰ καταῤῥακτῶν τῶν θεηγόρων χειλέων εἰς ζωογόνον πιότητα τοῖς Ἔθνεσιν ἐπιῤῥέουσι· τάχα δὲ ἐπὶ τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ "Ἄβυσσος πολλὴ, παρίςαται ὅτι τὰ κρίματα ἑτέρων ἤρτηται κριμάτων· τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν „Ἄβυσσος ἀβύσσῳ ἀπήντα ἀπὸ ἤχου τῶν κρουνῶν σου· ὁ δὲ θεῖος Αὐγουςῖνος τρεῖς ἀβύσσους ἐννοεῖ, πρώτην, τὸ πλῆθος τὸ ἄμετρον τῶν ἁμαρτιῶν· δευτέραν, τὰς ἀπείρους ϗ ἀμετρήτους κολάσεις εἰς τὰς ὁποίας, εἶναι ἔνοχοι αἱ ἁμαρτίαι· ϗ τρίτην, τὰ τοῦ Θεοῦ ἀκατάληπτα κρίματα· ἄβυσσος λοιπὸν ἄβυσσον ἐπικαλεῖται εἰς φωνὴν τῶν καταῤῥακτῶν σου· ἡ γὰρ ἄβυσσος ἡ τῆς ἁμαρτίας, τῆς τῶν κολάσεων ἔνοχος ἐςὶν ἀβύσσου, ἣν προδιαγγέλλει τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα· ϗ ἡ μὲν ἄβυσσος τῶν κριμάτων τοῦ Θεοῦ εἶναι ὑπεράνω τοῦ ἀνθρώπου· ἡ δὲ ἄβυσσος τῆς ἁμαρτίας εἶναι ἔσω εἰς τὸν ἄνθρωπον· ἡ δὲ ἄβυσσος τῆς κολάσεως εἶναι ὑποκάτωθεν τοῦ ἀνθρώπου· φοβεῖται λοιπὸν ὁ ἱερὸς Πατὴρ ϗ τρέμει, μήπως ἡ ὑπεράνω αὐτοῦ ἄβυσσος τῶν κριμάτων τοῦ Θεοῦ, πλημμυρίσασα κατὰ τῆς ἔσωθεν αὐτοῦ οὔσης ἀβύσσου τῶν ἁμαρτιῶν, καταβυθίσῃ αὐτήν τε ϗ αὐτὸν ὁμοῦ, μέσα εἰς τὴν ἄβυσσον τῶν κολάσεων (βιβ. δ'. τοῦ Κεκραγαρίου τοῦ Αὐγουςίνου τῷ περὶ συντριβῆς καρδίας.)

τῶν : ἤτοι τῶν Προφητῶν · καὶ οἱ Προφῆται γὰρ καταῤῥάκται ὀνομάζονται · ἐπειδὴ καὶ ἄνωθεν καταφέρουσι τὸ ὕδωρ τῆς προφητείας · ἐπικαλεῖται δὲ πάλιν ἡ Νέα τὴν Παλαιὰν ὡς μάρτυρα, διὰ νὰ δείχνῃ εἰς τοὺς ἀπίστους, ὅτι οἱ Προφῆται περὶ τοῦ Χριστοῦ ἐπροκήρυξαν·

8: „Πάντες οἱ μετεωρισμοί σου, καὶ τὰ „κύματά σου ἐπ᾽ ἐμὲ διῆλθον.

Μετεωρισμοὺς ἐδῶ ὀνομάζει ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων τὰς ἐπαναστάσεις τῶν συμφορῶν · ὁμοίως δὲ καὶ κύματα · λέγει λοιπὸν, ὅτι αἱ συμφοραὶ καὶ μάστιγές σου Κύριε, ἐπάνω εἰς ἐμένα ἐπέρασαν · πάντες δὲ εἶπε, διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ διαφορετικὸν καὶ πολυποίκιλον τῶν συμφορῶν. (1)

„Ἡμέρας ἐντελεῖται Κύριος τὸ ἔλεος „αὐτοῦ.

Τὸ ἡμέρας νοεῖται ἀντὶ τοῦ ἐν ἡμέρᾳ : ἤτοι φανερῶς · φῶς γὰρ, καὶ φανερὰ εἶναι ἡ ἡμέρα, διὰ τὸν ἐν αὐτῇ λάμποντα ἥλιον · λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι φανερὰ ἐντελεῖται : ἤγουν θέλει ἀποστείλῃ ὁ Κύριος τὸ ἔλεός του · ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὁποῦ ἀποστέλλει, αὐτὸς καὶ προστάζει · προφητεύει δὲ ὁ λόγος οὗτος, ὅτι ἡ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν ἐλευθερία τῶν Ἑβραίων, θέλει γένῃ φανερὰ, καὶ εἰς ὅλους γνωστὴ καὶ πεπαῤῥησιασμένη.

„Καὶ νυκτὸς ᾠδὴ αὐτῷ παρ᾽ ἐμοί.

Ἐν ὅσῳ, λέγει, ἐγὼ εὑρίσκομαι εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν, θέλω ᾄσω εἰς τὸν Θεὸν ὕμνους καὶ δοξολογίας, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς νυκτός · ἐπειδὴ καὶ τότε λαμβάνω τὴν ἄδειαν · καθ᾽ ὅτι τὴν ἡμέραν δὲν ἔχω εὐκαιρίαν, μὲ τὸ νὰ δουλεύω εἰς τοὺς αὐθέντας μου. (2)

„Προσευχὴ τῷ Θεῷ τῆς ζωῆς μου.

Οὐ μόνον, λέγει, θέλω ᾄσω ὕμνους καὶ δοξολογίας εἰς τὸν Θεὸν, ἀλλὰ καὶ θέλω προσευχηθῶ εἰς αὐτὸν ζητῶν διὰ νά μοι χαρίσῃ ὀγλίγωρα τὴν ἐλευθερίαν · ἡ μὲν ᾠδὴ γίνεται εἰς δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν Θεοῦ · ἡ δὲ προσευχὴ γίνεται, εἰς τὸ νὰ παρακαλέσῃ τινὰς τὸν Θεὸν νὰ δώσῃ αὐτῷ ὀγλίγωρα τὰ πρὸς τὸ συμφέρον αἰτήματά του · τῷ Θεῷ δὲ τῆς ζωῆς μου εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, τῷ ζωοδότῃ μου κατὰ περίφρασιν · καθὼς καὶ τὸ ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου νοεῖται, ἀντὶ τοῦ, ὁ Σωτήρ μου.

9: „Ἐρῶ τῷ Θεῷ ἀντιλήπτωρ μου εἶ· διὰ „τί μου ἐπελάθου; καὶ ἵνα τί σκυ„θρωπάζων πορεύομαι ἐν τῷ ἐκθλί„βειν τὸν ἐχθρόν μου;

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερόνει ὁ ἐν Βαβυλῶνι αἰχμάλωτος λαὸς, ὅτι ἀλησμονήθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν · ἐπειδὴ καὶ ἐγκατελείφθησαν ἑβδομήκοντα χρόνους σκλάβοι εἰς τοὺς ἐχθρούς · καὶ ἐπειδὴ ἐθλίβοντο μὲ ὑπερβολὴν, καὶ ἐστενοχωροῦντο ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους καὶ ἔπασχον, ὅσα εἶναι ἀκόλουθον νὰ πάσχουν οἱ ἐν τῇ σκλαβίᾳ εὑρισκόμενοι. (3)

10: „Ἐν

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει, ὅτι διὰ τῶν λόγων τούτων ἐνθυμοῦνται οἱ ἐν Βαβυλῶνι αἰχμάλωτοι τὸ θαῦμα, πῶς οἱ Ἰσραηλῖται διεπέρασαν τὴν Ἐρυθρὰν ἀβρόχοις ποσί.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει · ὅτι ἐνθυμοῦνται ἐδῶ οἱ ἐν Βαβυλῶνι τὸ θαῦμα, ὁποῦ ἔγινεν ἐπὶ Ἐζεκίου · ὅτι ἐν μὲν τῇ ἡμέρᾳ ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ τὴν βοήθειαν καὶ τὸ ἔλεός του εἰς τοὺς Ἰουδαίους, τὴν δὲ νύκτα Ἄγγελος Κυρίου ἐθανάτωσεν ἑκατὸν ὀγδοηνταπέντε χιλιάδας · ὁ δὲ Ἀπολλινάριος οὕτως ἡρωϊκῶς μεταφράζει ταῦτα „Ἤματι Ἄναξ ἔλεον κέλεται, καὶ νυκτὶ φαείνει.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώρητος „Τὸ δὲ ἐπελάθου μου : τουτέστι τῆς σῆς μοι προνοίας οὐ μεταδίδως · λήθη γὰρ πάθος ἀνθρώπινον · ἴδιον δὲ Θεοῦ ἀπάθεια · λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης „Οὐ τὸ μὴ θλίβεσθαι ἀξιοῖ ὑπὸ ἐχθροῦ, ἀλλὰ θλι-

10: „Ἐν τῷ καταθλᾶσθαι τὰ ὀστᾶ μου ὠ-
„νείδιζόν με οἱ ἐχθροί μου, ἐν τῷ λέ-
„γειν αὐτούς μοι καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν.
„ποῦ ἐστιν ὁ Θεός σου;

Ὅταν, λέγει, εἰς τὴν σκλαβίαν τὰ κόκκαλά μου: ἤτοι αἱ δυνάμεις τοῦ σώματός μου ἐσυντρίβοντο, τόσον ἀπὸ τὰ βαρέα φορτία ὁποῦ ἐβάσαζον τῶν αὐθεντῶν μου, ὅσον καὶ ἀπὸ τὰς πληγὰς καὶ μάςιγας, ὁποῦ μοὶ ἔδιδον: τότε αὐτοὶ πάλιν οἱ ἴδιοι ἐχθροί μου ὠνείδιζον καὶ ἐπεριγέλων ἐμένα λέγοντες· ποῦ εἶναι τώρα ὁ Θεόσσου; ἂς ἔλθῃ διὰ νὰ σὲ λυτρώσῃ. (1)

11: „Ἵνα τί περίλυπος εἶ ἡ ψυχή μου;
„καὶ ἵνα τί συνταράσσεις με, ἔλπισον
„ἐπὶ τὸν Θεὸν, ὅτι ἐξομολογήσομαι
„αὐτῷ. σωτήριον τοῦ προσώπου μου
„καὶ ὁ Θεός μου.

Δευτέραν φορὰν λέγει ἐδῶ ὁ αἰχμάλωτος λαὸς τῶν Ἰουδαίων ἐκεῖνα τὰ ἴδια λόγια, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω· τὰ ὁποῖα ἑρμηνεύσαμεν· ἐδιπλασίασε δὲ ταῦτα, διὰ νὰ γεμόσῃ τον ἑαυτόν του ἀπὸ θάῤῥος καὶ ὑπομονήν· ἁρμόζει δὲ ὁ παρὼν Ψαλμὸς καὶ εἰς κάθε ἄνθρωπον, ὁποῦ κακοπαθεῖ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ· καὶ διὰ τοῦτο ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπαναγυρίσῃ εἰς τὴν πατρίδα του τὸν Παράδεισον· ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐξωρίσθη εἰς ταύτην τὴν τεθλιμμένην ζωήν· ὁ δὲ τοιουτοτρόπως κακοπαθῶν θέλει νοήσει, ὀνειδίζοντας μὲν καὶ περιγελῶντας αὐτὸν, τοὺς Δαίμονας· ἢ καὶ τοὺς ἀπίςους καὶ ἀσεβεῖς· γῆν δὲ Ἰορδάνου, θέλει νοήσει τὴν κατωτάτην ταύτην γῆν, κατα σύγκρισιν τοῦ οὐρανοῦ (2) ἐπειδὴ Ἰορδάνης ἑρμηνεύεται Ἑλληνικὰ, γῆ κατωτάτη· Ἑρμωνιείμ δὲ ἑρμηνεύεται, τόπος λύπης· καὶ τὰ λοιπὰ δὲ λόγια τοῦ Ψαλμοῦ, θέλει τὰ ἐννοήσει ἁρμοδίως καὶ τροπολογικῶς εἰς τὸν ἑαυτόν του.

ΨΑΛ-

θ βόμενον μὴ σκυθρωπάζειν· τοῦτο γὰρ ἀθλητῇ εὐαρεσουμένῳ ἐν τοῖς περιςατικοῖς ἁρμόζει (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(1) Γλαφυρῶς δὲ λέγει ὁ Ὠριγένης „Πάνυ λυπεῖ τὸν δίκαιον τὸ ποῦ, ἐπὶ Θεοῦ λεγόμενον· ὅπερ ἐςὶ τόπου σημαντικόν· τῆς γὰρ ἐσχάτης ἀνοίας τῷ ἐν τόπῳ νομίζειν εἶναι τὸν Θεόν· ὄγκῳ γὰρ συνυφίςαται τόπος· ὄγκου δὲ τὸ θεῖον ἐλεύθερον.

(2) Ὅθεν ἄλλος φησὶν „Ὅταν οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν Δαίμονες διὰ τὰς ἁμαρτίας τὰ ὀςᾶ ἡμῶν συντρίψωσι· τουτέςι τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις· τότε τὸν Θεὸν ἐπίτηδες πρὸς ἡμᾶς ὡς ἀσθενῆ διαβάλλουσιν· ἵνα τῆς πρὸς αὐτὸν ἐλπίδος ἀποςήσαντες, αἰχμαλώτους ἢ δούλους παραλάβωσι· ἢ τοῦτο καθ᾽ ἑκάςην ἡμέραν: τουτέςι διηνεκῶς ποιοῦσι· τί οὖν χρὴ ποιεῖν; μὴ ἐκπίπτειν εἰς ἀπόγνωσιν, ἀλλ᾽ ἐλπίζειν ἐπὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΒ'.

,, Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.

Ἀνεπίγραφος εἶναι ὁ Ψαλμὸς οὗτος, ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Ἀθανάσιον καὶ τὸν Εὐσέβιον, ἔχει τὸ αὐτὸ νόημα μὲ τὸν προλαβόντα μα'. Ψαλμόν· φαίνεται γὰρ, ὅτι οὗτος εἶναι μέρος ἐκείνου, μὲ τὸ νὰ ἔχῃ πολλὴν συμφωνίαν μὲ ἐκεῖνον· ὅθεν ὅποιος ψάλλει καὶ ἀναγινώσκει τὰ λόγια ἐκείνου, αὐτὸς ψάλλει καὶ ἀναγινώσκει ἐν ταυτῷ καὶ τὰ λόγια τούτου· ἕνας δὲ εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῦ λέγει καὶ ἐκεῖνα καὶ ταῦτα: καὶ τὸν προλαβόντα δηλαδὴ Ψαλμὸν καὶ τὸν παρόντα· καὶ δέχεται καὶ οἰκειοποιεῖται εἰς τὸν ἑαυτόν του τὰς συμφορὰς καὶ πάθη ὅλου τοῦ γένους του· διὰ τοῦτο καὶ σπάνιον εἶναι νὰ εὑρεθῇ ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος ὁ συμπονῶν τοὺς ἀδελφούς του (1) ἐπειδὴ, καθὼς λέγει ὁ Προφήτης ,, Οὐκ ἔπασχον οὐδὲν ἐπὶ τῇ συντριβῇ Ἰωσήφ· (Ἀμ. ϛ'. 6.) Καὶ πάλιν ,, Οὐκ ἐξῆλθε κατοικοῦσα Σενναὰρ κόψασθαι οἶκον ἐχόμενον αὐτῆς (Μιχ. α'. 11.)

1: ,, Κρῖνόν μοι ὁ Θεός.

Τὸ κρῖνον, εἰμὲν συντάσσεται μὲ αἰτιατικὴν, σημαίνει κυρίως τὸ, κατάκρινον: ἤτοι καταδίκασον ὡς τὸ ,, Κρῖνον: ἤτοι κατάκρινον· αὐτοὺς ὁ Θεός· (Ψαλ. ε'. 11.) εἰδὲ, μὲ δοτικὴν, σημαίνει τὸ, κριτὴς γενοῦ· καθὼς ἐδῶ τώρα τοιοῦτον σημαινόμενον ἔχει.

,, Καὶ δίκασον τὴν δίκην μου ἐξ Ἔ-
,, θνους οὐχ ὁσίου.

Κρῖνον, λέγει, Κύριε, τὴν κρίσιν μου μετὰ τοῦ Ἔθνους· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἐξ Ἔθνους· ἢ κρῖνον τὴν προερχομένην κρίσιν μου ἐκ τοῦ Ἔθνους τοῦ ἀνοσίου· ἤτοι τοῦ εἰς Θεὸν ὄντος ἀδίκου· τοιοῦτος γὰρ εἶναι ὁ ἀνόσιος ἄνθρωπος· Ἔθνος δὲ ἀνόσιον ὀνομάζει τοὺς Βαβυλωνίους.

,, Ἀπὸ ἀνδρὸς ἀδίκου καὶ δολίου ῥῦ-
,, σαί με

Λύτρωσαί με, λέγει, Κύριε ἀπὸ ἄνθρωπον, τὸν ἄδικον μὲν ὄντα, ὡς ἄνομον· τὸν δόλιον δὲ ὄντα ὡς ἀπατεῶνα καὶ ψεύστην καὶ πονηρότατον· τοῦτο δὲ τὸ ἴδιον δηλοῖ καὶ ἡ προσευχὴ τῶν τριῶν Παίδων· λέγουσι γὰρ ἐν ἐκείνῃ ταῦτα· ,, Παρέδωκας ἡμᾶς βασιλεῖ ἀδίκῳ καὶ πονηροτάτῳ παρὰ πᾶσαν τὴν γῆν (αἶνεσ:) ποτὲ μὲν οὖν εἰς πληθυντικὸν πρόσωπον, ποτὲ δὲ εἰς ἑνικὸν, κατηγορεῖ τοὺς Βαβυλωνίους ὁ Ψαλμός· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἔζων, καὶ ὅλοι ὁμοῦ μὲ πονηρίαν καὶ δολιότητα, καὶ ὁ κάθε ἕνας ὁμοῦ· σὺ δὲ θέλεις νοήσεις Ἔθνος ἀνόσιον καὶ τοὺς Δαίμονας· ἄνθρωπον δὲ ἄδικον καὶ δόλιον θέλεις νοήσεις καὶ τὸν

Δι-

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγεται καὶ ἐκ προσώπου τῶν Ἐθνῶν.

Διάβολον, ὡς εἴπομεν πρότερον· ἐπειδὴ ὁ Διάβολος, τίποτε δὲν διαφέρει ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὴν ἐμπάθειαν καὶ φιληδονίαν· διὰ τί καὶ αὐτὸς καὶ τὰ ὡραῖα σώματα ἀγαπᾷ, καθὼς τὰ ἀγαπᾷ καὶ ὁ σαρκικὸς ἄνθρωπος· καὶ εἰς τὰ πάθη κυλίεται, καθὼς κυλίεται καὶ ὁ ἐμπαθὴς ἄνθρωπος. (1)

2. „Ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεὸς κραταίωμά μου· ἵ„να τί ἀπώσω με; καὶ ἵνα τί σκυθρω„πάζων πορεύομαι ἐν τῷ ἐκθλίβειν τὸν „ἐχθρόν μου;

Σὺ, λέγει, Κύριε, εἶσαι ἡ στερέωσις καὶ δύναμίς μου· ὅθεν διὰ τί μὲ παρέδωκας εἰς τὴν σκλαβίαν τῶν ἐχθρῶν μου Βαβυλωνίων; ἐγὼ μὲν γὰρ εἶμαι ἐδικός σου δοῦλος, οἱ δὲ Βαβυλώνιοι, εἶναι ἐδικοί σου ἐχθροί· καὶ ἐγὼ μὲν, περιπατῶ λυπημένος· οἱ δὲ ἐχθροί σου χαίρουσι καὶ ὡς δοῦλον ἐδικόν σου ἐμὲ καταθλίβουσι· ταῦτα δὲ λέγει ὁ ἐν αἰχμαλωσίᾳ λαὸς, ὄχι κατηγορῶν καὶ γογγύζων· ἀλλὰ θέλωντας νὰ δυσωπήσῃ μὲ αὐτὰ τὸν Θεὸν περισσότερον.

„Ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν „ἀλήθειάν σου.

Ἀναγωγικῶς μὲν νοεῖται ἐδῶ ὁ Χριστὸς, φῶς καὶ ἀλήθεια· καθὼς εἶπε τοῦτο μόνος „Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ Κόσμου (Ἰω. ή. 12.) καὶ πάλιν „Ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή· (Ἰω. ιδ΄. 6) (2) κατὰ δὲ τὸ γράμμα, φῶς μὲν ὀνομάζει ὁ ἐν αἰχμαλωσίᾳ λαὸς, τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπιφάνειαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἡ ὁποία μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς, ὁποῦ προξενεῖ εἰς τὴν ψυχὴν, διαλύει τὸ σκότος τῆς λύπης καὶ θλίψεως· ἀλήθειαν δὲ ὀνομάζει, τὴν τοῦ Θεοῦ ἀληθινὴν βοήθειαν.

„Αὐτά με ὡδήγησαν, καὶ ἤγαγόν με „εἰς ὄρος ἅγιόν σου καὶ εἰς τὰ σκηνώ„ματά σου.

Ἐδῶ ἀλλάχθη ὁ χρόνος κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον· ἀντὶ γὰρ νὰ εἰπῇ εἰς μέλλοντα χρόνον, ὁδηγήσουσι καὶ ἄξουσιν, εἶπεν εἰς χρόνον περασμένον, ὡδήγησαν καὶ ἤγαγον· αὐτὰ, λέγει, ἤγουν τὸ φῶς καὶ ἡ ἀλήθειά σου Κύριε, θέλουν μὲ ὁδηγήσουν, καὶ θέλουν μὲ φέρουν εἰς τὸ ἅγιόν σου ὄρος: ἤτοι εἰς τὸ Σιὼν, καὶ εἰς τὰ σκηνώματά σου: ἤγουν εἰς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις θεῖον ναόν σου· κατὰ ἀναγωγὴν δὲ, ὁ Χριστὸς θέλει ὁδηγήσει καὶ φέρει τοὺς πιστεύοντας εἰς τὴν ἄνω Σιὼν, καὶ εἰς τὰ οὐράνια σκηνώματα· εἶπε γὰρ αὐτὸς ὁ ἴδιος „Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδός (Ἰω. ιδ΄. 6.) (3)

4. „Καὶ εἰσελεύσομαι πρὸς τὸ θυσιαστή„ριον τοῦ Θεοῦ· πρὸς τὸν Θεὸν τὸν „εὐφραίνοντα τὴν νεότητά μου.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω ἔμβω εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, ὁποῦ εἶναι τὸ θυσιαστήριον, διὰ νὰ λατρεύσω καὶ νὰ θυσιάσω εἰς τὸν Θεόν· τὸ δὲ πρὸς τὸν Θεὸν τὸν εὐφραίνοντα τὴν νεότητά μου, λέγεται ἐκ προσώπου ἐκείνων τῶν νέων, ὁποῦ ἐγεννήθησαν ἐν τῇ σκλαβίᾳ τῆς Βαβυλῶνος· οὗτοι γὰρ νέοι ὄντες, ἐ-

(1) Ὅθεν ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος τοῦτο βεβαιῶν, φέρει μάρτυρα τὸν Ἡσαΐαν ὀνομάζοντα ἄνθρωπον τὸν Διάβολον „Αἰγύπτιον, ἄνθρωπον, ϗ οὐ Θεὸν εἶπον βοηθῆσαι αὐτοῖς (Ἡσ. λα΄. 3.)

(2) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Βασίλειον, φῶς μὲν ἐνταῦθα τὸ Πνεῦμα λέγουσιν· ἀλήθειαν δὲ, τὸν Υἱὸν, ὡς ϗ ἐν ἄλλοις· δεῖξον ἡμῖν Κύριε τὸ ἔλεός σου, ϗ τὸ σωτήριόν σου δῴης ἡμῖν· τὸν γὰρ Υἱὸν ϗ τὸ Πνεῦμα ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀποσταλῆναι παρακαλοῦσι, τῆς ἀποστολῆς τὴν εὐδοκίαν σημαινούσης: ἢ τὸ ὡς ἐξ Ἡλίου τοῦ Πατρὸς, φῶς ϗ ἀκτῖνα, τὸν λόγον ϗ τὸ Πνεῦμα ἐκπέμπεσθαι.

(3) Ἄλλος δέ φησιν, ὥσπερ τὸ αἰσθητὸν φῶς, τῶν αἰσθητῶν ποιεῖ χωρὶς ἀπάτης ἀντιλαμβάνεσθαι: οὕτω τὸ νοητὸν μετ᾽ ἀληθείας τοῖς οὖσι προσβάλλειν ποιεῖ· διὸ συνῆψε τό, τε φῶς ϗ τὴν ἀλήθειαν· ἐνέργεια γὰρ τοῦ φωτὸς ἡ ἀλήθεια.

ἐλευθερώθησαν καὶ ἐγύρισαν εἰς Ἱερουσαλήμ· οἱ δὲ γονεῖς αὐτῶν, ἀκόλουθον ἦτον νὰ ἀπέθανον εἰς τὴν σκλαβίαν, καὶ νὰ μὴν ἐπρόφθασαν νὰ γυρίσουν, μὲ τὸ νὰ ἐξετάθη ἡ σκλαβία εἰς ἑβδομήκοντα χρόνους· ἡ νεότητα ὀναμάζει τὴν προαιρετικήν· καθ' ὅτι αὐτοὶ ἦτον νέοι κατὰ τὴν προθυμίαν, ὁποῦ εἶχον εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ· ἀναγωγικῶς δὲ νεότης νοεῖται κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, ἡ διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος ἀνανέωσις, καὶ ἡ τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου ἔκδυσις καὶ ἀποβολή. (1)

„Ἐξομολογήσομαί σοι ἐν κιθάρᾳ ὁ „Θεὸς ὁ Θεός μου.

Ἐγὼ, λέγει, ὁ ἐν αἰχμαλωσίᾳ λαὸς, θέλω λάβω πάλιν τὴν ἐν Ἱερουσαλὴμ προτέραν μου κατάστασιν· ταύτην γὰρ ἐφανέρωσε διὰ τῆς κιθάρας· ἐπειδὴ, λέγει, θέλω σὲ εὐχαριστήσω παίζωντας ὄργανα μουσικά· τὰ ὁποῖα εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλωσίας, ἐκρέμασαν ἐπάνω εἰς τὰς ἰτέας, μὲ τὸ νὰ ἔμειναν τότε ἀργὰ καὶ δὲν ἐπαίζοντο ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας, ὡς μαρτυρεῖ ὁ ρλς': Ψαλμός· ἀναγωγικῶς δὲ κιθάρα νοεῖται, ἡ πρακτικὴ ἀρετή· καθὼς λέγει καὶ ἐν τῷ λβ': Ψαλμῷ σίχῳ 2. τῷ λέγοντι „Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ ἐν κιθάρᾳ· (2) τὸ δὲ ὁ Θεὸς ὁ Θεός μου, φανερώνει τὴν πρὸς Θεὸν διαπυροτάτην διάθεσιν καὶ ἀγάπην τῆς καρδίας τοῦ Δαβίδ.

5: „Ἵνα τί περίλυπος εἶ ἡ ψυχή μου; „καὶ ἵνα τί συνταράσσεις με; ἔλπισον „ἐπὶ τὸν Θεὸν, ὅτι ἐξομολογήσομαι „αὐτῷ· σωτήριον τοῦ προσώπου μου „καὶ ὁ Θεός μου.

Τὰ ἴδια ταῦτα λόγια εἶπε, δύω μὲν φοραῖς εἰς τὸν προλαβόντα Ψαλμὸν, μίαν δὲ εἰς τὸν παρόντα (3) καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τούτων ἐκεῖ· εἶπε δὲ ταῦτα τρὶς, διὰ νὰ ἐνδυναμώσῃ περισσότερον τὴν ψυχήν του νὰ μὴ λυπῆται, ἀλλὰ νὰ χαίρῃ ὅτι ἐξάπαντος ἔχει νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

ΨΑΛ.

(1) Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύων ὁ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „Οἶδα ϗ ἄλλο θυσιαστήριον, οὗ τύπος τὰ νῦν· ἐφ' ὃ λαξευτήριον οὐκ ἀναβέβηκεν, οὐδὲ χείρ· οὐδὲ ἠκούσθη σίδηρος, οὐδέ τι τῶν τεχνιτῶν ϗ ποικίλων· ἀλλ' ὅλον τοῦ νοῦ τὸ ἔργον, ϗ διὰ θεωρίας ἡ ἀνάβασις· περὶ οὗ μοι ϗ ὁ Δαβὶδ δοκεῖ ὁ μέγας φιλοσοφεῖν λέγων „Εἰσελεύσομαι πρὸς τὸ θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ τοῦ εὐφραίνοντος τὴν πνευματικήν μου νεότητα· εἶπε δὲ Ἡρωϊκῶς ϗ ὁ Ἀπολλινάριος. „Βωμὸν ἀγακλήεντα Θεοῦ μετελεύσομαι ἤδη·
„Ὅς μου εὐφρήνειε χάριν νεοθηλέος ἥβης.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον ϗ Ἀθανάσιον „Δέδειχε τὴν μὲν φαιδρότητα τῇ τῆς κιθάρας προσθήκῃ, τὴν δὲ ἀγάπην, ἐν τῇ προσφωνήσει τῇ δὶς ἐπαναλαμβανομένῃ· ὁ Θεός μου γάρ φησιν ὁ Θεός μου· ἵνα μάθῃς, ὅτι τὸν ἐπὶ πάντων Θεὸν, τοῦτον ἐξαίρετον Θεὸν διὰ ζῆλον ϗ πίστιν, ϗ οἱ ἐκ περιτομῆς μεταγινώσκοντες, ϗ οἱ ἐξ Ἐθνῶν πιστεύοντες ἐπιγράφονται.

(3) Εἶπε δὲ ὁ Θεοδώριτος „Κἀντεῦθεν δῆλον, ὡς ἀμφότεροι οἱ Ψαλμοὶ μίαν διάνοιαν ἔχουσι· σφίσι δὲ αὐτοῖς παρεγγυῶσιν οἱ τοῖς λόγοις τοῖσδε χρησάμενοι, τὰς χρηστοτέρας ἔχειν ἐλπίδας, ϗ νικῆσαι τῆς ἀθυμίας τὸ πάθος, ϗ προσμεῖναι τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ σωτηρίαν, ὡς ἀναμφιβόλως ἐσομένην.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΓ'.

,, Εἰς τὸ τέλος τοῖς υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν· Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Τοιαύτη παρομοία εἶναι καὶ ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ μα'. Ψαλμοῦ· τὴν ὁποίαν προερμηνεύσαμεν ἐν ἐκείνῳ· τώρα δὲ τόσον πρέπει νὰ εἰποῦμεν, ὅτι κατὰ τὸν Χρυσόςομον καὶ Θεοδώριτον καὶ ἄλλους, τὸν παρόντα Ψαλμὸν ἐκφωνεῖ ὁ Δαβὶδ ἐκ προσώπου Ματταθίου τοῦ Μακκαβαίου, καὶ τῶν παίδων αὐτοῦ· οὗτοι γὰρ μὲ τὸ νὰ ἦτον φευγάτοι, ἀφ' οὗ ἡ Ἰουδαία ἐνικήθη καὶ ἐκουρσεύθη ἀπὸ τὸν ἐπιφανῆ Ἀντίοχον καὶ τοὺς Μακεδόνας, μόλις καὶ μετὰ βίας ὕςερον ἐξεθάῤῥευσαν· καὶ συναθροίσαντες ὅσους Ἑβραίους ἐδυνήθησαν, ἑτοιμάσθησαν νὰ πολεμήσουν πρὸς βοήθειαν τῆς αὐτῶν πατρίδος, ἐλπίσαντες εἰς τὸν Θεόν· καθὼς τὴν περὶ τούτων ἱςορίαν ἀναφέρουν τὰ βιβλία τῶν Μακκαβαίων καὶ ὁ Ἰώσηππος. Ἐπειδὴ δὲ οἱ συναχθέντες ἀπὸ τὴν φυγὴν ςρατιῶται Ἰουδαῖοι, ἦτον πεφοβισμένοι διὰ τὴν θηριότητα τῶν Μακεδόνων, προσφέρουσιν οἱ παῖδες τοῦ Ματταθίου παραίνεσιν εἰς τοὺς ςρατιώτας, ἐν σχήματι εὐχῆς, διὰ νὰ παραθαῤῥύνουν καὶ νὰ παρακινήσουν αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον, μὲ τὴν ἐνθύμησιν τῶν θαυμάτων ἐκείνων καὶ σημείων, ὁποῦ ἐποίησεν ὁ Θεὸς πρὸς βοήθειαν τῶν παλαιῶν προπατόρων τους.

1: ,, Ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ὠσὶν ἡμῶν ἠκού-
,, σαμεν, καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν ἀνήγγει-
,, λαν ἡμῖν, ἔργον ὃ εἰργάσω ἐν ταῖς
,, ἡμέραις αὐτῶν, ἐν ἡμέραις ἀρχαίαις.

Ὦ Θεὲ, λέγουσιν οἱ Μακκαβαῖοι, ἡμεῖς ἠκούσαμεν μὲ τὰ ἴδιά μας αὐτία· εἰς βεβαίωσιν δὲ τοῦ λόγου προςίθεται τὸ, μὲ τὰ ἴδιά μας αὐτία· ἐπειδὴ κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόςομον, ὅταν ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι διηγούμεθα διὰ ἐκεῖνα τὰ πράγματα, ὁποῦ εἴμεθα πληροφορημένοι, συνειθίζομεν νὰ φέρωμεν μάρτυρας τὰ αἰσθητήριά μας· καθὼς καὶ ὁ ἠγαπημένος Ἰωάννης εἶπεν ,, Ὃ ἑωράκασιν οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν· καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς· (Α'. Ἰω'. α'. 1.) ἀφ' οὗ δὲ εἶπον ὅτι ἠκούσαμεν, ἀκολούθως λέγουσι καὶ ἀπὸ ποίους ἤκουσαν· ὅτι ἀπὸ τοὺς προπατοράς των: δηλαδὴ ἀπὸ τὰ συγγράμματα καὶ βιβλία, ὁποῦ ἀφῆκαν οἱ προπάτορες αὐτῶν· τί δὲ ἤκουσαν; καὶ τί εἰργάσατο ὁ Θεός; ἄκουσον ταῦτα εἰς τὰ ἀκόλουθα λόγια. (1)

2: ,, Ἡ

(1) Κοινωφελῆ δὲ εἶναι τὰ λόγια ὁποῦ προσθέττει εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ Χρυσορῆμων ,, Ἀκούσατε ὅσοι τῶν παίδων ἀμελεῖτε τῶν ὑμετέρων· ὅσοι διαβολικὰ μελίσματα ᾄδοντας περιορᾶτε, τῶν δὲ θείων διηγημάτων ἀμελοῦντας· ἀλλ' οὐχὶ οὗτοι τοιοῦτοι· ἀλλὰ διηνεκῶς ἐν τοῖς διηγήμασι τῶν τοῦ Θεοῦ κατορθωμάτων τὸν βίον ἀνήλισκον ὅτι καὶ βιβλία ἐποιοῦντο τοῖς παισὶ τὰ οἰκεῖα ςόματα οἱ γεγεννηκότες, αὐτοί τε ἐν μνήμῃ τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ διατελοῦντες καὶ ταύτῃ βελτιούμενοι, τούς τε παῖδας διὰ τῶν τοιούτων διηγημάτων εἰς θεογνωσίαν μᾶλλον ἐνάγοντες· οἱ γὰρ παρόντες τοῖς γινομένοις, καὶ ὄψει παραλαβόντες, ἀκοῇ παραδεδώκασι· καὶ ἦν ἡ ἀκοὴ τῆς ὄψεως ὁμοίως πρὸς πίςιν ἴση· προσθέττει δὲ ὁ αὐτὸς ,, Ὅρα δὲ τούτων (τῶν Μακκαβαίων) ἐκ προοιμίων τὴν ἀρετήν· τοσαῦτα δεινὰ παθόντες διὰ τὸν Θεόν... οὐδὲν τούτων τέως φασὶν, ὅτι τὸ καὶ τὸ ἐπάθομεν διὰ σὲ, βοήθησον ἡμῖν

2: „ Ἡ χείρ σου Ἔθνη ἐξωλόθρευσε, καὶ „ κατεφύτευσας αὐτούς.

Ἔθνη ὀνομάζει ἐδῶ τὰ ἑπτὰ γένη τῶν Χαναναίων, καὶ τῶν ἄλλων, ὁποῦ ἐκατοίκουν πρότερον εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· χεῖρα δὲ τοῦ Θεοῦ λέγει, τὴν ἄμαχον αὐτοῦ δύναμιν· κατεφύτευσας δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ἐκατοίκησας βαθέως καὶ στερεῶς αὐτοὺς εἰς τὴν ἀνωτέρω γῆν· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, λέγει ὁ Χρυσόστομος, τὴν ἀκρίβειαν τῶν λέξεων τοῦ Ψαλμοῦ· διὰ τί, εἰς μὲν τὰ Ἔθνη τῶν Χαναναίων εἶπε τὸ, ἐξωλόθρευσε, διὰ τὸν κοινὸν ὄλεθρον καὶ ἀφανισμὸν ὁποῦ ἐποίησεν ὅλων ἐκείνων τῶν Ἐθνῶν· εἰς δὲ τοὺς Ἰουδαίους εἶπε τὸ, κατεφύτευσας, διὰ τὴν εἰς γῆν αὐτῶν ῥίζωσιν, διότι ἀγκαλὰ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἔγιναν ὕστερον μετανάσται καὶ σκλάβοι εἰς ἄλλον τόπον· ἀλλὰ δὲν ἔγιναν οἱ ἴδιοι ἐκεῖνοι προπάτορες οἱ κληρονομήσαντες τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ τὰ τέκνα αὐτῶν· καὶ ἔγιναν τοιοῦτοι διὰ τὰς ἁμαρτίας των, κατὰ τὸν αὐτὸν Χρυσόστομον· ἀφῆκαν δὲ οἱ Μακκαβαῖοι καὶ δὲν ἐδιηγήθησαν τὰ προλαβόντα θαύματα, ὁποῦ ἐτέλεσεν ὁ Θεὸς ἐν Αἰγύπτῳ διὰ τοὺς Ἰουδαίους· ἀλλὰ μόνον τοῦτο τὸ θαῦμα ἀναφέρουσι: δηλαδὴ τὴν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας τῶν Ἰουδαίων κατοίκησιν, ὡς οἰκεῖον καὶ ἁρμόδιον εἰς τὴν ὑπόθεσίν τους· διότι ἀνίσως ὁ Θεὸς ἐκατοίκησε τοὺς ξένους Ἰσραηλίτας εἰς τὴν ξένην γῆν τῶν Χαναναίων, πολλῷ μᾶλλον αὐτὸς ὁ ἴδιος θέλει ἀποκαταστήσει πάλιν αὐτοὺς τώρα; καὶ θέλει συνάξει εἰς τὴν πατρίδα των Ἱερουσαλὴμ τοὺς διωχθέντας ἀπὸ αὐτὴν, ἐξ αἰτίας τῶν Μακεδόνων;

„ Ἐκάκωσας λαοὺς καὶ ἐξέβαλες αὐ- „ τούς.

Σὺ, λέγει, ἐκακοποίησας Κύριε, τὰ ἑπτὰ Ἔθνη τῶν Χαναναίων· διὰ τί ἐκεῖνοι, ὄχι μόνον ἀπεβλήθησαν ἀπὸ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ καὶ ἐκακοποιήθησαν πρῶτον μὲ διαφόρους πολέμους καὶ ὀργὰς Θεϊκὰς, χαλάζης, καὶ σφηκίας, καὶ ἄλλων τοιούτων.

3: „ Οὐ γὰρ ἐν τῇ ῥομφαίᾳ αὐτῶν ἐκληρονόμησαν γῆν· καὶ ὁ βραχίων αὐτῶν οὐκ ἔσωσεν αὐτούς· ἀλλ᾽ ἡ δεξιά σου καὶ ὁ βραχίων σου καὶ ὁ φωτισμὸς τοῦ προσώπου σου, ὅτι εὐδόκησας ἐν αὐτοῖς.

Οἱ Προπάτορες, λέγει, ἡμῶν, δὲν ἐκληρονόμησαν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας μὲ τὰ ἐδικά των ὅπλα καὶ ἅρματα· οὐδὲ ἡ δύναμις αὐτῶν ἐλύτρωσεν αὐτοὺς ἀπὸ τόσα πολλὰ καὶ δυνατώτατα Ἔθνη· ἀλλὰ ἐλύτρωσεν αὐτοὺς ἡ δεξιά σου καὶ ὁ βραχίων σου Κύριε: ἤγουν ἡ ἐδική σου βοήθεια· ἢ ἡ δύναμις· ἢ καὶ τὰ δύω αὐτὰ σημαίνουσι τὴν δύναμιν· ἀλλὰ καὶ ὁ φωτισμὸς τοῦ προσώπου σου ἐλύτρωσεν αὐτούς· ἤγουν ἡ ἐπισκοπή σου „ Ἐπίφανον γὰρ τὸ πρόσωπόν σου καὶ σωθησόμεθα εἶπεν ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβὶδ (Ψαλ. οθ´. 4.) ἐπισκοπὴ δὲ Θεοῦ εἶναι κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ἡ ἀντίληψις αὐτοῦ καὶ πρόνοια καὶ ὑπεράσπισις· διὰ τί ὅταν βλέπῃ τινὰς πάσχοντα κἀνένα ἄνθρωπον, ἀντιλαμβάνεται αὐτὸν καὶ ὑπερασπίζεται· ταῦτα δὲ πάντα, λέγει, ἐποίησας εἰς τοὺς προπάτοράς μας· διὰ τί ἠθέλησας τὸ ἀγαθὸν εἰς αὐτοὺς καὶ ἠγάπησας· τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ, εὐδόκησας. (1)

4: „ Σὺ

μῖν· ἀλλ᾽ ὡς ἔρημοι πάσης ὄντες δικαιολογίας, καὶ οὐκ ἔχοντες ἐξ οἰκείων κατορθωμάτων παῤῥησίαν, οὕτως εἰς τὰ τοῖς προγόνοις ὑπηργμένα παρὰ Θεοῦ καταφεύγουσι· καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας, ἧς καὶ οἱ πατέρες ἀπήλαυσαν, ἀξιοῦσι σώζεσθαι· τοῦτό ἐστι τῆς πολλῆς ταπεινοφροσύνης αὐτῶν σημεῖον.

(1) Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ Χρυσορρήμων „ Τὸ γὰρ βουληθῆναι (τὸν Θεόν·) τὸ παρεῖναι, ἤρκεσε μόνον αὐτοῖς· εἶτα καὶ ἡ αἰτία· ὅτι εὐδόκησας ἐν αὐτοῖς: τουτέστιν ὅτι ἠγάπησας αὐτοὺς, ὅτι ἠβουλήθης· ὥστε χάριτος ἦν οὐ κατορθωμάτων τὰ πράγματα, οὐδὲ ἐξ οἰκείας ἀρετῆς ἐπέτυχον· ἀλλ᾽ ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας· κατὰ δὲ τὸν Κύριλ-

4: „Σὺ εἶ αὐτός ὁ Βασιλεύς μου καὶ ὁ „Θεός μου, ὁ ἐντελλόμενος τὰς σωτη„ρίας Ἰακώβ.

Ἐσὺ, λέγει, Κύριε, ὁποῦ ἐποίησας τὰ θαυμάσια ἐκεῖνα εἰς τοὺς προπάτοράς μας, σὺ ὁ ἴδιος εἶσαι καὶ τώρα· ἐπειδὴ εἶσαι κατὰ φύσιν ἄτρεπτος καὶ ἀναλλοίωτος· καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ἐκείνων ἀπόγονοι κατὰ τὸν Χρυσόςομον· λοιπὸν καθὼς τότε ἠφάνησας τὰ ἑπτὰ Ἔθνη τῶν Χαναναίων· ἔτζι καὶ τώρα κατάργησον τὰ Ἔθνη τῶν Μακεδόνων· σὺ ὁποῦ εἶσαι βασιλεὺς καὶ Θεὸς ἡμῶν, καθὼς ἦσουν καὶ τῶν προπατόρων μας· τὸ δὲ ἐντελλόμενος τὰς σωτηρίας Ἰακὼβ, νοεῖται διὰ τὴν εὐκολίαν καὶ ὀγλιγωράδα, ὁποῦ ἔχει ὁ Θεὸς εἰς τὸ νὰ βοηθῇ· σὺ, λέγει, βοήθησον ἡμᾶς, ὁ ὁποῖος μόνον λόγον καὶ προςαγὴν μεταχειρίζεσαι εἰς τὸ νὰ σώσῃς τὸν λαὸν, τὸν καταγόμενον ἀπὸ τὸν Ἰακὼβ, κατὰ τὸν Χρυσόςομον· ἢ βοήθησον ἡμῖν, σὺ ὁποῦ συμβουλεύεις τί καὶ τί νὰ κάμνωμεν εἰς τοὺς πολέμους διὰ νὰ γλυτώσωμεν· ἐν γὰρ τῷ ὀνόματι προςάζει ὁ Θεὸς τί καὶ τί νὰ κάμνουν οἱ Ἰουδαῖοι διὰ νὰ νικήσουν τοὺς πολεμίους, καὶ νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ αὐτούς· καὶ μάλιςα εἰς τὴν Ἔξοδον, καὶ τοὺς Ἀριθμοὺς καὶ τὸ Δευτερονόμιον. (1)

5: „Ἐν σοὶ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν κερατι„οῦμεν, καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐξου„δενώσομεν τοὺς ἐπανισταμένους ἡμῖν.

Μὲ τὴν ἐδικήν σου, λέγει, δύναμιν Κύριε ὡσὰν μὲ δυνατὰ κέρατα, θέλομεν καταπολεμήσομεν τοὺς ἐχθρούς μας (τοῦτο δὲ λέγεται κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἀπὸ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιώσεως τῶν ζώων ἐκείνων, ὁποῦ ἔχουσι κέρατα, τὰ ὁποῖα ἀντιπολεμοῦν τὰ ἄλλα ζῶα μὲ τὰ κέρατά των·) (2) καὶ ἐλπίζομεν, ὅτι μὲ μόνον τὸ ὄνομά σου φοβερίσαντες τοὺς ἐχθροὺς, καὶ φωνάξαντες μόνον τοῦτον τὸν λόγον· ὦ Θεὲ τοῦ Ἰσραὴλ! εὐθὺς θέλομεν τοὺς ςοχασθῶμεν ὡς εὐκαταφρονήτους, καὶ θέλομεν τοὺς νομίσομεν ὡς ἕνα οὐδέν· (3)

6: „Οὐ γὰρ ἐπὶ τῷ τόξῳ μου ἐλπιῶ, καὶ „ἡ ῥομφαία μου οὐ σώσει με.

Ἀγκαλὰ, λέγει, καὶ ἡμεῖς οἱ Μακκαβαῖοι εἴμεθα ἁρματωμένοι κατὰ τὸν νόμον καὶ τὴν τάξιν τοῦ πολέμου· ὅμως εἰς τὰ ἅρματα καὶ ὅπλα μας δὲν θαῤῥοῦμεν διὰ νὰ νικήσωμεν· (4)

7: „Ἐ-

ριλλον „Πρόσωπον μὲν τοῦ Πατρὸς, ὁ Υἱός· εἰκὼν γάρ ἐςιν ἀπαράλλακτος αὐτοῦ, ϗ χαρακτὴρ τῆς ὑποςάσεως· φωτισμὸς γε μὴν ὁ ἐξ αὐτοῦ πεμπόμενος εἰς νοῦν τῶν κακουμένων εἰς ἀπολύτρωσιν, ἡ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος σύνεσις, Θεῷ προσάγουσα τοὺς φωτιζομένους· πρὸς δὲ διάνοιαν τοῦ Ἰσραὴλ ἐκβεβλημένου μετὰ τὸ προδοῦναι τὸν Σωτῆρα, ἡμεῖς οἱ ἀπὸ τῶν Ἐθνῶν κατηχήσει θείᾳ ταῖς θείαις Γραφαῖς ἐνεφυτεύθημεν· ϗ ὁ βραχίων ἡμῶν ϗ ἡ ἐργασία οὐκ ἔσωσεν ἡμᾶς, χάριτι δὲ τὴν σωτηρίαν ἐσχήκαμεν· ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „Τότε πεπλήρωται τὸ „Εἰσαγαγὼν καταφύτευσον αὐτοὺς εἰς ὄρος κληρονομίας σου· Ἔθνη δὲ κακίας ἐξολοθρεύεται πρὶν καταφυτευθῆναι ἡμᾶς· τὸν γὰρ Σωτῆρα φησὶ χεῖρα δεξιὰν, βραχίονα ϗ φωτισμόν· πρόσωπον δὲ Πατρὸς ὡς χαρακτῆρα ὑποςάσεως αὐτοῦ· φωτισμὸς γε μὴν ἐξ αὐτῶν πεμπόμενος εἰς νοῦν τῶν καλουμένων εἰς ἀπολύτρωσιν, ἡ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐςὶ σύνεσις Θεῷ προσάγουσα τοὺς φωτιζομένους (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) εἶπε δὲ Ἡρωϊκῶς ϗ ὁ Ἀπολινάριος. „Ἀλλὰ ἐὴ παλάμη ϗ σῆς μέγα φέγγος ὀπωπῆς.

(1) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „Ἐντέλλεται δὲ ὁ Θεὸς τοῖς ἁγίοις Πνεύμασι τοῖς εἰς διακονίαν ἀπεςαλμένοις διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν (Ἑβ. α΄. 14.) πολλαὶ δὲ σωτηρίαι ὡς ζωαί· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „Ἴσως τὸ κερατιοῦμεν εἴρηται ἀπὸ τοῦ κερατίναις σάλπιγξιν ἠχῆσαι, ϗ τὴν πολεμίαν πόλιν (τὴν Ἱεριχὼ δηλαδή·) ἑλεῖν διὰ τῆς ἠχῆς, τοὺς πάλαι τῆς ἐπηγγελμένης γῆς ἀξιωθέντας τυχεῖν.

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόςομος „Τί λέγω ἐν σοί; ἀρκεῖ τὸ ὄνομά σου καλέσαι μόνον, ϗ πάντα λῦσαι μεθ᾽ ὑπερβολῆς· οὐδὲ γὰρ εἶπε κρατήσομεν ἢ περιεσόμεθα· ἀλλ᾽ ἐξουδενώσομεν· τουτέςιν οὐδὲ ἡγησόμεθα αὐτοὺς εἶναί τι· οὐδὲ φοβηθησόμεθα, ἀλλ᾽ ὡς οὐδὲν ὄντας διώξομεν· ὅπερ ἕτερος ἑρμηνευτὴς ἔλεγε· καταπατήσομεν· τὴν κατὰ κράτος νίκην δεικνὺς, τὴν χωρὶς φόβου παράταξιν ϗ μάχην.

(4) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόςομος „Καὶ σὺ τοίνυν ὅταν τῷ Διαβόλῳ πολεμῇς λέγε· οὐ τοῖς ὅπλοις μου θαῤῥῶ· τουτέςιν οὐ τῇ ἐμῇ ἰσχυΐ, οὐδὲ ταῖς ἐμαῖς δικαιοσύναις· ἀλλὰ τῷ ἐλέει τοῦ Θεοῦ· οὕτω ϗ Δανιὴλ ἔλεγεν „Οὐχ ἐπὶ

ταῖς

7: „Ἔσωσας γὰρ ἡμᾶς ἐκ τῶν θλιβόντων „ἡμᾶς, καὶ τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς κατήσχυνας.

Πεῖραν, λέγει, καὶ δοκιμὴν ἐλάβομεν πρότερον τῆς ἐδικῆς σου βοηθείας καὶ ἀντιλήψεως Κύριε, καὶ ἐμπράκτως ἐμάθομεν· πῶς μὲν λυτρώνεις τοὺς εἰς σὲ ἐλπίζοντας, πῶς δὲ ἐντροπιάζεις ἐκείνους, ὁποῦ μισοῦσιν ἡμᾶς τοὺς δούλους σου.

8: „Ἐν τῷ Θεῷ ἐπαινεθησόμεθα ὅλην τὴν „ἡμέραν.

Τὸ ἐπαινεθησόμεθα, καυχησόμεθα εἶπεν ὁ Σύμμαχος· διὰ τὶ ἐκεῖνος ὁποῦ καυχᾶται, αὐτὸς καὶ ἐπαινεῖ τὸν ἑαυτόν του· δὲν θέλομεν, λέγει, καυχηθῶμεν ἡμεῖς εἰς κανένα πρᾶγμα τοῦ Κόσμου, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ ἔχομεν πολλὰ καυχήματα νὰ εἰποῦμεν· πάρεξ εἰς τοῦτο μόνον καυχώμεθα, εἰς τὸ νὰ γνωρίζωμεν ἐσένα Θεόν μας· τὸ δὲ, ὅλην τὴν ἡμέραν, ὁ μὲν Ἀκύλας εἶπε „Κατὰ πᾶσαν τὴν ἡμέραν, ὁ δὲ Σύμμαχος „Καθ' ὅλην τὴν ζωήν. (1)

„Καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐξομολογησόμεθα εἰς τὸν αἰῶνα.

Τὸ ἐξομολογησόμεθα μερικοὶ ἐνόησαν ἀντὶ τοῦ διηγησόμεθα· ἤτοι ἐν τῷ ὀνόματί σου θέλομεν ποιήσομεν διήγησιν, ἀριθμοῦντες ὅλα τὰ μεγαλεῖα καὶ θαυμάσια καὶ εὐεργεσίας, ὁποῦ ἐνήργησε τὸ ὄνομά σου εἰς τοὺς προπάτορας ἡμῶν, καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀπογόνους ἐκείνων· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι θέλομεν εὐχαριστήσομεν εἰς τὸ ὄνομά σου, τῆς ἐν προθέσεως περιττῆς οὔσης· τὸ δὲ εἰς τὸν αἰῶνα, ὅλοι λέγουσιν, ὅτι πανταχοῦ σημαίνει ἀορίστως τὸ, ἀεὶ καὶ πάντοτε· (ἄγκαλα καὶ μερικαῖς φοραῖς σημαίνει ὡρισμένον τινὰ καιρὸν, καθὼς θέλομεν εἰποῦμεν.)

9: „Νυνὶ δὲ ἀπώσω καὶ κατήσχυνας ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ ὁ Θεὸς ἐν „ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν.

Τώρα, λέγει, μᾶς ἀπέβαλες Κύριε, ὡς ἀναξίους, καὶ κατήσχυνας: ἤγουν μᾶς ἔκαμες νὰ ἐντραπῶμεν, μὲ τὸ νὰ μὴ βοηθῇς ἡμᾶς, ὁποῦ πάσχομεν τόσα κακὰ, οὐδὲ συμπολεμεῖς τοὺς ἐχθρούς μας ὁμοῦ μὲ τὰ στρατεύματά μας· ταῦτα γὰρ ὀνομάζει δυνάμεις· (2) ἀντιχρονισμὸς δὲ ἔγινεν ἐδῶ, καὶ ὁ ἐνεστὼς χρόνος ἐγράφη μέλλων: ἤ, συν ἀντὶ νὰ εἰπῇ „Καὶ οὐκ ἐξέρχῃ, εἶπε· καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ· ὅθεν ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε „Καὶ οὐ

ταῖς δικαιοσύναις ἡμῶν ῥιπτοῦμεν τὸν οἰκτιρμὸν ἡμῶν ἐνώπιόν σου, ἀλλ' ἐπὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου τοὺς πολλοὺς Κύριε· (Δαν. θ'. 18.)

(1) Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος λέγει „Ὅτι Θεὸν ἔχομεν ἀληθῆ, ἐν τούτῳ καυχώμεθα· οὐχ ὅταν βοηθῇς ἡμῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐγκαταλιμπάνῃς· τοῦτο γάρ ἐστιν ὅλην τὴν ἡμέραν· οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστι ἑτέρα δόξα τοιαύτη· διὸ καὶ Παῦλος ἔλεγεν „Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι ἐν τῷ Θεῷ· (Ῥωμ. ε'. ια'.) οὐδὲν γὰρ ἴσον τούτου τοῦ καυχήματος· μηδεὶς τοίνυν ἐπὶ πλούτῳ μέγα φρονείτω· μηδεὶς ἐπί τινι τῶν βιωτικῶν· ἀλλ' ἐπὶ τούτῳ μόνον ἐπὶ τῷ τὸν Θεὸν ἔχειν Δεσπότην· τοῦτο πάσης ἐλευθερίας ἄμεινον· τοῦτο τῶν οὐρανῶν αὐτῶν βέλτιον· εἰ γὰρ τὸ ἀκούειν τοῦ δεῖνος καὶ τοῦ δεῖνος, καύχημα πολλάκις ἤνεγκε παρὰ ἀνθρώποις, ἐννόησον τὸ ἀκούειν τοῦ Θεοῦ, ἡλίκην φέρει δόξαν; διὸ καὶ ὁ Παῦλος ἀντὶ μεγάλου ἀξιώματος τέθεικε τοῦτο λέγων „Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν (Γαλ. ε'. 24.)

(2) Δυνάμεις δὲ ὠνόμασε τὰ στρατεύματα κατὰ τὸν Χρυσόστομον· ἐπειδὴ ἐν αὐτοῖς ἡ τοῦ Βασιλέως δύναμις· καὶ τοῦτο καλῶς τοῦ Θεοῦ οἰκονομήσαντος, ὥστε σύνδεσμον εἶναι τῷ ἄρχοντι καὶ τοῖς ἀρχομένοις· ὅ, τε γὰρ Βασιλεὺς δεῖται τῶν ὑπηκόων, καὶ οὗτοι τοῦ προστάτου, καὶ ἀλλήλων ἐν χρείᾳ καθεστήκασι πολλῇ· ὥστε γὰρ μὴ εἶναι τινὰ ἀπόνοιαν, τὰ μεγάλα πολλάκις τῶν μικρῶν δεῖσθαι παρεσκεύασεν ὁ Θεός· τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων ἐποίησε· πολλάκις γοῦν κίονα σαλευόμενον, ψηφὶς ὑποτεθεῖσα ἔστησε· καὶ μυριαγωγὸν πλοῖον μικρὸν πηδάλιον ἰθύνει, καὶ κινδύνων ἀπαλλάττει· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Παροιμιαστὴς „Ἐν πολλῷ Ἔθνει δόξα Βασιλέως· (Παρ. ιδ'. 30.) εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀπολλινάριος Ἡρωϊκῶς „Οὐδὲ κορυσσομένοις μετανίσσεαι ὡς πρὶν ἀρωγός.„

οὐ συνεξέρχῃ τοῖς στρατεύμασιν ἡμῶν : ἤγουν δὲν εὐγαίνεις εἰς τὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν μας πόλεμον · οὐδὲ παρατάττεσαι κατ' αὐτῶν μαζὶ μὲ τὰ στρατεύματά μας ·

10: „ Ἀπέστρεψας ἡμᾶς εἰς τὰ ὀπίσω παρὰ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν, καὶ οἱ μισοῦντες ἡμᾶς διήρπαζον ἑαυτοῖς.

Ἡμᾶς, λέγει, ὁποῦ εἴμεθα εἰς τὴν πρώτην τάξιν τῶν παρὰ σοῦ βοηθουμένων, τώρα ἀπέστρεψας εἰς τὴν ἐσχάτην καὶ τελευταίαν τάξιν αὐτῶν · καὶ ἔβαλες ἡμᾶς ὑποκάτω εἰς τοὺς ἐχθρούς μας· ὅθεν ἐκεῖνοι ὁποῦ μᾶς μισοῦν, διαρπάζουσι τὰ ὑπάρχοντά μας. (1)

11: „ Ἔδωκας ἡμᾶς ὡς πρόβατα βρώσεως, „ καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσι διέσπειρας ἡμᾶς.

Τὸ ἔδωκας ἐδῶ νοεῖται ἀντὶ τοῦ παρέδωκας, ἐξέδωκας ἡμᾶς εἰς τοὺς ἐχθρούς, ὄχι ὡσὰν πρόβατα κτήσεως καὶ περιποιήσεως, τὰ ὁποῖα εἶναι εἰς γονὴν ἐπιτήδεια · ἀλλὰ ὡσὰν πρόβατα βρώσεως · ταῦτα γὰρ νομίζονται ἀπὸ τὰ ἄλλα χειρότερα · καθ' ὅτι αὐτά, διὰ τὸ ἄγονον, ἢ διὰ τὸ γῆρας ὄντα ἄχρηστα, μόνον εἰς σφαγὴν εἶναι χρήσιμα, κατὰ τὸν Χρυσόστομον · διέσπειρας δὲ ἡμᾶς δούλους καὶ αἰχμαλώτους εἰς τὰ Ἔθνη · λέγει δὲ Ἔθνη, τοὺς Ἕλληνας καὶ Μακεδόνας · καθ' ὅτι πολλὰ Ἔθνη ἦτον σύμμαχα μὲ ἐκείνους · οἰκειοῦνται δὲ ἀπὸ φιλαδελφίαν μὲ τὰ λόγια ταῦτα οἱ Μακκαβαῖοι, τὸ πρόσωπον τῶν ἄλλων ἀδελφῶν τους καὶ ὁμοφύλων, οἵτινες ἐσκλαβώθησαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας.

12: „ Ἀπέδου τὸν λαόν σου ἄνευ τιμῆς.

Ἐπώλησας, λέγει, χωρὶς καμμίαν τιμὴν τὸν ἠγαπημένον λαόν σου Κύριε, καὶ ἐποίησας αὐτὸν σκλάβον · τοῦτο δὲ λέγει ὁ στρατὸς τῶν Μακκαβαίων, διὰ νὰ φανερώσῃ τὸν ἐξευτελισμόν, καὶ τὴν σμικρότητα τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ · διὰ τί ἡμεῖς συνειθίζομεν νὰ πωλοῦμεν χωρὶς τιμήν, τοὺς πολλὰ πονηροὺς δούλους, ὡς ἀχρήστους εἰς ἡμᾶς καὶ ἀτίμους, κέρδος νομίζοντες, μόνον τὸ νὰ λυτρωθῶμεν ἀπὸ αὐτούς · τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ διὰ Ἠσαΐου ὁ Θεός „ Δωρεὰν ἐπράθητε · (Ἠσ. νβ'. 3.)

„ Καὶ οὐκ ἦν πλῆθος ἐν τοῖς ἀλλάγμασιν ἡμῶν.

Δὲν ἦτον, λέγει, πολλὴ ἡ τιμὴ καὶ ἐξαγορά μας · ἄλλαγμα γὰρ δούλου, ἢ ἄλλου τινὸς πράγματος εἶναι, ἡ ἀντιδιδομένη δι' αὐτῶν τιμὴ καὶ ἐξαγορά · εἰρωνικῶς δὲ λέγουν τοῦτο οἱ Μακκαβαῖοι ἐναντίον τους, ὅτι δὲν ἐπωλήθησαν μὲ πολλὴν τιμήν · ἐπειδὴ τῇ ἀληθείᾳ χωρὶς καμμίαν τιμὴν ἐπωλήθησαν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον · (2) μερικά

(1) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον ταῦτα λέγει ὁ χορὸς τῶν Προφητῶν, οἰκειούμενος τὰς συμφορὰς τοῦ λαοῦ · κατὰ δὲ τοὺς ἄλλους, ταῦτα λέγει ὁ τῶν Μακκαβαίων στρατός · γλαφυρὰ δὲ εἶναι ἡ ἑρμηνεία ὁποῦ κάμνει ὁ σοφὸς καὶ δυστυχὴς Ὠριγένης, εἰς τὸ ἀπέστρεψας ἡμᾶς εἰς τὰ ὀπίσω · λέγει γὰρ „ Ἐνταῦθα ἐπισημῆναι, ὅτι ἔμπροσθεν ἡμῶν εἶναι λέγονται αἱ ἀρεταί· ὄπισθεν δὲ αἱ κακίαι· διὸ προτρεπόμεθα, φεύγειν μὲν τὴν πορνείαν, διώκειν δὲ τὴν φιλοξενίαν. πλὴν οὐ πᾶς ὁ εἰς τὰ ὀπίσω ἀποστρεφόμενος ψεκτῶς τοῦτο ὑφίσταται · ἀλλ' εἴ τις φυγὼν τὰ κακά, πρὸς αὐτὰ πάλιν ὑποστρέφειν ἐθέλοι, ὡς ἀπὸ τῆς Σιών : τουτέστι τῆς ἀρετῆς, πρὸς τὴν κακίαν, Βαβυλῶνα καλουμένην, ἀποστρεφόμενος · εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀπολλινάριος Ἡρωϊκῶς „ Στρεφθέντες κρυερῶν γεγενήμεθα μείονες ἐχθρῶν.

(2) Λέγοντα · „ Τοῦτο ἀπὸ τῆς συνηθείας φθέγγεται τῆς ἀνθρωπίνης · ἔθος γὰρ ἡμῖν τὰ ἄτιμα καὶ εὐτελῆ καὶ ἄνευ τιμῆς διδόναι · ὧν δὲ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος, κἂν ἀποδώμεθα, πολλῆς ἀποδιδόμεθα τῆς τιμῆς · ὧν δὲ οὐ πολὺς λόγος ἡμῖν, ταῦτα καὶ δωρεὰν παρέχομεν · τῶν γοῦν οἰκετῶν τοὺς ἀγνώμονας, οἱ μὲν τῆς ἡμισείας τιμῆς · οἱ δέ, οὐδὲν λαβόντες ἀπέδοντο · εἰ δὲ τὸ ἐλάττονος παραχωρῆσαι τιμῆς δείκνυσι τὴν εὐτέλειαν τοῦ πιπρασκομένου. τὸ μηδὲ τιμῆς λαβεῖν, ἀλλ' ἄνευ τιμῆς, πολλῷ μᾶλλον · τοῦτο οὖν φησιν · ὥσπερ ἂν εἴ τις ἄνθρωπος ἄνευ τιμῆς ἐκ-

κὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουν ἐν τοῖς ἀλαλάγμασιν, ὡς καὶ ὁ Ἀθανάσιος καὶ ὁ Κύριλλος οὕτως ἀνέγνωσαν · ἤγουν δὲν ἦτον τόσον πολὺ πλῆθος οἱ πολεμοῦντες ἡμᾶς, ὥστε ὁποῦ νὰ χρειασθοῦν νὰ ἀλαλάζουν ἐναντίον μας τοὺς ἐπινικίους ἀλαλαγμοὺς, ὁποῦ συνειθίζουν νὰ κάμνουν οἱ πολεμοῦντες ὅταν νικοῦν · ὄχι · ἀλλὰ ἦτον ὡς πρὸς ἡμᾶς, ὀλίγοι ἐκεῖνοι, ὁποῦ μᾶς ἐνίκησαν · ὅθεν ἀκολούθως, οὐδὲ πλῆθος ἦτον εἰς τοὺς καθ᾽ ἡμῶν ἐπινικίους αὐτῶν ἀλαλαγμούς ·

13: „Ἔθου ἡμᾶς ὄνειδος τοῖς γείτοσιν ἡ„μῶν, μυκτηρισμὸν καὶ χλευασμὸν „τοῖς κύκλῳ ἡμῶν.

Μυκτηρισμὸν ὀνομάζουσιν ἐδῶ οἱ Μακκαβαῖοι, τὴν ἐξουδένωσιν καὶ ἐξευτελισμὸν, τὸν γινόμενον μὲ παρασχηματισμὸν τοῦ μυκτῆρος · χλευασμὸν δὲ, τὰς κατηγορίας καὶ περιγελάσματα · ἐξευτελισμὸν, λέγει, καὶ περιγέλασμα μᾶς ἔκαμες Κύριε, εἰς τὰ γειτονεύοντα ἡμῶν Ἔθνη : ἤγουν εἰς τοὺς ἀλλοφύλους Ἰδουμαίους καὶ Μωαβίτας καὶ Ἀμμανίτας καὶ Ἄραβας κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώριτον, καὶ εἰς ἄλλους τοιούτους. (1)

14: „Ἔθου ἡμᾶς εἰς παραβολὴν ἐν τοῖς Ἔ„θνεσιν.

Ἔβαλες, λέγει, Κύριε παραβολὴν : ἤγουν παράδειγμα ἡμᾶς εἰς τὰ Ἔθνη · συνειθίζουν γὰρ νὰ λέγουν τὰ Ἔθνη καθ᾽ ἡμῶν · ἄμποτε νὰ πάθουν ὅλοι οἱ ἐχθροί μας, ὅσα ἔπαθον οἱ Ἰσραηλῖται, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ θείου Κυρίλλου · ἢ τὸ εἰς παραβολὴν νοεῖται, ἀντὶ τοῦ εἰς διήγημα · διότι οἱ Ἐθνικοὶ καθήμενοι, διηγοῦνται μὲ χαρὰν τῆς καρδίας των τὰς ἐδικάς μας συμφοράς · (2)

„Κίνησιν κεφαλῆς ἐν τοῖς λαοῖς.

Ἀπὸ κοινοῦ ἐδῶ νοεῖται τὸ ἔθου · ἤγουν ἔθου ἡμᾶς εἰς κίνησιν κεφαλῆς ἐν τοῖς λαοῖς τῶν ἐθνῶν · διότι οἱ κύκλῳ Ἐθνικοὶ κινοῦσι τὴν κεφαλήν τους διὰ λόγου μας, ἄλλοι μὲν, ὡς συμπονοῦντες τὴν συμφοράν μας καὶ ἐκπληττόμενοι · ἄλλοι δὲ, ὡς χαίροντες καθ᾽ ἡμῶν, καὶ τρόπον τινὰ λέγοντες περιγελαστικῶς · εὖγε εὖγε ! ἤτοι καλὰ νὰ πάθουν ! καλὰ νὰ τοὺς γένῃ ! (3)

15: Ὅλην τὴν ἡμέραν ἡ ἐντροπή μου κα„τε-

ἐστάη τῶν αὐτῶν, οὕτω ϗ αὐτὸς ὡς ἀτίμους ἡμᾶς εἴασας · κατεφρόνησας ἡμῶν σφόδρα · ὅθεν ϗ ἕτερός φησιν. οὐκ ἦν πλῆθος ἐν τῇ τιμήσει ἡμῶν : τουτέστι τῇ πράσσει ἡμῶν · ἴσως δὲ ϗ λέγουσιν οἱ Μακκαβαῖοι, τὸ μὲν ἀπέδου τὸν λαόν σου ἄνευ τιμῆς · διὰ τὶ πολλοὶ ἐκ τῶν σκλαβωθέντων Ἑβραίων ἐπωλήθησαν χωρὶς τιμήν · τὸ δὲ οὐκ ἦν πλῆθος ἐν τοῖς ἀλλάγμασιν ἡμῶν, διὰ τὶ ϗ μερικοὶ Ἑβραῖοι, ἐπωλήθησαν μὲν, μὲ ὀλίγην δὲ τιμὴν · ϗ οὐχὶ μὲ πλῆθος ἀλλάγματος : ἤτοι τιμῆς · ὅθεν ϗ τὸ ἕνα ϗ τὸ ἄλλο κατὰ ἀλήθειαν λέγουσι, ϗ ὄχι εἰρωνικῶς · ὅθεν παρὰ τῷ Θεοδωρίτῳ οὕτως ἐξέδωκεν ὁ Σύμμαχος · ἀπέδου τὸν λαόν σου οὐχ ὑπάρξεως · ϗ οὐ πολλὴν ἐποίησας τὴν τιμὴν αὐτῶν · τοιαῦτα ϗ διὰ τοῦ Ἡσαΐου φησὶν ὁ Θεὸς „Ποῖον τοῦτο τὸ βιβλίον τοῦ ἀποστασίου τῆς μητρὸς ὑμῶν ; ἢ τίνι ὑπόχρεῳ πέπρακα ὑμᾶς ; ἰδοὺ ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν ἐπράθητε (Ἡσ. ν΄. 1.) ϗ πάλιν „Δωρεὰν ἐπράθητε, ϗ οὐ μετὰ ἀργυρίου λυτρωθήσεσθε (Ἡσ. νβ΄. 3.) τοίνυν οἱ θαυμάσιοι λέγουσιν ἄνδρες, ὅτι οὐδεμίαν τιμὴν παρὰ τῶν πολεμίων λαβὼν ἀπέδου ἡμᾶς, ἀλλὰ τῶν ἁμαρτιῶν ἕνεκα παραδέδωκας.

(1) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσόστομος „Χαλεπὴ αὕτη ἡ τιμωρία ϗ ἀφόρητος μάλιστα, τὸ παρὰ τῶν ἀσεβῶν ὀνειδίζεσθαι· τὸ παρ᾽ ἐχθρῶν ταῦτα πάσχειν, ϗ κύκλῳ περικεῖσθαι τοὺς ἐπεμβαίνοντας αὐτοῖς, ϗ πανταχόθεν αὐτοὺς περιβεβλῆσθαι ὑπὸ τῶν ὀνειδιζόντων · ταῦτα τῶν τιμωριῶν μᾶλλον αὐτοὺς ἔδακνεν · ἐπειδὴ γὰρ ἀεὶ εὐημερίας ἀπήλαυον ϗ τῶν πολεμίων ἐκράτουν, ὑποσκελισθέντων αὐτῶν ϗ πεσόντων, τὰ πάντων τότε ἠνοίχθη στόματα ·

(2) Ὅθεν ὁ Χρυσορρήμων „Τί δὲ ἐστὶ παραβολή ; διήγημα · ὄνειδος · ϗ γὰρ μιαροί τινες ϗ ἀναίσθητοι ἦσαν οἱ κύκλῳ, οὐ μόνον οὐκ ἐλεοῦντες, ἀλλὰ ϗ ὀνειδίζοντες · ὃ δὴ ϗ μάλιστα αὐτοὺς ἔδακνε.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Τὰς μεγάλας συμφορὰς ϗ διηγούμενοι ϗ ἀκούοντες, κινεῖν τὰς κεφαλὰς εἰώθαμεν, ὑπ᾽ ἐκπλήξεως τοῦτο δρᾷν βιαζόμενοι · εἰώθαμεν δὲ ϗ πάθη πάθεσι παραβάλλειν ϗ λέγειν, ὅτι τοιαῦτα ἔπαθεν ὁ δεῖνα, οἷα ὁ δεῖνα · τοῦτο κἀνταῦθα ὀδύρονται · ὅτι παραβολὴ γεγενήμεθα τοῖς ἀνθρώποις.

„τεναντίον μου ἐστί· καὶ ἡ αἰσχύνη
„τοῦ προσώπου μου ἐκάλυψεμε.

Πάντοτε, λέγει, εὑρίσκεται ἡ ἐντροπὴ ἔμπροσθεν ἐμένα τοῦ λαοῦ σου Κύριε, καὶ ἡ αἰσχύνη σκεπάζει τὸ πρόσωπόν μου· ἐπειδὴ καὶ βλέπω πῶς ἅρπασαν οἱ ἐχθροὶ τὰ ὑπάρχοντά μου καὶ ἐγὼ διεσπάρθηκα αἰχμάλωτος εἰς τὰ Ἔθνη.

16: „Ἀπὸ φωνῆς ὀνειδίζοντος καὶ κατα-
„λαλοῦντος· ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ
„καὶ ἐκδιώκοντος.

Ἐντροπὴ, λέγει, εἶναι εἰς ἡμᾶς τὸν λαόν σου Κύριε, καὶ διὰ τὰ περιγελασικὰ λόγια, ὁποῦ λέγουσιν ἐναντίον μας οἱ γείτονες Ἐθνικοὶ, καὶ διὰ τὶ οἱ ἐχθροὶ μας βλέπουν μὲ σοβαρὸν ὀμμάτι· ἡμεῖς δὲ, οὐδὲ νὰ ἀσηκώσωμεν εἰς αὐτοὺς τὰ ὀμμάτιάμας δυνάμεθα· τὸ, καταλαλοῦντος δὲ, ὁ Ἀκύλας εἶπε, βλασφημοῦντος.

17: „Ταῦτα πάντα ἦλθεν ἐφ᾽ ἡμᾶς, καὶ
„οὐκ ἐπελαθόμεθάσου· καὶ οὐκ ἠδι-
„κήσαμεν ἐν τῇ διαθήκησου.

Αὐτὰς, λέγει, ὅλας τὰς συμφορας ὑπεμείναμεν· καὶ μ᾽ ὅλον τοῦτο, δὲν σὲ ἀλησμονήσαμεν Κύριε, οὐδὲ ὠνομάσαμεν ἄλλον Θεὸν ἔξω ἀπὸ ἐσένα, οὐδὲ παρέβημεν τὸν νόμον σου· ὁ γὰρ παραβαίνων τὸν νόμον, αὐτὸς καὶ ἀδικεῖ τὸν νόμον. (1)

18: „Καὶ οὐκ ἀπέστη εἰς τὰ ὀπίσω ἡ καρ-
„δία ἡμῶν· καὶ ἐξέκλινας τὰς τρίβους
„ἡμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου.

Ἡ καρδία, λέγει, καὶ θέλησίςμας, δὲν ἐγύρισεν εἰς τὰ ὀπίσω: ἤγουν εἰς τὰ κακὰ καὶ ἁμαρτίας, καὶ μ᾽ ὅλον ὁποῦ ἐπάθομεν τόσας καὶ τόσας συμφοράς· (2) ταῦτα δὲ πάντα λέγουσιν οἱ Θεοσεβέστεροι τοῦ λαοῦ, ὁποῖοι ἦτον οἱ Μακκαβαῖοι· καὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ ἐφύλαττον τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ἀγκαλὰ καὶ νὰ εὑρίσκοντο εἰς τοιαύτας ταλαιπωρίας· καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ αὐτοὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἀπολογοῦνται ἐνταυτῷ καὶ δικαιολογοῦνται εἰς τὸν Θεὸν καὶ διὰ ὅλους τοὺς ἄλλους ἀδελφούς των καὶ ὁμοφύλους, παρακινοῦντες καὶ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους, εἰς ἀνδρίαν καὶ μεγαλοψυχίαν· σὺ ὅμως, λέγουσι Κύριε ἐγύρισας τὰ διαβήματά μας ἀπὸ τὴν στράταν, ὁποῦ πηγαίνει εἰς τὸν ναόν σου, ὥστε ὁποῦ δεν δυνάμεθα οἱ ταλανες νὰ πηγαίνωμεν πλέον εἰς αὐτόν· ἐπειδὴ ἄλλοι μὲν ἀπὸ ἡμᾶς, ἐσκλαβώθησαν, ἄλλοι δὲ, ἔφυγον ἀπὸ τὴν πατρίδα μας τὰ Ἱεροσόλυμα· καὶ δὲν δυνάμεθα πλέον νὰ ἐπιτελοῦμεν τὰς κατὰ νόμον λατρείας, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (3)

19: „Ὁ

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων „Μεγίστη ἀδικία ἐστὶ, ὅταν τὸν νόμον τὶς παραβαίνῃ τὸν ἀμύνοντα, τὸν οὐκ ἐόντα οὐδὲ παρὰ τῶν πλησίων ἀδικεῖσθαι, ϗ τὴν κακίαν κωλύοντα· ὅταν περὶ τὸν τοσαῦτα παρέχοντα ἀγαθὰ ἀγνωμονῇ.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος „Ὥσπερ ὁ νόμος εἰς τὰ ἔμπροσθεν ἄγει· οὕτως ἡ παρανομία εἰς τὰ ὀπίσω μεθίστησι· ϗ ὥσπερ ὁ νόμος τὴν ὀρθὴν ὁδὸν βαδίζειν κελεύει· οὕτως ἡ παρανομία πρὸς τὴν ἔρημον ϗ ἄβατον τὸν ἄνθρωπον μεθίστησι· ϗ ὁ Ὠριγένης „Οὐκ ἀπέστη εἰς τὰ ὀπίσω ἡ καρδία ἡμῶν ὡς τῆς Λὼτ γυναικός· ἢ τοῦ βαλλόντος τὴν χεῖρα ἐπ᾽ ἄροτρον, ἢ τῶν στραφέντων ταῖς καρδίαις εἰς Αἴγυπτον.

(3) Ὁ δὲ Σύμμαχος λέγει „Οὐδὲ μετεκλίθη τὰ ὑπορθοῦντα ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου. ὁδὸν δὲ τὸν νόμον φησί· λέγει οὖν τὰς πορείας τοῦ νοὸς ἡμῶν οὐ συνεχώρησας ἀπὸ τῆς σῆς ὁδοῦ ϗ τῆς ἐντολῆς παρατραπῆναι· τὸ γὰρ ἀρνητικὸν οὐ, κατὰ τὸν Νικήταν, ἀπὸ κοινοῦ συνυπακουστέον ἐπ᾽ ἀμφοῖν τοῖν ῥητειδίοιν· οἷον οὐκ ἀπέστη ἡ καρδία ἡμῶν· ϗ οὐκ ἐξέκλινας τὰς τρίβους ἡμῶν· δι᾽ ὧν ἔδειξε κοινὸν τὸ ἔργον τῆς ἀρετῆς, τῆς τε καρδίας τῆς ἡμετέρας μὴ ἀφισταμένης τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ τε Θεοῦ μὴ μετακλίνοντος ἀπὸ τῆς εὐθύτητος τὸν προαιρούμενον, ἀλλὰ στηρίζοντος· εἰδὲ μὴ ἀπὸ κοινοῦ τὸ ἀρνητικὸν ἐκληφθείη μόριον, εἴη ἂν ὁ νοῦς τοιοῦτος· ἡμεῖς μὲν πάντα ἐφυλάξαμεν· σὺ δὲ ἐξέκλινας τὰς τρίβους ἡμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου· τουτέστιν ἀπῴκισας ἡμᾶς τοῦ ναοῦ σου· ὁδὸς γὰρ ϗ ὁ ναὸς,

ὡς

19: „Ὅτι ἐταπείνωσας ἡμᾶς ἐν τόπῳ κακώ-
„σεως· καὶ ἀπεκάλυψεν ἡμᾶς σκιὰ
„θανάτου.

Ἐσὺ, λέγει, μᾶς ἐταλαιπώρησας εἰς τὸν τόπον τῆς κακοπαθείας: δηλαδὴ τῆς φυγῆς, καὶ τῆς σκλαβείας· καὶ ἡ θλῖψις ἡ παρομοιάζουσα μὲ τὸν θάνατον διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν πικρίαν της, αὐτὴ μᾶς ἐκαταπλάκωσε· φυσικῷ γὰρ τρόπῳ, ἡ σκιὰ ὁμοιάζει μὲ τὸ πρωτότυπον πρᾶγμα, τοῦ ὁποίου εἶναι σκιὰ, καὶ τὸ ὁποῖον μιμεῖται·

20: „Εἰ ἐπελαθόμεθα τοῦ ὀνόματος τοῦ
„Θεοῦ ἡμῶν· καὶ εἰ διεπετάσαμεν χεῖ-
„ρας ἡμῶν πρὸς Θεὸν ἀλλότριον.
21: „Οὐχὶ ὁ Θεὸς ἐκζητήσει ταῦτα; αὐ-
„τὸς γὰρ γινώσκει τὰ κρύφια τῆς
„καρδίας.

Ἀνίσως, λέγει, ἡμεῖς ἀλησμονήσαμεν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ: ἤτοι τὸν Θεὸν περιφραστικῶς· καὶ ἀνίσως ἀσηκώσαμεν τὰς χεῖράς μας καὶ ἐπροσευχήθημεν εἰς ἄλλον Θεὸν ψευδώνυμον· ἆρά γε, λέγω, ἀνίσως ταῦτα ἡμεῖς ἐποιήσαμεν, δὲν ἔχει ὁ Θεὸς νὰ ζητήσῃ καὶ νὰ κρίνῃ τὰς ἀσεβείας ταύτας; ναὶ βέβαια ἔχει νὰ τὰς κρίνῃ· διὰ τί αὐτὸς ἠξεύρει τὰ κρύφια βάθη τῆς καρδίας, καὶ εἶναι μάρτυς, πῶς ἡμεῖς δὲν ἐσυλλογίσθημεν τὰ τοιαῦτα. (1)

22: „Ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην
„τὴν ἡμέραν· ἐλογίσθημεν ὡς πρόβα-
„τα σφαγῆς.

Κατὰ τὴν προαίρεσιν, λέγει, καθημερινῶς ἀποθνήσκομεν διὰ λόγου σου Κύριε· ἐπειδὴ ἡμεῖς, ἠμποροῦντες νὰ συμφωνήσωμεν κατὰ τὴν ἀσέβειαν μὲ τοὺς εἰδωλολάτρας, καὶ νὰ περνῶμεν τὴν ζωήν μας μὲ ἄνεσιν, ὅμως δὲν κάμνομεν τοῦτο· ἀλλὰ διὰ τὴν ἐδικήν σου ἀγάπην, καὶ διὰ τὸν νόμον σου ὑπομένομεν ὅλας τὰς συμφορὰς κατὰ τὸν Χρυσόστομον· καὶ εἴμεθα ἕτοιμοι νὰ σφαγιασθῶμεν ἀταράχως διὰ τὴν πίστιν καὶ τὸν νόμον σου: καθὼς καὶ τὰ πρόβατα, ὅταν σύρνωνται εἰς τὴν σφαγὴν, πηγαίνουν μὲ ἑτοιμότητα καὶ ἀταραξίαν, χωρὶς νὰ ἀντισταθοῦν. (2)

23: „Ἐ-

ὡς πρὸς τὴν λατρείαν χειραγωγῶν· κατὰ δὲ τὸν θεῖον Κύριλλον, οὕτω νοήσεις τὸ „Ἐξέκλινας τὰς τρίβους ἡμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου „Ἀπειθήσας ὁ Ἰσραὴλ τοῖς διὰ Χριστοῦ κηρύγμασι, προσαποβέβληκε ϗ τὸ εὐδοκιμεῖν δύνασθαι διὰ νομικῆς λατρείας· πέπαυται γὰρ ἡ τοῦ νόμου σκιά· ἔφη δέ που ϗ δι' ἑνὸς τῶν Προφητῶν περὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ „Ἰδοὺ ἐγὼ φράσω τὴν ὁδὸν αὐτῆς ἐν σκόλοψι, ϗ ἀνοικοδομήσω τὰς ὁδοὺς, ϗ τὴν τρίβον αὐτῆς οὐ μὴ εὕρῃ (Ὡσ. β'. 6.) οὐ γὰρ οἶδεν ὅλως ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴ τοὺς τῆς κατὰ Θεὸν εὐδοκιμήσεως τρόπους. Χριστὸν γὰρ οὐκ οἶδε τὸν ἐμφανίζοντα τὴν ὁδόν· δι' ἧς ἄν τις εἰσελάσειε πρὸς τὴν ζωήν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Πολλοῖς ἡμᾶς φησι ϗ παντοδαποῖς περιέβαλες ἀλγεινοῖς, ἅπερ ἱκανὰ ἦν ϗ ἐκτρέψαι τῆς ὁδοῦ· παρέδωκας δὲ ϗ εἰς δουλείαν ἡμᾶς δυσσεβέσιν ἀνθρώποις ὠμότητι καθ' ἡμᾶς κεχρημένοις, ϗ θανατηφόρους ἡμῖν τιμωρίας ἐπάγουσι· σκιὰν γὰρ θανάτου τοὺς πρὸς θάνατον κινδύνους ἐκάλεσεν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ἐπισημήνασθαι δὲ προσήκει, ὅτι δυάδα προσώπων ὁ λόγος ἠνίξατο· εἰρηκὼς γὰρ οὐχὶ ὁ Θεὸς ἐκζητήσει ταῦτα; αὐτὸς γὰρ γινώσκει τὰ κρύφια τῆς καρδίας, ἐπήγαγεν, ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα· ταύτην δὲ τὴν τῆς ἀντωνυμίας ἐναλλαγὴν ϗ ὁ Ἑβραῖος ἔχει ϗ οἱ λοιποὶ τεθείκασιν ἑρμηνευταί· ταύτην δὲ ὑπεδείξαντο τὴν ἀρετὴν οἱ Μακκαβαῖοι, ϗ οἱ περὶ τὸν Ματταθίαν, ϗ οἱ ἑπτὰ Παῖδες σὺν τῇ Μητρὶ ϗ Ἐλεαζάρῳ τῷ ἱερεῖ· οὔτε γὰρ κολακείαις, οὔτε τιμωρίαις ἐκάμφθησαν· ἀλλὰ τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ τὸ σέβας ἀνέπαφον διετήρησαν· ϗ ταῦτά φησι, σὺ οἶδας Δέσποτα· σοὶ γὰρ οὐ μόνον τὰ πράγματα δῆλα, ἀλλὰ ϗ τὰ τῆς καρδίας κινήματα.

(2) Ἄλλος δέ τις λέγει (ἴσως ὁ Νικήτας) „Οἶσθά φησι ϗ τοὺς λογισμοὺς αὐτοὺς, ἐν οἷς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἕνεκα τῆς εὐσεβείας θανατούμεθα· ὁ γὰρ τῇ προθέσει λογισάμενος ἐφ' ἑκάστῳ πειρασμῷ τὸν ὑπὲρ ἀληθείας ἀναδέξασθαι θάνατον, δυνάμει ὁ τοιοῦτος τέθνηκε· ϗ ὁ Ἀπόστολος δὲ τοῦτο ἔλεγεν· ἐπειδὴ γὰρ συνεχεῖς ἦσαν ϗ ἐπάλληλοι οἱ διωγμοὶ ϗ οἱ πειρασμοὶ θάνατον ἀπειλοῦντες αὐτῷ. ὁ δὲ καθ' ἕκαστον πειρασμὸν παρεσκεύαστο ἐναγωνίως μέχρι θανάτου ἀγωνίσασθαι, εἰκότως καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκειν ἔλεγε. Πρόβατα δὲ σφαγῆς οἱ Μάρτυ-

ρες.

23: „Ἐξεγέρθητι · ἵνα τί ὑπνοῖς Κύριε;
„ἀνάστηθι καὶ μὴ ἀπώσῃ εἰς τέλος.

Σηκῶσου, Κύριε, λέγουσιν, εἰς τὸ νὰ κάμῃς ἐκδίκησιν καὶ νὰ μᾶς βοηθήσῃς· διὰ τί ἡσυχάζεις καὶ φαίνεσαι ὅτι κοιμᾶσαι, μὲ τὴν ὑπερβολικὴν καὶ πολυχρόνιον ταύτην μακροθυμίαν σου; ὁ γὰρ κοιμώμενος ἡσυχάζει· σηκῶσου εἰς βοήθειάν μας, καὶ μὴ μᾶς ἀφήσῃς τελείως καὶ πάντοτε ἀβοηθήτους, ἀγκαλὰ καὶ ἐκ μέρους καὶ πρὸς καιρὸν μᾶς ἀφῆκες· ἀνθρωποπρεπῆ δὲ εἶναι τὰ λόγια ταῦτα· ἐπειδὴ, καθὼς πολλαῖς φοραῖς εἴπομεν, ἀπὸ τὰς ἀνθρωπίνας ἐνεργείας καὶ πάθη, συνειθίζει ἡ Γραφὴ νὰ χαρακτηρίζῃ τὸν Θεόν· διὰ τί κατὰ ἄλλον τρόπον δὲν δυναται νὰ καταλάβῃ ἡ ἀσθένεια καὶ παχύτης τῶν ἀκροατῶν.

24: „Ἵνα τί τὸ πρόσωπόν σου ἀποστρέφῃς;
„ἐπιλανθάνῃ τῆς πτωχείας ἡμῶν καὶ
„τῆς θλίψεως ἡμῶν;

Διὰ τί, λέγει, Κύριε γυρίζεις ἀπὸ ἡμᾶς τὴν ἐπισκοπὴν καὶ πρόνοιάν σου, ὡσὰν ἀπὸ ἀναξίους; ἢ διὰ τί ἀλησμονεῖς τὴν πτωχείαν μας; ἤγουν τὴν κακοπάθειαν καὶ θλίψιν ὁποῦ δοκιμάζομεν; ἴδιον γὰρ τῆς πτωχείας εἶναι ἡ κακοπάθεια καὶ ἡ θλίψις· ἀλησμονεῖς δὲ αὐτὰ· ἐπειδὴ καὶ δὲν ψηφᾶς οὐδὲ λογίζεσαι ταῦτα μὲ τελειότητα. (1)

25: „Ὅτι ἐταπεινώθη εἰς χοῦν ἡ ψυχὴ ἡ-
„μῶν· ἐκολλήθη εἰς γῆν ἡ γαστὴρ ἡ-
„μῶν.

Ἡ ψυχή μας, λέγει, ἤτοι ἡμεῖς κατὰ περίφρασιν, ἐπέσαμεν εἰς τὸ χῶμα· καὶ ἡ κοιλία μας ἐκολλήθη εἰς τὴν γῆν· διὰ τί κοιμώμεθα κατὰ γῆς ὡς δοῦλοι καὶ σκλάβοι· καὶ διὰ τί σκύπτομεν πάντοτε εἰς τὴν γῆν ἀπὸ τὸ βάρος τῶν θλίψεων· ἀναγωγικῶς δὲ ταπεινόνεται εἰς τὸ χῶμα καὶ εἰς τὴν γῆν ἐκεῖνος, ὁποῦ εἶναι προσκολλημένος εἰς τὰ γῆϊνα· καὶ ἐκεῖνος ὁποῦ κυλίεται εἰς τὰς πορνείας, καὶ εἰς τὰς φιληδονίας τῆς σαρκὸς, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον. (2)

26: „Ἀνάστα Κύριε βοήθησον ἡμῖν, καὶ
„λύτρωσαι ἡμᾶς ἕνεκεν τοῦ ὀνόμα-
„τός σου.

Σηκῶσου, λέγει, Κύριε εἰς βοήθειάν μας· διὰ τί παραβλέποντας ἡμᾶς ἀβοηθήτους τοὺς τόσα κα-

---

ρες, πρῶτον μὲν, ὅτι τῷ Θεῷ θυσία προσφέρονται· ἔπειτα δὲ ὅτι μετὰ πραϋπαθείας, ἡσύχως, ἀφώνως τοὺς μαρτυρικοὺς ἀγῶνας ὑπέρχονται, οὐ δυσχεραίνοντες, οὐδὲ ἀποσκιρτῶντες ἐπὶ τοῖς πάθεσιν· ὅπερ προβάτων ἴδιον ἐν τῷ θύεσθαι· ὅθεν ϗ Παῦλος τοῦτο τὸ ῥητὸν εἰς τοὺς ἀθλοῦντας ὑπὲρ Χριστοῦ ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐξέλαβε. (Ῥωμ. η΄. 36.)

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ἀρεοπαγίτην Διονύσιον „Εὐφημούμενος ὕπνος τοῦ Θεοῦ, τὸ ἐξῃρημένον αὐτοῦ ϗ ἀκοινώνητον ἀπὸ τῶν προνοουμένων· ἐγρήγορσις δὲ, ἡ εἰς τὸ προνοεῖν αὐτοῦ τῶν παιδείας ἢ σωτηρίας δεομένων προσοχή· νυσταζόντων οὖν ἡμῶν, λέγει ὁ Νικήτας, ϗ νωθρῶς ἐνεργούντων, ὑπνοῦν λέγεται ὁ Θεὸς, ἀναξίους ἡμᾶς κρίνων τῆς ἐπισκοπούσης ἡμᾶς ἐγρηγόρσεως αὐτοῦ· ἐπειδὰν δέ ποτε αἰσθόμενοι τῆς ἐκ τοῦ ὕπνου βλάβης εἴπωμεν· ἀνάστηθι ἵνα τί ὑπνοῖς Κύριε; οὐ νυστάξει, οὐδὲ ὑπνώσει τότε ὁ φυλάσσων τὸν Ἰσραήλ· ϗ ἄλλοι τινὲς, οἱονεὶ ἀποστρέφουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς Θεοῦ, διὰ τὸ αἰσχρὸν ὧν ποιοῦσι ϗ ἀνάξιον τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Θεοῦ· οἳ μεταβληθέντες λέγουσιν, ἵνα τί τὸ πρόσωπόν σου ἀποστρέφεις; ϗ ἄλλοι παρὰ τούτους εἰσὶν, οἱ ἐκβληθέντες τῆς μνήμης τοῦ Θεοῦ ϗ οἱονεὶ λήθην αὐτῷ ἐμποιοῦντες ἑαυτῶν· οἵτινες λέγουσιν· ἐπιλανθάνῃ τῆς πτωχείας ἡμῶν· ϗ ὁ Θεοδώριτος λέγει „Ὕπνον τὴν μακροθυμίαν καλεῖ· ἀνάστασιν δὲ τὴν ἐπὶ τιμωρίᾳ κίνησιν· ϗ ὁ Χρυσόστομος „Ὕπνον ἐνταῦθα τὴν ἡσυχίαν φησί· ϗ ἀνάστασιν, τὴν ἀνταπόδοσιν· ϗ πρόσωπον, τὴν ἀντίληψιν, τὴν πρόνοιαν, τὴν κηδεμονίαν.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ὠριγένη „Διόπερ ἱκετεύομεν, ἐπείπερ ἡ ψυχὴ ἡμῶν εἰς χοῦν τεταπείνωται, συγγνῶναι τῆς ἀσθενείας ἡμῶν· ἢ ἐπεὶ χοῦν περικείμεθα τὸν ἐκ τῶν παθῶν, διὰ τοῦτο χαμαιρριφεῖς γεγενήμεθα, ἀλλὰ ϗ εἰς γῆν ἐκολλήθη ἡ γαστὴρ ἡμῶν, οὐδὲν τρεφομένων οὐράνιον, ἀλλὰ κατὰ τὸν ὄφιν γῆν ἐσθιόντων· δηλοῖ δὲ ἡ γαστὴρ τὸ μνημονικὸν τῆς ψυχῆς, ἐν ᾧ πάντα συνάγεται τὰ μαθήματα (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)